

ROBERT WALSER' N ROMAN DÜNYASI
(Geschwister Tanner, Der Gehülfe, Jakob von Gunten,
Der Räuber)

Zennube AH N YILMAZ

Doktora Tezi
Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Turgut GÖ EBAKAN
2015

Her Hakkı Saklıdır

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ALMAN DİL VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Zennube AHNİYİZ

**ROBERT WALSER'İN ROMAN DÜNYASI
(Geschwister Tanner, Der Gehülfe, Jakob von Gunten, Der Räuber)**

DOKTORA TEZİ

**TEZ YÖNETMENİ
Prof. Dr. Turgut GÖRER**

ERZURUM-2015

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ BEYAN FORMU

06.03.2015

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "ROBERT WALSER'İN ROMAN DÜNYASI (Geschwister Tanner, Der Gehülfe, Jakob von Gunten, Der Räuber)" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

06.03.2015
[Tarih ve İmza]
Zennube ŞAHİN YILMAZ

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN danışmanlığında, Zennube ŞAHİN YILMAZ tarafından hazırlanan bu çalışma 06 / 03 / 2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Alman Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Turgut GÖĞEBAKAN

İmza: .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Gürsel UYANIK

İmza: .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mehmet AYGÜN

İmza: .....

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Halil KUMAŞ

İmza: .....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. .... / ..... / .....

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

Ç NDEK LER

ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
G R	1

I. BÖLÜM

ROBERT WALSER VE ZOFREN

1.1. WALSER' N A LE ÜYELER VE RUH SA LI I.....	8
1.2. WALDAU KL N 1929-1933.....	19
1.3. HERISAU KL N 1933-1956	25
1.4. WALSER' N D L VE SA LI I.....	31

II. BÖLÜM

ROMANLARA OTOB YOGRAF K - PS KOLOJ K VE TEKN K B R YAKLA IM

2.1 OTOB YOGRAF K ÖGELER N ÖN PLANDA OLDU U ROMANLAR.....	36
2.1.1. Geschwister Tanner.....	36
2.1.1.1. Romanda Simon ve Walsler Benzerli i.....	45
2.1.1.2. Anlatıcı ve Ba Ki i Olarak Simon	57

2.1.2. Der Gehülfe.....	66
2.1.2.1. Romanda Joseph ve Walser Benzerli i.....	78
2.1.2.2. Joseph'ın Ev Halkını ve Kendisini Anlatım Biçimi.....	86
2.2. ANLATIMIN BÜTÜNLÜ Ü BOZDU U ROMANLAR.....	96
2.2.1. Jakob von Gunten.....	96
2.2.1.1. Anlatıcı - Enstitü - Enstitü Ö rencileri.....	105
2.2.2. Der Räuber.....	120
2.2.2.1. Anlatıcının Bilinç Karma ası ve Dili.....	138
SONUÇ.....	145
KAYNAKÇA.....	150
EKLER.....	163
Ek-1 Alıntıların Ash.....	163
ÖZGEÇM	185

ÖZET

DOKTORA TEZ

ROBERT WALSER' N ROMAN DÜNYASI
(Geschwister Tanner, Der Gehülfe, Jakob von Gunten, Der Räuber)

Zennube AH N YILMAZ

Danı man: Prof. Dr. Turgut GÖ EBAKAN

2015-Sayfa:185+V

Jüri: Prof. Dr. Turgut GÖ EBAKAN

Prof. Dr. Gürsel UYANIK

Prof. Dr. Mehmet AYGÜN

Doç. Dr. Mustafa ÖZDEM R

Yrd. Doç. Dr. Halil KUMA

Bu çalı mada Alman Edebiyatında önemli bir yere sahip olan sviçre kökenli Robert Walser'in Geschwister Tanner, Der Gehülfe, Jakob von Gunten, Der Räuber adlı romanları ele alınmı tır. Romanları, onun ruh dünyasının bir izdü ümü gibidir. Sözü nü etti imiz bu benzerli in romanlara nasıl yansıdı ı sorusuna özellikle anlatıcı/ki ilerden hareketle bir yanıt bulunmaya çalı ılmı tır.

Çalı mamızın birinci bölümünde Robert Walser ve izofreni konusunu irdeledik. Bu bölümde, Walser'in hastalı ı, aile üyeleri ile olan ili kisi, hastalı ının hayatına etkisi, klinik yılları verilmeye çalı ılmı tır. Dili de bu ruhsal çerçeve de ele alınmı tır. kinci bölümde ise Walser'in dört romanı incelenmi tır. Bu dört roman içerik olarak iki bölü me ayrılmı tır. Farklı kategorilerde incelenen romanların her biri kendi içerisinde de alt ba lıklara ayrılmı tır. Böylece daha detaylı bir inceleme yapılması amaçlanmı tır. Romanlar onun otobiyografisi ve psikolojik dünyası göz önünde bulundurularak yorumlanmı tır. Bu yorumlar sırasında teknik a ırlıklı bir yakla ım sergilenmi tır. Anlatıcılar ve anlatı stratejileri bu ba lamda yönlendirici olmu tur.

Anahtar Kelimeler: Psikoloji, Ki ilik Bozuklukları, Anlatım Teknikleri - Anlatıcılar.

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTATION

ROBERT WALSER'S ROMAN WORLD

(Geschwister Tanner, Der Gehülfe, Jakob von Gunten, Der Räuber)

Zennube AH N YILMAZ

Supervisor: Prof. Dr. Turgut GÖ EBAKAN

2015-Pages :185+V

Jury: Prof. Dr. Turgut GÖ EBAKAN

Prof. Dr. Gürsel UYANIK

Prof. Dr. Mehmet AYGÜN

Assoc. Prof. Dr. Mustafa ÖZDEMİR

Assist. Prof. Dr. Halil KUMA

In this study, the Swiss origin, which has an important place in the German-literature of Robert Walser's *Geschwister Tanner*, *Der Gehülfe*, *Jakob von Gunten*, *Der Räuber* is discussed. His Novels is like a projection of his mental world. Particularly reflected in the question how to Narration/people this similarity mentioned the movement have tried to find an answer.

The first part of our study, we examined the issue of Robert Walser and schizophrenia. In this section, Walser's disease, his relationship with family members, impact on the lives of the disease, clinical years have been submitted. Language is discussed in this spiritual frame. In the second part Walser's four novels were investigated. It is divided into two sections of four novel content. Each of the novels studied in different categories is divided into the sub-header in its. Thus, it is intended to do a more detailed examination. Novels are interpreted considering his biography and psychological world. Mainly technical approach during these comments were exhibited. Narrators and narrative strategies has been router in this context.

Key Words: Psychology, Personality Disorders, Speech Techniques - Narrators.

ÖNSÖZ

Robert Walser, sviçre/Alman yazının yıldızı giderek parlayan yazarlarından birisidir. Germanistik dünyasının büyük ilgi gösterdiği Walser, ülkemizde akademik anlamda henüz tam olarak mercek altına alınmamıştır. Bu çalışmada, Walser araştırmaları açısından söz konusu boşluğu doldurma ve bundan sonra ona dair yapılacak çalışmalar için yol gösterici olmaları bakımında bir katkıda bulunabilirse amacına ulaşacaktır.

Bu çalışmayı gerçekleştirirken tez konusunu belirleme aşamasında bana yol gösteren, bu konuda yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen ve beni her zaman çalışmaya teşvik eden Danışmanım Sayın Prof. Dr. Turgut GÖRBAKAN'a, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümündeki bütün Hocalarıma minnet ve teşekkür borçluyum. Bu aşamada bütün sıkıntılarımı paylaşan Sevgili Anneme, Babama ve Emeceklerinden dolayı sonsuz teşekkür ederim.

G R

Genel olarak Alman yazını sınırları içerisinde kabul edilen Almanca yazan yazarlar arasında bulunan sviçreli Robert Walser, giderek artan bir ilgi yuma ıyla / sarmalıyla dikkati çekmektedir. Bu ilginin arkasında yazarın son derece ilginç ya am / yazma öyküsü bulunmaktadır. Ya amının uzun bir bölümünü izofreni tanısıyla kliniklerde geçiren bu önemli yazın adamı, ardında bıraktı ı çok sayıda yapıtıyla yazınbilimsel ara tırmaların konusu olmaya ba lar. Walser'in izofreni tanısı, çok tartı lmasına ra men ona gösterilen ara tırmacı ilgisinin ana nedenlerinden birisi olarak kar ımıza çıkmaktadır.

Robert Walser, çok yönlü bir yazardır, ama yazınsal yaratısının merkezinde ayrıcalıklı olarak kısa öykü vardır. Walser, bu geni yelpaze içinde üretti i sayısız kısa öykünün dı ında Bern döneminde yazdı ı romanlarıyla da ayrı bir dünyanın kapılarını açmı tır. Walser, hastalı ı nedeniyle 1933 yılına kadar yazmaya devam edebilmi tir. Bu süre zarfında da birisi kaybolan 5 roman yazmı tır. Der Gehülfe romanı, Walser'in di er bütün yapıtlarına göre satı rekoru kırarak Walser'e büyük bir ün katmı tır.¹

Hastalı ı nedeniyle kendisini bir otel odasına kapattı ı yıllarda Walser'de oldukça de i ik bir yazı stili geli mi tir. Walser'in hayatında onun adını duyuran ya da ilginç bir yazar olarak de erlendirilmesine neden olan bu yazı stili Mikrogram yazıdır. Walser'in kur un kalemle ve inanılmaz derecede küçük bir ekilde sayfaların bo kısımlarına, mektup kenarlarına ve takvim yapraklarının bo yerlerine yazması Walser – ara tırmacıları tarafından ilginç bulunmu tur. O, 1917 yılında kur un kalemle taslaklar yapmaya ba lamı tır. 1917-1925 yılları arasında yazdıkları Mikrogram yazılardır. Yakla ık 526 yapraktan olu an Mikrogram yazılar, Werner Morlang ve Bernhard Echte tarafından neredeyse 20 yıl süren çözüme çalı masından sonra temize çekilmi tir.

---

¹ Diana Schilling, *Robert Walser*, Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg 2007, 42.

1925 yılından sonra artı gösteren yazma tutuklu u, Walser'in yazarlık alanında sıkıntılı bir sürece girmesine neden olmu tur. Onun yazma konusunda ya adı ı bu sıkıntı, Herisau klini inde kaldı ı sürede de yo un bir biçimde devam etmi tir. Walser, insanın kendisini iyi hissetti i anda yazması gerekti ine inanmaktadır. Ona klinikte yazması için bir oda tahsis edilmi tir. Fakat Walser, bu durumu u ekilde de erlendirmi tir; *“Klinikte bir eyler yazma iddiasında bulunmak tamamen saçmalık ve kabalık. Bir yazarın üretebilece i tek yer özgürlüktür. Bu art yerine getirilmedikçe tekrar yazmaktan çekiniyorum. nsanın bana oda, kâ it ve kalem tahsis etmesiyle hiçbir ey yapılmaz.”*² Kapalı bir yerde kalarak bir eyler yazmak, Walser için baskı altında yazmak demektir. Çünkü o, istedi i anda, özgür ortamda yazmayı tercih etmektedir. Bu durum da Walser'in özgürlü e olan dü künlü ünü ortaya çıkarmaktadır. Carl Seelig ile olan bir konu masında Walser, toplum - sanatçı – özgürlük hakkında unları dile getirir; *“Sanatçılar toplumla gerilimli bir ili kide de ilse hızlı yorulur. Söz konusu ili kilere uymakta kendilerini yükümlü hissettikleri için toplum tarafından umartılamazlar. Büyük fakirlik dönemlerinde kendimi toplumdaki ayıracaktım. Ki isel özgürlük benim için her zaman daha önemli oldu.”*³ Walser, özgürlü ü u runa toplumun istedi i sanatçı modelinden uzak kalmayı tercih etmi tir. Onun toplum tarafından kabul görme gibi bir tasası olmamı tır. O, kendi istekleri do rultusunda bir hayat sürdürmeyi istemi , özgürlü ü her eyin üzerinde tutmu tur.

Walser, öldükten sonra ünlenen bir yazar olarak ya adı ı yıllarda hem sosyal hem de bireysel birtakım sıkıntılar çekmi tir. Bu sıkıntılar, zamanla onun bir özgüven sorunu ya amasına neden olmu tur. Robert Mächler, ele aldı ı *“Das Leben Robert Walsers”* adlı yapıtında Walser'in ba arısızlı ina dair bir itirafını okura sunar: *“Bende kutsal görüntü eksik. nsan sadece onunla yazın alanında ba arılı olur.”*⁴ Kutsal görüntüye sahip olmadı mı dü ünen Walser, bundan dolayı ba arılı olamadı mı ifade ederek aslında kendisini küçük gördü ünü yeniden vurgulamı olur. Ruhsal olarak kötüle en Walser, yazın hayatında da bu küçüklük dü üncelerini vurgular. Bu ba lamda Jochen Greven, Walser romanlarını küçük olmak ve hizmet etmek gibi ana motiflerin belirledi i yönünde bir fikre sahiptir. Greven'e göre Walser'in bu motifleri

² Carl Seelig, *Wanderungen mit Robert Walser*, Reclam, Frankfurt 1977, 18.

³ Seelig, 94.

⁴ Martin Gregor-Dellin, *Im Zeitalter Kafkas Essays*, Piper Verlag, München-Zürich 1979, 49.

kullanmasının nedeni hayatla olan uyumsuz ili kisidir.⁵ Walser, tıpkı figürleri gibi zengin insanlara ve onların lüks hayatına hayrandır. Fakat hayat ona türlü nedenlerden dolayı tam tersi bir durumu zenginlerin yanında u ak olarak çalı ma eklini vermi tir. Bu durumun do al bir eyimi gibi yazınsal yaratısına da yansması aslında Walser'in küçüklük dü ünmesini sorgulamadan kabul etti ine i aret etmektedir.

Adler'e göre boyun e me karakteristik özelli i ço unlukla u aklık psikolojisi ile ilintilidir.⁶ Robert Walser de boyun e me özelli ini ele aldı ı u aklık konularıyla ve gitti i u aklık okuluyla göstermektedir. Walser'in u aklık konusuna çok fazla de inmesinin sebebi kendisini küçük görmesi ve bununla birlikte geli en itaat etme psikolojisidir.⁷ A a ılık ve güvensizlik duyguları birçok ruhsal hastalı ı tetikler.⁸ Walser'in de çocuklu undan itibaren ya adı ı güvensizlik sorunu hayatta tutunamamasıyla birle ince a a ılık duygusunu arttırmı tır.

Martin Jürgens, Walser'in ruhsal rahatsızlı nı toplumsal rolüyle ili kilendirmi tir. Jürgens'e göre sosyal geri çekilme ve kimlik sorunu onun toplumsal ya amını en çok etkileyen etmenlerdir.⁹ Walser, Berlin'de bir u aklık okuluna gitmi ve okulu bitirdikten sonra da bir süre u ak olarak çalı mı tır. Ona *Mösyö Robert* denilmi ve o, *Studie über den Adel* yazısında patronları hakkında unu dile getirmi tir; “*Soylu ve onun geleneklerini ö renmek, onları tanımak birçok insan için imkansız, en azından zor, çünkü onlar soylu bir tanrı gibi ya da en azından yarı tanrı gibi emrederek, hâkim olarak, kalelerde ya ayarak ve yakın olmayarak ele geçirilemez saraylarda otururlar.*”¹⁰ Ba kalarının söylediklerini yerine getirme, emirlere itaat etme ayrıca onun ezikli ine i aret etmektedir. Hastalı ndan dolayı kendisini sürekli dipte gören Walser, soyluların yanında bir u ak olarak çalı arak, onda var olan a a ılık duygusunu daha da arttırmı tır. Bu yüzden Walser'in u ak olarak çalı ması uzun sürmemi tir. Walser, bir süre sonra Ben'in küçülmesi (*Ichschrumpfung*)¹¹ yani kendini küçük görme duygusu

⁵ Kerstin Grafın von Schwerin, *Minima Aesthetica, Die Kunst des Verschwindes Robert Walsers mikrographische Entwürfe Aus dem Bleistiftgebiet*, Peter Lang Verlag, Frankfurt 2001, 8.

⁶ Alfred Adler, *nsanı Tanıma Sanatı*, Çev. Kamuran İpal, Say Yayınları, stanbul 2012, 292.

⁷ Dellin, 58.

⁸ Adler, 96.

⁹ Schwerin, 243.

¹⁰ Hans Ulrich Treichel, *Über die Schrift hinaus Essays zur Literatur*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/M. 2000, 51-52.

* Detaylı Bilgi için Bakınız; Treichel, 52.

içinde Bern'e geri dönmü tür. Walser, ya adı ı bu sıkıntılardan dolayı kendisini kabul ettiremeyen ama sonradan yıldızı parlayan bir yazar olmu tur.

Walser, yazar ve yayımcı Jochen Greven'in 1960 yılında yaptı ı doktora tezi ile adını kamuoyunda duyurmaya ba lamı tır. Greven, 1970 yılında Walser'in bütün yapıtlarını yayımlayarak Walser/ara tırmalarına bir katkıda bulunmu tur.¹¹

Hesse, Kafka ve Musil gibi büyük ustalar ondan övgü dolu cümlelerle bahsetmi lerdir. Jürg Amann, Peter Bichsel, Gerhard Meier, Jörg Steiner, Urs Widmer, Getrud Wilker, Thomas Mann, Gottfried Benn, Bertolt Brecht, Elias Canetti ve Elfriede Jenilek gibi yazarlar da Robert Walser'e olan hayranlıklarını dile getirmi lerdir.¹²

Peter Bichsel de Walser'den etkilenen yazarlar arasındadır. Bichsel'in Walser dü ünceleri oldukça dikkat çekicidir; "*O akıllı, e itimli ve kurnaz mıydı? Evet, öyleydi. Saf, önyargılı, küçük burjuvalı mıydı? Evet öyleydi. Deli miydi? Walser'in arkada larının anlayabilece i ve anlamak istedikleri tek ey buydu, hayır deli de ildi. O, yazar olarak uysal, dikkatli, sessiz, çekingen, akıllı, anlayı lı birisiydi.*"¹³ Bichsel, Walser'in otobiyografisinin tek ba ına yeterli olabilecek bir kaynak olamayaca ını vurgular. Ona göre, Walser'in otobiyografisinde gizli alanların çok olması onu efsane bir yazar kategorisine dahil etmektedir.

Franz Kafka, Walser'in yazın anlayı ına hayran kalmı tır. Kafka'ya göre Walser yapıtları, okuyucunun sonunda e lenmesi beklenen türden de ildir. O, Walser yapıtlarını sınırda kalmı bir ki inin ruh dünyasının bir yansıması olarak de erlendirir. Walser'in bu sınırda kalma durumundan Kafka oldukça etkilenmi ve yapıtlarından adeta büyülenmi tir.¹⁴

¹¹ Jochen Greven, *Figur am Rande in wechselndem Licht*, Informationen und Materialien zur Literatur, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1992, 9.

¹² Peter Husterholz und Andreas Solbach, *Schweizerische Literturgeschichte* - unter Mitarbeit von Claudia Brinker, Remy Charbon, Regula Fuchs, Doris Jakubec, Ricarda Liver, Beatrice Von Matt, Dominik Müller, Elsbethnpulver, Cla Riatsch, Beatrice Sandberg, Antonio Stauble, Stefan Bodo Würffel, Fred Zaugg, Verlag J.B.Metzler, Stuttgart 2007, 164-166.

¹³ Robert Walser, *Geschwister Tanner - mit einem Nachwort von Peter Bichsel*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt 1990, 340.

¹⁴ Dellin, 50.

Martin Walser ise Robert Walser hakkındaki dü üncelerini Kafka ile bir kar ıla tırma yaparak dile getirir; “Örne in, kim Kafka’nın yanında Robert Walser gibi biri hakkında iyi bir doktora tezi yapabilir? Hala gizemli. El de memi edebi bir mezar. Onun hakkında makul dü üncelere ula mak Kafka’dan daha zordur. Kafka’da yava yava bir disiplin görülür. Kim onunla dikkatli bir ekilde ha ır ne ir olursa, yava yava biçimsel bir sonuca ula ır, insan bu labirentte dola abilir. Robert Walser, insanın onu aç ı a kavu turmak istedi i malzemeleri sürekli birbirine kar ı tırır. Sevinç ve üzüntü birbiriyle çok yo un harmanlanmış tır. Ümitsizlik ve ne e aynı dalda büyür ve sürekli birbirini kucaklar.”¹⁵ Martin Walser’e göre Robert Walser, gizemli ve anlaşılması zor bir yazardır. Martin Walser, bu dü üncesinde yalnız de ildir. Bu ba lamda, yazın ele tirmeni Walter Benjamin de “Robert Walser’i okuyabilirsiniz ama onun hakkında hiçbir ey okuyamazsınız”¹⁶ diyerek Walser’in bu yanına dikkati çeker.

Wolfram Groddeck, Reto Sorg ve Peter Utz gibi Walser ara tırmacıları Walser’in okurlara ölümünden sonra daha yakın oldu unu ileri sürer. Onlara göre, Walser öldükten sonra hiç olmadı ı kadar farklı dillerde okuyucuya ula mı tır. Robert Walser merkezinin sundu u, ona dair etkinliklere katılım sayısı Walser hakkında yapılan çalı malara bu ba lamda önemli bir kanıt olarak görülmelidir.¹⁷

Yazın bilimci Bernhard Echte ve Werner Morlang, Robert Walser’den Avrupa ve Amerikalı entelektüeller tarafından övgü dolu sözlerle bahsedildi ini dile getirmi lerdir. Çünkü o, ya adı ı yılların aksine 20. yüzyılın ilk döneminde sadece Almanya ve sviçre’de de il Avrupa çapında da bir üne kavu mu tur.¹⁸

sviçreli yazın ele tirmeni Eduard Korrodi, Walser’in görüntüsünün arkasında hiçbir i e yaramamanın ve tembelli in yarattı ı üzüntünün oldu unu ve bunun da Walser’in yapıtlarına sindi ini ileri sürer. Korrodi’ye göre, Walser’in ruh hali

¹⁵ Katharina Kerr, *Über Robert Walser*, Zweiter Band, SuhrkampVerlag, Frankfurt am Main 1979, 14.

¹⁶ Katharina Kerr, *Über Robert Walser*, Erster Band, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1978, 126.

¹⁷ Wolfram Groddeck, Reto Sorg, Peter Utz, Karl Wagner (Hrsg.), *Robert Walsers Ferne Nahe*, Neue Beiträge zur Froschung, Wilhelm Fink Verlag, München 2008, 9.

¹⁸ Bernhard Echte, Werner Morlang, *Robert Walsers Schreibtisch privat zum Abschluss der sechsbändigen Mikrogramm-Ausgabe*, Besprechung von Dieter Borchmeyer aus “Die Zeit”, 04/2001

yapıtlarının belirleyici özelliğidir.¹⁹ Joseph Viktor Widmann ise Walser'in çoğunlukla parçalanmaları ve bunun sonuçlarını anlattığını ileri sürer. Yayımcı Werner Weber'e göre ise Walser romanları insanın var olma çabasını ve varlığının çöküşünü ele alır. Weber, Walser romanlarında figürlerin bireysel ve sosyal problemleri ile var olduğunu öne sürer.²⁰

Filolog ve yazar Diana Schilling'e göre de "Walser, gizem ve özgürlüğün izlenimiyle çevrilidir."²¹ Schilling de Martin Walser gibi Walser'in gizemli olduğunu yönünde bir düşünceye sahiptir. Aynı zamanda Walser'in özgürlük tutkusuna da göndermede bulunmuştur. Ayrıca Schilling, Walser romanlarını – otobiyografi yazmak- olarak da erlendirir.²² Bu bağlamda, Walser'in hayatının onun yazınsal etkinliğinin temel malzemesi olduğunu söylemek olanaklıdır. Yazar Karl Wagner de Walser romanlarını realist roman kategorisine dahil eder. Onun romanlarının ya da bir zaman kesitini yansıtmaları açısından gerçekçi bulur.²³

Yazar ve kuramcı Susan Sonntag, Walser'i son yüzyılın Alman yazının en önemli yazarlarından birisi olarak görür. Onun Alman yazınında bu kadar büyük bir yer edinmesini ardında bıraktığı romanlarına bakarsak, Walser romanlarını oldukça beğenen Sonntag, en çok 1908 yılında yayımlanan Jakob von Gunten'i beğenir. Romanlarının çok az olaydan oluştuğunu ileri süren Sonntag, Walser'in bu tarzından etkilendiğini dile getirir.²⁴

Yazar Christian Morgenstern de Walser'i genç şvıçreli romancı olarak adlandırmı ve onun romanlarına hayran kaldığını ifade eder. Yazdığı ilk romanın ardından Robert Walser için "büyük bir gelecek umut eden yeni bir yazar doğdu". Bruno Cassier de Walser'i roman yazma konusunda destekler ve onun romanlarının kurgusundan övgü

¹⁹ Karl Wagner, *Herr und Knecht, Robert Walser's Roman Der Gehülfe*, Wilhelm Braumüller Universitäts-Verlagsbuchhandlung, Wien 1980, 15.

²⁰ Wagner, 31.

²¹ Schilling, 23.

²² Schilling, 45.

²³ Anna Fattori, Kerstin Grafın von Schwerin, *Ich beendige dieses Gedicht lieber in Prosa*, Universitätsverlag Winter, Heidelberg, 2011, 133.

²⁴ Schweizer Kulturstiftung (Hrsg.), *Robert Walser*, Pro Helvetia Dossier Literatur im Zytglogge Verlag, Bern 1986, 76.

dolu sözlerle bahseder.²⁵ Bir ba ka ele tirmen Morgenstern, Walser romanları için bu kadar güzel romanlar okumanın her zaman rastlanılan bir durum olmadığını dile getirerek, onları Hermann Hesse'nin romanları ile karşılaştırır.²⁶

Walser romanlarında otobiyografik öğelerin varlığının belirgin bir şekilde hissedilmesi bu romanların otobiyografik romanlar olduğunu göstermez. Ancak bu durum, onun romanlarının kurmaca-gerçeklik boyutuna işaret eder. Yer yer Walser'in ya antısına benzeyen kesitler söz konusu iken, yer yer de tamamen kurmaca kesitler söz konusudur. Romanlarda egemen olan tıpkı Walser'in kenarda-kö ede kalmı hayatı bir anlamda onun "Selbsterfindung" yani kendini bulma, ke fetme durumuna göndermede bulunur. Sürekli kendini anlatma aslında otobiyografik içerikli yapıtlarda Selbsterfindung'un yolunu açmaktadır. Kendisiyle ba ba a kalan "Ben" kendi öz benliğini sorgularken kendisini yeniden ke feder.²⁷ "*Kendini yansıtırma modern yazının özelliklerinden birisidir ve bu Walser için de geçerlidir.*"²⁸ Walser romanları da bu bağlamda genel hatlarıyla Selbstdarstellung – Selbsterfindung kendini anlatma ya da ke fetme olarak değerlendirilebilir.

Walser ara tırmaları, onun bilinen/tescilli izofrenisi nedeniyle çoklukla yapıtlarındaki psikolojik olgular üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu gerçekten hareket ederek, çalı mamıza özgün bir yapı kazandırmak amacıyla romanların anlatıcılarına odaklandı. Söz konusu psikolojik öğeleri bu kez anlatan/anlatılan kişi bağlamında irdeleyerek bu alandaki çalı malara bir katkıda bulunmak istedik. Walser romanları naif yapısına ve atmosferine rağmen çözülmesi gerçekten zor metinlerdir. Bu metinler, yer yer anlamlandırılması çok zor bir yapıya bürünebilmektedir. Kimi zaman ise anlamlandırılması metin içi öğelerle olanaksız olan bölümler de söz konusudur. Bu nedenle metinlerin çözümlenmesi bir tek bakı açısı ya da yöntemle olanaksız görünmektedir. Bağlam bir deyişle; metinler, doğası gereği ara tırmacıyı disiplinlerarası bir yaklaşıma zorlamaktadır. Çalı mamız da bu doğrultuda hem metin odaklı hem de psikoloji ve yazarın otobiyografisi eksenli olarak eklenmiştir.

²⁵ Greven, 9.

²⁶ Schilling, 38-39.

²⁷ Fattori, Schwerin, 129.

²⁸ Fattori, Schwerin, 39.

B R NC BÖLÜM

ROBERT WALSER VE ZOFREN

1. 1. WALSER' NA LE ÜYELER VE RUH SA LI I

Walser'e Waldau ve Herisau klini inde koyulan izofreni tanısı birçok tartışmaya neden olmuştur. Walser ara tırmacıları ve psikiyatrlar bu konuda görüş birli i içinde de ildir. Klinik bulguları do rultusunda psikiyatrlar, onu bir izofren olarak nitelendirseler de yazın bilimciler/Walser ara tırmacıları psikiyatrlarla uzla amamı lardır. Onlar, Walser'in ya am standardını etkileyen bir ruhsal hastalı ı oldu u konusunda hemfikir olmalarına kar ın, bu ruhsal hastalı ın adını koymakta güçlük çekmektedirler.

Reto Sorg ve Peter Utz gibi önde gelen Walser ara tırmacıları onun izofren olmadığını kanısladılar. Peter Utz, *Tanz auf den Rändern* adlı yapıtında Walser'in hastalı ını modern ça ın getirdi i bir sinir hastalı ı* olarak görmek gerekti ini ileri sürer. Utz'a göre Walser, büyük kentlerin ya da kentle menin sebep oldu u bir rahatsızlık ya amaktadır. Walser'in çocuklu undan itibaren ya adı ı ruhsal sıkıntuları sinirli bir yapıda olmasına neden olmuştur. Yapıtlarında ço unlukla do ayı ön plana çıkarması ve kent hayatını arka planda bırakması onun do a sevgisine ve kent hayatına olan mesafesine i aret etmektedir.²⁹

Utz, Walser'in halüsinasyonları, delüzyonları, korku ve üphe durumundan dolayı ilk bakı ta bir izofren olabilece i yönündeki dü üncelerin a ır bastı ını dile getirirse de bu tanının kolayca alınmı bir karar oldu u kanısladır. Utz, Walser'in korkularının ve üphelerinin gündelik hayatını ya amasına engel olmadığını yönünde bir dü ünceye sahiptir. Walser, hastalı ına ra men ona göre oldukça mantıklıdır ve bu,

---

* Alman hukukçu ve yazar Daniel Paul Schreber'e göre de modernizmin sebep oldu u bu hastalık bütün insanları ku atmı tır. Schreber, bu hastalı ı medeniyet hastalı ı (Zivilisationskrankheit) olarak adlandırmı tır. Peter Utz, *Tanz auf den Rändern*, Robert Walsers "Jetztzeitstil", Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1998, 55-60.

²⁹ Utz, 55-60.

izofren olmadığına dair büyük bir ipucudur. Utz, Walser'in nevroitik kişiliğinin psikiyatrik bulgularla yeniden değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürer.³⁰

Reto Sorg, Walser'in kliniğe getirildiğinde yapılan ilk muayenesinde umutsuzluk ve sinirlilik halinin saptandığını dile getirerek Walser'in insanların onunla alay ettiğini, ona güldüğünü ve takip edildiği yönündeki kuruntularının olduğunu göndermede bulunur. Bu bağlamda Sorg, Walser'in hastalığının yeniden araştırılması gerektiğine dair bir beklenti içindedir.³¹ Sorg ve Utz'un Walser'in izofren olmasıyla ilgili gösterdikleri yaklaşım, Walser'in hasta ve sağlıklı bir kişi arasındaki çizgide sağlam bir şekilde duramamasından kaynaklanmaktadır. Çünkü Walser, bazen hasta bazen de oldukça sağlıklı bir insan gibi davranışlar sergilemektedir. Bu sınır çizgisinin kesin olmaması da onun hastalığına çelişkiyle yaklaşımının ana nedenidir. Walser'in Bayan Mermet'e yazdığı mektup, hastalığı hakkında kendisinin de kafasının karışık olduğunu iyi bir kanıttır; "*Salı günüm tamamen iyi, benim bütün hastalıklarım hasta ve ruhum sizi kocaman ve akıllıca selamlıyor ve o, bildiğim kadarıyla tamamen sağlamdedir.*"³² Diana Schilling de onun bu durumu hakkında "*Robert Walser'in durumunda sağlam ve hastalığın arasındaki sınırı ayarlamak sürekli zor olmuştur.*"³³ der. Schilling'in ifadeleri, Walser'in izofreni tanısına dair üpheleri ve tartışmaları vurgulayan bir düüncü yapıasına işaret etmektedir.

Ayrıca kız kardeşi Lisa'nın Walser'i Waldau kliniğine getirdiği zaman Walser'in bu duruma karşı verdiği tepki izofreni konusundaki üpheleri arttırmaktadır. "*Ama bir kere bile doktoru bir ilmiğim atamadım. Sonunda kız kardeşim Lisa, beni Waldau kliniğine getirdi. Daha girişte sordum; "Doktoru mu yapıyoruz? Onun suskunluğu bana yeterince cevap verdi. Oraya girmekten başka, bana ne kaldı ki?"*"³⁴ Bu bağlamda alıntı, Walser'in bilinçli hareket ettiği yönündeki düünceleri temellendirir niteliktedir. Walser, kliniğe gitmek istemez ama önünde kliniğe gitmekten başka bir seçenek yoktur. Bu durumu ilk önce sorgulaması ve ardından kabullenmek zorunda kalması da aslında Walser'in bilincinin hala yerinde olduğunu göstermektedir. Ayrıca "*Hayatımda daima*

³⁰ Utz, 55-70.

³¹ Lucas Marco Gisi – Urs Meyer – Reto Sorg, *Medien der Autorschaft*, Wilhelm Fink Verlag, München 2013, 107-130.

³² Jörg Schäfer (Hrsg.), *Robert Walser Briefe*, Helmut Kossodo Verlag, Genf 1975, .222.

³³ Schilling, 136.

³⁴ Carl Seelig, *Wanderungen mit Robert Walser*, Philipp Reclam Verlag, 1. Auflage, Frankfurt am Main 1977, 18.

*tuhaflıklar yani delilikler ya adım...*³⁵ ekinde ifadeler kullanan Walser, hayatının farklı oldu unun farkındadır. Dü ünelere ve durumlara kar ı verdi i tepki ve farkındalı ı onun mantık çerçevesinde hareket edebildi ine i aret etmektedir.

Walser, bazen ya ama sevinci dolu bir ki i izlenimi uyandırırken bazen de kimseyle konu mak istemeyen, insanlardan uzak duran bir ki i haline gelir. nsanlardan uzak durma iste i, onun depresif bir ruh haline bürünmesine neden olur. Depresif bir ki ili e bürünme, ço u ruhsal hastalıkta ve özellikle izofrenide görülür ve ki inin ya amdan zevk almasını engeller. Bu durum anhedoni* olarak adlandırılır. Walser'de depresif ruh hali yo un bir biçimde görülmemi tir. Aksine kısa süreli olmu tur. Bundan dolayı da Walser, hayattan tamamen kopmamı tir.

Walser, Waldau'da kaldı ı sürede yazdı ı bir mektupta hastalı ına da de inir;

Tamamen sa lıklıyım ve aynı zamanda ciddiğim ya da çok hastayım.... Benim hastalı ım zor tanımlanabilen bir kafa hastalı ıdır. yile tirilemez, ama benim dü ünmemi, neye iste im olmasını ya da yazmayı ya da insanlarla iyi olmayı ya da iyi bir yemek gibi eyleleri belirtmemi engellemiyor.³⁶

Alıntıdan da anla ıldı ı üzere Walser, hastalı ının farkındadır. O, kendisine ikinci bir dünya kurarak gerçek dünyadan kopmamı tir, nasıl ya adı ını, ne yaptı ını bilmektedir. Gerçeklikten tamamen kopma söz konusu de ildir. Nitekim alıntıda dile getirdi i “...benim dü ünmemi, neye iste im olmasını ya da yazmayı ya da insanlarla iyi olmayı ya da iyi bir yemek gibi eyleleri belirtmemi engellemiyor...” cümleden de anla ıldı ı üzere bir bilinç kaybı söz konusu de ildir. Hastalı ının ilerleyen evrelerinde kendi dünyasına kimseyi sokmamaya ba lar. Kimseyle ileti im içinde olmayan aslında olmak istemeyen Walser'in bu ekinde klini e kar ı tepki göstermeye çalı tı ı söylenebilir. Walser, kendine yabancılaşma (De-Personalisation) ve çevresine yabancılaşma (De-Realisation) e ilimlerini göstermemi tir. De-Personalisation ve De-

³⁵ Jürg Amann, *Verwirren oder das plötzliche Schweigen des Robert Walser*, Arche Verlag, Zürich-Hamburg, 1993, 17.

* Anhedoni(anhedonia): Genelde haz verici duygular uyandıran etkinliklerden haz alma yetisini kaybetme. Sıklıkla depresyona e lik eden bir semptom olarak tanımlanır. Selçuk Budak, *Psikoloji Sözlü ü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2000, 70.

³⁶ Schwerin, 243.

Realisation'un esas çıkı noktası ki ilik bölünmesidir*. Walser de ki ilik bölünmesine i aret eden bir tutum görülmez. Ki iliksizle me ya da özde le me izofreninin önemli bir belirtisi olmakla birlikte Walser'in klinik bulgularında bu duruma da rastlanmamı tır.

izofreni sadece ki iliksizle me ya da özde le me durumuyla kesinlik kazanan bir hastalık de ildir. Yanılsama ve kuruntu bu hastalı ın önemli belirtileri arasındadır. Sosyal ili kinin azalması, tuhaf inanı lar geli tirme, güvensizlik, alı ılmadık algılama biçimleri, belli belirsiz konu ma ve çapra ık dü ünceler gibi belirtiler izofrenide farklı yo unlukta ortaya çıkar.³⁷ Bu hastalı ın odak noktası olan halüsinasyon* Walser'de iz bırakacak derecede görülür. O, ya adı ı kuruntulardan dolayı kimseye güvenmemektedir. Bu yüzden insanlardan kaçmaktadır. Walser, güvensizlikten,

---

* Psikiyatrlar, ki ilik bölünmesini hezeyan olarak de erlendirmi lerdir. Psikayatr Laing, hezeyanı hastalarından örnekler sunarak açıklanı tır. Akıl hastanesinde yatan bir hastası, içinde atom bombası oldu unu ve çok yakında patlayaca mı dile getirirken bir ba ka hastası da kendisini kıyamet günün habercisi zanneder ve insanlara bu konuda bilgi vermesi gerekti ini dü ünür. Bunlar izofreni hastasının ya adı ı hezeyanlardan bazılarıdır. Aynı zamanda Laing, bu bölünmeyi, Humpty Dumpty olarak adlandırır. Humpty Dumpty: Kırılınca tekrar bütünle tirilemeyen ey. (ç.n.) Bu kavramla da ılmı benli i bir araya getirmenin izofreni vakasında ne kadar zor oldu unu dile getirir. R.D.Laing, Bölünmü Benlik, Çev;Ergün Akça, Pinhan Yayıncılık, stanbul 2012, ss.10-18

Arıkan ise öyle bir örnekle hezeyanı açıklanı tır; Ürünlerin ve verimin artması için ya mur ya ması gerekmektedir. Kendisinin peygamber oldu unu dü ünen bir izofren hastası Allah ile konu urum, ya mur ya dırır. Ve ürün artar diye dü ünür. Allah ile konu ması halüsinasyon, kendisini peygamber olarak görmesi ise hezeyandır.

Mehmet Kemal Arıkan, izofreni Anlamak izofrenler ve Yakınları için El Kitabı, mge Kitabevi Yayınları, Ankara 1998, 93.

³⁷ Remschmidt Theisen (Hrsg), Schizophrenie Manuele psychischer Störungen bei Kindern und Jugendlichen, Springer Verlag, Berlin-Heidelberg 2011, 20-26.

* Halüsinasyon, “beynin kendisine gelen verinin içsel/dı sal ayrımını yapamamasıdır.” çsel veri ki inin içsel dünyası, hayalleri, rüyaları, sanrıları gibi. Dı sal veri ise gerçek hayatta olan eylerdir. Aslında bu durum, bir izofren hastasının rüyasında gördü ü herhangi bir olayı gerçek sanmasıyla ili kilendirilebilir. Ki i, içerde ya anan bir olayı dı arıdan geli yormu gibi algılar. Ya da tam tersi olarak dı arıda bir yangının olması ama ki inin yangını hayal zannederek hiçbir tedbir almadan yangının ortasında oturmasıdır. Ki inin bu olayların gerçek dünyada mı yoksa hayal dünyasında mı gerçekleşip gerçekte medi ine karar verememesi birtakım halüsinasyonlara sebep olmaktadır. Bu durum, dı arıdan gelen bir uyarının olmamasına ra men sanki bir uyarın var mı gibi algılama olayıdır. Gerçekte olmayan eyleri i itme, halüsinasyonu ortaya çıkarır. Ki i duydu u seslere, gördü ü görüntülere ya da algıladı ı kokulara inanabilir. Beyin fonksiyonları ki iye oyun oynar gibi bu sesleri ve görüntüleri algılatır. Ki i, kar ısında birisi var mı gibi konu maya ya da tepki göstermeye ba lar.

Mehmet Kemal Arıkan, izofreni Anlamak izofrenler ve Yakınları için El Kitabı, mge Kitabevi Yayınları, Ankara 1998, 18-22.

yalnızlıktan ve halüsinasyondan dolayı hastalığının artık onu ciddi derecede rahatsız ettiğini zamanlarda bunları dile getirir; “*Birçok düünce bana sağlıklı açısından zarar verdi. Bern’deki son yıllarda hayaller; Gök gürültüsü, barınma, boğucu boğucu saldırıları, halüsinasyon sesleri barınarak uyandıracak kadar bana ikençe ediyordu.*”³⁸ Walser’in bu cümleleri onun sesler duyduğunu ve birtakım hayaller gördüğünü dair bilgi vermektedir. Walser, hastalığından ilk olarak 1927 yılında Max Brod’a bahseder. O, Brod’a halüsinasyon gördüğünü belirten bir mektup yazmıştır; “*(...) Bu aralar, sık sık geceleri sessizlikte aptal bir oğlan çocuğu gibi kendimden ya da herhangi bir şekilde hayali bir eyden korktuğumu olmuştur.*”³⁹ O, özellikle geceleri sesler duymaktadır. Bu sesler ona çoğu zaman emir vermektedir. Hayali sesler ve görüntüler onu rahatsız etmektedir. Ruh durumu üzüntülü, depresif ve paranoid bir kişiye dönmüştür. Korku durumları, halüsinasyonlar ve uykusuzluk onun en çok şikâyet ettiği ve acı çektiği durumlardır.

Walser’in gördüğü halüsinasyonların dışında ani bir kararla yürüme isteğinin de onun hastalığından kaynaklanan bir durum olarak saptanabilir. Çünkü bir yerde uzun süre kalma ya da tam tersi sürekli hareket etme isteğinin izofrenide görülen bir özelliktir.

Bir keresinde gece saat 2’de Bern’den Thun’a yürüyerek sabah 6’da vardım. Öğlen Niesen’e geldim ve bir parça ekmek ve bir kutu sardalyeyi yok ettim. Akşamleyin tekrar Thun’daydım ve gece yarısında Bern’de oldum; tabii ki hepsi yürüyerek. Başka bir seferde Bern’den Genf’e yürüdüm ve bir gece Genf’te kaldım sonra tekrar Bern’e geri döndüm.⁴⁰

Gecenin bir yarısında kalkıp sabaha kadar yürüyüp, tekrar akşam eski yerine gene yürüyerek dönmesi onun rahatsızlığından kaynaklanan bir durumdur. O, yürüyerek bir şeylerden kurtulmak istemektedir. Nitekim gecenin bir yarısında kalkıp yürümesi de duyduğu seslerden ve halüsinasyonlardan kaçma isteğidir. Uzun yürüyüşler yapmak

³⁸ Seelig, 15.

³⁹ Schäfer, 313.

⁴⁰ Seelig, 15.

Walser'i mutlu etmektedir. Bu yürüyüşler, bir tür özgüvenini yeniden kazanma denemesidir. Ancak bulundu u yerden uzaklaşma duygusu onu tedirgin etti i için geri dönmek ister. Yaptı ı uzun yürüyüşlerin ardından tekrar eski yerine dönmek ona huzur vermektedir.

izofreni vakalarında genel olarak yürüme istekleri ve hayata karşı ilgisiz tavırlar görülür; “Ço u zaman bir istenç yitimi ve ilgisizlik egemendir onlara, aynı zamanda sürekli yer de i tirmek isterler ve yazma ihtiyacı vb. içindedirler.”⁴¹ Fakat bu durum sadece izofrenlere özgü bir şey de ildir. Ruhsal sıkıntı ya ayan bir kişinin kaybetti i güven duygusuna karşı bir şeylerle u ra mak ya da uzun yürüyüşler yapmak istemesi olası bir durumdur. Çünkü bu tür insanlar ço u zaman kendilerinin hiçbir i e yaramadığını düşünürler.

Walser, bazen de günlerce odasından çıkmamakta ve kimseyle konuşmak istememektedir. Bu durum Walser'i iki farklı boyutuyla karşıma çıkarmaktadır. Çünkü uzun yürüyüşlerin aksine uzun süre bulundu u ortamdan ayrılmak istemeyen ruhsal bozuklu u olan kişiler de söz konusudur. Ki i, dünyadan kopuk bir biçimde, tek başına odasında kalabilir. Bundan dolayı da zamanla kendisini boş ve anlamsız hissetmeye başlar. Topluma, insanlar arasına çıkmaya daima korkar. Dışarı çıkmayı birkaç kez dener, fakat bu başarısız girişimler ki iyi daha da kötüle tirerek onun içine kapanmasına neden olur. Bu durum tipik bir agorafobi semptomu olarak görülse de aslında ki i etrafındaki insanlardan üphelenmi , korkmuş ve içine kapanmıştır. Bu korku da onda izofrenik bir geri çekilmeye sebep olmu tur.⁴² Bu geri çekilmeyi Franz Kafka da dillendirir; “Dünyanın ıstıraplarından uzak tutabilirsin kendini, böyle yapmakta özgürsün ve senin doğ ana kalmı tır bu, ama kaçınabilece in bir ıstırap varsa bu belki tam da bu kendini uzak tutu tur.”⁴³ Kafka, kişinin toplumdan korkup kendi içine kapanmasının ve toplumdan uzaklaşmasının ki i için bir çare olamayacağını farkındadır. Kafka'nın da belirtti i üzere asıl problem kişinin kendisi ve toplum arasındaki ilişki den kaynaklanmaktadır. Toplumdan kaçılrsa bile asıl problemin kaynaklandığı iç dünyadan ve düşüncelerden kaçılmaz. Bu durum, kişinin introvert*

⁴¹ Marc-Louis Bourgeois, *izofreni*, Çev. İsmail Yergüz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara Nisan 2008, 24.

⁴² R.D.Laing, *Bölenmiş Benlik*, Çev;Ergün Akça, Pinhan Yayıncılık, İstanbul 2012, 50-57.

⁴³ Laing, 76.

* Introvert izofrenlerde de içine kapanma ve oldu u ortamdan çıkmak istememe durumudur. “ *izofreni, introvert bir kişi ilikte olur. Dış gerçeğe introvert kişinin egosu arasındaki başarılar koptukça, o bizim için*

bir yapıya bürünmesiyle ilintilidir. Walser’de ise farklı bir süreç söz konusudur. Çünkü o, bir eylerle u ra mak, me gul olmak istemektedir. Ancak bu ekilde rahatlamakta ve bir eyler yazabilmektedir. izofrenik geri çekilme olarak adlandırılan bu durum, yani sabit bir biçimde bir yerde kalma iste i Walser’de 1933 yılından sonra Herisau klini inde kaldı ı zaman iddetli bir biçimde görülür. Ancak, Walser ilk kez 1913 yılında geri çekilmeye, yani toplumdan uzakla maya ba lar.

Bazen yalnız kalmayı tercih eden Walser, toplumla arasındaki kopukluktan dolayı di er insanlarla zıt bir tablo olu turmaktadır. Toplumdan ziyade kendisine dönük yapısı yazarlı ına da yansıma tır. Bunu da Seelig’e birçok kez aktarmı tır. “*Kendimi ki isel zevklerime çok fazla verdim. Evet, bir tür serseri olmaya fırsatım oldu u gerçekte ve hiç de buna kar ı koymadım.*”⁴⁴ Ki isel zevklerine yani sadece kendisine yönelen bir tarafı olan Walser, bu yöneli ini yapıtlarında da somutla tırmı tır.

izofrenlerin hayatlarının neredeyse bütün alanlarında gösterdikleri istikrarsızlık i hayatına da yansır, ya çalı mazlar ya da kısa sürede i de i tirirler.⁴⁵ de i ikli i konusu Walser’in hayatına damgasını vurmu tur. Walser’in çalı tı ı yerlere dair ifadeleri anlamlıdır;

---

anla ılmaz olur.“ Süleyman Velio lu, Akıl Hastası ve Sanatçı, Ya am Yayını, stanbul 1978, s.74
ntrovert bir izofren hastası dı gerçeklikten yani dı dünyadan tamamen koparsa ona ula mak zor olmaktadır. Gerçekli ini tamamen yitiren izofrenler bulundu u ortamdan uzakla mak istememektedir. Bu da onun içine kapanma derecesine ve hastalı nın katatonik bir sürece girdi ine i aret etmektedir. Katatonik, izofreninin bir türüdür. izofreninin birçok biçimi vardır. Paranoid izofreni de en çok görülen özellik saçma dü ünceler ve halüsinasyonlardır. Hebefrenik izofrenide ise uyumsuz ki ilik, dü üncenin düsesizli i ve karma ıklı ı, kopuk ifadeler görülür. Hasta yalnız ve heyecansızdır. Daha çok 15 ve 25 ya ları arasında görülmeye ba lanır. Katatonik izofrenide hareketsizlik ve esneklik aynı zamanda da çeli kili bir biçimde sabit kalma ya da duru söz konusudur. a kın bir yüz ifadesi, sürekli susma, sabit hareketler ve bakı , olumsuz dü ünceler ya da dü üncesizlik, seyahat etme ve mekan de i tirme iste i, alkolizm ve öfke nöbetleri izofrenlerde katatonik belirtiler arasına girmektedir. Çok- de erli izofreni grubunda ise bütün belirtiler içeren bir hasta modeliyle kar ıla rırız. Karma bir durum söz konusudur. Marc-Louis Bourgeois, izofreni, Çev. smail Yerguz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara Nisan 2008, 40-48.

⁴⁴ Seelig, 32.

⁴⁵ Laing, 127.

İkokuyla ve liseye gitti im Biel'den Kantonal banktaki 3 yıllık banka ıraklı ından sonra 1895'in ilkbaharında bankaya ve Speyr&Co. nakliyat irketine memur olarak sadece üç ay kaldı ım Basel'e geldim. Stuttgart'ta dekorasyon ressamı olarak çalı an karde im Karl, bana yanına gitmemi tavsiye etti. Alman yayınevini ilanına ba vuru yaptım ve bunun üzerine orada ilan bölümünde i e ba ladım. 1896 yılının sonbaharına kadar orada kaldım. İlk ba ta bir sigorta irketinde daha sonra da kredi kurumunda i buldu um Zürih'e gitmeye bir ey beni sürükledi. Bu arada sık sık i sızdim, yani birazcık param olsaydı rahatça yazabilmek için hemen istifa ederdim. Kim iyi bir i yapmak istiyorsa, benim tecrübeme göre, o i e tamamen adapte olmalı. Yazmak, bir insanın bütün gücünü gerektirir.⁴⁶

Sıkılğan bir yapıda olan Walser, aynı i te uzun süre çalı amaz. Onun yapısı bir yerde barınmasına engel olur. Zürih'te ya adı ı süre içinde dokuz kere i ve on yedi kere de ev de i tirmi tir. Hatta 1920 yılına kadar sürekli ev de i tirmesinin arkasında içsel huzursuzlu u vardır. Onun herhangi bir amacı ve u ra ı yoktur. Gelece i dü ünmeyen tavrıyla ya adı ı günü önemli bulur. Walser, i konusunda kararsızlıklar ya amakta ve bu yüzden bu konuda ba arılı olamamaktadır. Girdi i i lerde ba arı elde edemeyen Walser, kendisini iirlere ve yürüyü yapmaya adar. Daha sonra bir tiyatro grubuna girer ve aktör olmayı ister. Aktör olma yolundaki hayalleri ba arısızlıkla sonuçlanınca Walser, ba arısızlıktan kurtulmak için düzyazı yazmaya ba lar. Mesleki ba arısızlı ı, sosyal izolasyonu, yalnızlı ı ve ileti im sorunu Walser'in ruhsal dünyasındaki sıkıntılarının kaynaklarından bazıları oldu una dair bir saptama yapılabilir.⁴⁷

Toplumsal bütünle me eksikli i/geri çekilme, karde lerinden uzakla ma, yayınevleriyle ya adı ı problemlerden dolayı daha fazla para sıkıntısı çekme, kendinden üphelenmeye ba lama ve artan yorgunluk hissi onun sviçre döneminde oldukça artı gösterir. Berlin'de ya adı ı süre içinde de birtakım sıkıntılar ya ayan Walser, hayatını düzen içinde idame ettiremez. Kararsızlı ı, tutarsız davranı biçimleri, özgürlü e dü künlü ü, insanlardan bazen çok uzak kalması bazen de onlarla birlikte olmak istemesi, hayata kar ı umursamaz tavrıları Walser'in hastalı ında dikkat çeken yönlerdir. Walser'in ya adı ı kararsızlıklar ya amını oldukça etkilemektedir. Seelig ile

⁴⁶ Seelig, 31.

⁴⁷ Schäfer (Hrsg.), 313.

yaptı ı yürüyü llerde de onun kararsızlı na örnek olacak durumlar söz konusudur. “Çantamdaki gidi bileti kullanılmamı . Yola çıkmadım. Ya da yola çıktı umda hemen tekrar geri döndüm. Bazen yol üzerinde birinci istasyonda indim ve tersi istikamette bir sonraki trene bindim ve geri geldim, kısa süre sonra tekrar aynı yerdeydim.”⁴⁸ Onun hayatına ço unlukla ya çok ani verilmi bir karar ya da tutarsız dü üncelerinden dolayı ya adı ı karar verme güçlü ü yön vermektedir.

Heredot, “ nshan ruhu onun yazgısıdır”⁴⁹ diyerek ki inin ruhsal dünyasının hayatı üzerinde bıraktı ı etkiye dikkat çekmi tir. Çünkü ki i, ruhsal dünyasıyla var olmaktadır. Onu *ben* yapan duygularına ve dü üncelerine kaynak olan ruhsal yapısıdır. Duyguları ve dü ünceleri ki iyi yönlendirir, fakat ruh sa lı ı yerinde olmayan ki iler mantık çerçevesinde hareket edemedikleri için daha çok duygularıyla ya da o anda akıllarına gelen bir fikre göre hareket ederler. Ya adıkları duygu durumları onların kaderi olmaktadır. Walser’in ya adı ı duygu durumları ve özellikle 1923 yılından sonra artan ruhsal sıkıntıları ise çocukluk döneminde kendisini göstermeye ba lamı tır. Onun ruh sa lı ı bir çocu un ilk geli imini sa ladı ı aile ortamında bozulmaya ba lamı tır. Çünkü özellikle erkek çocuk için ailede annenin varlı ı ve konumu oldukça önemlidir. Frieda Fordham, bu durumu u ekilde ifade etmektedir; “*Erke in bir kadınla ilk ve en önemli deneyi annesidir ve bu kendisini biçimlendirmede ve etkilemede en güçlü deneydir. Kendilerini annelerini büyüleyici etkisinden kurtarmayı sonuna de in ba aramayan erkekler vardır.*”⁵⁰ Psikolojik sorunları çözmede ki inin çocukluk evresi önemli bir zaman süreci olarak kar ımıza çıkmaktadır. Adler, “*Bir çocukta toplumsallık duygusunun geli ip geli medi inin en güvenilir göstergesi, evdeki personelle arasındaki ili kidir.*”⁵¹ ekinde ifade eder. Walser’in çocukluk döneminin en önemli figürü annesi Elisa Walser’dır.

⁴⁸ Seelig, 32.

⁴⁹ Adler, 23.

⁵⁰ Frieda Fordham, *Jung Psikolojisi*, Çev. Aslan Yalçın, Say Yayınları, stanbul 1994, 65-66, içinde; Can EN, Edebiyat ncelemelerinde Psikanaliz Kullanımı, Divan Kitap, Ankara 2012, 31.

⁵¹ Alfred Adler, *Ya amsal Sorunlar*, Çev; Kamuran İpal, Say Yayınları, stanbul 2003, 76.

Elisa'nın ruhsal ı e i iflas edince bozulmaya ba lar. De i en ekonomik ko ullara oldukça üzülen Elisa Marti depresyona girer. Çocuklarına kar ı mesafeli bir ya am sürdürür. Evdeki herkes annesinin bu durumundan ve onun ani çıkı larından korkar. Aniden evdeki birine kızması ve bunun üzerine onlara çatal ya da bıçak fırlatması onun artık sa lıklı dü ünemedi inin ve kendisine hâkim olamadı ının bir göstergesidir. Yıllar geçtikçe annenin eksikli i önemli derecede hissedilir. Ekonomik problemler ve annenin eksik deste i çocuklar üzerinde ve özellikle küçük ya ta olan Robert Walser'in üzerinde bir bo luk yaratır. Walser'in annesi gururlu, hassas, hırçın, melankolik, mutsuz, so uk, ileti imsiz, yalnız, hükmedici özellikte bir kadındır. Walser'in herhangi bir kadınla birlikte olmamasının sebebi de geçmi teki hasta ve so uk anne rolüdür. Bu yüzden o, di er kadınlardan da uzak durur. Sürekli huzursuzluk yaratan, kötü huylu ve saldırgan olan bir anne tarafından yeti tirilen Walser'de kendisini içine kapatarak ruhsal geli imin durması (seelische Fixierung) görülür.⁵² Onun ruhsal dünyası ya ı ilerledikçe geli me göstermez. Bu yüzden ya adı ı sıkıntılar artar. Yalnızlık, onun ruhsal geli iminin durmasındaki en önemli etkenlerden birisi olur. O, çocuklu undan itibaren sempati, sevgi ve dayanı ma gibi duygulardan eksik büyür. nsanlarla sa lam bir ili ki kuramaz. Okulunda oldukça ba arılı bir ö renci olan Walser, ailenin ekonomik durumu iyi olmadı ı ve 16 ya ındayken annesi öldü ü için e itimine devam edemez ve bir bankada çalı maya ba lar. Ailevi problemler onun çocuklu undan ba layarak bütün hayatını etkiler. Bütün bu durumlar bir araya gelerek onun ruhsal dünyasında birikir. Adolf Walser ise annenin hastalı ıyla ilgilenmeyen, çocukların e itimini ya da bakımını önemsemeyen, i durumundan dolayı sosyal ini ler ya ayan bir ki idir. O, 1914 yılında Walser 36 ya ındayken hayatını kaybeder.

izofreni hastalı ı biyolojik özellikle genetik olabilece i gibi çevresel etkilere (stres, ba ımlılık alı kanlıkları) ve psiko-sosyal (Duyumlar ve Duygular) faktörlere de dayanır. Ruhsal bozuklu u olan herhangi bir ki i için kötü aile ortamı ki inin ilerleyen ya amında ruhsal hastalık olasılı ını artırır. Ebeveynlerden birinin herhangi bir ruhsal hastalı ının olması da ailedeki di er bireyler için tetikleyici bir unsur olarak kar ımıza çıkar.⁵³ Erkek karde i Ernst, izofreni te hisiyile bir klinikte kalmı ve en sonunda

⁵² Schwerin, 26-32 .

⁵³ Remschmidt Theisen (Hrsg), 80-90.

intihar etmi tir. Profesör olan bir di er karde i Hermann da karde leriyle aynı kaderi payla mı ve sinirsel rahatsızlıklarından dolayı intihar ederek ya amına son vermi tir. Kız karde i Fanny ve erkek karde i Oscar ailenin en sakin üyeleridir. Adolf adındaki en büyük abisi veremden ölmü tür. Lisa ise Walser'in ailenin geçimini sa layan ve karde lerine bakan kız karde idir. Lisa da hayatı boyunca tek kalmı tır. Çünkü sevgilisi ruhsal sıkıntıları ya da rahatsızlı ı olabilir diye onu terk etmi tir. Aile üyelerinin her birinin farklı sıkıntılarında dolayı Walser'in aile atmosferinin uyumlu bir ortamı yansıtmadı ı açıktır.

Jean Paul Sartre, “*Psikoloji sözcü ünden ho lanmıyorum. Psikolojik diye bir ey yok. Ki inin otobiyografisini geli tirebilir diyelim*”⁵⁴, diyerek ki inin otobiyografisinin psikolojik ba lamda yol gösterici oldu una dikkat çekmi tir. Walser'in otobiyografisi de psikolojisiyle yakından ilgilidir ve onun ruh dünyası olmadan anlatılamaz/açıklanamaz. Nitekim Robert Mächler de Walser'in otobiyografisini anlattı ı yapıtımda kalıtımın onun hayatında birçok olumsuzlu a neden oldu unu ifade eder. Çizdi i Walser portresinde onun ekonomik sıkıntısının, sinirli yapısının ve yalnızlı ının ailesinden kaynaklandı ını ileri sürer. Özellikle erkek karde leri Hermann ve Ernst'in intiharla sonuçlanan hayatları Walser'in ki ilik yapısını olumsuz anlamda etkilemi tir. Mächler'e göre Walser'in hastalı ının ortaya çıkı ında en büyük pay kalıtımdır, ancak bu tek neden de ildir. Onun ruh dünyasındaki rahatsızlıkların ortaya çıkmasında anne-baba-karde ler arasındaki ili kinin, ailenin trajik öyküsünün ve maddi imkansızlıkların da payı vardır.⁵⁵

⁵⁴ Laing, 119.

⁵⁵ Robert Mächler, *Das Leben Robert Walsers – eine dokumentarische Biographie*, Suhrkamp Verlag, Hamburg 1976, 108.

1.2. WALDAU KLİNİĞİ 1929-1933

1929 yılından itibaren Walser'in hastalığı artık giderek artan bir biçimde olumsuz iaretler vermeye başlamıştır. Bu dönemde uykusuzluk, huzursuzluk, kendi kendine yüksek sesle konuşmalar, oda içerisinde sürekli aynı doğrultuda gidip gelmeler bu iaretlerden bazılarıdır. Oturduğu iki ev sahibesiyle yaşadığı şeyler de bu anlamda önemli ipuçlarıdır. Walser, a ırtıcı bir biçimde iki ev sahibesine de evlenme teklifi etmiş ve olumsuz cevap almış, sonrasında ise onlardan kendisini öldürmelerini istemiştir. *“Onun dikkat çekici tavırlarının korkuttuğu oda sahipleri, 1929 yılında ocak ayında sonunda kız kardeşi Lisa'ya yardıma çağıırırlar.”*⁵⁶ Bu iki kadın, Walser'de görülen dü ünce ve davranış de işikli inden ve onun bahırmalarından korktukları için durumu hemen Lisa'ya aktarmışlardır. Lisa'nın görüşü ü Psikiyatr Walter Morgenthaler, Walser'in durumu için *“ u anki durumunda kapalı bir klini e acilen ve mümkün oldu u kadar hızlı ihtiyacı var.”*⁵⁷ ekinde bir açıklamada bulunur. Walser'in Waldau klini işerüveni böylece başlamış olur.

Walser, yazmaya ve bir şeyler üretmeye Waldau'da kaldığı süre kısmen devam etmiştir. 1925 yılına kadar yazmayı aktif bir şekilde sürdürmüş ve en son romanını 1925 yılında kaleme almıştır. Waldau'da özellikle 1931'den sonra yazma açısından bir tutukluk yaşamıştır. Yazdığı şeyler bir iki kısa öyküden öteye gitmemiştir. Mikrogram yazılarının 5. ve 6. bandını 1925/33 yılları arasında Waldau'da yazmıştır. Aşağıdaki alıntılar Walser'in Waldau kliniğindeki yazma serüvenini özetler niteliktedir; (23.12.1929) *“Birbirinden tamamen bahımsız, tek tek iir formatında bir çeşit günlük yazıyorum.”*⁵⁸ Therese Breitbach'a ise (10.06.1930) *“Burada ve orada iyi uyuyabildiğim ve saklandığım klinikte Fransızca gazeteler okuyorum. Yüzüm üzerinde yeni iir giderek oluşuyor. Günlük olarak bahçede birkaç saat yardımcı oluyorum ve zaman zaman bir gazeteye bir şeyler gönderiyorum.”*⁵⁹ ekinde ifade etmiştir.

⁵⁶ Seelig, 138.

⁵⁷ Schwerin, 26.

⁵⁸ Schäfer (Hrsg.), 341.

⁵⁹ Schäfer (Hrsg.), 344.

Walser'in klinikteki hayatı onu tanımak açısından önemli bir göstergedir. Walser, bir eylerle u ra madı ı, yalnız kaldı ı anlarda sürekli dü ünceler içinde oldu u için bu dü ünce seli onu korkutur ve bu yüzden kendisine u ra arar. Klinik çevresinde bahçe, bıçkıcılık, marangoz atölyesi, domuz besicili i, tarla ve orman vardır. Bu yerlerde hastalar gündüzleri çalı maktadır. Kadın hastalar da mutfakta, çama ırhanede ve terzi atölyesinde çalı ırlar. Hastalar bir araya gelsin, birlikte bir eyler yapısın ve dayanı ma bilinci olu sun diye böyle bir yönteme gidilmi tir. Yani tedaviye katkı sa lamak amacıyla bir i bölümü düzenlenmi tir. Walser ise klinikteki günlerini ö leden önceleri gül keserek, ö leden sonraları da kısmen yazı yazarak geçirir. Bir eylerle me gul olmak onun korkularını azaltır. Nitekim kız karde i Lisa'ya yazdı ı mektupta da bu durumu görmek olanaklıdır; (11.02.1929) *"Burada çok iyi anlayabildi im ey korku durumlarının ortadan kalkmasıdır, çünkü burada sürekli yazmıyorum ve seninle ve sevecen Bayan Haberlin ile konu tu um için korkunun yaratma krizinden ve sürekli kendimle yalnız kalmaktan kaynaklandı nı imdi anlıyorum..."*⁶⁰ Walser'in korkuları ço unlukla kendisiyle yalnız kaldı ı anda ba layan halüsinasyonlardan ve i itti i seslerden kaynaklanmaktadır. Bu yüzden o, bir eylerle u ra arak me gul olmak istemektedir. Walser, klini e umutsuzlu undan, uykusuzluktan ve yorgunluktan kurtulmak için gider. Orada ba ka eylerle ilgilendi i için kendisini zamanla iyi hissetmeye ba lar. (15.02.1929) *"Daima günlük çalı tı imda kendimi mutlu hissediyorum, iyi bir duygu veriyor."*⁶¹ Ba ka eylerle me gul oldu u için kendisini rahatlamı hisseder. *"Bir keresinde sesleri dinlemenin onu yazmaktan alıkoydu unu söyledi. Ne zaman kalemi eline alsa ve yazmak için masaya otursa sesler onun hakkında aralıksız konu mu lar. (...)"*⁶² Walser, duydu u bu seslerden korkar ve onlardan kurtulmak ister. Bu anlarda hemen yazmayı bırakmaktadır.

Bern döneminde Walser'in hep kuruntuları vardır. Sürekli takip edildi ine ve birilerinin onu öldürmek istedi ine inanmaktadır. Waldau'da ya adı ı kuruntular, Walser'in paranoid bir ki ili e bürünmesine neden olmu tur. Klinikte bu kuruntuların ya da sayıklamaların ortaya çıkmasındaki asıl etken onun kendisiyle ve dı dünyayla olan ili kisinin de i mesidir. Ortaya çıkan yanıltıcı gerçeklik, onun Waldau klini inde kendisini oldukça kötü hissetmesine neden olmu tur. Bu kuruntular zamanla

⁶⁰ Schwerin, 260.

⁶¹ Schäfer, 185.

⁶² Amann, 73.

halüsinasyon ile devam etmektedir. Kuruntuyla yakından ilgili olan halüsinasyon, Walser'in bu kliniğe getirilmesindeki en önemli sebeptir. Psikiyatr Morgenthaler, bu halüsinasyonlardan dolayı ona oldukça özen göstermeye çalışmış, fakat kapalı bir ortamda kalmaktan memnun olmayan Walser, psikiyatrin gösterdiği özene cevap verememiştir. Walser, klinikte kalmak istemediği için orada zorla tutulmuş bir kişi olarak kimseyle yakınlık kurmak istememiştir. Walser'in Bayan Mermet'e yazdığı mektupta (18.04.1932) "*Hala Waldau'dayım. Günler, haftalar geçiyor.*"⁶³ ekindeki cümlesi oradan çıkmayı beklediğini açıkça gösterir niteliktedir. Walser'in Seelig'e yaptıkları yürüyüşler sırasında "(...) Waldau'ya itelenine kadar 8 yıl boyunca Bern'de ya adım(...)"⁶⁴ ekinde ifadeleri orada kalmaktan memnun olmadığını ortaya koymaktadır.

Waldau'daki ikameti sırasında Dr. Max Müller, Walser'in hastalığına ve klinikteki hayatına dair verdiği rapor Walser'in söz konusu yıllarına ve tepkilerine ışık tutar niteliktedir;

Klinikte Bay Walser oldukça düzenli yaşamaktadır, korkunun yok olduğunu ve seslerin sıklığının azaldığını açıkladı; ama onlar onun klinikte kaldığı süre zarfında ona ikenence etmeye devam ettiler. Ayrıca onunla alay eden ya da onun dü üncelerini rahatsız edici bir biçimde ele geçiren dü manca seslerin söz konusu olduğunu söyledi; Uyanırken gördü ü hayaller ve optik halüsinasyonlar hakkında da bilgi verdi. Aralarında oldukça eitimli ve ilginç beylerin bulunmasına rağmen o, hastalarla ilgili kurmadan inzivaya çekildi. Ö leden sonraları bahçede çalışır, ö leden önce odaları toplar, akamları da kliniğin çevresinde bir yürüyüş yapar ve zamanında kliniğe döner. Bu gün bölümü o, Herisau'ya sevk edilene kadar aralıksız devam eder. Bu arada bazen yalnız bilardo oynar, diğer hastalarla da ara sıra satranç oynar. İlk zamanlarda Moliere, Rousseau, Tolstoy, Gottfried Keller, C.F.Meyer okudu u, daha sonra onu okuma parçalarının çok az ilgilendirdiği görüldü. Orada kaldığı oda yer eksikliğinden dolayı bir uyuma odası oldu, bay Walser bununla ilgili daha fazla bir açıklama yapmadı. Daha sonra tek kişilik bir oda boş alınca o, bu odayı almaktan çekindi. Girişimi başarısız oldu ama iki gün sonra Walser, yalnız olmaktan ve büyük bir korku yaşıyandan ve uyuyamadığından şikayet etti. Gece bekçilerinin yanında nöbet tuttu u, kendini iyi hissettiği ve uyuyabildiği uyuma odasına tekrar

⁶³ Schäfer, 348.

⁶⁴ Seelig, 56.

geçmek için yalvarırcasına rica etti. Doktorlarla ve klinik müdiresiyle herhangi bir tartı madan dolayı onun hastalık öyküsü daha fazla kaydedilmedi. Hasta kolay sinirlenerek ve çok az konu sa da kabala arak di er hastalarla zorluklar ya amı gibi görünmektedir.⁶⁵

Walser'in Waldau dönemi dı dünyadan kopuk bir ekilde cereyan eder. Yalnızlı a dayanamadı ı için tek ki ilik bir oda yerine 8 ya da 16 yataklı odalardan birinde kalır. Walser, bu iste in ardındaki nedeni oldukça çarpıcı ve ilginç bir biçimde dile getirir; *“Unutuldu uma dair dü ünceden büyülenmi burada bir çocuk gibi ya ıyorum.”*⁶⁶ Hastalarla hiçbir ekilde ileti imi olmayan Walser, Waldau'daki ikametini dı dünyadan tamamen dı lanmı bir ki inin hayatına benzetir. Yalnızlık, Walser'in hayatında sürekli kar ıla ılan bir durumdur. Klinikte kaldı ı sürede ya adı ı can sıkıntısını da kız karde i Lisa'ya bir ziyaret iste iyle ifade etme niyetindedir; (11.02.1929) *“Beni yakında bir kere ziyaret etmek istemez misin? Müdire Hanım buna muhtemelen izin verirdi.”*⁶⁷ Walser'in hayatını inceledi imizde sürekli yalnızlıktan yakındı ina dair bir izlenim edinmek zor de ildir. Ne var ki burada bir çeli ki söz konusudur. Yalnızlıktan nefret eden Walser, bazı durumlarda da insanlardan uzak durmak istemektedir. Büyük kent kalabalı ı onu yordu u için özellikle kırlarda, ormanlarda yürümek arzusundadır. Bu nedenle sık sık dı arı çıkmak istemektedir. Klinik kent dı ında bulundu u için klini in etrafında dola mak Walser'i mutlu eder. Bayan Mermet'e yazdı ı mektupta da do ayı ayrıntılı ve sempatik bir biçimde betimlemesi onun do aya besledi i sevgiye i aret etmektedir;

(14.05.1929) imdi ne güzel ilkbahar zamanı! Bahçede her gün günlük küçük eyler yapıyorum.(...) Buraya gelme zahmeti sizi korkutmuyorsa, sizi yakında tekrar görmek beni çok sevindirir Bayan Mermet. n allah beni yakında ziyaret edersiniz. Sizi en azından Biel gölünün kenarında Erlach'ta ya da yukarıda görebilirdim. Güzel, eski, yüksek çam a açlarının altında sizinle Beroy üzerinden yürüyü yapmak ne kadar ho olurdu.⁶⁸

⁶⁵ Mächler, 180-181.

⁶⁶ Schwerin, 258.

⁶⁷ Schäfer, 337-338.

⁶⁸ Schäfer, 340.

Walser, Bayan Mermet'i klini e davet ederek aynı zamanda birisiyle sohbet etme ihtiyacını da gidermi olacaktır. Waldau klini inde kaldı ı süre boyunca ço unlukla Bayan Mermet ile mektupla an Walser'in ona besledi i duygular çok açık olmasa da hissedilecek derecede cümlelerine yansı mı tır. (21.03.1929) “*Sizi görme ve sizinle konu ma sevincini uzun süredir ya ayamadı m için bu pazar beni çok sevindirecek olan ziyaret iste inizi kız karde im Lisa bana bildirdi.*”⁶⁹ Walser'in Bayan Mermet'e yazdı ı mektuplarda ona kar ı sempatik tavrı dikkat çekmektedir. Klinik hayatı boyunca sevgi dolu konu tu u ya da yazı tı ı tek ki i Bayan Mermet'tir.

Walser, klinikte nasıl zaman geçirdi ini genellikle kız karde i Lisa ve arkada ı Bayan Mermet ile payla ır. (30.01.1929) “*Burada klinikte güzel bir salonda oturuyorum. Geceleri nispeten güzel geçiriyorum. imdiye kadar çok okudum ve yazmaya devam edemedim. Her eyden önce mutlu ve sakin olmaya çaba göstermek istiyorum. Burada, gündüzleri radyo olması çok ho .*”⁷⁰ Lisa'ya yazdı ı bu mektupta, Walser'in zamanla klini e alı tı ına dair bir izlenim edinilmektedir.

Walser, klinikte alkol ve tütün alı kanlı ını azaltmaya ba lar. Çünkü alkol aldı ı zaman sinir krizleri daha çok artmaktadır. Hatta onun alkol alı kanlı ının hastalı ı üzerindeki etkisi u ekilde ifade edilmi tir; “*Benzer depresif ve alkolle daha da iddetlenen krizler Walser'in hayatında yer almaktadır...*”⁷¹ Klinikte ilk etapta oldukça sık kriz geçirmi tir. Daha sonra ilaç kullanımına ba landı ı için alkol alması yasaklanmı tır.

Waldau'daki doktoru Walser'in kız karde i Lisa'ya “*sonunda sesler duydu unu itiraf etti*”⁷², diyerek o ana kadar bu tür eyleri yalanlayan ya da her zaman susmayı tercih eden Walser'in durumunun ciddile ti ini belirtir. Walser, aslında kendi ruh halini ya adı ı bu sıkıntılı durumdan sonra u ekilde betimler;

⁶⁹ Schäfer, 339.

⁷⁰ Schäfer, 337.

⁷¹ Seelig, 136.

⁷² Schwerin, 257.

Biraz yıprandım, i nelendim, ezildim, dövüldüm, delik de i ik edildim. Havan beni ezdi. Biraz parçalıyorum, biraz dü üyorum, evet, evet! Batıyorum ve biraz kuruyum. Biraz ha landım ve yandım, evet, evet! Bunun sonu böyle. Bunun nedeni hayat... Korkusuzum. Ama biraz sinirliyim, üphesiz çok az, muhtemelen çok az, mümkün oldu u kadar çok az. Çok az sinirli oldu umu umut ediyorum.⁷³

Walser'in ifade etti i cümleler karma ık bir ruh halinin ürünü oldu unu açık bir biçimde göstermektedir. Walser, sinirli bir yapıda oldu unun farkındadır. Kendisiyle ilgili kullandı ı ifadeler ço unlukla olumsuzdur. Alıntıdan da anla ılaca ı üzere ilk etapta ciddi bir hastalık süreci geçiren Walser, zamanla Waldau'da uyuyabilmi , gerilimleri azalmı hatta zaman geçirmek için oyun oynamaya ba lamı tır. Bir ay sonra Walser, çıkmak istemi fakat doktorlar izin vermemi tır. Waldau'da kalması gerekti i konusunda Mächler unu dile getirmi tır;

Waldau'daki ikameti ba langıçta onun tarafından geçici görüldü..., Onun tarafından anlatılan korku daha oraya girmeden ba ladı, tekrar dı arı çıkamadı. Ailesinin öyküsü, klinikten gönderilmesi hakkında yapılan konu mada rol oynadı, Waldau'da ölen abisi Ernst, di er abisi Hermann'ın intiharı gönderme sırasında geçici de il aksine hemen kesin bir te his konulmasına neden oldu; izofreni.⁷⁴

Bu durum kar ısında oldukça öfkelenen Walser, ” *nsan tanımadı ı bir el tarafından alıkoyulur, bir kere böyle olduysa küsmek ne i e yarar.*”⁷⁵ ekinde ifade ederek sinirli bir ruh hali tablosu çizer. Tanımadı ı insanlar tarafından klinikte tutulmak Walser'i kızdırmı tır. Fakat o, bunlara kar ı da bir ey yapamayaca ının farkındadır. Oradan çıkmasına izin verilmemesi, iyiye giden tedavisinin tekrar kötü bir sürece girmesine neden olmu tur. Bu yüzden Walser'in oradan ayrılma iste i reddedilmi ve o, 1933 yılında Herisau klini ine gönderilmi tır. Waldau yılları son kertede Walser'in hayatının sadece bir dönemine açıklık getirmekle kalmaz, aynı zamanda bir insan olarak da onu tanımamıza katkı sa lar.

⁷³ Schwerin, 246-247.

⁷⁴ Mächler, 138.

⁷⁵ Schwerin, 258.

1.3. HERISAU KLİNİĞİ 1933-1956

Waldau kliniğinde çalışan bazı doktorların emekli olması ve Walser'in durumunun tekrar ciddilemesi onun Herisau kliniğine sevk edilmesine neden olmuştur. Fakat Walser, klinikten tamamen çıkmak istediği için Herisau'ya gitme fikri onun hayatının yeni bir dönüm noktası haline gelmiştir. Çünkü klinik, onun için özgürlükü kısıtlanmış bir hayat anlamına gelmektedir. Schilling'in deyişiyle; "*Walser'in hayatı klinikte teselsiz, dı lanmış ve baskı ile kuşatılmıştır.*"⁷⁶ Walser, Herisau'da kalmak istemediği için baskı altında, hiç bir şey yapmadan uzun yıllar yaşamak zorunda kalmıştır.

Onun klinikte neler yaptığını çoğunlukla yazdığı mektuplar aracılığıyla öğrenmek olanaklıdır. Ancak dikkat çeken nokta, onun Herisau kliniğinde yazdığı mektupların Waldau kliniğinde yazdığı mektuplardan daha kısa olmasıdır. Waldau'da yazdığı mektuplar uzun, Herisau'da yazdığı mektuplar ise kısadır. Bu da Walser'in zamanla yazma konusundaki performansının değiştiğini göstermektedir.

Walser, Herisau'da kaldığı sürede neredeyse yok denilecek sayıda az mektup yazar. Hatta Carl Seelig'e gönderdiği en son mektupta tarih yoktur. Sadece alıcının mektubu aldığı tarihi olarak 10.07.1949 tarihinde bir tarih söz konusudur. Bu tarihten sonra da Walser'in kayıtlı bir mektubu yer almamaktadır. Walser'in yazınsal etkinliği 1933 yılından sonra yavaş yavaş azalır; "*Herisau'da hiçbir şey yazmadım. Neden? Benim dünyam Naziler tarafından mahvedildi. Yazdığı gazeteler kapandı; redaktörleri kovuldu ya da öldü. Bundan dolayı ben de bir fosile dönmüşüm.*"⁷⁷ Ruhsal durumu, onun daha fazla yazmasına müsaade etmemiştir. Walser, o dönemlerde kamuoyunda kendisinden söz ettirememiştir. Ya adını başlıca arsızlıklar ve dönemin getirdiği olumsuz etkiler de bu durumda etkili olmuştur.

⁷⁶ Schilling, 137.

⁷⁷ Seelig, 57.

Carl Seelig, ilk kez 1936 yılının temmuz ayında Herisau'ya gitmi tir. Walser, Herisau klini inde kaldı ı sürede Seelig, onu sürekli ziyaret etmi ve Walser ile yürüyü yapma iste ini doktoruna bildirmi tir. Doktora göre, Walser'in artan bedensel rahatsızlıkları onun yürüyü yapmasını etkilemektedir. Seelig, Walser ile bulu madan önce Walser'in kız karde i Lisa ile görü ür, bu görü meden sonra Seelig, Walser'i daha çok mercek altına alır; *“Robert'in büyük ablası Lisa, onun alı ılmadık bir biçimde üpheci ve güvensiz oldu una benim dikkatimi çekti.”*⁷⁸ Onunla yaptı ı yürüyü ler sırasında Lisa'nın söyledi ini dü ünün Seelig, Walser'in neredeyse hiç konu madı ını fark eder ve bunun için ne yapması gerekti ini dü ünme ye ba lar. Ço u kez ö le yeme ine kadar hiç konu mayan Walser, bazen birdenbire önceden nerede çalı tı ını anlatmaya ba larken bazen de hiç konu madan saatlerce yürür. Yani Walser iki zıt ruh halini temsil ederek suskunlu a büründü ü gibi saatlerce hiç durmadan konu an yapısıyla da kar ımıza çıkar.

Walser'in Herisau klini inde içine kapanma derecesi dikkat çekici bir biçimde artı gösterir. Bir yandan yazdı ı bir makaleyle di er yandan iç huzursuzluklarıyla u ra ır. Doktoruyla bile selamla mamaya ba lar. Walser'in bu suskunlu u aslında klinikte zorla tutulmasıyla ilintili olarak geli en bir tepki olarak de erlendirilebilir.

Walser, 1943 yılında Lisa'ya son mektubunu yazar; *“Fanny'den beni çok üzen senin hasta oldu un haberini duydum. Sürekli senin tekrar sa lıklı olabilece ini umut ediyorum. Kısa sürede iyile meni diliyorum ve bu fırsatta bana yaptı ın her ey için içten te ekkür etmek istiyorum. Tekrar aya a kalkacaksın, sadece güven ve cesur ol. Seni karde çe selamlıyorum....”*⁷⁹ Walser, Lisa'nın hastalı na çok üzülür. Seelig, normalde hiçbir eye tepki vermeyen ya da çok az tepki gösteren Walser'in kız karde inin hastalı ı söz konusu oldu undaki tavrını u ekilde ifade eder; *“Yalnız kız karde i Lisa'nın hastalı ı onu sadece görünü te biraz harekete geçirmi tir.”*⁸⁰ Onun hastalanması, Walser'in bu konuda kafa yormasına neden olur. Hatta Lisa'nın hastalı ı Walser'i Herisau klini inde harekete geçiren ilk ve son durum olarak de erlendirilebilir.

⁷⁸ Seelig, 6.

⁷⁹ Schäfer (Hrsg.), 363.

⁸⁰ Seelig, 45.

23 yıl kaldığı Herisau kliniğinde Walser, Seelig ile yaptığı yürüyüşlerin dışında sabahları temizliğe yardım eder, her birisi onunla tersle irse suratını asar ve iğni bırakır. Öleden sonraları kağıt torbaları tutkallar, bazen yün örür ve ipleri seçer. Klinikte hastaların bir şeylerle meşgul olması sağlanarak ruh dünyalarını rahatlatmak amacı güdülmüştür. Aynı zamanda oradaki hastalara bakım sandığı adı altında bahçeleri toplanarak yaptıkları işlerle onların bakımı sağlanmaktadır.

Herisau kliniğinin Walser'deki odak noktası kapalı yer kaynaklı huzursuzluk ve baskı altında kalma düğüncesidir. Sürekli dışarı çıkmak ve dolaşmak isteyen Walser'in Seelig ile olan bir konuşmasında kapalı yerde kalmasının neden olduğu ruh sağlığındaki değişim kolayca görülebilmektedir. *“Bizim Walser'e bu konu mada yer çok dar geldi. Öfkeyle ve öfkeden tepinerek her tarafta duvarlara vurdu ve geri sıçradı ve daima bir oraya bir buraya yürüdü.”*⁸¹ Onun dışarı çıkmasına izin verilmemektedir. Bu da onun daha asabi bir ruh haline bürünmesine neden olmaktadır.

Carl Seelig, Walser'in doktoru Hinrichsen'e 1940 yılında Walser'i klinikten çıkarmayı teklif eder. Ancak onun verdiği cevap Walser'in istediği bir sonuç değildir. Doktor, Walser'in klinikten çıkması halinde durumunun kötüleşeceğini düğüncesindedir.

Walser, Waldau kliniğinde olduğu gibi Herisau kliniğinde de Bayan Mermet ile sık sık mektuplaşır. Yalnızlıktan kurtulma isteği bu mektupla manın tek nedenidir. *“Bir süre önce bana yazdığınız satırlarda beni burada Herisau'da bir kere ziyaret etme isteğiniz olduğu için size teşekkür ederim. Bu fırsatta sizi göreceğime tabii ki seviniyorum ve ziyaret gerçekleşene kadar sizi selamlıyorum.”*⁸² Yalnızlık ve dışarı dünyadan soyutlanma hisleri onun için zamanla katlanılması zor bir durum olmuştur. Bu amaçla ona yardımcı olan Seelig, Walser ile hem sohbet ederek ve hem de onun yalnızlığını paylaşarak manevi açıdan onun rahatlamasını sağlamıştır.

⁸¹ Amann, 46

⁸² Schäfer (Hrsg), 352.

Walser'in klinikte kalması, ekonomik açıdan bir süre tehlikeye girer. Seelig, Hermann Hesse'ye yazdığı mektupta Walser'in Herisau'daki ikametindeki üncelerini aktarır; *“En ucuz odada kalıyor, alüminyum folyo sınıflandırıyor ve orada kalması için özel yollarla para bulmada başarılı olamazdım, onun bir kere bile orada kalmasına tahammül edilmezdi.”*⁸³ Seelig, onun klinikte kalabilmesi için bazı kampanyaları başlatır, 1937 yılında da Lisa'nın muhafaza ettiği yazıyı yayımlar ve onun klinikte kalmasını finanse etmiş olur.

Walser artık 50 yaşında dünyadan elini eteğini çekmiş yalnız bir adamdır. Diğer hastalara ve doktorlara karşı mesafeli bir tavır sergiler. Kendisini bitkin hissetmekte ve sıkıntıları giderek artmaktadır. Seelig, bu sıkıntıları şu şekilde aktarır; *“1955 yılının Mart ayında Robert hakkında rahatsız edici haberler geldi. Gripal akciğer iltihaplanmasından dolayı hasta odasına alındı. Yüksek ateş ve kanlı balgam; penisilin tedavisiyle ateşi hızlı düştü, daha sonra yüksek ısının hafif gerilemesi. Doktorlar bana bu sebepten ötürü sadece kliniğin etrafında yürümemizi önerdi.”*⁸⁴ Seelig ile yaptıkları yürüyüş mesafesi de Walser'in rahatsızlığından dolayı kısalmaya başlamıştır.

Birlikte yaptıkları yürüyüşlerde Seelig, onun oldukça bitkinliğini şu şekilde ifade eder; *“Robert, da lara tırmanırken üpheli bir biçimde kafasını salladı. Onun bana oldukça zayıf görüldü. Üzüldüm ve duyarak fark ettim. Robert, iddetteli bir biçimde karşı çıkarak; ‘Bunu keser misiniz!- Benim sağlığım hakkında konuşmuyoruz.’ dedi.”*⁸⁵ Walser, Seelig'in onu incelemesinden rahatsızlık duymaktadır.

Hayattan bıkkınlık ve yorgunluk hissi zamanla daha da belirginleşir. Hatta 60. yaş gününde kliniğin ona sunduğu şeyler onu mutlu etmeye yetmemiştir; *“Ona sunulan özgür bir günü ve harçlılığı reddetti. Gazete makaleleriyle ve radyo ile hiç ilgilenmedi.”*⁸⁶ Walser'in sağlık durumunun sorulmasına karşı gösterdiği tepkiler ilginç ve hastalığının boyutlarını gösterme bakımından önemlidir.

⁸³ Seelig, 140.

⁸⁴ Seelig, 122.

⁸⁵ Seelig, 119.

⁸⁶ Mächler, 204.

Aniden susar ve hiçbir eyleyle ilgilenmez. Yüzü erguvan rengi gibi kızarır. Elleriyle alnına dokunarak sinirli bir biçimde gider. Ceketimi çıkardı ımda ve omuzlarıma koydu umda yele ini ve ceketini ilikletti. Sonunda ona unu söyledim; 'Gölgede biraz dinlenmek istemez miyiz?' Ama o, benim sözümü kesti ve sert bir üslupla unu söyledi; 'Benimle ilgilenmeyiniz!... Herkes kendi kontrolcüsü olmak zorunda.' Robert temposunu düürür ve bazen sinirli bir ekilde oldu u yerde durur.⁸⁷

Walser'in Herisau kliniindeki ruh hali oldukça de i kendir. Kimi zaman etrafında gördü ü küçücük bir çiçek tomurcu u onu mutlu etmeye yeterken kimi zaman da hayranlıkla baktı ı güne ona hiçbir anlam ifade etmemektedir. Ruh halindeki ani de i meler hastalığı nın geldi i a amanın ve yakla an kötü sonun bir habercisi olarak görülmektedir.

Walser'in bedensel olarak artan hastalıklarından özellikle bacaklarından kaynaklanan sıkıntılardan dolayı 1956 yılının ilk günü Seelig, onu ziyarete gitmemi tir. Walser için o sabahın di er sabahlardan bir farkı yoktur. "*Çatalların, ka ıkların ve bıçakların çıkardı ı ses ne eli bir müzik gibi geldi ona. Ama imdi onu bir ey yürümeye itti. Kalın giyindi, kar manzarasının kristal ı ı na do ru gitti. Klinikten sık sık arkada nı bekledi i istasyonun karanlık alt geçidine do ru yol aldı. Hava güzel ya da kötü olsun yakında yeni yılda tekrar birlikte yürüyecekler. imdi bir yıkıntının bulundu u Rosenberg'e gider. Yalnız ya da ikisi bazen orada bulunmu lardı.*"⁸⁸ Seelig'in gelmedi i o günde Walser, tek ba na yürüyü yapmak ister. Karla kaplı ormanda yürüyü yaparken kalp krizi geçirir ve donarak hayatını kaybeder. Seelig, Walser'in ölme anılarını tıpkı ona benzeyen bir biçimde okurla payla ır. Bu payla ım, Walser'i hem bir insan hem de yazar olarak iyi tanıyan bir insanın çizdi i gerçe e çok uygun bir portre/resimdir.

⁸⁷ Seelig, 98.

⁸⁸ Seelig, 130.

Yalnız gezgin, açık havanın tadını çıkarır. Herisau, imdi onun arkasında kalır. Fabrikalar, binalar, kiliseler, istasyon. Çalılıkların ve çam ağaçlarının arasından Schochenberg'e doğru gitti, muhtemelen ya da için çok hızlı. Ama onu tuhaf kalp çarpıntılarıyla daha ileri ve yüksele çıkardı. Gül ormanından Wachtenegg'e, küçük bir çukurun üzerinden öte yandaki tepeye gül dağının batı tepesine gitmek ister. Bir sigara yakma hevesi sarar onu. Ama pes etmez. Yıkıntıda durarak zevkini daha sonraya bırakır. Çukurdan iniş yeri oldukça tatlı. Bu yüzden ayaklarını içeriye doğru koyar ve bir de nefes ihtiyacı duymadan, birkaç dakika dinlenmek istediği 860 metre yükseklikte kurulmuş kulübeye doğru adım adım dikkatlice hareket eder. Sadece birkaç metre daha, sonra yer tekrar düz. İmdi yaklaşık bir saat olabilir. Güne genç, biraz solgun bir kız gibi renksiz görünüyor. Kendinden emin- parlak değil, aksine yumuşak – melankolik ve bugün güzel manzarayı geçeden çok önce terk etmek ister gibi tereddütlü. Orada gezginin aniden kalp çarpıntıları artı göstermeye başlar. Başını döner. Bu, doktorun ona daha önce anlattığı damar sertliğinin bir belirtisi... O anda daha önceki yürüyüşlerinde onu rahatsız eden bacak kramplarını hatırlar. İmdi böyle bir kramp mı girdi? Bu ne kadar can sıkıcı değil, nasıl can sıkıcı! Bu da ne? Birden bire sırt üstü düştü, kalbine doğru sağı elini kaldırır ve sessizleşir. Ölüm sessizliği. Sol kolu çabuk soğuyan bedeninin yanında duruyor. Sol eli biraz buruşuk... Biraz yukarıda apkası duruyor. Kafası bir tarafa eğilmiş sessiz gezgin mükemmel yılbaşı huzurunun resmini sunuyor. Ağız açık; Arasından temiz, serin hava giriyor. Daha sonra onu iki okul çocuğu bulur. (..) karlı alanda yatan ölü, hafif, hoşkar tanelerinin dansıyla kıvrak hayranlık duyan bir yazar – Huzurun, saflığın ve sevginin dünyasını özleyen bir çocuk gibi gerçek bir yazar.⁸⁹

Walsler'in böylece Herisau kliniğindeki ikameti de bu şekilde sona ermiş olur. Seelig'in deyişle; bu onun son yürüyüşüdür.

23 yıl geçirdiği Herisau kliniği ve 4 yıl geçirdiği Waldau kliniği onun hayatının son 27 yılını kapsamaktadır. Bu yıllar, suskunluk yılları olarak kabul edildiği kadar, bir anlamda yazarın belki de dile getirmediği, içselleştirdiği bir tür kendisiyle bir hesaplaşma yılları olarak da alınabilir. Kuşkusuz, susmak zorunda kaldığı için, onu anlamaya katkısı az olan bir dönem, ruhsal sıkıntılarının, arazlarının ağırlığı altında ezilen bir yazarın/ insanın geldiği son noktayı ortaya koyması açısından Herisau yılları önemli bir değere sahiptir.

⁸⁹ Seelig, 130-131.

1.4. WALSER' N D L VE RUH SA LI I

Bir yazarın yapıtlarında kullandı ı dil, o yazar hakkında birçok ipucu verir. Yapıt, yazarının iç dünyasından esinlenir ve bu iç dünya, yazarın dili ile aç ı a çıkar. Bu ba lamda yapıtın içeri i önemli olurken aynı zamanda yapıtın yapısal özellikleri de yazarın dü ünçe dünyası hakkında birçok bilgi vermektedir. Yazarın dili, cümleleri, sözcük seçimi bir metinde özellikle dikkat edilmesi gereken noktalardır. *“Yazarlar eserlerinde kendi ki iliklerini yansıttıklarına göre, onların yazdıkları bu eserlerden yazarın ki ili ini ortaya çıkarabiliriz. Bu yöntemi benimseyen ele tirmenlere göre, sanatçı istesin istemesin eserlerine ki ili inin damgasını vurur. Her yazarın kendine özgü bir üslubu vardır ve üslup karakterin anahtarıdır. Bundan ba ka, bir yazarın eserlerinde i ledi i temalar, seçti i kahramanlar, kullandı ı imgeler yine onun ki ili ini açıklar.(...)”*⁹⁰ Yazınsal metinlerde de anlatıcılar, anlatı öğeleri kronolojik sıra, kullanılan sözcükler, ifade edi ekli, figürlerin konu maları dil açısından önemli ipuçları içermektedir. Cümle yapılarının uyumu, mekan-zaman de i imi gibi birçok yapısal özellik metnin incelenmesi sırasında yönlendirici olmakta ve fikir vermektedir.

Fransız felsefeci ve yazın ele tirmeni Roland Barthes, “Lamort de l’auteur” adlı çalı masında yazarın ki ili i ve metni arasında sıkı bir ili ki oldu unu savunur. Ona göre bir metnin, yazarı göz ardı edilerek yorumlanması zordur, yorumlansa bile çok tutarlı bir sonuca ula ılamaz.⁹¹ Barthes, yazar ve metnini birbirinden ayırmaz. Ona göre metin, yazarın yansımasıdır ve bu ba lamda yazarın aç ı a kavu turulmu halidir. Bunu çözüme kavu turmak ancak dil aracılı ıyla olanaklıdır.

⁹⁰ Can en, *Edebiyat ncelemelerinde Psikanaliz Kullanımı*, Divan Kitap, Ankara 2012, 48 çinde; İhan Genç, *Edebiyat Bilimi, Kuramlar, Akımlar, Yöntemler*, kendi yayını, zmir 2007, 251.

⁹¹ Marius Neukom, *Robert Walsers Mikrogramm “Beide klopfte das Herz”, eine psychoanalytische, orientierte Erzählanalyse*, Psychosozial-Verlag, Giessen 2003, 23.

Ruh dünyasında birtakım sıkıntılar yaayan yazarların metinleri genel olarak olumsuz yapısal özellikleri ile ipucu verir. Mantıklı bir ba lamda dü ünüp tutarlı bir çerçevede üretim yapamamaları onların hastalıklarının da belirtileri olarak de erlendirilebilir. Mächler'in bu ba lamdaki dü ünceleri, Walser'in dili ile ruhsal durumu, daha do rusu otobiyografisi arasındaki ba lantıyı ortaya koymasından büyük önem ta ır.

Robert Walser'in yaratımı çocukluk ve alayın, sanatsal ruh gücünün ve gerçekli in kar ıtlı nda hareket eder. Onun gibi içindeki zıtlıkları ve birbirine ters dü en kararları bu kadar tam ve sessiz algılayan ve bu kadar çe itli ifade eden ba ka bir yazar yoktur.⁹²

Walser'in anlatımı, bazen çok ciddi konu an bazen de alay eden, dünyayı, hayatı küçümseyen bir ki i izlenimi yaratmaktadır. Bu yüzden alaycılık ve ciddiyet, onun anlatım tarzını belirleyen iki önemli tutum olarak kar ımıza çıkmaktadır. Hiçbir eyi dü ünmeyen, kendi istedi i gibi yaayan, hayatına de er vermeyen, hayatı küçümseyen, bir anlamda hayatı alaya alan Walser'in hayat kar ısındaki bu tavrı do al olarak yapıtlarına da yansıma tır. Okur, ilk etapta onun alaycı ve naif anlatıcılarının kar ısında a ırır, ancak okuma sürecinin ilerleyen a amalarında bunun Walser'in üslubu oldu unu anlar. Çünkü onun yapıtlarının sayfalarına sinen dünyayı alaya alma hali dilinde somutla ır. Bundan dolayı olsa gerek Walser'in anlatım biçimi “*çocukça bir konu manın taklidi*”⁹³ olarak de erlendirilmi tir.

Walser yapıtları, ço unlukla dil oyunlarından olu mu metin özelli i ta ır. Çünkü dil ve bilinç durumu onda radikal bir de i iklik gösterir. Bu de i ikli in sebebi de ya adı ı tuhafıklar ve hayata ayak uyduramamasından kaynaklanan bir durumdur. Therese Breitbach'a yazdı ı mektubunda (23.12.1929) “... *imdi ehirdi nda güzel donatılmı bir klinikte ya ıyorum. Tamamen sa lıklyım ve aynı zamanda çok ciddi ve kalıtsal hastayım...*”⁹⁴ diyerek içinde bulundu u karma ık ruh durumunu somutla tırmı tır. Walser'in bu zıt sözcükleri bir araya getirerek yazma biçimi, aslında mantıklı bir ba lamın olmamasından kaynaklanmaktadır. Onun metinlerindeki gizli anlamı

⁹² Mächler, 152.

⁹³ Dieter Boehmeyer, *Robert Walser und die moderne Poetik*, Suhrkamp, Frankfurt am Main 1999, 23.

⁹⁴ Schäfer (Hrsg.), 342.

çıkarmak için okur metni satır satır, kelime kelime incelemek durumunda kalır. Çeri i anlamak için ilk etapta metnin yapısını anlamak gerekmektedir. Hiç olmadık bir yerde söylenen cümlelerle ani dönüşümlerin yapıldığı metinlerin herhangi bir bölümünde yer alması bu durumun altında zor görünmektedir. Okur, onun yapıtlarında genellikle kendisini bir dil karnavalının içinde bulur.⁹⁵ Walser yapıtları, çatı malarla ve zıtlıklarla dolu bir dünya sunar. Yakınlık ve mesafe, sempati duyma ve geri durma, isteme ve vazgeçme, kendini gösterme ve geri çekme gibi zıt kutuplar arasında bir dilin kurulur. Nitekim Walser'in dile getirdiği “*Sıcaklık biraz soğuk olmalı ve soğuk da biraz sıcak olmalı.*”⁹⁶ şeklindeki cümle de zıtlıkların kurduğu dilin kiyi gösterir niteliktedir.

Walter Benjamin, Walser'in stilini bir bulmacaya benzetir ve ona göre bu bulmacanın sebebi “(...) *tamamen amaçsız ve buna rağmen çekici ve büyüleyici bir dil yabanile mesidir.*”⁹⁷ Bu durum, yalnızca Walser'in disiplinsiz yazma biçiminden değil aynı zamanda yazınsal biçim özelliklerini yansıtmamasından kaynaklanmaktadır. Ona göre, Walser yazarken yazınsal türlerin kurallarını göz ardı etmektedir. Bu bağlamda Walser'in, dili istediği gibi amaçsız kullandığına dair bir fikir yürütülebilir. Bu durum, Walser'in herhangi bir strateji uygulamadan yazdığına dair bir izlenim uyandırmaktadır.

Walser metinleri onun ruhsal dünyasını sadece içerikle vermez, aksine metinlerdeki ifadeleri onun hastalığına işaret edecek birçok durumu içinde barındırır. Nitekim Walser'in dili için “*Umutsuz ve tutuk ifadeler*” şeklinde bir tanımlama yapan psikiyatr Morgenthaler, Walser'in karamsar ve umutsuz bir yapıya büründüğünü ve bu durumun diline yansıdığını açıklayan bir rapor yazmıştır.⁹⁸ Bu etapta onun dilindeki tuhafılıkların ya da problemlerden kaynaklandığını söylenebilir. Aslında bu tuhafılıklar, dil probleminin ziyade bir “Ben” problemi olarak değerlendirilebilir. Düşünce yapısının değişmesi kişinin yaşam standardını etkilediği gibi dilini de etkilemektedir. Yani düşünce hareketi dil, bu bozukluktan payına düşeni almaktadır. Çünkü

⁹⁵ Thomas Wagenbaur, “Robert Walsers Geste des Schreibens und die Komik des “interface””, *The Johns Hopkins University*, 115. 3 (2000), 482-501, 483.

⁹⁶ Seelig, 41.

⁹⁷ Fattori, Schwerin, 21.

⁹⁸ Mächler, 179.

dildeki bozukluk, mantıksal bozukluğun göstergesi olarak değerlendirilebilir ve bu bağlamda bir metne girebilmek için anahtar konumunu üstlenir.

Alman yazın eleştirmeni ve özellikle Walser'in çalışmalarıyla yakından ilgilenen Walter Benjamin, Walser'in karmaşasını anlamak için onun dilini incelemek gerektiğini düşünür. “*Eline kalemi alır almaz onu umutsuz bir ruh hali ele geçirir. Ona her şey kayıp görünür, farklı kelimelerin neden olduğu uyumsuzluk ortaya çıkar, her cümle sadece önceki cümleyi unutturmak için yer alır.*”⁹⁹ Walser'in dili Benjamin tarafından “*delilik kalıtımı*”¹⁰⁰ olarak adlandırılır. Walser, bazen hiç olmadığı kadar çok konuşur, bazen de tamamen bir suskunluğa bürünür. Benjamin'in belirttiği üzere ifade ettiği cümleler birbirini tamamlayıcı nitelikte değildir. Aksine birbiriyle zıt anlamlı ve çoğu kez gereksiz görülen türden cümlelerdir. Bu bağlamda onun dilini “*Sanatsal dil bozulması olarak anlatımın tutarsızlığı*”¹⁰¹ şeklinde nitelendirenler olmuştur.

Walser, bir şeye adapte olmakta zorluk çeker. Bu adaptasyon bozukluğu onun diline de yansır. Zihnini toplayamaz ve ya adını dikkat eksikliği dilinde düzensiz ve kopuk cümlelerle kendisini gösterir. Onda görülen bu motivasyon bozukluğu yapıtlarındaki anlatım biçiminde somutlanır. Durmuş bir anlatımın aksine anlatımda zikzaklar ve paradokslar söz konusudur. Konudan konuya atlama, bağlantısız cümleler onun eksik motivasyonunun dildeki göstergeleri olarak değerlendirilebilir. Bu yüzden Walser'in romanlarına dikkat edildiğinde herhangi bir bütünlükün söz konusu olmadığı açık bir biçimde görülebilir. Walser de bu durumun farkındadır. Roman yazabilecek yeteneğinin olmadığını ileri sürerek kendisini bir kısa düzyazı yazarı olarak nitelendirmiştir.¹⁰²

⁹⁹ Dagmar Grenz, *Die Romane Robert Walses Weltbezug und Wirklichkeitsdarstellung*, Wilhelm Fink Verlag, München 1974, 9.

¹⁰⁰ Grenz, 9.

¹⁰¹ Schilling, 129.

¹⁰² Seelig, 57.

Ba lantı ve geçi ler açısından birçok olumsuz özelli i bir arada barından Walser dili, estetik ba lamında yine de güçlü bir yapı gösterir. Nitekim Max Brod, Walser dilini u ekilde açıklar; “*Walser’in mektupları ve kartpostalları do aldır; temiz, düzgün, çocukça ve ne eli bir el yazısında dü ünüldü ve mısralarda ve düzyazılardaki gibi airane bir biçimde dile getirildi.*”¹⁰³ Onun airane olarak adlandırılan dili, okuru sanki masal anlatıyormu gibi bir havaya sokmasından kaynaklanmaktadır. Walser, öyle bir anlatım sergiler ki, okur barı dolu bir dünyada gezinen bir kahramanın cümlelerini dinliyormu ya da okuyormu izlenimi edinir. Bu anlatım biçimi, detaylı betimlemelerle birle ir ve böylece özellikle romanlarında okurun romanın atmosferine girmesine olanak sa lar.

---

¹⁰³ Walter Lussi, *Robert Walser Experiment ohne Wahrheit*, Erich Schmidth Verlag, Berlin 1977, 7.

II. BÖLÜM

ROMANLARA OTOB YOGRAFİK - PSİKOLOJİK VE TEKNİK BİR YAKLAŞIM

2.1. OTOB YOGRAFİK ÖGELERİN ÖN PLANDA OLDUĞU ROMANLAR

2.1.1. *Geschwister Tanner*

Geschwister Tanner* romanında kaynak, çoğunlukla Walser'in ya antısıdır. Kendi ya adıklarını bir kurgu çerçevesinde sunan Walser'in otobiyografik yönlü yapıtları aslında yazarın kendisine benzeyen figürlerin dünyasını anlatmaktadır. Bu, bir anlamda farklı figürlerle tek bir kişi yani Walser'i anlatma girişimidir.

Roman, ben - anlatıcının bir kitapçının önünde durup istemesiyle başlar. Yani romanın başlangıç yeri bir kitapçıdır. İsteyen kişi romanın başkisi Simon'dur. Yer yer ben - anlatıcı yer yer de o - anlatıcı ile aktarılan romanda başkisinin adı ilk etapta verilmez. Kitapçıda ister ve iste alındıktan sonra biz onun adının Simon olduğunu öğreniriz. Romanda dikkat çeken nokta, Simon'un romanın başlangıcında kendisini çok yoğun bir şekilde anlatmasıdır. Okur, birden Simon figürüyle karşı karşıya kalır. Kendisiyle ilgili birbirini ardına söylediği cümlelerin karşısında okur dikkatini Simon'a yöneltmek zorunda kalır. Çünkü kendisi hakkındaki düşünceleri, onun düşünce yapısını ve hayata karşı duruşunu gösterir niteliktedir. Simon, kitapçıda çalışmak istediğini ve bu iş için uygun olduğunu ekilde anlatır;

Kitapçı olmak istiyorum... , bunun hasretini çekiyorum ve beni bu niyetimi gerçekleştirmekten alıkoyacak ne olabilir bilmiyorum. Kitapçılığın eskiden beri büyüleyici bir iş olarak düşünürüm ve neden hala bu sevimli ve güzel işin dışında kalarak hasret çekmem gerektiğini anlamıyorum. Bakın Beyefendi, şimdi sizin karşınızda durduğum halimle, dükkânınızdaki kitapları satmaya, hem de ancak gönlünüzden geçirebileceğiniz kadar çok kitap satmaya olan en uygun biri olduğumu sanıyorum. Doğru tanıtıcıyım ben: nazik, atik kibar, hızlı, sert, çabuk karar verebilen, hesapçı,

* Robert Walser, *Geschwister Tanner*, Çev. Cemal Ener, Can Yayınları, İstanbul 2011.

dikkatli, dürüst biriyim; ama muhtemelen göründü üm kadar da dürüstlük budalası de ilim... Uzun lafın kısıası: nsanlara kar ı duydu um sevgi, bana hayat için tıpkı sevgiyle dolu bir gönül kadar önemli ve bir o kadar da gerekli görünen i aklıyla satı yapmanın terazisinde tatlı bir dengeye kavu acaktır: Güzel bir ölçü tutturaca ım, buna imdiden emin olabilirsiniz. (ss.15-16)

İlk etapta, kar ımıza hayat kar ısında güçlü duran ve hayatı iyi tanıyan bir ki i çıkar. Ancak ilerleyen bölümlerde okur bu ilk izleniminden çok daha farklı bir Simon bulacaktır.

Roman zaman açısından bir belirsizlikle ba lar. Çünkü anlatıcının “bir sabah” diye dile getirdi i zaman diliminin ne zaman ve hangi sabah oldu u belli de ildir. Zaman açısından ya anılan belirsizlik, konu ve figür ile devam eder.

Simon, hayatında onun için neyin önemli olup olmadığı na karar veremeyen ve bu yüzden sürekli sıkıntı ya ayan bir karakter olarak ekillendirilmi tir. İlk etapta ikna kabiliyeti güçlü bir ki i olarak okurun kar ısına çıkar. Kitapçı, bu izlenim nedeniyle ona bir ans vermesi gerekti ini dü ünür. Fakat onu hiç tanımadı ı için onun hakkında bilgi alabilece i birisinin olup olmadığını sorar. Bu soruya Simon’un verdi i cevap, oldukça ilginç ve okurun ona dair dü üncelerini ekillendirecek do rultudur.

Kimden bilgi edineceksiniz ve bunun ne gibi bir yararı olacak? Size benim hakkımda hiç dü ünmeden türlü türlü eyler söylerlerdi, ama bu sizi benimle ilgili olarak rahatlatmaya yeterli olur muydu ki? .... Hayır, beyefendi, bu soru turmaların genel olarak be paralık de eri yoktur.... Ayrıca gerçe i açıkça ifade etmek gerekirse, toplayaca ımız bilgiler, hakkımda yalnızca kötü eyler söyleyecektir. (ss.16-17)

Simon’un bu ekilde açık konu ması kitapçının ho una gider ve kitapçı 8 günlük deneme süresi vererek onu i e alır.

Romanda ço unlukla figürlerin kendi aralarındaki konu malar söz konusudur. Roman genel olarak iç monolog ve diyalog özellikleriyle aktarılmı tir. “- *Kendim için bir lamba rica edebilir miyim?, - Lambayı ne yapacaksınız?*” (s.189) ekindeki cümleler figürlerin kar ılıklı konu malarına örnek olu turmaktadır. Sayısız iç monologla yazılan bu romanda Simon hayatın monotonlu u hakkında dü üncelere dalmaktadır. Dü ünceler ve duygular ön plandadır. “*Burada, etrafta gezinen insanlarla*

dolu bir gecede, ona bakmak güzeldi, ölüncesine güzeldi.” (s.75) ya da “Ne sevimli çıkıyor bu azar onun o kadının a zından...” (s.175) ekinde figürlerin iç dünyasını yansıttıkları, dü üncelerini aracısız ifade ettikleri, ba kasıyla konu uyormu izlenimi vererek aslında kendi kendine dü ündükleri birçok durum ve cümle söz konusudur.

Romanda karde ler arasındaki ileti im problemi Simon’un doktor a abeyi Klaus’tan aldığı mektupla somutlanır. Onun i siz oldu unu ba kalarından duyan Klaus, Simon’un onunla ileti ime geçmemesine kırılır. Simon’a mektup yazar ve mutsuz oldu unu anlatır; “ *nsana yakı an ne eden uza ım, sevgili karde im. Mutlu de ilim. Bundan sonra mutlu olmak için belki de çok geç kaldım.*“ (s.21) Simon, mektup kar ısında u ekinde bir tepki verir; “ *yi bir insan ama ona yazmayaca ım. Durumumu anlatmayı beceremiyorum, anlatmaya de er bir ey de yok zaten. Yakınmak için bir nedenim yok, sevinçten havalara uçmak için de öyle, susmak içinse çok nedenim var.*” S.24 Sevinece i ve üzülece i bir eyin olmaması onun hayatındaki dura anlı a i aret eder. Bu yüzden de ona yazmak istemez. Anlatıcı, Klaus’u anlatırken tekrar Simon’dan bahsetmeye ba lar. Simon, büyük bir istekle çalı maya ba ladı ı kitapçıdan ayrılmak ister.

... bugün dükkânınızdan ayrılıyorum ve bana maa ımı ödemenizi rica ediyorum.... u sekiz gün içinde kitapçılık denilen i ten nefret ettim, e er dı arıda en tatlı kı güne i parlarken, sabahın köründen ak amına karanlı ına kadar masa ba ında oturmaktan, masa benim cüsseme göre çok küçük oldu u için, kamburum çıkmı halde iki büklüm olmaktan, tesadüfen el altında bulunan bir kâtip gibi yazıp durmaktan ve benim zekâma uygun dü meyen bir u ra ı sürdürmekten ibaretse bu i .... Gençli imi i e yaramaz bir kitapçı dükkânında sakatlayıp bo mamı gerektirecek kadar kötü durumda oldu umu mu sandınız? Genç bir insan sırtı kambur edilsin diye vardır sanıyorsanız mesela, orada da yanılıyorsunuz. Neden bana iyi, düzgün, uygun bir masa ya da tezgâh tahsis etmediniz? (ss.22-23)

Bin bir türlü dil dökerek kitapçıyı ikna etmeyi ba arıp çalı maya ba layan Simon, ani bir kararla i ten ayrılır. Bu örnek, anlatıcı/figür Simon’un tanıma ba lamında tipiktir. Girmek için çok u ra tı ı bir i ten son derece kolay ve açıklanamaz bir biçimde vazgeçmiştir. Roman boyunca bu durumun birçok örne iyle kar ıla mak olanaklıdır.

Bu i ten ayrılan Simon, sonra bir avukatın yanında kâtip olarak çalı maya ba lar. Bir süre sonra “*Hey yüce Tanrım, üstesinden gelmem gereken ey ne kadar az, benden ne kadar az bilgi bekleniyor. Benim bunlardan çok daha fazlasını ba arabilece imin nasıl da farkında de il gibi görünüyorlar.*” (s.28) diyerek bu i te de kendisini yeterince gösteremedi ini ve insanların onun bilgisinden yararlanamadı nı dü ünür. Avukatlık bürosundan da ayrılan Simon, bu kez bir bankada çalı maya ba lar. A a ıdaki alıntı, bankadan da aynı gerekçelerle ayrılan Simon’un bu duruma çok da üzülmedi ini kanıtlar niteliktedir;

Bunun bir son bulmasına çok memnun oldum. Bana böylece bir darbe vurduklarını, cesaretimi kırdıklarını, beni yok ettiklerini filan mı sanıyorlar? Tersine, böyle yaparak yücelttiler, ımarttılar beni, bunca zaman sonra, yeniden bir damla umut akıttılar içime. Ben bir yazı ve hesap makinesi olmak üzere yaratılmadım. Zevkle yazı yazarım, zevkle hesap yaparım, çevremdeki insanlara terbiyeli davranmaya özellikle dikkat ederim, çalı kanımdır ve kalbim kırılmadı ı sürece, evkle itaat ederim. Gerekti inde belirli kurallara boyun e meyi de bilirdim, ama bu süreden bana beri gerekli görünmüyor burada. (s. 45)

Bu sözleriyle Simon bankayı terk eder. Üzülmesi gereken bir durumda mutlu olur. Kovulmak ve dı arıda olup özgürlü e kavu mak onun için daha önemlidir.

Simon, bu ekilde karasızlıklar içinde ya amına devam ederken romanın di er figürleri Simon’un uzun uzun sohbet etmeyi sevdi i arkada ı Klara ve karde i Kaspar arasında bir yakınla ma görülür. Klara, Kaspar’dan çok etkilenir. Birlikte yürüyü yaparlar ve sohbet ederler. Kaspar’ın karde i Klaus ve kız karde i Hedwig ve Hedwig’in arkada ı Sebastian bir gün ansızın Simon ve Kaspar’ın kaldı ı yere gelirler. Anlatıcı Simon, Klara, Kaspar ve Hedwig’ten bahsederken keskin bir dönü le bir a evinden bahsetmeye ba lar. Simon orada bulunanlarla konu urken Bayan Klara gelir. Anlatıcı, onu u ekilde okura aktarır; “*Kusursuz bir hanımefendiydi bu; hatta o anda daha bile fazlasıydı. Sanki bir melek daha imdi esintili, açık gökyüzünden koparak dünyaya süzölmü ve salt aziz görüntüsüyle orada ya ayan insanları mutlu etmek üzere karanlık bir deli e girme giydi.*” (s.67) Bu alıntıda dikkat çeken nokta anlatıcının Klara’yı bir mele e benzetmesidir. Melek motifi, Walser’in birçok yapıtında söz konusudur. Genellikle romanlarındaki kadın figürlerin güzelli ini vurgulamak için

onları melek olarak adlandırır. Onları kusursuz güzelliğe sahip kadınlar olarak karımıza çıkarır.

Romanda tuhaf bir karaktere sahip olan sadece Simon değildir. Onun etrafındaki diğer figürler de en az Simon kadar tuhaf davranışlar sergilemektedir. Bayan Klara, evli bir bayan olmasına rağmen Kaspar'a ilgi duymaz. Ama aynı zamanda Simon'a da e ilimlidir. *“Ne kadar güzel ve masum görünüyor ellerim hala. Eğer gözleri olsaydı, onlara bir ayna tutardım, ne kadar güzel olduklarını görebilsinler diye. Ellerimle ok adımı ki i mutlu olabilir. Ne tuhaf dü üncelerim var.”* (s.93) Alıntıda da anlaşıldığı üzere Klara'nın kendi elleri hakkındaki dü ünceleri ona hem narsist özellikler yüklemekte hem de tuhaf dü ünce yapısına örnek olmaktadır. Diğer figürler de bu dü üncelerinin tuhaf olduklarını kabul etmektedirler. Klara, konuşma sırasında aniden Simon'un yanaklarını okumaya başlar ve ona *“Bana burada söylediklerini, söylemene hiç gerek yoktu, zaten biliyordum bunları, bunları biliyordum zaten, biliyordum – bunları- zaten.”* (s.83) der. Klara'nın cümleleri birbirinin tekrarı olan bir dizi cümleden oluşmaktadır. O, mutsuz bir evliliği olan oldukça yalnız bir bayandır. Bu yüzden başkalarıyla konuşmaya ihtiyaç duymaktadır. Simon'a e ilimi olmasına rağmen *“Kendimi güzel buluyorum böyle; bunu sen hissettiriyorsun bana. Beni öpmelisin. Dudağımdan öpmelisin beni.”* (s.83) daha sonra da *“Daima dostum olarak kal. Sen benim tatlı olan çocuğumsun.”* (s.83) diyerek çelişkili bir tutum sergiler. Romanın başında Simon ve Klara arasındaki ilişkiler bazen bir sevgili bazen de bir arkadaşlık kisine dönüşüyor. Onların arasındaki ilişkiyi adlandırmakta zorluk çeker. Fakat daha sonra Klara, Kaspar'a aşık olur. Klara'nın Kaspar'a olan aşkı onu gündün günden rahatsız etmeye başlar. Aşkını anlatmak için Hedwig'e mektup yazar. *“Uyuyamıyorum, huzur bulamıyorum. Burada, yarı soyunuk bir halde yazı masamın önünde oturuyorum ve karmakarışık hayaller kurmaktan alamıyorum kendimi.”* (s.85) Klara, bir gece aniden hastalanır. Yerde düştüğünde anlatıcı yerde yatan Klara'yı ayrıntılı bir biçimde anlatır;

Saçları da ıllı ve yerde yatarken harikulade kolları ateş içinde seğiriyordu. Ardına kadar açılmı şa zının kenarından kararsız bir gülümseme geçerken göğsü bir fırtınaya yakalanmış çasına kalkıp iniyordu. Üç adam birden ona doğru eildiler, seğirmeler yavaş yavaş yatıncaya

kadar kollarını tuttular. Dü erken canını acıtmamı tı, oysa kolayca olabilirdi bu. (s.89)

Anlatıcı onun dü ü ünü anlatırken “*oysa kolayca olabilirdi bu*” gibi cümlelerle de dü üncelerini dile getirmi tir. Kendi dü üncelerini dile getirmekten ve yorum yapmaktan geri durmamı tır.

Romanda tanrısal anlatım durumu söz konusudur. Simon, Sebastian’ın iirlerini yazdı ı defteri bir zarfa yerle tirip posta kutusuna atar. Anlatıcı bu durumu en ince ayrıntısına kadar tasvir etmektedir. “... *defteri büyük, kaba posta kutusundan içeri attı; defter patırtı ile dü tü kutunun içine.*” (s.124) Bu alıntı, detaylı bir anlatımın oldu unu gösterir niteliktedir. Aynı zamanda anlatıcı, ço unlukla açıklayıcı cümleler dile getirir. Yani bir eyi anlatırken “*Sa lık en muhte em eydir, yanına bir ba kası, bir benzeri daha eklenmeyecek bir talihtir o; e er insan zaman içinde, para dolu bir kese sahibi olmak için hep hasta kalmayı arzu edecek kadar kabala madıysa.*“ (s.218) ekinde dü üncelerini dile getirir. Bir olayı anlatırken araya kendi dü üncelerini de soku turur. Ben - anlatıcı, yerini o - anlatıcıya bıraktı ında o - anlatıcı “*Neden bütün bir gece boyunca yürüyemesindi? Haritayı eline almı , bir pergel yardımıyla o kasabaya kaç saatte varabilece ini harita üzerinde titizlikle ölçmü ve e er zamanını iyi de erlendirirse, oraya tam da bir gecede varabilece ini görmü tü.*” (s.100) ekinde yorum yapar. Anlatıcı, Simon’un kötü havadan dolayı Hedwig’in yanından ayrılamamasını da yorum yaparak verir; “*Simon bu havada yolculu a çıkmadı tabii. Çıkabilirdi evet, ama özellikle kötü havada mı çıkmalıydı yani?*” (s.165) Onun yorum yapması onu olaylara dahil olan sadece saf bir gözlemci olmayan bir anlatıcı konumuna sokar.

Geschwister Tanner romanı Walser’in hayatındaki baskın kadın rolünü uygun bir ekilde örneklendiren romanlarından birisidir. Birçok kesitte tıpkı Walser’in kendi hayatındaki kadın rolünden benimsenerek ele alınmı baskın-otoriter kadın imajı söz konusudur. Bu durumu Simon’un caddede kar ıla tı ı bir bayanla olan i hakkındaki konu ması somutla tırmaktadır.

Çalı mayı gerek görmedim. Günleri öylesine güzel buluyordum ki, onları çalı arak mundar etme cesaretini gösteremezdim. Her gün çalı arak nelerin kaybedildi ini bilirsiniz. Bir ilim irfan edinmek kar ılı nda güne in ve ak amları mehtabın seyrinden yoksun kalmak gelmezdi elimden. Bir ak am manzarasını seyrederken saatler geçirirdim ve geceleri, ayaklarımın dibinden bir ırmak akarken ve ay a açların arasından yüzünü gösterirken bir yazı masası ya da laboratuar yerine otların içinde sabaha kadar otururdum. (ss.170-171)

Simon'un görevi, yerleri silmek, halıları temizlemek, kadının hasta çocu una bakmak ve bu yüzden geceleri hafif ve az uyumaktır. Aynı zamanda evdeki bayan hizmetçiye mutfakta yardım etmektir. Mutfakta bula ıkları kurularken o zamana kadar kapalı yerlerden nefret eden Simon, bu sefer bundan yakınmamı aksine ters bir tavır sergilemi tir; *“Böylesine engellenmi , kapatılmı , kısıtlanmı oldu um için çok memnunum,... insan neden hep uzakları ister, bir de özlem duyar üstelik, oysa çok daraltıcı bir ey özlem! Burada mutfka in dört duvarı arasında, daracak bir yere sıkı mı durumdayım, ama kalbim geni ve alçakgönüllü görevimden aldı um hazla dolu.”* (s.183) gördü ümüz üzere Simon'un kurdu u bu cümle, romanın ba langıcında ifade etti i cümleleriyle uyu mamaktadır. Bu da onun dü üncelerinin de i kenli ine i aret etmektedir.

Ancak günlerdir evde kalmaya dayanamayan Simon, sonunda evin hanımından biraz dı arı çıkmak için izin ister. Hemen dı arı çıkar ve dola ırken öyle dü ünür; *“Sanki ona ait bir mobilyaymı sın gibi, bir nesne, satın alınmı bir parça, bir ey, herhangi bir ey mi sin ve bu ey bir hiç mi gibi ya da ancak olabilir mi , ona ait oldu u sürece bir ey olabilir mi gibi! nsanın bu durumu yine de bir tür yurt ve yuva hissetmesi de tuhaf.”* S.187 Onun için bir yere ya da bir eye ba lı kalmak çok zordur. Ancak insanın bir eye ba lı kalarak hiçlikten kurtulaca ını dü ünmektedir. Yuvasızlık ya da yurtsuzluk Walser'in neredeyse bütün romanlarında hissedilecek derecede i lenmi tir. Walser'in kötü bir çocukluk geçirmesi ve sevgi dolu bir ailede yeti ip büyümemesi onda bazı duyuların eksik kalmasına neden olmu tur. Yuva sıcaklı ını görmeyen Walser, karde lerinin profilini i lerken bu yuvasızlık ya da yurtsuzluk sorununu da i lemi tir.

Simon, tekrar i aramaya ba lar. Yazıhaneye gider ve i ister. Fakat çalı mak yerine oturup gazete okuyunca i vereni tarafından i ine son verilir. Bu duruma da Simon elindeki kalemi i vereninin suratına fırlatarak tepki gösterir. Neredeyse bütün bir yaz boyunca i arayarak bütün zamanını sokaklarda geçiren Simon, i bulamamasına ra men sokakta oldu u için mutludur. bulamamak onu mutsuz edece i yerde tam tersi mutlu etmektedir. Çünkü Simon bu sayede biraz daha dı arıda olmakta ve yürüyü yapabilmektedir. bulamadı ı için parası olmayan Simon, bu ay oda kirasını verememi tir. Ev sahibine bu durumdan dolayı özrünü bildirir ama aynı zamanda günlük ihtiyaçlarını kar ılamak için de ondan borç ister. Kadın, a ırmasına ra men Simon'un bu ricasını yerine getirir ve ona bir miktar para verir.

Simon'un daha sonra bir kaplıca otelinde kar ıla tı ı kadın ve bu kadınla yaptı ı sohbet de aynı ba lamda yazarın kendi ya amından alınmı bir örnek izlenimi uyandırmaktadır. Da lara do ru çıkar. Bir kaplıca oteli görür ve içeri girer. Uzun süre sessizce oturur. Daha sonra bir hanım onu görür ve Simon'un masasına oturur. Simon kadına kendisini ve karde lerini anlatır. Farkında olmadan kadınla derin bir sohbete dalar. Simon hayattaki yerini u cümleleriyle anlatır;

... ben tüm insanların en i e yaramazıyım hala. Hayatımı bir ölçüde bile olsa, düzene soktu umu gösterebilecek bir takım elbisem bile yok üstümde. Hayatta belli bir seçim yaptı ı ma i aret eden hiç bir ey görmüyorsunuz bende. Hala hayatın kapısı önünde dikiliyorum, kapıyı çalı p duruyorum, pek ürkekçe tabi ve kapının sürgüsünü açmaya gelen biri var mı diye heyecan içinde kulak kabartıp dinliyorum... lerde bir kalıba sokulmam ihtimali kesinlikle endi elendirmiyor beni, ama kendimi mümkün olabildi i kadar geç sokmak istiyorum o kalıba. (ss.293-294)

Hayattaki durumunu kadınla konu an Simon ona ailesini, kendisini, nasıl bir hayat geçirdi ini ayrıntılarıyla anlatır. Ve sonunda da kadın ona birlikte ormanlara do ru gitmeyi teklif eder. Roman, kadının “*Ba ka laf istemiyorum, tek söz yok. Gelin sadece*”

(s.296) cümlesiyle son bulur. Bu son bile Walser kadınlarının baskın karakterini ortaya koyar.

Geschwister Tanner'de sayfalar boyunca Simon'un kendine güveni, i durumları, çalı ma ko ulları, ekonomik artları söz konusu edilmi tir. Ayrıntılı olarak verilen bu noktalar, romanın sıkıcı bir havaya bürünmesine yol açmı tır. Paul Cassierer'in romana dair *"Bu kitap çok ba arılı ve aynı zamanda çok ba arısız. Bir basama a ya da bir dereceye kadar akıllıca konu ulmu ."*¹⁰⁴ ekinde yaptı ı de erlendirme anlamlıdır.

Walser anlatıcıları genelde iç ve dı dünyaları arasında kalırlar. Bu, yumu ak, itaatkâr bir ki inin aynı zamanda hayata kar ı ters duru unu yapıtlarında yansıtan bir yazarın tarzıyla örtü en bir özelliktir. Ayrıca kuralları saymama, küçümseme ve küçülme onun hemen hemen her yapıtında görülen ö eler olarak kar ımıza çıkmaktadır.

Geleneksel çizginin kayboldu u romanda bölümler de kendi içlerinde parçalara ayrılmı tır. 18 bölümden olu an roman aslında bu bölümlerin içinde de bir bütünlük göstermedi i için bölünmektedir. Geriye Dönü tekni i (Rückwendung) ve gelecek Perspektifiyle (Zukunftsperspektive) ele alınan romana bakıldı ında romanın kar ılıklı konu malarından ya da figürlerin kendi kendine konu malarından ibaret oldu u ilk bakı ta dikkat çekmektedir. Romanın konudan ziyade konu malardan olu masının okur için sıkıcılı a sebep oldu u kanısındayız. Romanda herhangi bir olay aramak onun di er yapıtları gibi bo bir u ra olarak görünmektedir. Romanlarının dura anlı ı onun bu romanının da tarzını olu turmaktadır. Onun romanlarında olay, yerini dünyayı algılama çabasına, Ben'in çevresi hakkında yaptı ı yorumlara ve edindi i izlenimleri ifade etmeye bırakır. Günlük durumların anlatılması, romanda belirleyici ö enin tekdüzelik olmasına sebep olmu tur. Walser tarzı olarak adlandırılan tekdüzelik ya da dura an hayat tablosu onun yapıtlarının tipik yönüdür.

---

¹⁰⁴ Seelig, 33

2.1.1.1. Romanda Simon ve Walser Benzerli i

Romanda, Simon ve Walser arasında birçok ortak nokta söz konusudur. Bu ortak noktaları ilk olarak, Simon'un özgürlü e dü künl ü ü açısından ele alalım. Simon'daki özgürlük dü üncesi Walser ile örtü en noktalardan birisidir. Özgürlü ü her eyin üzerinde tutan Simon, özgür olmak u runa hayatını idame ettirebilece i i lerden vazgeçer. Birkaç gün çalı ır ve daha sonra bunu anlamsız bularak girdi i i lerden çıkar. Öncelik verdi i konular onun daha çok içsel dünyasına hitap eden özgürlük olmu tur. Bu yüzden de özgür olmak için hayatında birçok eyi kendisi elinde olmayarak itmi tir. Di er insanlar gibi bir hayat sürdürmeyi becerememi tir. Çünkü onun dü ünce tarzı ve hayat kar ısındaki zihniyeti Simon'a gitti i yolun do ru oldu unu söylemektedir. Walser de hayatı boyunca çalı amamı , birçok i de i tirmi ve girdi i i lerden kısa süre sonra çıkmı bir ki i olarak, kız karde i Fanny'e yazdı ı mektupta özgürlü ü önemsemi ni öyle dile getirmi tir; *“Tekrar burada Zürich'teyim ve burada tatlı özgürlükteyim. Sadece özgürlükte dü ünceler geli ir. nsan burada kafede oturur ve birisiyle sohbet eder, kuzey Amerika ya da sviçre hakkında olabilir, kesinlikle çok ho .”*¹⁰⁵ O, özgür olunca bir eyler üretilenini dü ünür. Özgürlük onun için hem bir ya am ekli hem de yaratma kayna ıdır.

Simon hayatta çok az eyle yetinmesini bilen, özgürlü e dü kün, çalı maktan çok zevk almayan ama para kazanmak için bazen çalı mak zorunda kalan, yoksul bir karakter olarak kar ımıza çıkmaktadır.

Özgürlük u runa yoksul kalmaya de er. Yiyece im var; çünkü pek az yemekle doymak gibi bir yetene e sahibim. Bana ömür boyu i lafiyla ve bunun ardına gizlenmi küstahlıklarla geldikleri zaman öfkeden kuduruyorum. Ben insan kalmak istiyorum. Uzun lafın kısası: Ben tehlikeli olanı seviyorum, anla ılmazlı ı, belirsizli i ve denetlenmezli i seviyorum. (s.231)

¹⁰⁵ Schäfer (Hrsg.), 22

Simon, dı arıda onu bekleyen güzel bir hayat ya da ho bir do a manzarası varken neden kapalı bir yerde her eyden mahrum kalırcasına çalı ması gerekti ine anlam veremez. Bu yüzden de girdi i i lerin hepsinden kısa süre sonra ayrılır. Simon'un romandaki konumu itibarıyla hayatı farklı algılaması, kendi halinde ya aması, hayat için herhangi bir u ra ı olmaması birtakım tuhafliklarla donatılan bir figür olarak de erlendirilmesine neden olmaktadır. Simon'un davranı biçimi açısından anormal sayılabilecek durumu, i istedi i kitapçının u cümlesi ile somutla tırmaktadır; “*Sizin böyle biri oldu unuzu tahmin etseydim, Bay Simon, size dükkânımda i verirken daha temkinli davranurdım. Çok tuhaf bir sebatlı ınız var anla ıldı ı kadarıyla.*” (s.24) Kitapçı, Simon'un tuhaf dü ünçe yapısını fark etmi ve bunu da dile getirmi tir. Aynı zamanda Simon'un “*Kendimi rezil etmekten zevk duyarım...*” (s.219) ekindeki cümlesi de tuhaf ve anormal sayılabilecek dü ünçe biçimine i aret etmektedir. Simon'un karakterindeki tuhaflık, aslında onun di er insanlardan farklı dü ünmesiyle açıklanabilir.

Anlatıcı Simon, bu ba lamda mental olarak Walser'in bir kopyası gibidir ve bu farklılık Walser'in bizzat kendi farklılı ı olarak de erlendirilebilir. Bu benzerlik aslında yalnızca mental alanda söz konusu de ildir. Örne in yürüyü yapma iste i/alı kanlı ı hem Walser'in hem Simon'un bir di er ortak yönüdür. Simon/anlatıcı yürüyü yapmaya duydu u ilgiye her fırsatta göndermede bulunur.

E er insanın sa lıklı eklemleri varsa ve ba kaca da kaygı ta ımıyorsa yürüyerek yollara dü menin ne zararı dokunur ki, ya mur, hatta kar bile ya sın varsın. Siz buradaki bo ucu sıkılmı lı ınız içinde, kır yollarında yürümenin ne kadar enfes bir ey oldu unu hayal bile edemezsiniz. Yollar tozluysa tozudur, kimin umurunda? (s.26)

Bir makine fabrikasında i bulan Simon, fabrikaya giden yolu ormandan gitmek için uzatır. Onun için önemli olan yürüyü yapmak ve özgür olmaktır. Bu yüzden uzun yoldan giderek bu iste ini gerçekle tirir. Onun yürümeye olan tutkusu, aslında bütün Walser figürlerinde oldu u gibi Simon'da da söz konusudur. Simon'un romanda yürüyü hakkında dile getirdi i cümleleri Walser'in Seelig'e yürüyü leri sırasında

söyledi i u cümlelerle neredeyse aynıdır; “*Ya mur arttı. Bir araba durdu ve bizi birlikte gitmeye davet etti. Nazikçe te ekkür ettik. Robert: Bu bana hiç olmadı! Ama yürümek, arabayla gitmekten daha iyi. E er tembellik aynı tempoda artarsa insan yakında baca a ihtiyaç duymaz.*”¹⁰⁶ Seelig, arabayla gitmek istemi tir. Ama her defasında oldu u gibi Walser Seelig’in bu iste ini reddetmi tir. Arabayla gitmek yerine kötü havada dahi yürümeyi tercih etmi tir. Walser, aslında kendi dü ünmesini Simon figürüne de söyletmi tir. Simon ve Walser’in kendilerini benzer cümlelerle ifade etmeleri okuru ilk etapta a ırtmaktadır, fakat sayfalar ilerledikçe ve romanın her sayfasında Walser ile özde le en ba ka benzerliklerle kar ıla ılınca bu a kınlık, yerini dikkate bırakmaktadır. Çünkü bu benzerlikler herhangi bir çaba sarfetmeksizin satır aralarına soku turdu u göndermeler aracılı ıyla çok az bir çabayla fark edilebilmektedir.

Genel olarak ruh sa lı ı iyi olmayan ki ilerde yabancı bir yere, ülkenin herhangi bir yerine gitme arzusu vardır. Bir yerden ba ka bir yere gitmek onları mutlu etmektedir. Bu ekilde kendilerini özgür hissettikleri için bilinmeyene do ru gitmek onlara hem mutluluk vermekte hem de onların kendilerine güvenmelerini sa lamaktadır. Buldukları ortamı terk edebilirlerse, yeni bir eylere giri ebilirlerse her eyin yola girece ini dü ünürler.¹⁰⁷ Walser, Carl Seelig ile yaptı ı gezintilerde sürekli uzun yürüyü lerini tercih etmektedir. Gene bir yürüyü te de Seelig, Walser’e bir arabaya binmeyi söyler. Fakat Walser ona “*Neden ayaklarımız var?*”¹⁰⁸ diye kar ı çıkar. artlar ne olursa olsun Walser yürümekten hiç vazgeçmemi tir. Walser, uzun yürüyü konusundaki dü künlü ünü figürlerine de yüklemi tir. Simon da yürüyü yapma e ilimindedir. Sa lıklı ili ki kuramayan Simon, bunun sonucu olarak yalnız kalır. O da Walser gibi yaptı ı yürüyü ler aracılı ıyla yalnızlı ından kurtulmaya çalı ır.

Detaylı ve açıklayıcı bir anlatımı benimseyen anlatıcının Simon’un Kaspar’ın yanına gitti i kesitte Simon’un yaptı ı uzun yürüyü ten vurgulu bir biçimde bahsetmesi bu durumu tekrar somutla tırmakta ve aynı zamanda örneklendirmektedir. Bu yürüyü

¹⁰⁶ Seelig, s 100-101

¹⁰⁷ Laing, 127

¹⁰⁸ Seelig, 98

arzusu, do aya yönelmenin bir aracı konumundadır. Simon, belki de salt bu nedenle küçük bir kentte ya da ta rada ya amak ister. Gerçi onun temellendirmesi farklıdır. Ama temelde do aya yakın olma arzusu vardır.

Ta ranın en yoksulu bile ehrin daha az yoksulundan daha az kaygılı; çünkü orada her ey insanın lafıyla ve i iyle ölçülüyor, buradaysa kaygı kaygılanmayı sessizce sürdürüyor ve acı, di er acılar arasında do allıkla gözden kayboluyor. ehirde her ey zengin olmaya yönelik, bu yüzden kendilerini büyük bir yoksulluk içinde gören bunca insan var, ama ta rada, en azından ta ranın büyük bir bölümünde, yoksul insan servet kıyaslamalarıyla incitilmiyor. Yoksullu u içinde rahatça nefes alabiliyor, çünkü ba mını kaldırıp derin bir nefes çekebilece i bir gökyüzü var. ehirde gökyüzü nedir ki! ... ehirde bir ev sahibi olmayı kim ister ki? Orada bir gurur ve sevinç vesilesi de il, yalnızca birbirlerinin yanından geçen çok farklı insanlar, binaları tepeleme dolduruyorlar. Bir ev denir mi buna? Ve orada uzun, upuzun caddeler böyle evlerle dolu; insan do ru nitelendirmek isterse, bunlara yeni, garip bir isim vermesi gerekirdi. Aslına bakılırsa ta rada, ehirdekinden daha fazla ey oluyor; çünkü ehirde insanlar olayları so uk ve bıkkın bir ifadeyle gazetelerden okuyorlar, oysa burada a ızdan a ıza hararetle ve soluk solu a anlatılır olaylar. Belki ta rada her yıl ancak bir ey olur, ama o da herkesin ortak serüvenidir. (s.137)

Simon ta ra hayatını kent hayatından daha cazip bulmaktadır. Onun için önemli olan insanlar arasındaki ili kidir. Kentin kuru hayatından nefret etmekte ve bu yüzden ta rada ya amak istemektedir. Walser'deki do a a kına dair de Seelig unu dile getirir; "Bazen oldukça güzel çayırlara ya da bulut dizilerine, barok tipi evlere benim dikkatimi Robert çekti. Onların itirazsız foto rafını çekti. a ırdım. Bu, onu mutlu ve e lenceli yapıyor..."¹⁰⁹ Ne var ki, Simon bu dü üncelerini çok sa lam bir biçimde sürdüremez ve tıpkı Walser gibi birdenbire/beklenmedik bir biçimde ta ra/do a sevgisini abartmamak gerekti ini dü ünmeye ba lar. "*Ama ehri a a ılamak ve ta rayı haddinden fazla övmek istemem.*" (s.139) Walser'in bu gel/gitlerini bilen ve anlatıcısını giderek ona benzetmeye ba layan okur için aslında bir süre iz sayılmamalıdır.

¹⁰⁹ Seelig, 16.

Walser'in otobiyografik nitelik taşıyan romanlarında anlatıcı ve yazar arasındaki benzerlikler gözden kaçırılmayacak kadar belirgindir. Bu durum da okuru/araştırmacıyı sürekli Simon ve Walser'i karşılaştırmaya götürür. Örneğin, Simon'un kardeşiyle ilgili sorunu ve onların birbiriyle iletişim içinde olmaması akla hemen Walser'in kendi kardeşiyle olan iletişim sorununu getirir. Walser, *Geschwister Tanner*'de kendi kardeşlerinin portresini yerleştirmiştir. Romanda Simon'un Robert Walser, ressam Kaspar'ın Walser'in gerçekte ressam olan kardeşi Karl, Klaus'un coğrafya profesörü olan Hermann, romanda öğretmen rolünde olan Hedwig'in gerçek hayatta öğretmen olan kız kardeşi Lisa (Ayrıca Hedwig ismi gerçek hayatta Karl Walser'in ikinci eşi olan adıdır) ve akıl hastanesinde kalan Ernst'in de Emil oldu mu dair yorumlar yer almaktadır. Karl, Robert'in daha sonra tanınmış olacak olan bir ressam kardeşi'dir. Romandaki Kaspar da Simon'un ressam olan kardeşi'dir. Kardeşlerin meslekleri de romanda gerçek hayattaki meslekleridir. Doktor Klaus da Robert'in Berner Üniversitesinde coğrafya profesörü olan kardeşi Hermann ile aynı özelliklerle donatılmış bir biçimde eklenmiştir. Hermann'ın zihinsel gücü aile için önemli olmuştur. Çeşitli dergilerde yazıları yayımlanmıştır. Ailenin okuyan tek çocuğu oldu mu için diğer kardeşler Hermann'ın bu başarısını kıskanır. Hem babası hem de kardeşi düzgün bir maaşı olan Hermann'ı finansal açıdan kullanırlar. Bundan dolayı Hermann hiç evlenmemiştir ve her zaman yalnız kalır. Bu yalnızlıktan depresyona girer ve ruhsal sorunlar yaşamıştır. Diğer kardeşi Klaus'un ekonomik durumu diğer kardeşlerine göre daha iyidir. Ancak o da diğerleri gibi yalnızdır.

Walser, kardeşlerini romanda gerçeğe uygun/yakın bir biçimde kurgular. Morgenstern, "*Geschwister Tanner romanı son derece otobiyografik ve aynı zamanda alılmadık derecedeairsel bir kitap, ümitsiz Walser'in aile üyeleri arasındaki ilişkileri anlatır. Abileri Hermann ve Oscar'ın özelliklerini Doktor Klaus'ta kombine etmiş gibi görünüyor...*"¹¹⁰ eklindeki düşünceleriyle romandaki bu benzerlikle göndermede bulunur. Kardeşlerin yaşamı gerçeğe uygun bir biçimde kurgulanması Morgenstern'in görüşünü desteklemektedir. Romanda, kardeşler arasındaki ilişkileri kişilik sürekli ön plandadır. Klaus'un yazdığı mektup iletişim sorununa iyi bir örnektir.

¹¹⁰ Seelig, 74

(...), benim dü ümce bile göremeyece im planların ve beklentilerin var, artık o kadar iyi tanyordum seni i te, zaten onca yıllık ayrılıktan sonra nasıl mümkün olabilir ki bu? Seni yeniden tanımama izin ver ve bana yazmaya zorla kendini. Belki tüm karde lerimi mutlu göreceksin kadar ya arım daha; her halükarda senin mutlu oldu unu bilmek isterim. Kaspar ne yapıyor? Yazı ıyor musunuz? Sanatı ne alemde? Onun hakkında da bir eyler ö renmek isterim. (s.22)

Alıntıdan da çıkarılabilece i gibi karde ler birbirinden pek haberdar de ildir. *“Klaus ve Kaspar konu madan yürüyorlardı. Birkaç yıl önce, aralarına küçük bir dargınlık girdikten sonra birbirlerini anlamaz olmu lardı artık o zamandan beri hiç görü memi ve yazı mamı lardı. “ (s.73) “Kaspar’ı çok az tanyorum, hepsi bu ve belki de hiçbir zaman tanımayaca m.” (s.75) İginç olan anlatıcının karde ler arasındaki ileti im sorunun nedenlerine oldukça hakim olması ve her eyi bir anlatım durumuyla son derece rahat ve kendinden emin ifadeler kullanmasıdır.*

Romanda Emil olarak adlandırılan aslında Walser’den 5 ya büyük aynı zamanda da evin dördüncü o lu olan Ernst’tir. Ernst, ailenin psikolojik sorunlu üyelerinden birisidir. Kaldı ı sanatoryumda intihar eden Ernst romanda Emil karakteri ile ba da tırılmı ve di er figürlerde oldu u gibi Ernst ve Emil için de aynı kader çizilmi tir.

Karde ler açısından çizilen benzerlik, Simon ve Walser arasında kurulan benzerliklerle devam eder. Simon, sekiz gün önce kitapçıda çalı ma konusunda oldukça kararlı bir ki iyken sekiz gün sonra aldı ı kararın tam tersi bir tavır sergileyerek kararsız ve tutarsız ki ili iyle dikkat çekmi tir. Bu kararsızlık, Walser’de de oldukça görülmektedir. Walser’in bilincinin karı ık oldu u onun Herisau klini inde kaldı ı sürede yazdı ı mektuplarından da anla ılmaktadır. Kız karde i Fanny’e öyle bir mektup yazar;

Hem içten, küçük mektubunuz hem de yılbaşı hediye için size teşekkür ediyorum ve geleneksel kutlama günleri geçirdiğini umuyorum. Bir süre Leubringen’de Lisa ile zaman geçireceksin. İmdi her şey kar altında. Caddeler harika beyaz ve hoş. Savaş daha sert. Ama çok ükür bizden uzak. Kötü olan çocukları aralarında uzlaşabilirler. Değil mi, hayat değerli ve bundan dolayı insan dikkat etmeli (...)¹¹¹

Walser, Fanny’ye hediyeler için teşekkür ederken aniden kardan bahsetmeye ve daha sonra savaş anlatmaya başlar. Cümleler arasında konu açısından herhangi bir bağlantı yoktur. Walser’in mektuplarına baktığımızda genel olarak mektuplarında önemli görülebilecek olaylardan bahsetmediğini ve bağlantısız konuları bir araya getirdiğini açıkça hissedilmektedir. Bu romanında da diğer romanlarında olduğu gibi okurun çok fazla çaba göstermeden hemen hissedebileceği şekilde bir kaos söz konusudur ve bu kaos anlatıcılar sayesinde daha da belirginleşir.

Simon tıpkı Walser gibi hayatı boyunca hep sefil bir hayat sürmüştü ve çalışmaya koşullarından dolayı neredeyse her zaman parasızlık çekmiştir. Hedwig’in yanına geldiğinde bavullarını yerle tirir. Fakat bavulunda önemsenmeyecek pek eşya yoktur. “.. satmak veya vermek istemediği birkaç eski kitap, iç çamaşırları, siyah bir takım elbise ve paket tipi ipek artıkları, kravatlar, ayakkabı bacaklıkları, küçülmüş mum parçaları düğmeler ve iplikler gibi ıvır zıvırdan oluşan bir yumak.” (s.127) Onun yanında götürebileceği neredeyse birkaç parçadan başka hiçbir şey yoktur. Walser’in de Simon gibi hemen hemen hiçbir eşya yoktur. Onun da yanında taşıdığı yama yapmak için kullandığı yırtık, eski kumaşlar vardır. Walser, hatta bir mektubunda fakirlik hakkında “*Bu kadar fakir olmak çok yazık. Üzücü olan artık zengin insanlardan nefret etme durumunda değilim. Bu çok aptalca olurdu, ama en azından sıcaklık olurdu.*”¹¹² der. Simon da Walser gibi fakir bir kişi olarak karımıza çıkmaktadır. Walser’in şu cümlesi “*Fakirlikimde mutluydum ve şimdi esiz bir dansçı gibi yaşıyordum.*”¹¹³ onun da Simon gibi malı mülkü olmamasından dolayı yakınmadığını ve bu şekilde devam edeceğini göstermektedir.

¹¹¹ Schäfer (Hrsg.), .360

¹¹² Schäfer (Hrsg.), 15

¹¹³ Seelig, 32

Fakirli inden dolayı eski odalarda kalan Walser'in Seelig'e söyledi i "*Bankaya yatırdı um birkaç bin Mark enflasyondan dolayı battı ı için Bern'e çok fakir geldim. Evet, orada oldukça yalnız ya adım ve sık sık odamı de i tirdim. Büyük ihtimalle bir düzineden fazla. Bazen oldukça eskilerdi.*"¹¹⁴ eklindeki cümleleri Simon'un romanda dile getirdi i ifadeleri ile örtü mektedir; "*Benim asla bir malım mülküm olmadı, hiçbir ey olamadım ve ebeveynimin umutlarına ra men asla da olmayaca um.*" (s.31) Ayrıca yayıncı Bruno Cassier, Walser'e daha fazla yardımcı olamadı ı için Walser iki yıl boyunca zengin bir kadının yanında para vermeden kalmı tır. 1913 yılında da kadın öldü ü için memleketine geri dönmü tür. Bu durum Simon karakterinde de görülmektedir. Simon da be endi i bir oda için verecek parayı bulamadı ndan dolayı ev sahibi zengin kadın Klara Aggapaia'nın evinde kar ılıksız kalmak zorunda kalır. Simon ve Walser arasındaki büyük benzerlik onların kaldı ı yerlerden ev sahibi zengin kadına kadar örtü mektedir. Walser'in ve Simon'un kaldıkları odalar ve odaların donatılı ekli bile neredeyse aynıdır;

Kı geldi. Bir ba ına kalmı Simon, küçük bir odada, sırtında bir paltoya masanın ba nda oturuyor ve yazıyordu. Zamanı nasıl geçirece ini bilmiyordu ve mesle i gere i yazmaya alı kın oldu u için, imdi makasla ekil verdi i, küçük ka it eritlere sanki kendili inden geli igüzel yazıyordu. Dı arıda ıslak bir hava vardı ve Simon'un sarındı ı palto, bir soba yerine geçiyordu. Dı arıda karı haber veren iddetli rüzgârlar eserken, odada oturmak ho una gidiyordu. Böyle oturmak, bir ey yapmak ve unutulmu bir insan oldu unu hayal etmek rahatlatıyordu Simon'u. (s.108)

Simon ve Walser'in benzerli i sadece toplumsal ya amla sınırlı de ildir. Onun di er insanlarla olan ili kisi ile Simon'un etrafındaki insanlarla olan ili kisi birebir benzerlik gösterir. Walser'in babası da önceden sahip oldu u oyuncak dükkânını iflas ederek satmak zorunda kalır. Aile, önceden büyük bir evde ya amasına ra men daha sonra küçük bir eve ta ınmak zorunda kalır. Simon, burada babasını anlatırken sanki Walser kendi babasını anlatıyormu gibi bir izlenim ediniriz. Walser'in babası çocuklarıyla çok fazla ilgilenen, onların e itimine dair kafa yoran bir baba modelinde de ildir. Simon'un babası da çocuklarıyla ilgilenmeyen, vurdumduymaz bir baba

¹¹⁴ Seelig, 56

modelindedir. Ayrıca romanda baba ile ilgili çok fazla bilgi yer almamaktadır. Anne, babadan daha çok ön planda tutulmu tur. Annesi hakkında oldukça bilgi veren anlatıcı ondan bahsederken hüznünlü bir atmosfer yaratır;

Ama annem beni, hatta benden de çok a abeylerimi, kederlere sevk etti bu dünyada. Annem öldü. (s.32) Annem ve ablam Hedwig benim kafamda daima birbirine derinden ba lı ve birlikte dokunmu bir tablo olu tururlar. Annem hastalandı ı zaman Hedwig, tıpkı bir çocu a bakar gibi baktı ve besledi onu. Bir dü ünün: Bir çocu a annesinin çocu a dönü tü ünü görüyor ve annesinin annesi oluyor. Ne tuhaf bir duygu kayması. Annem çok hürmet gören bir kadındı ve ona genel olarak gösterilen hürmet saftı, kalplerden geliyordu. O hem ta ralı hem de soylu bir izlenim verirdi daima. Alçakgönüllülü ü ve aynı zamanda mesafesiyle, her itaatsizli i ve sevgisizli i zayıflatmayı bilirdi. Yüzünün ifadesi aynı anda hem yakarır hem de buyururdu. ehrimizin hanımefendileri onun etrafına toplanırlardı ve yürüyü e çıktı nda ne çok erkek apkası havalanırdı önünde. Hastalanınca unutuldu sonra ve bir endi e ve utanç konusu oldu. Ne yazık ki insanlar ailenin hasta üyelerinden böyle utanırlar ve onların çevrelerinde saygı uyandıran, sa lıklı günlerini hatırladıklarında neredeyse öfkeye kapılırlar. Ölümünden kısa bir süre önce, ben o zaman on dört ya ndaydım (...)

(s.189)

Annesinden mutsuz bir tablo çizerek bahseden Simon'un bu durumdan duydu u yo un üzüntü cümlelerinde oldukça hissedilmektedir. Walser'in otobiyografisine baktı ımızda da annenin ön planda babanın da arka planda yer alması Simon ile bütünle mi tir. Aynı zamanda Simon için anne ve baba çocukluk döneminin baskın karakterleridir. Onun çocuklu unda en önemli ki i annesi olmu tur ve annesinin hastalı ı onun çocukluk dönemini oldukça olumsuz etkilemi tir. Hem Simon'un hem de Walser'in ailesinin bir arada olmaması, aile içi ili kilerin kötü olması ve herkesin birbirinden uzakla ması bu hasta anne modelinden kaynaklanmaktadır. Simon, annesini bu hatıraları içinde u ekilde anlatır;

Annem daha o zamanlarda hastaydı. Kaspar bir zaman sonra, artık ba arılı olamadı ı okuldan ayrıldı. Benim henüz bir yılım daha vardı önümde, ama bir tür melankoli beni pençesine aldı ve okulla ilgili bir eyleri sıkıntı içinde küçümsememe neden oldu. ... Ev anneme yeterli görünmüyordu. Zaten annemin, içinde bulundu u her çevreden incinmek

gibi garip bir hastalığı vardı. Bahçe içinde, seçkin, küçük evlerden hayranlıkla söz etmeyi seviyordu. Ne bileyim. Çok mutsuz bir kadındı. Sözelimi alıktı oldu umuz gibi oldukça suskun bir biçimde, hep birlikte yemeğe oturdu umuzda aniden bir çatal veya bıçak kapar ve bunu masanın üzerinden fırlatıp atardı; öyle ki herkes başını yana eğdi; ardından yatıştırılmak istenirse kırılırdı ve insanlar onu suçlarsa daha da çok kırılırdı. Onun hastalığı babamın durumunu zorlatıyordu. Biz çocuklar, onun her şeyi saygı ve sevecenlik karışımı bir duyuyla karşılayan bir kadın oldu u, berrak sesini kullanarak birine seslendiğinde yanına koşmaktan mutluluk duydu umuz zamanları acı ve elemle hatırladık. (ss.- 114-115)

Çocukluğunda annesinin eksikliği onda büyük bir yara açmıştır. Bu yüzden Simon, sürekli bir aile özlemi içindedir. Aile sevgisine ya da efkatine özlem duyduğunu ekilde dile getirir; *“Ben de nazlı alıştırılmak isterdim; ama bunun imkânsız olduğunu anladığımda yontulmamı bir adam olmuştum ve akıllı, sevgili çocuklar olmayı avantaj olarak gören ki ilere kızmaktan kendimi alamadım.”* (s.194) Onun annesinin durumu da Walser’inki ile aynıdır. Simon da Walser gibi annesini erken yaşta kaybetmiştir. Ve onlar ruhsal olarak bunun acısını çekmişlerdir. Simon annesi ölünce bir bankaya çırak olarak girmiş ve çalımaşa üç yıl dayanabilmiştir. Daha sonra işverenleri onu kovmuştur. Annesinin durumu kötüleştiren kız kardeşi Hedwig annesiyle ilgilenmiş ve onun bakımını üstlenmiştir. Hedwig de Walser’in kız kardeşi Lisa’nın gerçek hayatta yaşadıklarını romanda yaşamıştır. *“(…) Geschwister Tanner romanında bu fedakâr anne gibi karıksız yardımcı olan Hedwig örneği Lisa’nın bir örneğidir.”*¹¹⁵ Hedwig ve Lisa’nın benzerleştirilmesi romanda sadece Simon ve Walser arasında benzerlikler olmadığını diğeri figürlerin de Walser’in hayatındaki kişilerle büyük bir benzerlik gösterdiğini açıkça göstermektedir. Walser kalacak yeri ve parası olmadığı için aynı romandaki Simon’un Hedwig’in yanına gitmesi gibi o da Lisa’nın yanına gider ve bir süre Lisa ile yaşar. Walser, Lisa’nın yanındayken köylerde, ormanlarda yürüyüş yapar ve tepelere çıkar. Evin geçiminde Lisa’ya yardımcı olur ve onunla her konuda sohbet eder. Lisa’nın Walser’in kendisine sığınması karşısında hissettikleriyle Simon’un ansızın gelmesiyle Hedwig’in hissettikleri neredeyse aynıdır. *“Beni sevgi ve güvensizlik arasında karışık bir duyguyla karşıladı, tanrının dünyasında nereye gittiğini bilmediğini için kız kardeşi karıksız kardeşi onun sendeleyerek geldiğini düşünmek zorundaydı. Onun için bu acı verici ve incitici olmalı, yıllardır*

¹¹⁵ Seelig, 58

mektup yazmamı karde bir gün çıkar gelirse!”¹¹⁶ Lisa’nın Seelig ile yaptığı söyleyişinde Walser’in o dönemine ilişkin ifadeleri Geschwister Tanner’de yazarın empati yeteneğini kanıtlar bir biçimde bu kez Hedwig’in zihninden geçenler olarak olay örgüsüne girer. “İmdi geliyor bana, çünkü u koca dünyada ya ayabileceği bir yer kalmadı. Bana bunun için ihtiyaç duyuyor. E er nerde uyuyacağını ve doyacağını biliyor olsaydı, ablasını kesinlikle hatırlamazdı.” (s.127)

Simon ve Walser’in ilgi duydukları alanlar da aynı doğrultuda ekilendirilmiştir. Manevi dünyalarındaki benzerlik onların sevdikleri, beğendikleri, zevk aldıkları şeylerle açığa çıkmaktadır. Simon tiyatroyu çok sever. Bu durum tiyatrocunun olmasını isteyen Walser’le örtüşmektedir. Walser, Berlin’de sık sık tiyatroya gider ve oyuncuların durumlarını, davranışlarını, mimiklerini ve dilini inceler. Simon da onun gibi tiyatroya hayranıdır. Severek tiyatroya gider ve tiyatroya kendini mutlu hisseder. Fakat Walser’deki tiyatroya kıyasla Simon’a göre daha yordumdur.

Walser ve Simon arasında yalnızca biçimsel değil dilsel bağlamda da bir benzerlik kurulabilir. Walser’in tutkularından birisi olarak bilinen kış ve kar olguları arasında Simon’un düşünceleri/tepkileri oldukça sık bir biçimde olay örgüsünde yer bulur. “Çam ağaçları karla öylesine ağırla mı yüklendi ki, güçlü dalları toprağa doğru enfes bir biçimde sarkmıştı.”(s.120) “Hava yumuşamıştı, ıslak tanecikler halinde, caddenin üzerinde anaforlar oluşturan kar, Simon’u kendine çekiyordu.” (s.124) Simon için kış mevsiminin ve karın ayrı bir yeri vardır. Bu durum Walser için de geçerlidir. Kış ve kara özel bir hayranlığı olan Walser için doktoru şöyle bir anısını anlatır; “Onun doğum gününde ince ince kar yağmaya başladı. Dr. Steiner’in eşi, çocuklarına Walser’in kış, kar ve soğuk hakkında ne kadar güzel yazdığını anlattı, çocuklar da Bay Walser’in kış bu kadar çok sevdiği ve bugün doğum gününü kutladığı için kar yağdığını söylediler.”¹¹⁷ Geschwister Tanner’de Walser’in otobiyografisiyle ilintili ilginç bir ayrıntı söz konusudur. Simon, yürüyüşlerinden birisini yaparken yolda donarak ölmüş bir adama rastlar. Simon, bu anı çarpıcı bir biçimde betimler;

¹¹⁶ Fuchs (Hrsg.), 184

¹¹⁷ Seelig, s.110

(...) burada donmuştu, kuş yok ve çoktandır yatıyor olmalıydı, burada, yolun kenarında. Karda ayak izleri görülüyordu, yani uzun süredir yatıyor olmalıydı, burada, yolun kenarında. Karda ayak izleri görülüyordu, yani uzun süredir yatıyor oldu ve düşünülebilirdi. Yüzü ve elleri çoktan katılaşmıştı ve kıyafetleri donmuş bedenine yapışmıştı. (s.121)

Simon Sebastian'ın cebindeki ince bir defteri, alır ve defteri inceler. Çinde Sebastian'ın yazdığı şiirler yer almaktadır. Sonra onun üstünü çam dallarıyla kapatır ve gider. Yürüyüşü sırasında sürekli gördüğü manzarayı düşünür ve kendi kendine şöyle söyler; *“Bir ölü neydi ki zaten? Ah, ya ama, bir uyarı işte. Başka hiçbir şey değil. Geçmişe çağırın, muhtemelen bir hatıra ve aynı zamanda belirsiz, güzel geleceğe de doğru sürükleniyor.”* (s.123) Sebastian'ın ölümünü bu şekilde anlatan Walser'in kendi ölümü ise şu şekilde;

Romanın kaleme alınmasından yaklaşık 50 yıl sonra gerçekleşecek olan Walser'in ölümü de tuhaf bir biçimde yukarıdaki alıntıda betimlenen sahnenin bir tekrarı gibidir.

Ölüm sessizdir. Sol kolu çabuk soyulan bedeninin yanında duruyor. Sol eli biraz burulmuştu... Biraz yukarıda başı duruyor. Kafası bir tarafa eğilmişti sessiz gezgin mükemmel yılbaşı huzurunun resmini sunuyor. Ağız açık; Arasından temiz, serin hava akımı giriyor.¹¹⁸

Bu durum hayatı ve yapıtları tuhaflıklar ve sır perdesi içeren bir yazarın dair önemi bir ayrıntı/rastlantı olarak görülebilir. Walser'in hayatı hayat çizgisinde hep var olan tuhaflıklara/sırlara/ayrıntılara uygun bir biçimde sona ermiştir. Geswister Tanner bu çizginin/tuhaflıkların/benzerliklerin yoğun olarak yansıdığı bir roman imlenebilir.

---

¹¹⁸ Seelig, 131

2.1.1.2. Anlatıcı ve Ba ki i Olarak Simon

Franz K. Stanzel'e göre bir metnin incelenmesinde “*Kim anlatır? Anlatıcı ve roman figürü arasında ne tür bir ili ki söz konusudur? Anlatılanlar nasıl sunuluyor?*”¹¹⁹ sorularına cevap aranmalıdır. Stanzel'in bu sorularından yola çıkarak romanın hem ben - anlatıcısı hem de ba ki isi olarak kar ımıza çıkan Simon'u içinde bulundu u sosyal, toplumsal ve psikolojik durumlarıyla birlikte ele almak Walser'in anlatıcılarını ve anlatıcılarının roman/romanlar içerisindeki i levlerini koymak açısından gerekli görünmektedir.

Simon, içine kapanık, sessiz, asosyal, ileti imsiz, amaçsız, kararsız, hayattan hiçbir beklentisi olmayan, herhangi bir ey için u ra mayan, hayattan zevk almayan, sürekli gezen, kimseyle sa lam bir ili ki kuramayan, kendini küçük gören, kimseye güvenmeyen, yalnızlı ı seven bir figürdür. O, romanda hiçbir konuda ba arılı olamamasıyla ve ba arılı olmak için de u ra mayan bir figür olmasıyla dikkat çekmektedir. Aslında Simon, ne istedi ini bilmedi i için sorun ya amaktadır. Hayatta bir duru sergileyemeyen Simon'un hayatı tesadüflerden olu mu bir hayat izlenimi vermektedir. Simon, Walser'in ruhsal sıkıntılarında beslenerek ekillendirdi i bir figür ve bu do rultuda yazarının/yaratıcısının sıkıntılarını anlatma biçimiyle de yansıtan bir anlatıcıdır.

Aslında Simon'un romandaki hiçbir eyi umursamadan hayal dünyasında ya ıyormu izlenimi veren davranı biçimi, Walser'in hayalci tarafını akla getirmektedir. Sahneler ve olaylar bir masal ya da hayal havası verir. Gerçek dünya ve hayal dünyası arasındaki sınır çizgisi kaybolur. Bunun nedeni olarak Walser'in hastalı ından dolayı gerçek - hayal karma ası ya aması ve bu ikisi arasındaki sınır çizgisini kaybetmesi gösterilebilir. Anlatı/anlatıcı, okuru sanki bir hayal dünyasının içine çeker. Aslında onun hayalperestli inden kaynaklanan bu anlamsızlı ı ve anlamaya çalı ma giri imi okuru bir anlamda kaotik bir dünyanın sınırları içerisinde gezmeye zorlar.

¹¹⁹ Ralf Klausnitzer, *Literaturwissenschaft Begriffe Verfahren- Arbeitstechniken*, Walter de Gruyter GmbH&Co. KG, Berlin 2012, 156

Simon, anlatıcı olarak detaylı tasvir yaparak ve açıklayıcı cümleler kullanarak ortaya çıkardı ı anlatım biçimi ile okurun hayal dünyasına ula ır. Anlattı ı durumlar kendisiyle ve hayata bakı açısıyla ekillenmektedir.

Anlatıcının romanın genelinde uyguladı ı ele tirel anlatım tutumu ben - anlatıcının söz konusu oldu u kesitlerde hissedilmektedir. Bu durum, Simon'un u cümlelerinde somutla maktadır; “ *airler do aya, siz ressamlardan daha dü ük bir sadakatle ba lıdırlar kesinlikle; çünkü do aya e itimin çarpıttı ı ve tka basa dolu kafalarla yakla ırlar genellikle.*” (s.106) Simon kendisini ele tiren bir figür ya da anlatıcı de ildir. O, ço unlukla karde leri olmak üzere etrafındaki insanları ve toplumu ele tirir. Etrafına ele tirel bir bakı açısıyla bakan Simon, içinde bulundu u durumdan kaynaklanan ho nutsuzlu unu ele tirel bir tutumla aktarır.

Anlatıcının yapısındaki tuhaflıklar roman ilerledikçe artı göstermektedir. Bu tuhaflıkların kayna ı aslında Walser'in rahatsızlı ıdır. Walser'in ruhsal sa lı ındaki belirgin özelliklerden birisi “*Kar ıtlık Birli i; Aynı anda olumlu ve olumsuz duygular(duygusal kar ıtlık birli i), zıt istekler...*”¹²⁰ olmasıdır. Walser'in zıt isteklerinin, birbirine uygunsuz dü üncelerinin, çeli kili davranı biçimlerinin onun Kar ıtlık Birli ini oldukça iddetli bir biçimde ya amasından kaynaklandı ı dü üncesindeyiz. Bu yüzden de yapıtlarında gerek konu akı ı gerekse figür donanımları açısından oldukça belirgin zıtlıklar görmek olanaklıdır. Bu zıtlıklar Simon figürüyle somutla maktadır. Hayatı seven Simon kendi hayatını sevmez. Kendi hayatına de er vermezken ba kalarının hayatını önemli bulur. Aslında kendisini önem verilecek ekilde de erli görmez. O, hep di er insanları de erli görür. “*Kendi hayatıma hiç de er vermem, sadece ba kalarının hayatlarına de er veririm, buna ra men seviyorum hayatı ama ondan namusumla vazgeçebilece im bir fırsat sa layaca ını umdu um için seviyorum.*” (s.82) Bu durumun da Walser'in hastalı ından kaynaklanan kendisini küçümsemesi ve a a ılmasıyla ili kili oldu u kanısındayız. Simon'un yanında bir süre u ak olarak çalı tı ı kadının onu azarlaması çok ho una gider; “*Simon onun azarlamasından oldukça mutluluk duyar.*” (s.194) “*Biraz a a ılayıcı ve biraz da*

---

¹²⁰ Bourgeois, 20

gölünçtü ama kesinlikle gizem dolu ve tuhaftı.“ (s.195) Hatta duydu u bu hazdan dolayı unu söyler; *“Ya asın anssızlık.”* (s.195) Örne in Simon’un kendisine dair verdi i bilgilerkesitte sanki Walser konu uyor gibidir. Onun çeli kileri/ya ama bakı ı/u aklık-efendilik algısı okura yazarla olan ba lantısını hissettirecek kadar yo undur.

Simon’un ruh hali bu alıntılarda da anla ılabilece i gibi Walser’in ruh halidir. Simon’un anlatı içerisindeki rolü, Walser’in hayattaki rolünün aynısıdır. *“Ben bir yazı ve hesap makinesi olmak üzere yaratılmadım. Zevkle yazı yazarım, zevkle hesap yaparım, çevremdeki insanlara terbiyeli davranmaya özellikle dikkat ederim, çalı kanımdır ve kalbim kırılmadı ı sürece, evkle itaat ederim. Gerekti inde belirli kurallara boyun e meyi de bilirdim... tıpkı kurulan ve kuruldu u zaman çalı an bir saat gibi.”* (s.45)

Simon, bir süre hastabakıcı olarak çalı mı tır. bulma kurumundaki memur Simon’a neden hastabakıcılı ı bıraktı ını sorar. Simon’un bu soru kar ısındaki tavrı ve cevabı ilginçtir; *“Tek bir i te kalmaya zamanım yok...., pek çokklarının yaptı ı gibi, bir mesle e sanki yaylı yataktaymı gibi serilip kalmak aklımın ucundan bile geçmez. Hayır, bin yıl da ya asam, bunu beceremem.”* (s.25) Simon, girdi i her i ten bir zaman sonra ayrılmaktadır. Çalı mak isterken i ten ayrılan ve tatillerden de nefret eden anlatıcının i konusunda gidip gelmeleri onun ki ili inin tutarsız tarafını simgelemektedir. *“Tatille filan hiç i im olsun istemem. Açıkçası nefret ederim tatillerden. Sakın bana tatilleri olan bir memuriyet ayarlamayın. Benim için hiçbir çekicili i yok bunun, tatile çıksam ölürdüm hatta...., bir köpe e kemik fırlatılır gibi önüme fırlatılmı özgürlüklerden nefret ederim. Tatilleriniz sizin olsun.”* (s.26) Hem çalı mayan hem de tatillerden nefret eden anlatıcının çeli kili dü ünçe biçimi onun hayata bakı açısını ekillendirir. Bir ki inin dayatmasıyla verilen eylerden nefret eder. Aslında Simon baskıdan nefret eder. Hayatı kendini özgür hissetti i anda seven ama daha sonra ondan kolayca vazgeçebilecek birine dönü en anlatıcı, aynı zamanda sevgisizli i kaldırabilen bir yapıdadır. *”A ka dayanamazdım, çünkü sevgisizli i kaldırabiliyordum. nsan sevmek isteyen sevmemelidir, yoksa onun ibadetini ancak bölmü olur. Beni sevmeni istemezdim. Ve bak, senin ba kasını sevmen beni nasıl mutlu ediyor; çünkü imdi, beni anla, seni sevebilmem için yolumu açıyorsun. Benden dönen, bir ba ka nesneye yönelen yüzleri severim.”* (s.83) Simon, genellikle algı sorunu ya ar. O, çevresindeki di er insanlara göre dünyayı daha farklı algılar. Hayata bakı açısı onun

dünyayı algılama yetene ini etkiler ve aynı zamanda onu yönlendirir. Walser'in ruhsal çatı ması bu ba lamda figürlerinin ya adı ı çatı mayı onaylar niteliktedir.

Ya anılan ki ilik bozuklukları genel olarak ki inin dü ünçe sisteminin topluma uygun olup olmamasıyla ili kilidir. Toplumun kolektif bilincine göre yapılan ayırmda tuhaf kar ılanan ki iler topluma ayak uyduramayan ki ilerdir. Bu ayırım toplumsal normlara uyma oranı ile ortaya çıkmı tır. Yani bir ki inin toplumdaki di er insanlarla olan benzerli i ve aykırılı ı ile ayırım yapılır. Fakat herhangi bir davranı toplumun ölçütlerine uygun dahi olsa ki inin isteklerinin aksine bir yönde ise ruhsal dürtülerin ki iyi rahatsız etmesiyle birlikte anormal davranı sergilemesine neden olur.¹²¹ Bireyin toplumun kurallarına uyararak ya aması gerekti ini öne süren bir dü ünçe sisteminde Simon, farklı duru uyla bu sisteme zıt bir tablo çizer. Bu ba lamda bireyin toplumun kurallarına toplum için de il kendisi için uyması gerekti i, böylece kendisini daha iyi hissedece i görü ü bu aykırılı ın içinde olan ki ilere ve aynı zamanda Simon figürüne bir göndermedir. Yani Simon'un bir taraftan topluma uyma çabası di er taraftan da kendi isteklerinin aksine davranması ve bu istekleri bastırmaya çalı ması yönünde uyguladı ı davranı biçimi, anormal davranı ların görülmesine zemin hazırlamaktadır. Simon, romanda kendi iste ine göre ya amak isteyen ama bunu ba aramayan ve topluma uymaya çalı an bir karakter olarak ekillendirilmi tir. Onun topluma uyma çabası da ba arısızlıkla sonuçlanarak onu mutsuz bir birey haline getirmektedir. O, paraya, mala mülke, çalı maya önem vermeyen yapısıyla sadece özgürlü ü için ya aması gerekti ini dü ünerek aslında bu tür eylerin geçerli oldu u hayatta kötü bir ba langıç yapar.

Simon, gelece e dair plan yapmaz. Buna gerekçe olarak da imdiki zamanı dahi plansız programsız ya amasını gösterir. *“Ben bir gelecek istemiyorum, u ana sahip olmak istiyorum. Bu bana daha de erli görünüyor ve e er insanın imdisi yoksa o zaman bir gelecek dü ünmeyi zaten unuttur.”* (s.47) Varolu çü Minkowski, ki ilik bozukluklarında gerçeklikle ili kinin de i mesine dikkat çekmi tir. Aynı zamanda yer ve zaman kavramlarının de i kenlik göstermesini yani ruhsal açıdan hasta ki iler

¹²¹ Engin Geçtan, *Psikodinamik Psikiyatri ve Normald ı Davranı lar*, Remzi Kitabevi, 10. Basım, stanbul 1994, 12

algılamada ya adını sıkıntıları vurgulamı tır. Zaman kavramı ço u zaman bu ki iler için sadece bugünü kapsamaktadır. Geçmi ve gelecek onlar için varlı nını yitirmi tir.¹²² Walser'in bakı açısından beslenen Simon'un bu ba lamda herhangi bir gelecek istememesi ve gelecek için bir ey yapmaması normal görülmektedir. Gelece i dü ünmemesi ve hayattan beklentisi olmayan bu figürün herhangi bir amacının olmaması da a ırtıcı de ildir aslında. Hayatta herhangi bir amacı olmayan Simon'un gelecek için u ra maması aslında normaldir. Çünkü içinde bulundu u dönemde de herhangi bir ba arı gösteren birisi de ildir. Hiçbir amacı olmayan Simon, bu durumu öyle dile getirir;

Zaten hayatta ilerlemek istedi im falan yok, yalnızca biraz yol yordam bilerek ya amak istiyorum. Daha fazlasını de il. Aslına bakılırsa yeniden kı gelinceye kadar ya amak istiyorum sadece; kı gelince ve kar ya arken hayatta kalmanın bir yolunu bulurum sonra, hayatta kalmanın en iyi yolu gelir aklıma.... Ayrıca kı ları yaza göre daima daha akıllı ve giri ken olurum. Sıcakta çiçekler açar, nefis kokular yayılırken hiçbir ey yapılmaz, oysa so uk ve donda her ey kendili inden yürür... Ah, kı yakında gelse artık. (ss.95-96)

Simon yıllarca amaçsız ya amı tır. Hayatta onun yapmak istedi i bir ey yoktur. “ *tıraf etmeliyim ki, bugüne kadar asla herhangi bir amacım olmadı, çünkü hiç kimse bir amaç ta umaya yöneltmedi beni. İlk kez benim hizmetlerimden yararlanmak isteyen bir insan görüyorum kar ımda; bu beni umartıyor... imdiye kadar hayatımı bo a harcadım..., hayatım bana daima çok de ersiz göründü ü için öyle olmasını istedim çünkü.*” s.171 Onun amacı çalı mak de ildir. O, sadece para kazanmak zorunda oldu u için i aramak zorunda kalır.

Geschwister Tanner'de olay örgüsü genellikle ben-anlatı ile okurun kar ısına çıkar. Ancak zaman zaman ben-anlatı yerini o-anlatıya, ben-anlatıcı da o- anlatıcıya bırakır. Ancak o-anlatıcının söz konusu oldu u kesitlerde de Simon imajı de i mez. Bu kesitlerde de Simon di er insanlardan farklı bir foto raf çizer.

¹²² James F. Masterson, *Ki ilik Bozuklukları*, Litera Yayıncılık, Çev. Betül Taylan Bozkurt ve Tu rul Veli Soylu, stanbul 2008, 124

Ço unlu un ya adı ı gibi ya amanın bir anlamı var. Böyle tembel ve ayrıksı olmak beni öfkeliyor. Artık yemeklerden bir tat almaz oldum, gezintiler beni yoruyor; hem sıcak kır yollarında karasinekler ve atsinekleri tarafından delik de ik edilmek, köylerden geçmek, dik duvarlardan a a ıya atlamak, kayan kayaların tepesine ba da kurup oturmak, ba ını yaslamak, bir kitap okumaya ba lamak ve bitirememek, ardından güzel ama ıssız bir gölde yüzmek, yeniden giyinmek ve evin yolunu tutmak, sonra evde, aynı miskinlikle hangi baca ının üstünde duraca ını ve hangi parma ını hangi burnuna dayayaca ını a ırımı Kaspar'ı bulmak neden öyle muhte em ve gönendirici bir ey olsun ki? Böyle bir hayat insanı kolayca bir sürü burun sahibi eder ve bütün gün on parma ını on burnuna dayamak ve dü ünmek istersin. Oysa kendi burunları insanı alaya alıp, ona nanik yaparlar. Eh, on veya daha fazla burnun insana nanik yaptı ını görmenin mükemmel bir tarafı mı var? Bu avare hayatın insanı aptalla tırdı ı gerçe ini anlatmaya çalışıyorum yalnızca. (s.94)

Yukarıdaki paragraf aslında Simon'un hayatını ve hayata bakı ını özetlemektedir. Simon, henüz 20 ya ında olmasına ra men kendisini oldukça ya lı hissetmektedir. Hayat onu yormaktadır. Aynı zamanda de ersizlik duygusu onun hayattan uzaklaşmasına neden olmakta ve bu yüzden o hiçbir ey yapmak istememektedir.

Do u tan tembel de ilim ben, hayır, çe itli daireler ve noterler bana i vermek istemedikleri için, onlara ne kadar yararlı olabilece imden habersiz oldukları için aylıklık ediyorum sadece. Her pazar ak amı halıları dövüyorum, bu da bir i , yemek pi irmeyi ö renmeye gayret ediyorum, bu da bir çaba. Yemekten sonra bula ıkları kuruluyorum ve ö retmen hanımla sohbet ediyorum... Sabahları odayı süpürüyorum ve paketleri postaneye götürüyorum, eve geliyorum ve ba ka ne yapılması gerekti ini dü ünüyorum. Genellikle yapılacak hiçbir i olmuyor; o zaman ben de ormana iniyor ve yeniden eve dönme vakti gelene kadar ya da ben vaktin geldi ini dü ününceye kadar kayınların altında oturuyorum. (s.140)

Simon, çalı mama iste ini temellendirirken bunun için yapabilece i bir eyi olmadı nı dile getirir. Avareli inin farkındadır, ancak bu durumdan ikâyetçi de ildir. Yaptı ı ev i lerini de çalı mak olarak gören Simon, geçirdi i bu bo günlerin ilerde cezasını çekece inin farkındadır. Buna ra men bu durumdan kurtulmak için herhangi bir çaba harcamamaktadır. Çünkü Simon, bu ekilde ya amaktan tuhaf bir ekilde mutluluk duymaktadır.

Simon'un belirgin niteliklerinden birisi oldukça yalnız bir birey olmasıdır. Okulu sevmemesi de onun asosyalli ine bir göndermedir aslında. Simon'un da anlam veremedi i korkusu onu di er insanlardan uzakla tırmakta ve yalnızla tırmaktadır. Onun bu yalnızlı ı etrafındaki insanlarla da somutla maktadır. Simon'un ileti im içinde oldu u figürler ev sahibi Bayan Klara, kız karde i Hedwig, erkek karde leri Kaspar ve Klaus'tur. Onlarla yakın bir ili ki kuramayan Simon'un insanlardan uzak durması/onlarla ileti im kurmaktan kaçınması romanda önemli derecede dikkat çekmektedir. En büyük sorunu güven problemidir. Kimseye güvenmedi i için insanlardan uzakla ır ve yalnız kalır. Okuldan korkmasının sebebi de insanların arasında kendisini kötü hissetmesidir. Kalabalı ın içinde kendisini yalnız hisseder. Bulundu u ortama ayak uydurma yetene i yoktur. Sosyal ili kilerinin zayıf olma nedenlerinden birisi de bu alandaki yeteneksizli idir. Di er insanlardan farklı ekilde geli en dü ünçe biçimi, onu anla ılması zor bir ki i yapmaktadır. çine kapanık bir karakter olarak ekillendirilen Simon'un ilgi alanları da çevresindekilerden farklıdır.

Simon, bir i e yaramadı nın farkındadır. Her eyi, hayatı, kendisini, geçmi ini, varolu nu sorgular. Bu sorgulamalar aslında onun mutsuzlu nu arttırmaktan ba ka bir sonuç vermez. Dü ün sel ba lamda sürekli bir biçimde bu durumu de i tirmesi gerekti ini aklından geçirir. Ama bu dü ünceler asla ya ama geçmez.

Walser'in yarattığı figürler genellikle tutarsız davranış biçimleri gösterirler. Anormal davranışlara sahip bu figürlerin duygu dünyası o kadar karışıktır ki yanardöner bir kişilik sergilerler. Bu ruh hali dengesizlik (Instabilität) olarak tanımlanır. Ayrıca saplantı ve depresyon, mesafeyi kaybetme ve aynı zamanda geri çekilme eğilimi, ölçsüz coşku ve agresiflik dengesiz ruh halinin göstergeleri olarak karşımıza çıkar.¹²³ Durumlar ve bu durumlara karşı gösterilen tavır arasında bir tutarsızlık söz konusudur. Örneğin; Simon da girdiği yerlerden kovulmasına rağmen bu durum karşısında üzülme yerine sevinmektedir. Ya adıkları karşısında beklenenin aksine bir tavır sergilemektedir. *“En yakıcı isteklerimden biri, olabildiince yakın zamanda ondan bir tokat yemek, ama ne yazık ki, üzülmek de olsa, bunu yapabileceğinden kuşku duyuyorum. Suratıma inen bir adamı bekleyeceğim tüm öpücükleri bunun için feda ederdim.”* (s.191) Simon'un olaylara karşı tepkisi diğer insanların tepkisinden farklıdır. Geç kaldığı için müdiresinden özür dilemesi gerekirken ondan tokat yemek istemektedir. Tokat yeme ve kendini rezil etme isteğinin ki ilinde diğerlerine göre bir aykırılığın söz konusu olduğunu göstermektedir.

Ruhsal dünyasında birtakım sıkıntılar yaşıyan Simon'da sık görülen durum, cümleler arasında ani değişiklik göstermesidir. Ayrıca çeşitli ama farklı konulardan aynı anda bahsetmesidir. Ele alınan durumlar güçlü bir düümle birbirine bağlı değildir. Örneğin; *“Çimenler yakında yeniden büyüyecek, ağaçlar yeşilliklerini yakında yeniden alçak evlerin çatılarından ağa tıya dökcek ve pencerelerin manzarasını kapatacağı. Orman parlayacağı, dolgun, ağır, ah, orman, Simon yeniden büyük bir ticaret şirketinde çalışmaya başlamıştı.”* (s.38) Cümleler arasında herhangi bir bağın olmadığı oldukça açıktır. Walser'in hastalığından dolayı kapıldığı bu sözcük oyunlarını figürlerinde ve anlatıcılarında da görmek olanaklıdır. Walser de bu bağlantısız cümleleri bir araya getirerek hastalığının sebep olduğu dil sıkıntısını ortaya çıkarmaktadır. Bütün bu göstergeler ışığında Simon, en azından ana hatlarıyla ruhsal açıdan sağlıklı olmayan bir figür olarak görülebilir. Bu durum, hem anlatıcı Simon hem de figür Simon için geçerlidir.

¹²³ Thomas Röhl, *Schizophrenie, Beziehungsgestaltung zu Menschen mit Psychosen aus dem schizophrenen Formenkreis- Störung des Ich-Bewusstseins*, Diplomica Verlag, Hamburg 2011, 20

Anlatıcının figürleri ve kurmaca dünyayı aktarma biçimi, psikolojisi hakkında birçok ipucu verir. Çeli kiler, sempatiler, nefret, ili kiler anlatıcının dü ünçe dünyası ile yakından alakalıdır. O, bilinç karma asını yansıtan cümleleriyle bir reflektör anlatıcı ya da figür konumunda yer alır. Bu daha çok ki isel anlatım tutumunda görülür.¹²⁴ Romanda da bu durumu örneklendirecek birçok kesit söz konusudur.

Asıl imdi bu kadının hizmetkarı oldum; çünkü fazla dü ünüp ta ınmadan haddimi bildirme hakkını kendinde buldu u için azarlıyor beni ve kar ılı ında benden gerekti i gibi susmamı bekliyor. nsan emrindeki bir memuru azarladı ı zaman, acı verir ona ve bulundu u basama ın onunkinden daha yukarıda oldu unu fark emrettirerek içten içe gerçekten de onun canını yakma niyetini ta ır. Bir hizmetkarı ise, onu nasıl görmek istedi inizi ö retmek ve e itmek için azarlarsınız; çünkü hizmetkar size aittir, oysa paydos saati çaldı ı anda, emrinizdeki memurla artık hiçbir insani ili kiniz kalmaz. Ben sözgelimi, imdi kalpten gelen bir sıcaklıkla azarlandım, üstelik bu azar, böyle bir eye kalkı tıklarında daima sevimli olan kadınların birinden geliyor. Gerçekten, bir hatayı kınarken dar kafalı bir kırgınlı a kapılmamayı erkeklerden daha iyi bildiklerine ikna olmak için, bir hanımefendinin a zından çıkan azarı i itmeli insan. Ama belki de yanlı tır bu ve bir erkekten geldi inde beni inciten eye, hanımlardan gördü ümde kırıcı de il, yüreklendirici olarak bakıyorum.(s.176)

Bu romandaki ba ki i Simon'un da farklı tarzdaki davranı biçimi hem bir roman figürü hem de anlatıcısı olarak romanın genelinde saptanabilir. Simon'u da bu figür konsepti içerisinde de erlendirmek gerekir.

---

¹²⁴ Vera Nünning-Ansgar Nünning, *Methoden der literatur- und kulturwissenschaftlichen Textanalyse*, J.B.Metzler, Stuttgart-Weimar 2010, 59.

2.1.2. Der Gehülfe (1908)

Walser romanlarında her zaman tipik bir anlatı ba langıcı söz konusudur. Bütün romanlarında anlatı herhangi bir roman ki isinin görkemli bir mekanın önünde bulundu u bir kesitle ba lar. Der Gehülfe* romanına da bir sabah saat 8 sıralarında genç bir adamın oldukça görkemli bir evin önünde durmasıyla ba langıç yapan Walser, bu gelene i devam ettirir.

Anlatıcı, ilk etapta genç adam ya da kapıda bekleyen ki i olarak söz etti i Joseph'in adını ancak birkaç sayfa sonra dile getirir. Joseph, romanda der Gehülfe, der Angestellte, der junge Mann gibi isimlerle okurun kar ısına çıkarılır. Anlatıcı, bazen Joseph ismini kullanırken bazen de di er isimleri kullanarak ondan bahseder. Bir ki i birden çok isimle anıldı ı için bu durum olayların ve ki ilerinin birbirine karı masına neden olur. Bu da anlatımda ve ki ilerde bir tür kaos yaratır. Okur bu ba lamda Walser'in iç dünyasındaki kaosun roman/olay örgüsüne nasıl yansıdı ına dair daha roman ba langıcında bir fikir sahibi olma olana ı bulur.

Aynı karma a anlatıcının roman içindeki konumu için de geçerlidir. Onun anlatım tutumu romanın birçok çeli kili durumunu ortadan kaldırdı ı gibi bazen de romanı daha karma ık bir hale sokar. Çünkü anlatım tutumu romanın anahtarı konumundadır. Anlatım tutumu aracılı ıyla anlatıcının ne iletmek istedi ini, neye/kime kar ı oldu unu, neyin/kimin yanında oldu unu ö reniriz. Bu yüzden anlatıcının ilk etapta roman kahramanı Joseph'i nasıl anlattı ı ve nasıl de erlendirdi i bu ba lamda oldukça önemlidir. *“Joseph aynanın önünde durur ve bir oraya bir buraya dönmeyi ve vücudunu incelemeyi ilginç bulur. Zahmet ve yoklu a dayanacak iyi, düzgün, sa lıklı ve becerikli bir vücut. Böyle bir bedeni olan birinin dinlenmek için bu kadar uzun süre yatması gerçek bir günah olmalı. Bir yük arabasının sürgüsünün sa lıklı ve sa lam parçaları yok.”* (s.88) Anlatıcı, Joseph'i bir yük arabasına benzetir. Joseph'in görüntüsünden yola çıkarak iç dünyasına iner ve görüntüsü ile iç dünyası arasındaki çeli kiyi dile getirir.

---

* Robert Walser, Der Gehülfe, Helmut Kossodo Verlag, Genf 1962.

Anlatıcı, Joseph'i dı görünü üyle verirken onun iç dünyasına dair bilgiler de verir; *“Tekrar kafasıyla oynamaya ba lar, korkunç! A a ıdan yukarıya kadar kendini bölünmü hissediyor. Ki ili inin sarho , karma ık ve bölünmü oldu unu dü ünüyor.”* (s.89) Onun karma ık ki ili i okura bu a amada hissettirilmeye ba lanır. Anlatıcı, *“(…) kendini bölünmü hissediyor, (...)”* cümlesiyle Joseph'in ruhsal dünyasına i aret eder ve böylece tanrısal bir özellik kazanır.

Anlatıcının Joseph'e kar ı olan tutumu, Joseph'i ba arısız ve geride kalmı bir birey olarak gördü ünün göstergesidir; *“Onun için her ey nasıl da a a ılayıcıydı! nsan ete in uzun süre giyilemeyece ini önceden bildi i için o, insanın tekrar dikmeye çabalamayaca ı, gevek bir dü meydi. Evet, onun varlı ı i reti bir etek, do ru uymayan bir elbise.”* (s.15) Anlatıcının bir dü meye ya da i reti bir ete e benzetti i Joseph'in ba arısız bir figür olarak hayata uyum sa layamaması anlatım tutumu aracılı ıyla daha etkili bir biçimde yansıtılır.

Anlatıcı, kar ımıza iki farklı yapıda Joseph çıkarır. O, bir yandan itaat eden bir yandan da ba kaldıran bir ki idir. Kendisini efendisi için kurban eden bir ki i olarak ekillendirilen Joseph, bazen de ona kar ı gelerek bu görüntüsüne ters gelecek bir tavır takınır. Ama Walser'in roman kahramanlarının içinde Joseph'i en uysal kahraman olarak tanımlayabiliriz. Çünkü o, efendisinin u a ı olmaktan ba ka bir ey istememektedir. Joseph'teki ba lılık bilinci onun can sıkıntısından ya da yalnızlıktan bir eyler yazdı ında yazdıklarını hemen yırtıp atmasıyla somutla ır. Çünkü bir u a ın oturup yazı yazacak zamanının olmaması ve bu tür eylerin bir u a a izin verilmemesi gerekti ini dü ünür. Joseph'teki ba lılık bilinci Bay ve Bayan Tobler'de Joseph'e sahip olma ekinde bir dü ünüce biçiminin ürünüdür. U ak olarak ba ımlı olması gerekti ini dü ünen Joseph, Bay Tobler ile oldukça zıt bir dü ünüce biçimine sahiptir. Bay Tobler, bir aile ya da çevre arayışında olan Joseph'i sanki bir gayrimenkul gibi sahiplenmi görür; *“Joseph insanlara Bay Tobler'in sıfatıyla benim çalı anım diye takdim edilir.”*s.34 Bayan Tobler ise Joseph'ten *“Bizim çalı anımızdınız.”* s. 183 diye söz eder. Bay Tobler'in kullandı ı u ifade *“Sizi çar amba günü için sipari ettim!”*s.5 Joseph'i satın alınan bir nesne olarak gördü ünün bir kanıtı olarak yorumlanabilir. Romanın daha

ilk paragraflarından ondan bir e ya gibi bahsedilmesi Joseph'in bir birey olarak romandaki konumu hakkında okurun bir izlenim edinmesini kolaylaştırır.

Gottfried Keller'e göre insanın bireysel gelişimi sosyal köken ve çevre ile gerçekleşir. Keller, Joseph Marti'nin sadece kişisel problemlerinden dolayı sıkıntı çekmediğini sosyal çevrenin eksikliğinin de onun dünyasını etkilediğini ileri sürer. Joseph'in ya da adı sıkıntılardan dolayı onun Adoleszenz* a girmesinin kimlik krizini tam anlamıyla bir karakteri sembolize ettiğini kanıtladığıdır.¹²⁵

Joseph, bir süre fabrikada çalışmıştır. Anlatıcı, bu kesiti geriye dönüş tekniğiyle aktarır. Anlatıcının olayları anlatırken nasıl bir yol izlediği, düzenli bir konu akışının olup olmadığı ya da hikâyenin zaman açısından bir sıraya göre anlatılıp anlatılmadığı eklinde sorular romanın/anlatı teması ve stratejisinin açığa çıkarılması açısından önemli bir işleve sahiptir. Yani anlatımda Analepse (olay zamanından geçmişe dönme) ve Prolepse* (olay zamanından ileriye gitme) eklinde ortaya çıkan farklı zaman anlatımları romanda belirsizliklere ve düzensizliklere neden olmaktadır. Joseph'in askerlik dönemi ve plastik fabrikasında çalıştığı süre geriye dönüş tekniğiyle verildiği, bundan dolayı da kronolojik bir sıranın kaybolduğu romanda, Joseph'in hatıralarıyla bu dönemler aktarılır. “*Joseph askere gitmeden önce lastik fabrikasında çalıştı. İmdi o, askerlik öncesi dönemi hatırladı, (...)*” (s.14) eklinde ifadeler geriye dönük bir anlatımın söz konusu olduğu gösteren örneklerden birisidir. Anlatı zamanının olay örgüsü boyunca sürekli değişmesi romanda doğal olarak uyumsuz bir tablo çizmektedir. Olay örgüsünün gidip gelmesinde zaman çizgisi belirlediği için zaman değiştiği anda

---

* Adoleszenz, ergenlik döneminden sonraki süre demektir. Bedenin ergenlik döneminde gelişimiyle ilgili bir kavramdır. Beden gelişiminin yanı sıra ruhsal ve psikolojik gelişimle de yakından ilişkilidir. Ergenlik döneminin atlatılmamasıyla birlikte ortaya çıkan tuhaf gelişim durumları kişinin sonraki yaşamını etkilemektedir. Sıkıntılı bir ergenlik dönemi geçiren kişiler daha sonra yalnız kalma, topluma adapte olamama, utanma gibi problemler yaşarlar. Detaylı Bilgi için Bakınız; Herald Sickinger, “Pubertät und Adoleszenz aus jugenpädagogischer Sicht”. Basistext III aus der Reihe: Jo Jerg, Gunter Neubauer, Harald Sickinger: Basistexte zur inklusionsorientierten Jugenpädagogik. Veröffentlicht im Internet unter: www.pfunzkerle.de/bodyzone.htm. Stand: 1. Oktober 2006, s 1-3

¹²⁵ Wagner, 51

*Detaylı bilgi için bakınız; Matias Martinez-Michael Scheffel, *Einführung in die Erzähltheorie*, C.H.Beck, München 1999, s 34-40

olay da de i mektedir. Olay, romanın ana dokusunu olu tururken bu doku zaman ile tamamlanmaktadır. Geriye dönü yöntemiyle anlatma ekli Silke Lahn'a göre "...anlatılan olaya zamansal bir mesafedir."¹²⁶ Nitekim romanda da Joseph'in askerli i ve plastik fabrikasında çalı tı ı süre geriye dönülerek anlatılmı ve olayların anlatıldı ı e zamanlı anlatımla bir mesafe olu ur. Romanın geneline e zamanlı bir anlatım (Gleichzeitiges Erzählen) hâkimdir. Yani "... anlatım ve anlatılan aynı zamanda gerçekleşir."¹²⁷ Anlatıcı, bu ba lamda de erlendiren ve yorumlayan yapısı ile imdiki zamanda durup geçmi i görebilecek ekilde konumlandırılmı tır.

Joseph, Bay Tobler'in üretti i Reklam Saatinin aslında hem kazanç getiren hem de dekoratif bir saat olarak zamanla her yerde kullanılabilce ini istasyonlarda, restoranlarda, otellerde ve daha birçok yerde güzel görüntüsüyle yer alabilece ini dü ünür. Bay Tobler, neredeyse bütün varlı ını bu Reklam Saati için yatırmı tır. "*On binden yirmi bin Frank'a kadar parayı saatlere atmak tuhaf bir zevk! Bu –atmak kelimesini fark etmem iyi, yakın zamanda yazı malarım da kullanmak zorunda kalaca ım, kullanımda sert duran, açık ve net bir kelime gibi görünüyor bana.*" (s.11) Joseph'in zihninden geçenler hem Bay Tobler'in bu saatlere yatırdı ı parayı gereksiz buldu unu gösterirken hem de onun yorum yapmaktan da geri durmadı ına i aret etmektedir.

Ailesinin ve evinin durumundan üphelenen Bayan Tobler, bir gün Joseph'i ça ırır ve ona Reklam Saatleri hakkında ne dü ündü ünü ve Reklam Saatlerinin sonunun nereye varaca ını sorar. Joseph de uan iyi oldu unu kapitalistlerle olan ba lantıyla daha da iyi olaca ını söyler. Bayan Tobler de Joseph'in söylediklerine inanır. Bayan Tobler, ilk etapta konu maya bile tenezzül etmedi i Joseph'i zamanla benimser ve onunla sohbet etmeye ba lar.

¹²⁶ Silke Rahn/Jan Christoph Meister, *Einführung in die Erzählanalyse*, J.B.Metzler Verlag, Stuttgart, Weimar, 2008, 94

¹²⁷ Rahn/Meister, 94

Anlatıcı, Joseph'in yemek masasındaki durumunu ev halkının dü ünceleri aracılığıyla verir; *“Kadın, onu neredeyse acıyarak izliyordu. kisi kız ikisi erkek dört çocuk, ona tamamen yabancı ve tuhaf bir ekilde bakıyorlardı. Bu utanmadan sorgularcasına ve ara tırircasına bakılar onun cesaretini kırıyordu.”* (s.8) Bu Joseph'in Tobler ailesiyle yedi i ilk yemektir. Bu yüzden ailenin bütün fertleri onu ba tan a a ı incelemektedir. Ortamdaki gerginlik ve yabancılik duygusu anlatıcının ifadelerine oldukça yansır. Joseph, kahve içerken de *“Bu de i ik kahveyi içerken neden evi, çocuklu u dü üniyorum?”* (s.18) diye dü ünür. Joseph'in orada içti i kahve ona çocuklu unu, yedi i yemekler de annesini hatırlatmaktadır. Onun masada içinde bulundu u durum, Tobler ailesinin dü ünceleriyle açık bir ekilde hissettirilir.

Roman boyunca Joseph'in herhangi bir geli me göstermemesi sadece anlatıcının de il di erlerinin de dikkatini çeker. *“Sadece kasımın ortalarıydı, ama e er do ru dü ündüyse mayıs ayında da dünyaya bu tavrı ve davranı ı ve bu dü ünceleri göstermi ti. Arkada ı Klara'nın da söyledi i gibi o çok az de i mi ti.”* (s.127) *“(…) nsan senin bu kadar az de i mene, ya lı kalmayı nasıl mükemmel anladı ina a iracak.”* (s.87) Onun de i memesini de una ba lar; *“Hayat seni biraz ihmal ediyor, duyuyor musun, ve bu yüzden bu kadar güzel kendi e ilimlerine sadık kaldın.”* (s.87)

Anlatıcı sadece figürleri de il onların buldukları mekanları/ortamları da ayrıntılı bir ekilde betimler. Anlatıcı, Joseph'in çalı aca ı ortamı betimlerken en küçük ayrıntıları bile kaçırmamaya özen gösterdi ini belli eder.

Oldukça dar, ince ve alçak yapılı , posta pullarının ve birkaç küçük kitabın içinde bulundu u çekmeceli bir yazı masası vardı. Masa bu ekildeydi ve kesinlikle gerçek bir masa de ildi, tam pencerenin yanında ve bahçe kö esinde duruyordu. Onun üzerinden büyük göl ba ka bir tarafta da göl kıyısı görülür. Bugün her ey bulanık görünüyor, çünkü hala ya mur ya ıyor. (s.7)

Anlatıcının yaptığı betimlenirken mekanın okurun gözünde canlanmasına olanak sağlayacak kadar canlıdır. “(...), *aslında bir kule odasıydı, oldukça romantik ve hoştu. Ayrıca aydınlık, havadar ve sevimliydi. Yatak temizdi, böyle bir odada kalınabilirdi. Kötü de il.*“ (s.7) Joseph’in yatak odası onun için çok güzeldir. Çünkü o, hiçbir zaman Bay Tobler’in evi gibi büyük ve görkemli bir evde bulunmamı ve göl manzarası karısında oturmamı tır. Joseph, orada olmasından çok mutludur. “*Aslında buradaki teknik büro çok hoş bir ikamet.*”(s.11) Anlatıcı, sadece Joseph’in çalıaca ortamı, Tobler ailesinin evini ve bu evin çevresini betimler; “... *Caddeler giderek daha düzensiz ve gevrek görünüyor, arasından geçti iyöre köy gibi. Kediler, ev kapılarının önünde duruyorlar ve evler küçük bahçelerle çevrilmi. Akam güne işarı kırmızı evin duvarlarına, bahçelerdeki ağaçlara ve insanların yüzlerine ve ellerine vuruyor.*” (s.82) Anlatıcının yaptığı bu betimlemeler okur sanki o dünyayı yakından tanıyormu, o dünyanın içinde yıllarca yaşıyormu gibi hissederek kendini. Hatta kendisini romanın karakterlerinden birisi gibi düşünenebilir ve figürlerle birlikte olayların içine girebilir. Anlatıcı, bu bağlamda okur ve karakterlerin iç dünyası arasında bir köprü olma görevini onun bu dünyanın içine sokarak yerine getirir. Yaptığı betimlemelerin kapsamını, bu doğrultuda karakterlerin zihninden geçenleri okumaya kadar vardırır. Bu kesitlerde anlatım durumu doğalarak karakteriseldir. Aynı zamanda Tobler ile ev arasındaki ilişki alıntıdan anlaşılabilir. “*Kendine ait bir ev! Bu Tobler’i Bärenswil’e götüren tek itici düşünce. Evde kendininse nerede isterse orada durabilir. Tobler, sadece kendisi karar veren bir bey olmalı ve öyle de.*”(s.45)

Romanda sürekli olarak aşağı-yukarı karılaştırması yapılır. Bu aşağı-yukarı karılaştırması sadece mekanı/yeri değil ekonomik ve sınıfsal değerleri de kapsar. İlerlemeden dolayı 19. yüzyılın ikinci yarısında büyük sosyal değişimler yaşanmıştır. Sanayileme ile birlikte başlayan ilerleme toplumunda ve insan yaşamında olumlu ve olumsuz etkisini göstermiştir. Romandaki Tobler ailesinin sosyal ve ekonomik durumu da sanayilemeden nasibini almıştır. Refah içinde yaşayan bir ailenin iflasına erişmesi, sanayilemeyle birlikte küçük işletmelerin zarar görmesi Tobler ailesi örneğinde somutlaştırılır. Evde Joseph’in uşak, Bay Tobler’in i veren olması ve küçük işletme, evin ve o dönem toplumunun sosyal durumuna işaret etmektedir. Gehülfe yani

Joseph, sadece Tobler'in çalı anı konumunda de ildir, o aynı zamanda o dönemin çalı ma ko ullarını sembolize eden bir i çi ya da u ak konumundadır.

arayanların çok çaba sarf etmi gibi bir ispatları oldu u için bu e itimli ve akıllı insanların yakla ık be markı onların eline sıkı tırmaları i adamlarıyla ki isel zaman geçirmenin iyi bir tarafıdır. Joseph'in çok iyi tanıdı ı birço u ve di erleri böyle yapmı tır ve daima belirli mütevazı ba arıları amaçladıkları bilinirdi. Yardım isteyenlerin isimleri ve kaderi zenginlere ço unlukla önemsiz gelir ama bu beyler bir eyler verirler, bu, eskiden beri iyi, eski firmalardaki ve ailelerdeki iyi huylu ve kibar gelenek olabilir. (s.127)

Joseph ve Tobler arasındaki ili ki çift boyutludur. Birinci boyut ekonomik, ikinci boyut psikolojiktir. Ba ka bir deyi le; Walser bu ili ki aracılı ıyla bir yandan dönemin sosyo-ekonomik ko ullarına göndermede bulunurken, di er yandan bu ili kiler içerisinde bireyin davranma biçimlerini, bu davranma biçimlerinin ardındaki psikolojiyi ortaya koyma çabasında görünmektedir. Aslında Walser'in bu psikolojiyi ortaya koymak için özel bir çaba göstermesi gerekmez. Çünkü özellikle Joseph'in ruh hali bizzat yazarın/anlatıcının ruh halidir. Nitekim bu ruh halini ortaya koyarken saptanabilen naif/inandırıcı biçem romanın her kesitinde saptanabilir.

Örne in; Ailenin kötü giden ekonomik durumundan dolayı Joseph bir süre maa ını alamaz. Ara sıra Bay Tobler ona be Frank bah i ve Alman sigarası vermektedir. Tober'le Joseph arasında bu konuda geçen diyalog bu anlamda önemlidir; *“Ne dü ündü ünüzü biliyorum, Marti. Henüz maa ınızı alamadınız do ru ve verilmeyece ini dü ünüyorsunuz. Sabrediniz! Di erleri de sabretmeliler. Bu durumdan dolayı bana kötü bir tavır sergilemenizi ummak istemiyorum. Yoksa çevremde böyle bir sabır göstermezdim. Kim sizin yedi iniz gibi yerse ve sizin burada benim yanımda aldı ınız hava gibi kim bu havayı teneffüs ederse ikayet edene kadar uzun bir mesafe ko mak zorunda. Ya ıyorsunuz! Sizi, orada, ehirdede alsaydım hangi durumda olurdunuz birazcık dü ününüz. Bir prens gibi görünüyorsunuz. Bunun için bana biraz te ekkür etmeniz gerekti ini biliniz.”* (s.91) Tobler'e Joseph'in verdi i cevap,

u ak/efendi ili kisine oldu u kadar Walser'in ki isel ya antılarının yazınsal yaratısına olan etkileri açısından da iyi bir örnektir.

Ama emrinizde olan ki inin size unları söylemesine izin veriniz, iyi yeme i, muhte em havayı ve uyudu um yatakları ve yastıkları sürekli hatırlatmanız benim için oldukça acı verici. Böylece bu hava, uyku ve yemek neredeyse bozulabilir. Yukarıda sizinle tattı m bu ikameti ve zevki ayıplamak zorunda oldu unuza ve bunun için de nedenler oldu una inanıyorsanız benden ne bekliyorsunuz? Bir dilenci miyim yoksa bir i çi mi? Sakin olun Bay Tobler. Lütfen, burada oyun oynamıyorum, kar ılıklı gerekli olan anlayı mız için söylüyorum. Üç eyi tespit etmek istiyorum: Birincisi, bana sundu unuz her ey için te ekkürü bir borç biliyorum; ikincisi, bunu biliyorsunuz çünkü benim bu zaman kadar olan davranı ve tutumumu sakın bir ekilde anlayabildiniz ve üçüncüsü benim vicdanımın ve sizin aklınızın beni burada daima me gul gördü ü gerçe i, bu sonuncu için ispat ediyorum. Bana iyiliksever bir biçimde yaptırmak istedi iniz elbise hediyelerine gelince de bu iyile tirme anında anımsadım; onları uygun bir te ekkürle kabul ediyorum, e er do ru bir biçimde kendime sorarsam çama ırlara ve elbiselere ihtiyacım var. Bu konu manın tonu için ya beni affetmek zorunda kalacaksınız ya da beni evden atmak için zorlanmı olacaksınız.(ss.91-92)

Romanda o ana kadar daima itaatkâr bir u ak görüntüsü çizen Joseph, bu cümleleriyle konumuna ve mesle ine ters dü en bir tavır sergilemi olur. Anlatıcının ilk sayfadan itibaren çizmeye çalı tı ı itaatkar u ak tablosu yıkılmı tır.

Anlatıcının roman boyunca Joseph'in ruh halini betimleyici ifadeler kullanması okura ba ki iyi ruhsal açıdan yakından tanıma fırsatı verir. Joseph'in geri kalmı lık ve Tobler evine aitlik duygusu hem psikolojik hem de sosyolojik bir problem olarak de erlendirilebilir.

Evet, üç insan yalnızdı ama bu eve sonradan gelen, yava yava da böyle olması sona eren bir üye oldu unu hissetti i için en yalnızı u aktır, Bay Tobler gibi kendi evi olmadı ı için bu evde bir ey yapmaya, bir eyleri engellemeye ya da ona ho gelen eylerle birlikte olmaya hakkının oldu unu söyleyemez; yılba ı oldu u ve

yılba ı kutlamak istedi i için, böyle bir evde ve böyle bir ailede bulundu u için; son yıllarda böyle eyleri özlemek zorunda kaldı ı inancında oldu u için (...) (s.171)

Bir süre sonra, Tobler kimsenin yapmaya cesaret edemedi i otomatik aletler yapmayı denemi , fakat bunda ba arısız olmu ve iflasın e i ine kadar gelmi tir. Bu yüzden artık Joseph'e ihtiyaçları kalmamı tır. Bayan Tobler, ona artık gidebilece ini söyler; *“Buradan gidebilirsiniz. E yanızı toplayın, tramvaya oturun ve nereye istiyorsanız oraya gidin. Her yerde i bulabilirsiniz, çünkü gençsiniz ve insan sizi görünce becerikli oldu unuza inanacak ve öylesiniz de.”*(s.174) Hemen orayı terk etmeyen Joseph, bir gün i e geç kalır, Tobler tarafından kovulur: *“Derhal bu evden ayrılınız, yapınız. Gidin! Dü manlar! Size artık ihtiyacım yok.”* (s.182) Joseph de e yalarını alarak oradan ayrılır. Joseph, Tobler ailesinin yanında bir yıl geçirmi tir. Bir yıl önce sol elinde bavulu sa elinde bir emsiye ile Tobler'in villasının önünde bekleyen Joseph, evden aynı ekilde ayrılır.

Walser, psikolojik açıdan sa lıklı olmadı ı için genellikle yarattı ı figürler de hastadır. Hastalık olgusu Der Gehülfe romanında da Silvi'nin, Dora'nın, Bayan Tobler'in ve Bay Tobler'in geçirdi i rahatsızlıklarla somutla tırılır.

Walser'in yapıtlarında hastalı ının sebep oldu u ani algı ve dü ünçe de i imlerinin büyük bir rol oynaması a ırtıcı de ildir.

yi ya da kötü, bir kere buradayım artık, nasıl olması gerekiyorsa öyle olsun. Yıpranmı iplerden olu an bir yuma ı, sicimleri, boyun ba larını, dü meleri, i neleri ve yırtık bez parçalarını yere fırlatarak çaba gösterece ine dair kendi kendine söz verdi. E er burada yemek yersem ve uyursam bunun için zihinsel ve bedensel olarak çaba göstermeliyim. Kendi kendine mırıldanmaya devam eder. imdi kaç ya ındayım? 24! Artık dikkate de er bir gençlik de il bu. Hayatta geri kaldım. Joseph, valizini bo alttı ve bir kö eye bıraktı. (s.10)

Anlatıcının ve perspektifinin hemen nasıl de i ti i yukarıdaki alıntıda açıkça görülebilir. Aslında o-anlatıcının aktarımı ile Joseph'in kendi kendine yaptığı içsel bir konuşma pe pe e oldu u için ani de i imler söz konusudur. Anlatıcının ortadan kalktığı bu iç monolog kısımlarında figürün konuşması söz konusudur. Bu yüzden bu durum Figurenrede* olarak değerlendirilmektedir. Joseph'in içsel konuşmasından sonra direkt o anlatıcı ortaya çıkar ve “*Joseph, valizini bo alttı ve bir kö eye bıraktı.*” cümlesindeki gibi yorum yapmadan doğrudan gözlemleri aracılığıyla anı aktarır.

Roman, çeşitli anlatım perspektifleri ile okurun karşısına çıkar. Fransız yazın kuramcısı Gerard Genette'ye göre iç monolog anlatımın temel formlarından birisidir ve aracısız bir konuşma eklidir.¹²⁸ Bu romanda da Joseph'in kendi kendine dü üdü ü ve karşısında birisi varmış gibi konuşma ekli oldukça yonudur. Bay Tobler'in Joseph'e neler yapması gerektiğini anlattığı sahnede Joseph, onun dediklerini anlamamasına öyle karşılık verir; “*Dolandırıcı, geveze biri miyim? Bay Tobler aldatmak mı istiyorum? O, bir kafa istiyor ve ben, ben bugün kesinlikle kafasızım. Belki yarın sabah ya da bu akşam daha iyi olurum.*” (s.8) Bu cümleler, Joseph'in kendi kendisine dü ünmesinden başka bir şey değildir. Dü üncelerini patronuna söylemeye cesareti olmayan Joseph, ancak kendi kendisiyle konuşabilir. “*Buradaki i yönetiminin ço u bana hala anlamsız görünüyor. Daima yeni ve yabancı olanı zor anladım. O, evet hatırlıyorum. Genel olarak insanlar beni oldu umdan daha akıllı gördü bazen de de il. Bunların hepsi kesinlikle tuhaf.*” (s.11) Bu durum, doğal olarak en çok anlatıcılarda belirgindir.

Anlatıcı, olayları anlatırken sık sık açıklayıcı cümleler kurar; “*Belirli tüccarların hayatında telefon önemli bir rol oynar.*” (s.54) Araya soku turdu u cümleler birden olaylar arasında bağlantı kurmayı zorla tırdığı gibi kopuk bir anlatımın ortaya

* Detaylı bilgi için Bakınız; Claus J. Gígl, *Textanalyse und Interpretation, Lyrik, Drama, Prosa*, Ernst Klatt Verlag, Stuttgart 2005, s 109-112

¹²⁸ Anne Betten, *Dialogue Analysis IX, Dialogue In Literature and the Media, Part 1: Literature*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 2005, 169

çıkmasına neden olur. Ayrıca dikkat çeken noktaların birisi de 1 A ustos* tarihinin romanda vurgulanmasıdır. Bu tarih, evde yılbaının dışında yapılan tek kutlamadır. 1 A ustos tarihinin romanda özellikle vurgulanması milliyetçilik düşüncesine ve daima arka planda yer alan İsviçre'nin yazar tarafından öne çıkarılmak istenmesine bağlanabilir.

Genel olarak, Walser sürekli zikzak çizen, biraz önce söylediğinin biraz sonra tam tersine göre hareket eden, düz bir çizgiye göre hareket etmeyen ve de iken bir tavır sergileyen anlatıcılar yaratır. Bu anlatıcılar, güvenilir olmayan anlatıcı (Unzuverlässiger Erzähler)¹²⁹ izlenimi verirler. Joseph de kendinden emin olmayan bir figür ve anlatıcı rolü ile okurun karşısına geçer.

Çok sert oldu unu kendine itiraf etti ve kitabın bir bölümü için kendisini zorladı. Başarılı olamadığı için kitabı bir kenara bıraktı, masaya yaklaştı, eline kendi kalemını ve çizgili bir kağıt aldı ve ağızda kalem yazdı. (...) Ama günlük yazmaya çok az yetenekli olan u ak, kalemı bir kenara bıraktı, yazdıklarını yırttı ve odayı terk etti.(ss.58-59)

Yukarıdaki alıntı Joseph'in kararsızlığını ve düşüncelerinin de ikenliğini örneklendirmektedir. Kısa bir süre içinde yapmak istediklerini de iştirir ve yaptıklarını uygun bulmayarak tamamen farklı bir tavır sergiler.

Der Gehülfe romanı, adını aldığı Joseph Marti figürünün iç dünyasının yoğun olarak yansıtıldığı bir romandır. Onun tepkileri, konularını, kendi kendine düşünceleri, yürüyüşleri romanın ana konusunu hem oluşturur hem de Tobler ailesinin yaşam biçimini çevreler. Çünkü Walser'in amacı sadece Tobler ailesinin iflasını, dönemin ekonomik koşullarını, sanayilemeyi ve şehirlemeyi vermek değildir. Bunları verirken aslında önemli olan nokta bir bireyin yaşamadıklarını, düşüncelerini ve bilinç durumlarını

* Romanda 1 A ustos tarihinde büyük bir kutlama yapılır. Ev bayraklarla süslenir, yemekler hazırlanır ve hep birlikte yenilir. Bu günün bu şekilde büyük bir hazırlıkla kutlanmasının sebebi o günün Schweizer Bundesfeiertag (İsviçre Cumhuriyet Bayramı) olmasıdır.

¹²⁹ Martinez - Scheffel, s 99-110

aktarmaktır. Bir anlamda Walser, bu romanda toplumsal gerçeklerin arasında kaybolan kimlikleri vurgular. Aslında, bir u a ın hayatını ö renirken Tobler ailesinin ya ayı tarzına, çocukların e itimine, anne ve babanın ailedeki konumuna, i hayatına, ailenin ekonomik ko ullarına ve aile içindeki ili kiye de tanık olunur. Hizmet etme ve boyun e me olguları etrafında dönen roman, monoton bir hayatın tablosunu çizdi i için herhangi bir amaç do rultusunda ekillendirilmemi izlenimi uyandırmaktadır. Anlatılan dünyanın merkez noktasına yerle tirilen hem anlatıcı hem de ba ki i konumunda olan Joseph'in bir yıllık süreci bu monoton hayat tablosu içinde de i ken anlatım perspektifleri ve bu perspektiflerin sonucu olarak geli en ele tirel anlatım tutumuyla okura aktarılmı tır.

2.1.2.1. Romanda Joseph ve Walser Benzerli i

Walser'in kendi hayatından izler taşıyan romanlarından birisi de *Der Gehülfe*'dir. Bu roman 1903 yılının sonuna doğru Walser'in Wädenswil'deki çalı ma ko ullarından etkilenerek kurgulanmıştır. i ve Wädenswil'de ya adıkları onun bu romanının kayna ını ve malzemesini oluşturmaktadır. A a ıdaki alıntı, romanının kaynak noktasına ve içeri inin gerçekli ine dair önemli bir kanıt niteli i taşı r. “*Der Gehülfe, tamamen realist bir roman. Hemen hemen hiçbir ey bulmaya ihtiyacım yoktu. Bunu bana hayat sa ladı.*”¹³⁰ Yine Seelig ile aralarında geçen bir diyalogda da Walser *der Gehülfe* romanının oluşturma/yazılma sürecine dair önemli bilgiler verir;

Gossau'ya do ru giderken; ‘*Der Gehülfe* romanını ne kadar hızlı yazdı ımı size anlatmak zorundayım. Sizin de bildi iniz gibi Scherl yayınevi bir roman yarışmasına katılmaya davet etti. İm di iyi. Neden olmasın? Wädenswil'deki çalı ma ko ulumdan ba ka aklıma bir ey gelmedi. Bunu yazdım ve temize çektim. 6 hafta içinde bitirdim.’ Seelig; ‘Robert’e do u tan Wädenswil’li birisinin insanın her ekonomiyi ve her figürü tanıyabilece inden emin oldu umu anlattım. Tobler’in bulu u Reklam-Saati hala Zürih Oberland bölgesindeki bir istasyonda yer alıyor, sanırım Bärenswil’de.’ Robert; ‘Bay Tobler’le iflas ettikten sonra birkaç kez Bern’de kar ıla tım. Çok çabuk kızan bir adamdı, karısı önemli, sakın bir ki i.’¹³¹

Walser'in gerçek hayatındaki i veren makine teknikeri Karl Dubler'dir. Giri imci, düzensiz, kaprisli bir adamdır. Dubler'lerin 4 çocu u vardır. Walser, iflasın e i ine gelmi efendisine maa ını alamamasına ra men onun emrinde severek çalı maktadır. Walser, 1904 yılında bu aileyi terk ederek Zürih'e geri dönmü tür. Onun çalı tı ı ortam ve i verenleri neredeyse aynı çerçevede gerçe e sadık kalınarak bu romana aktarılmıştır. Bazı isimlerde ise Bay Dubler-Bay Tobler, Wädenswil-Bädenswil olarak çok küçük de i iklikler yapılmıştır. Anlatılan olaylar yer ile ili kilendirildi inde yazarın o yeri seçmesinin altındaki neden ortaya çıkmaktadır. “*Mekân, zamanın, olayın ve*

¹³⁰ Seelig, 42

¹³¹ Seelig, 73

figürlerin yanı sıra anlatılan dünyanın temel parçasıdır.”¹³² Bazı yazarlar tamamen hayal ürünü olan gerçek dı ı yerler seçerler, bazıları da gerçek mekânlar kullanırlar. Walser de hem gerçek mekân kullanır hem de bu mekânlarda kendisi de ya amı tır. Ya adı ı yerleri bazen de i tirir bazen de aynı ekilde yapıtlarına yansıtır.

Walser hem Seelig ile yaptı ı söyle ilerde hem de yazdı ı mektuplarda romanlarını kendi hayatından esinlenerek yazdı ını gösterir nitelikte ifadeler kullanmı tır; Curt Würst’e yazdı ı mektupta romanı u ekilde özetlemi tir;

Zürih denizi kıyısında Wädenswil’de bulunan çoban yıldızı villasına bakıyorsunuz. Bu eve önceden u ak olarak girdim ve burada o Tobler ailesi oturuyor ve aslında bir roman olmayan sviçre hayatından bir parça olan, burada Bruno Cassier yayınevinde yayınlanan bu basit roman ortaya çıktı. Bahçedeki kulübe gibi kule odasını fark ediyorsunuz ve ön planda Bay Tobler bu harika ma arayı kurdu. Burada Silvi ve Dora ya ıyorlar ve parkın arasında geçen yoldan ak amları evin beyi yorgun bir biçimde eve geliyor. Size bir alıntı sunuyorum (...) ¹³³

Walser, aslında yazı masasına oturdu u anda kendi hayatını anlatmaya ba lar. Zürih gölünün yanındaki villada bir hizmetçi olarak çalı tı ı sırada hayatı ve çalı ma ko ullarını tanıdı ve bunları yapıtlarına yansıtmı tır. Romanın kaynak noktası, Walser ve Joseph arasında kurulacak olan benzerli i peki tirmektedir.

Joseph’in Bay Tobler’in evinin kar ısında duydu u hayranlık Walser’in yürüyü ü sırasında gördü ü villaya duydu u hayranlık ile neredeyse aynıdır.

Ev orada güne ı ı ıyla ne güzel duruyor. (s.20) A a ıda caddede sık sık insanlar sessizce dururlar ve kafalarını kaldırırlar ve sükûnetle villaya bakarlar ve insan yukarıdan bakınca bu tesadüfî gözlemcinin görüntüden mutlu oldu u izlenimini edinir. Kim bu büyüleyici evin kar ısında mutlu olmaz? Sadece bakır kule bile de erli. Kule yeteri derecede paraya mal oldu. (s.65) Tobler’in evi bu güzel çevre boyunca hala temizlik ve ferahlık kokuyor(...) Yürüyü yapanların uzun süre bu eve bakmaları bo una de il çünkü bakmak için gerçek

¹³² Martinez - Scheffel, 151

¹³³ Schäfer (Hrsg.), s182-183

bir ziynet o. Pencere kenarları ve beyaz pervazları parlıyor, güzel kule kahverengimsi bir tonda göz kırptıyor (...) (s.67)

Joseph, Tobler'in evinin ihti amını detaylı bir biçimde betimler. Bu durum Walser'in Seelig ile yaptı ı bir yürüyü te yolun kenarında gördü ü villa ile ili kilendirilebilir. "Seelig; *Bir kuleyle taçlandırılmı villanın önünde unu fark ettim; Bu, Gehülfe'deki villa olmalı. a kın bir biçimde cevap verdi, Walser; Gerçekten aynı stil. Bundan dolayı, benim girip çıktı im Wädenswil'deki Abendstern villası gibi görünüyor.*"¹³⁴ Onun romanda bu villayı neden ayrıntılı bir biçimde anlattı ı ey yukarıdaki alıntıda somutla maktadır. Seelig'e söyledi i bu cümle ile ortaya çıkmaktadır. Walser, o villaya duydu u hayranlı ı hala unutmamı tır.

Joseph, Barenswil'de çalı madan önce lastik fabrikasında çalı mı tır. Walser de Wädenswil'de çalı maya ba lamadan önce bir fabrikada çalı tı nı dile getirir; "Wädenswil? Benim ho bir anum. Winterthur plastik fabrikasındaki i imi de tasvir etti im Gehülfe romanından biliyorsunuz. Ama sadece birkaç hafta devam etti, çünkü Wädenswil'de i e girmeden önce 8 hafta boyunca tüfek kabzalarına vurmak zorundaydım."¹³⁵ Yukarıdaki alıntılar Joseph'in i ba lamında Walser ile aynı tecrübeleri ya ayan bir figür oldu unu göstermektedir.

Walser'in figürleri genelde yurtsuzdur, yani hiçbir yere ait de ildirler. Walser'de de kendini bir yere ait hissetmeme durumu söz konusudur. Evsizlik ve yurtsuzluk hem onun hem de figürlerinin kaderi olmu tur. Romanda da evsiz ve yurtsuz olma özellikle vurgulanmı tır; "Bu bakı lar yabancı bir eyden kaçtı, onun için bir memleketi gösteren bu yabancılı in keyfine dü künlü ünü ve orada oturan ve mümkün oldu u kadar acele ve iyi bir istekle ho olan yabancı resmin içine memleketi ekleyenin yurtsuzlu unu hatırlatıyor." (s.8) Tobler ailesinin dünyası Joseph'te de ersizlik ve dı lanmı lık duygusunu uyandırır. Joseph'in bilinçaltına atmaya çalı tı ı yabancılık ve

¹³⁴ Seelig, 84

¹³⁵ Seelig, s 95-96

yurtsuzluk onun Tobler ailesinin yanında kendini mutlu hissetmesine engel olur. Max Frisch, bu yurtsuzluk olgusunu aslında kimlik sorunu olarak de erlendirir. Ona göre bir yurdu ya da memleketi olmayan ki i kendini bir yere ait hissetmedi i için kendi kimli ini de geli tiremez yani bunun için çaba sarf edemez.¹³⁶ Joseph de Tobler ailesinin yanında kendi yurtsuzlu unu unutmaya çalı ırken onlara uyum sa laması gerekti ini dü ünür. Bu dü üncesi de onun git gide kendine yabancıla masına neden olur. Onların istedi i gibi birisi olmak eski Joseph yerine Tobler'in üretti i yeni bir Joseph'in ortaya çıkması demektir. Çünkü Joseph, onlarla bütünle meye ne kadar çok çalı ırsa o kadar parçalanmaktadır. Walser'in de Joseph gibi bir yere ait olmaması, ailesinin varlı ını hissetmemesinin sonuçlarından birisi olarak da açıklanabilir. Aile üyeleri arasındaki ileti im sorunu onun aileden uzakla masına neden olmu tur. Bundan dolayı ondaki aitlik duygusu zayıftır.

Sabit kalma, kendine yabancıla ma ve utangaçlık Joseph'in kimlik sorununa i aret eder. Sosyal ortamın e itsizli ini ve ba ımlılık ili kilerini somutla tıran karakterler yaratan Walser'in bu roman kahramanı kendi dünyası ve ki ili i amirinin önünde yok olan bir karakter olarak ekillendirilmi tir. Sonsuz itaat anlayı ı onun ki ili inin zamanla yok olmasına neden olmu tur. Walser, Joseph'i bu ekilde ekillendirirken adeta kendisini anlatan bir tablo çizmi tir.

Walser, var olmak için ba ımlı olmak gerekti ini dü ünen kahramanlar yaratır. Çünkü hayatı boyunca kendisi de birilerine ba ımlı ya amı tır. Duygular, hayaller, dünya görü ü, ili kiler ve dü ünceler Walser'in hayatında her zaman sorunlu oldu u için yarattı ı figürlerin de aynı sorunları ya aması a ırtıcı de ildir.

Walser ile Joseph'in kaderlerindeki benzerlik dı görünü ile devam etmektedir. Sürekli eski kıyafetler giyen Walser, Joseph'i de bu do rultuda donatmı tır. Joseph, genellikle koyu ye il renkli, yıpranmı ve a armı kıyafet giyer. Joseph'in görüntüsünü Bayan Tobler gülünç bulur. Joseph'in dı görünü ü Seelig'in Walser ile yaptı ı yürüyü teki görüntüsüyle neredeyse aynıdır; *“Robert'in yüzü oldukça zayıftı, ama kızıl*

---

¹³⁶ Wagner, 33

*bir renkтейdi. Zeytin ye ili kıyafeti yıpranmı , pantolonun kenarları kıvrılmı , gömlek yakasının kenarları çitenmi , hiç bırakmadı ı ya mur emsiyesi kolunda (...)*¹³⁷ Walser hayatı boyunca dı görünü e pek de er vermemi tir. Onun kıyafetleri hakkında çok az bilgi söz konusudur. Eski, yıpranmı , özentisiz kıyafetlerle dola an Walser, Joseph'i de aynı ekilde donatmı tir.

Anlatıcı, Joseph'in ailesi hakkında romanda pek bilgi vermemi tir. Bu yüzden anne figürü Joseph'in bir arkada ı ile verilmeye çalı ılmı tir. Joseph, annesini küçük ya ta kaybetmi tir. Uzun zamandır tanıdı ı Klara ona anne ya da bir e itimci figürünü hatırlatır, çünkü Klara onunla bir annenin çocu uyla ilgilendi i gibi ilgilenmektedir. “(...) Onun kar ısında dü üncelerini ifade ederken daha çok ya da daha az iyi ö renilmi okul ödevlerini açıklamak ve saymak zorunda gibidir.” (s.84) Walser metinlerinde anne-çocuk ili kisi özellikle dikkat çeken ve sık i lenen bir konudur. Joseph, mutsuz geçen çocuklu unun nedenini mutsuz annesine ba lar. Joseph'in annesi ve ailesi ile olan sorunlu ili kisi ve Bayan Tobler'in kızı Silvi ile olan yüzeysel ili kisi Walser'in kendi ailesiyle ya adı ı soruna i aret etmektedir.

Joseph'in sürekli emsiye ta ıması Walser ile arasındaki ortaklıklardan birisidir. Walser'in Seelig ile yaptı ı yürüyü lerde sürekli emsiyesi kolunda olur. Hatta bu durumu Seelig, u ekilde ifade eder; “(...) hiç bırakmadı ı ya mur emsiyesi gene kolunda (...)¹³⁸ emsiye de Walser ve Joseph arasındaki ortak noktalardan birisine örnek olu turmaktadır. Walser'in ta ıdı ı emsiyenin dı ında taktı ı apka da Joseph ile bir ortaklıktır aslında. Çünkü Joseph de roman boyunca apka takan bir figür olarak ekillendirilmi tir. O, genellikle eski, yıpranmı apkalar takar. Walser de günlük hayatında eski apkalar takar. Hatta Seelig, Walser ile yaptı ı yürüyü lerin birinde unu söyler; “ *imdi o, elinde yıpranmı apkasıyla hızlı bir tempoda bana do ru geliyor.*”¹³⁹ Seelig, Walser ile yaptı ı yürüyü lerde onun sürekli apka taktı ını fark etmi tir. Ayrıca Walser'in özel günlerde taktı ı apkayla günlük apkası farklıdır. O, Joseph gibi genelde eski apkalar takar. apka motifi, Walser'de kendisini gizlemek için kullandı ı

¹³⁷ Seelig, 38

¹³⁸ Seelig, 38

¹³⁹ Seelig, 72

bir maske olarak de erlendirilebilir. Hayatı boyunca zengin olma ya da lüks bir hayat ya ama hayali kuran Walser'in kendisini zengin birisi gibi göstermek istemesi insanlar arasında saygın birisi olmak istemesiyle açıklanabilir. Yıllar boyunca ya adı ı ekonomik problemler onun rahatsızlı nı tetikleyerek kendine güvenini yitirmesine sebep olmu tur. Bu yüzden Walser kendisini gizlemek için bir nesneye ihtiyaç duymu ve bunu da apka kullanarak örtmeye çalı mı tır. apka, Walser için hem bir gizlenme aracı hem de ona soylu görüntüsü veren bir aksesuardır. O, kıyafetlerine çok dikkat etmeyen birisi olarak apka takmaya özellikle dikkat etmektedir. Zenginlerin apka taktı nı dü ündü ü için kendisini de zengin birisi olarak göstermek parasız bir ki i oldu unu gizlemek istemektedir. Kendisini sürekli zengin, lüks kıyafetler giyen bir bey olarak hayal etmi tir. Onun yarattı ı figürlerin ço unlu onun da fakir olmasının ve apka kullanmasının bu durumdan kaynaklandı ı dü ünülebilir. O, kıyafetlerine özen göstermeyen birisi olarak apka ve yelek kullanmaya ve emsiye ta ımaya oldukça özen göstermektedir.

Romanın hemen ba ından itibaren Joseph'in ucuz bavul ta ımasıyla, daha önce hiç emsiyesi olmaması ve o gün emsiyesinin olmasına sevinmesiyle yoksul oldu una dair ipuçları verilmi tir. Daha sonraki sayfalarda da anlatıcı Joseph'in yoksul olmasına i aret eden ifadeler kullanmı tır. Joseph, büyük kentin yoksul kesiminden geldi i için ekonomik sıkıntı çekmi tir. Bu yüzden görkemli ve çe itli yemekler ile hazırlanan masanın kar ısında u ekilde tepki verir; “*Yemek muhte emdi, kendimi evde gibi hissettim. Böyle çorbayı annem yapmı tı. Sebze ne kadar vitaminli ve sulu ve et! nсан böylesini büyük kentte nasıl bulur?*” (s.8) Yoksul bir hayat sürdüren Joseph'in hem sebze yeme ini hem de et yeme ini bir arada görmesi onun için bir lükslük ifadesidir. Uzun süredir böyle yemek yememi tir. “*nсан böylesini büyük kentte nasıl bulur?*” ifadesi aslında Joseph'in büyük kenti ele tirdi inin bir göstergesidir. Walser, ta rada ya amayı daha çok sevmektedir. Joseph de Walser gibi büyük kenti sevmemektedir. O, do al ve sade ya amı tercih etmektedir. Kentin karma asına kar ıdır. Walser'in ta raya olan tutkusunu ve büyük kente olan nefretini hem kendi hayatında hem de yapıtlarında görmek olanaklıdır.

Bu romanda da tıpkı Walser'deki gibi ta ra ve do a tutkusuna birçok kesitte rastlamak olanaklıdır. Joseph, plastik fabrikasında çalı tı ı dönemden bir arkada ıyla kar ıla tı ı kesitte onu üzen bir olayı hatırlar. Bu üzüntülü ruh halinden kurtulmak için hemen dı arı çıkar ve onun bu ruh hali do ada hemen de i ir. Bu durum, aynı zamanda do anın romandaki i levine gönderme yapmaktadır. “*Mutlu bir ekilde bütün bahçelere, açık gökyüzüne bakar. Temiz, beyaz bulutlar ne kadar saf ve güzellerdi.*”(s.16)

O, evet gerçekten harika dedi u ak. Masada oturarak yarım bir biçimde döndü ve mavimsi uzaklı a do ru baktı. Göl tamamen açık maviydi. Bir vapur, çalan müzi iyle tam da o sırada geçti. (...) Bu güzel günde gölün üzerine do ru yayılan buharda kıyıdaki da lar neredeyse görülmüyordu. pekten örülmü gibi görünüyorlar. Bütün manzara maviydi, ye ile yakın ve çatıların kırmızlı ı mavimsi görünüyor. (s.18)

Postaneye giden iki yol betimlenmi tir. Birisi göl boyunca uzanan büyük bir caddedir, di eri meyve a açları ve çiftçi kuleleriyle dolu bir tepeden geçen yoldur. Joseph yürüyü yapıp etrafı izlemeyi sevdi i için her zaman ikinci yolu seçer. “*Joseph, ormanda yukarı do ru çıkar. Yol çok güzeldi ve sakindi.*“ (s.60) Walser de hayatı boyunca yürüyü yapmayı çok sevmi hatta bundan dolayı bacaklarından rahatsızlanmı tir. Fakat buna ra men yürüyü ten vazgeçmemi tir. Biel'den Berlin'e yürüyerek gidecek kadar günlerce süren uzun yürüyü ler yapmı tir.

Do a, Joseph'in sadece kendini iyi hissetti i bir yer olarak de il, romanda Tobler'in ev haliyle de ili kilendirilmi tir. Do anın sürecine dikkat edildi inde do anın de i iminin evin çökö üyle paralellik gösterdi i görülmektedir. Güzel yaz Tobler'in durumunun iyi oldu u dönem, so uk, sisli kı da kapıya dayanan bir anssızlı ın ve iflasın ifadesi olarak dü ünülebilir. Do aya yüklenen bu i lev olayların gidi atı göz önünde tutuldu unda yerinde bir saptama olarak de erlendirilebilir.

Joseph'in u ak olarak çalı ması Walser ile kurdu u ortaklıklardan birisidir. Walser, Berlin'de bir süre u ak olarak çalı mı tır. U aklık Walser'in oldu u gibi Joseph'in de hayat tarzı olmu tur. Joseph, ba ka i lerle u ra mayı hiç dü ünmemi tir. O, e itimini önemsemeyen, sürekli kendisini ba arısız olarak de erlendiren, hayatta geri kaldı ını ve efendisine boyun e mesi gerekti ini dü üneden bir u aktır.

Walser, mühendis Dubler'in yanında 4 ay çalı ır ve daha sonra ona maa verilmedi i için i ten ayrılır. Joseph de bir yıla yakın çalı tı ı Bay Tobler'in evinden maa ını alamadı ı için i ten ayrılır. Hem maa alamaması hem de bir yerde uzun süre çalı mak istememesi onun i ten ayrılmasında etkili olmu tur. Yani Walser'in ya adıkları Joseph'in ya adıklarının malzemesi olarak de erlendirilebilir.

Bazı ele tirmenler de bu benzerli in farkındadır. Örne in; M. J. Keller'e göre Walser ve Joseph Marti aynı ki idir. Kurmaca figürün yazarla ili kisi göz önünde tutuldu unda o, Walser'in Wädenswil'deki hayatını sadece Er-Form'una dönü türerek anlattı ını dü ünür. "*U ak Joseph Marti romanında ku kusuz Wädenswil'deki 24 ya ındaki u ak Robert Walser ile aynıdır.*"¹⁴⁰ Alıntılarla vermeye çalı tı ımız gibi onun bu dü ünmesini temellendirecek birçok durum söz konusudur. 24 ya ında u ak olarak Wädenswil'de çalı an Walser, Joseph'i de 24 ya ında Barendswil'de çalı an bir u ak olarak kar ımıza çıkarmı tır.

Walser'in ya adıkları yapıtlarında bıraktı ı bo lukları doldurması açısından önem ta ımaktadır. Onun yapıtları bulmacayı andırır. Yapıtlarını bulmaca yapan ey onun ruhsal sıkıntılarıdır. Bulmacanın anahtarı onun iç dünyasıdır. Bu yüzden onun yapıtlarını okurken onu yapıttan ayrı tutmak hatalı bir giri im olabilir. Çünkü çözümü Walser'in dı ında aramak u ra tırcı olmakla birlikte her zaman do ru yola götürmeyebilir. Onun otobiyografisi bize bu ba lamda yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda paradokslar yani sürekli birbiriyle zıt bir tablo içinde olan sahneler ya da kesitler Walser yapıtlarının kayna ını olu turur. Onun otobiyografisi aslında yapıtlarının hem kayna ı hem de çözümü olarak de erlendirilebilir. Romanda Walser ve Joseph'i aynı noktada buldu ruzan birçok durumun söz konusu olması bu dü ünneyi somutla tırmaktadır.

---

¹⁴⁰ Wagner, 154

2.1.2.2. Ben Anlatıcının Kendisini ve Ev Halkını Aktarma Biçimi

Joseph, kendi dünyasını aktarırken, ev halkını da kendi perspektifinden yola çıkararak okura tanıtır. O, ben-anlatıcı konumunda olayları anlatırken olaylara dahil olur ve yorum yapar. Olaylara dahil olması ve yorum yapması, onu öznel bir izlenim yaratan anlatıcı olarak karımıza çıkarır. Kişisel anlatımda anlatıcının figürün arkasına saklanıp onun gözünden görerek olayları anlatması söz konusudur. Stanzel, bu bakı açıasını içten bakı ile ba da tırmaktadır. Anlatılan dünya, bir roman figürünün gözünden verilir. Stanzel'e göre tanrısal anlatım tutumunda her şeyi görmek olanaklıyken kişisel anlatım söz konusu oldu unda sınırlı bir bakı açısı karımıza çıkar.¹⁴¹ Joseph de bu bakı lamda kişisel de erlendirdi i durumları aynı zamanda bir roman figürü olarak vermektedir. Joseph'in romandaki konumu ona içten bakı özelli ini de kazandırmaktadır. Bu yüzden Bay Tobler'in Joseph'in maa nını tamamıyla ödemeyecek olması onun canını sıktı ında kişisel bir tutumla “(...), bana do ru gelmeyen noktalardan birisi bu.” (s.115) diyerek Bay Tobler'i ele tirir. Kişisel anlatımıyla birlikte ele tirel anlatım tutumunu birle tirir.

Olay örgüsünün ta ıyıcısı olarak karımıza çıkan Joseph için temel problem kendisini çok iyi tanımamasıdır. “(...), benim kişisel imi ve bana katlanmaya çaba sarf eden dünyanın çevresiyle nasıl oldu unu anlayabilmeyi sadece denemek istiyorum.” (s.59) Joseph'in bu dü üncesi, onun dünya ile olan uzak kişisel kisine i aret etmektedir. Dünyaya aslında topluma karşı mayı bir türlü ba aramayan Joseph, bunun acısını içten içe çekmektedir. Joseph, romanın genelinde dünyayı anlamadı nını bu yüzden de içine kapandı nını hissettirecek bir tutum sergilemi tir.

---

¹⁴¹ Lahn, Meister, 77

Ben - anlatıcı, okurla dolaysız bir biçimde ili ki kurarken, o anlatıcı sınırını çizebilir ve o sınır çerçevesinde hareket edebilir. Bu yüzden bu anlatıcılar konuları ve görebildikleri açısından farklıdır.¹⁴² Der Gehülfe'de Joseph'in kendisini anlattı ı sürede bir sınır yoktur. Fakat o anlatıcıya geçildi inde dı arıdan bakıldı ı belli olmakla birlikte bazı kısımlarda ona yüklenen tanrısal özelliklerle figürlerin duygu ve dü ünce dünyasını görme ansı elde edilir. "Joseph, oldukça çekingen bir biçimde açlı ını onayladı."(s.6) Fakat tanrısal özelli in yüklenmedi i saf gözlemci rolünde ise her zaman bir sınır söz konusudur. "Joseph, neredeyse kimseyle kar ıla madı. Yolun kenarında birkaç çiftçi duruyordu." (s.61) Bu alıntıdaki gibi o anlatıcının saf gözlem yaptı ı bir an söz konusudur. Sürekli de i en anlatıcının do al olarak perspektifi de de i mektedir. Bu ba lamda "Friedrich Spielhagen "Ben Romanı" adlı denemesinde Ben ve O anlatı arasında bir ayrım yapmı ve yazar ve anlatıcı arasındaki ili kiyi tartı mı tır. Ben anlatıcının gerçek yazarın tercümanı olarak bir vazife görmedi i aksine figür olarak olay örgüsüne dahil oldu u romanlar onun için önemlidir. (...)Romanların sadece olaylarla belirlenmemesi gerekti i dü üncesindedir. Sadece refleksler de il aynı zamanda ana figürün de i imi sayesinde ortaya çıkan anlatımda kopmalar da buna dahildir. Spielhagen, anlatılarda figürlere önemli bir fonksiyon yüklemektedir(...)"¹⁴³ Joseph hem romanın ben anlatıcısı hem de ba ki isi olarak kar ımıza çıkmaktadır. Anlatıcının konumu ve bundan dolayı perspektifi de de i ti i için romanın belirleyici noktaları anlatıcılar, figürler ve onların de i imi olmaktadır.

Anlatıcı, figürlerin aklından geçenleri açı a çıkarmaya olanak sa ladı ı için tanrısal bir özellik kazanır. Ben anlatıcı Joseph de iç dünyasının kapılarını okura açar. O, zamanla ilgili dü üncelerini dile getirirken hayata dair dü üncelerini de aktarmı olur;

Dört mevsimin kendine ait bir kokusu ve tonu var! nsan ilkbaharı gördü ünde sanki böyle hiç görmemi gibi ve böyle farklı olmamı gibi imada bulunuyor. Yazın yaz e lencesi her yeni yılda yeni ve büyüleyici. Sonbahara insan daha önce bu yılki gibi bakmadı ve kı ın tekrar, kı tamamen yeni, tamamen, tamamen, bir yıl ya da üç yıl öncekinden tamamen farklı. Evet, yılların da kendisine has bir duru u ve kokusu var(...) Joseph de Tobler'in villasının önünde durur ve dü ünceler içinde

¹⁴² Gigl, 106

¹⁴³ Lahn/ Meister, 23

kaybolmu gibi; 'Böyle bir yıl ne kadar uzun ve ne kadar dolu', der (...)
 Ve dünya de iiyor mu? Hayır. Kı manzarası yazın üzerine yayılır;
 Kı tan ilkbahar olur; ama dünyanın yüzü hep aynı kalır. Maske takar ve
 çıkarır, büyük güzel alını aydınlatır ve bazen de ka larını çatar, gülümser
 ya da kızar ama her zaman aynı kalır. Süslenmeyi sever, renk de i tirir,
 bir matla ır, bir kırmızıla ır ve bir de solar; hep aynı, her zaman biraz
 de i ir ve daima canlı ve huzursuz aynı kalır. (ss.123-124)

Joseph'in dünya ve zaman hakkındaki dü ünceleri aslında onu dolaylı yoldan hayatta çok mutlu olmayan bir ki i izlenimi yaratmasına neden olur. Bu dü ünceleri, romandaki konumu itibarıyla de erlendirildi inde onu hayat kar ısında sabit kalarak dünyanın de i imini izleyen mutsuz ve isteksiz bir figür durumuna sokar.

De i en dünyada hep aynı kalması da onun için ayrı bir problemdir. Joseph, mutlu bir insan izlenimi uyandırabilir ama onun mutsuz bir insan oldu u yalnız kaldı ı anlardaki dü ünceleri ile aç ı a çıkmaktadır. çine kapanık bir figür rolünde olan Joseph'in ki ili ini anlamak zordur. Çünkü Joseph, bize onu hemen çözmemiz için gerekli bilgiyi vermemektedir. Ancak odasına çekildi inde onun ruh halini anlayabiliriz. O, iç dünyasına çekildi inde asıl yüzü ortaya çıkmaktadır. Görünü ün ve gerçekli in arasındaki büyük kopukluk Walser yazının önemli bir özelli idir. Dı arıdan mutlu ama iç dünyasında mutsuz bir figür tablosu çizen Joseph, Walser yazının özelli i olan görüntü ve gerçek arasındaki büyük kopuklu u bu durumuyla örneklendirmi olur. Joseph'in yalnız kaldı ı ve dü ündü ü tek yer yatak odasıdır. Onu en çok dü ündüren ey hayatta ne yaptı ı ve nasıl birisi oldu udur. "(...) imdi kaç ya ındayım? 24! Bu artık kayda de er bir gençlik de il. Hayatta geri kaldım."(s.10) Kendisiyle ilgili dü ünceleri her zaman negatif boyuttadır. Çünkü ba arılı birisi de ildir. Joseph'in mutsuzlu u odasına çekildi inde kendi kendine dü ünmesi ile belirginle mektedir. O, yalnız kaldı ı anlarda kendisini sorgular. Bu kesitlerde ele tirel bir anlatı tutumu söz konusudur.

Aslında ben ne yapıyorum? stersem orada olabilirim, sa lıklı ve derin bir uyku çekmek için hemen rahatsız edilmeden yatmak. Bira bahçesinde içmek için bira alırım. Kadın ve çocuklarla gondol kullanabilirim, yemek yemek zorundayım. Burada yukarda hava mükemmel ve davranı a gelince de onu ayıplarsam bir yalancı olurum. I k ve hava ve sa lık. Ama imdi bunun için ne veriyorum? Sunmak istedi im ey gerçek ve önemli mi? Akıllı mıyım ve akıllılı mın ölçüsünü gerçekten verebilir miyim? Bugüne kadar Bay Tobler'in evinde yaptı m i ler için bunlar ne? Do ru ve iyi olan her ey, ama efimin benden çok az yararlandı ndan kesinlikle eminim. (ss.34-35)

Yukarıdaki alıntı onun yalnız kaldı ı ve kendisini sorguladı ı anlardan birisinde ifade etti i dü üncelerini yansıtmaktadır. Hayatından memnun olmayan bir ki i izlenimi veren Joseph, bu dü ünceleriyle bu durumu somutla tırmaktadır. Joseph, bir yandan kendisini sorgulamakta bir yandan da kendisi için hiçbir ey yapmamaktadır. Hayatı sorgulaması, bu hayatta ne yaptı mını ve ne i e yaradı mını dü ünmesi onun mutlu bir birey olmadı mının göstergeleri olarak kar ımıza çıkmaktadır.

Joseph, romandaki konumu ve tavırları dikkate alındı nda kendisiyle ilgilenmeyen, yalnız, kararsız, amaçsız, ne yapaca mını bilmeyen ve bu yüzden ba arısızlıklar ya ayan, genel olarak suskun, asosyal, isteksiz, dı dünya ile ilgisi olmayan, kendi içinde ya amaya çalı an, hayatı umursamayan tavırlarıyla izoid* bir ki inin belirtilerini göstermektedir. izoid bir ki i, hastalı nın ilk evresinde a ır belirtiler yansıtabilir. Bu ba lamda izoid ki ilik bozuklu u zamanla a ırla an bir hastalık olarak tanımlanabilir.¹⁴⁴ Joseph'in özellikleri onun bu kategoriye alınabilece ini göstermektedir.

Joseph, olayları ya ayan, gözlemleyen ama çok az tepki veren, dura an bir dünyada bulunan ve Tobler ailesinin biçti i hayatı sürdüren, insanlardan uzak durmak ve kendi halinde ya amak isteyen bir yapıda karakterize edilen bir figür olarak kar ımıza çıkmaktadır. Walser'in yarattı ı figürler genel olarak Joseph gibi birtakım

* izoid Ki ilik Bozuklu u Hakkında Detaylı Bilgi için Bakınız; Brigitte Vetter, *Psychiatrie, Ein systematisches Lehrbuch*, 7. Auflage, Schattauer Verlag, Stuttgart 2007, s76-78

¹⁴⁴ Aslıhan Saygın - Selçuk Aslan, "Duygudurum Bozuklukları ile Huy, Karakter ve Ki ilik li kisi", *Türk Psikiyatri Dergisi* 2005; 16(4): 276-283, 277

olumsuzluklarla donatılmıştır. Joseph, yönetilmek isteyen, çekingen, sakin, güvensiz bir karaktere sahiptir. O, sabit bir çerçevededir, yani herhangi bir gelişmeyi göstermemektedir. Walser'in bir şey olmaya, bir şey yapmaya ve de işi meye hevesli olan bir yapıda olmaması, hayat içerisinde isteksiz ve vurdumduymaz bir yapıya bürünmesi onun anlatıcı figürlerini de etkileyen bir etken olarak görülebilir. Bu etkilenme/etki anlatım tutumuna da yansır.

Anlatımda ele tirel bir tutum takınan Joseph, figürlerin ya da tarzı hakkında yorum da yapmaktadır. Kimi zaman tanrısal özellik yüklenen bir figür ve anlatıcı konumunda yer alan Joseph'in olaylara yaklaşımı ele tirel bir tutum çerçevesinde gelişmektedir. “Bay Tobler akşam yemeği için eve geldi, bu durum çok seyrek bir biçimde oluyordu.” (s.121) “Bey seyahatçiydi. Ne zaman seyahatte olmamıştı ki?” (s.144) Aslında Joseph, Bay Tobler'in evde bulunmamasını tuhaf bulmuştur. Bay Tobler'in her zaman eve gelmediğini ima ederek bu durumu ele tirmiştir.

Okur, roman boyunca diğer figürleri de Joseph'in gözünden görür ve onun bakış açısından yola çıkarak tanır. Joseph, Bay Tobler'i gördüğünde kesitte hemen onun evin beyi olduğunu anlar. “Tahta merdivenlerdeki sert adımlarından ve kapıyı açmasından, bekleyen kişi hemen efendisini tanıdı. Görüntü sadece biraz önceki kesinliğini onayladı. Bu, Tobler'den başka kimse olamaz, evin beyi, mühendis Bay Tobler.” (s.5) Joseph'in Bay Tobler hakkındaki görüşü “Nasıl da heybetli bir figürü var...” (s.9) aslında Tobler'e duyduğu sempatiyi açıkça çıkarır. Joseph, Bay Tobler'i oldukça görkemli ve güçlü bir efendi olarak görür. Nitekim ifade ettiği “Tobler her şeyi kendisi karar veren bir efendi olmak istiyor ve o, öyle biri.” (s.45) cümlede onun her şeyi hakim birisi gibi olmaya çalıştığını ve Joseph'in de bunu onayladığını yani onun hakim güç olduğunu kabul ettiğini göstermektedir. Bay Tobler, çoğunlukla ben - anlatıcı Joseph'in bakış açısından verilse de romanda o - anlatıcının da Bay Tobler hakkında görüşleri vardır. Bay Tobler'in evdeki ciddi konumu o anlatıcının aktardığı Pauline örneği ile somutlaştırır; “Bay Tobler'in ayakları, ayakkabıları kardan ıslanmasın diye Pauline bahçedeki yolun kenarlarını temizlemek zorundaydı.” (s.123) Bu cümle bize Bay Tobler'in otoriter yapısını gösterir. “Tobler, uzakta olunca korku bu evden uzaklaşıyor.” (s.48) Anlatıcı, direkt olarak Bay Tobler için otoriter ifadesi kullanmaz. Fakat anlatım

tarzıyla bunu gösterir ve hissettirir. Onun evde olmadığı zaman herkesin rahat bir yaşam sürmesi Tobler figürünün sert yapısına bir göndermedir. Anlatıcı, Joseph için Gehülfe (Uzak) Bay Tobler için de Prinzipal (Mülk sahibi) şeklinde tanımlamalar yapmaktadır. İki kişi arasındaki farklılık onları tanımlamak için kullanılan isimlerden de açıkça görülmektedir. Tobler, şviçre Almancasında orman geçidi anlamına gelmektedir. “Joseph yürüyüşünden kısa bir süre sonra küçük, dar ve suyun arasından geçtiği bir dağ geçidi keşfeder.”⁹⁶ Walser hem Tobler ismini hem de onun anlamını romanında birlikte kullanır. Walser, aynı zamanda Tobler ismini *toben* (kızmak, kıyameti koparmak) fiilinden türeterek de kullanmıştır. Bu durum bir anlamda Tobler’in sinirli yapısına bir göndermedir.¹⁴⁵

Bay Tobler, ben anlatıcı Joseph’in perspektifinden oldukça sert bir insan izlenimi verilerek anlatılır. Joseph’in perspektifinden ve onun bu ilk izleniminden yola çıkarak Bay Tobler’i sert bir mühendis olarak tanımlamak olanaklıdır. Bay Tobler, romanın başından itibaren birtakım prensipleri olan bir figür rolündedir. Tobler’in “Benim kendi dört duvarım arasında severek bir düzenim var...” (s.9) ya da “Beni adamıyım ve aile babasıyım, akılsızlığın ve terbiyesizliğin evime girmesini yasaklamaya kendimi yükümlü hissetmek zorundayım.” (s.28) şeklindeki açıklamaları onun evdeki konumunu ve rolünü gösterir niteliktedir. Tobler disiplinli, kuralcı, titiz bir işveren ve mühendis olarak betimlenir. Onun kuralcı biri olması romanda şu örneklerle somut bir görüntü kazanır. Joseph, sigara içtiğinden Bay Tobler ona çalırken içmesi için izin verir, ancak ona sigaranın külünü kesinlikle kül tablasına atması gerektiğini belirtir. Joseph, Bay Tobler’in söyleyeceklerini yazarken Bay Tobler onu kendisini iyi dinlemesi için uyarır. Çünkü Bay Tobler bir şeyi iki kere söylemekten nefret eder. Örneğin, odasında duş ünceler içinde uyuya kalan Joseph, bir sabah büroya inmekte geç kalır. Geç kalma Tobler için bu tür durumlardan nefret ettiğini ifade etme bakımında iyi bir fırsattır.

Vaktinde işite olmak zorundasınız. Evim ve işyerim tavuk kümesi değildir. Uyanamıyorsanız bir çalar saat kurunuz! Ayrıca istiyor musunuz yoksa istemiyor musunuz? Eğer iyi duş ünceleriniz yoksa söyleyiniz ve ona göre sizinle kısa bir süre çalacağız. Şehirde bu işite sevinecek yeteri kadar insan var.

¹⁴⁵ Andreas Gössling, *Abrechnung nach Noten, Eine poetologische und literarhistorische Studie zu Robert Walsers Rauber roman*, Königshausen&Neumann, Würzburg 1992, s77-82

Sadece trene binilir ve gidilir. İnsan onları caddeden toplayabilir. Ama sizden dakiklik bekliyorum, anlaşıldı mı, yoksa artık konuşmak istemiyorum. (s.37)

Bu olay karşısında Joseph hiçbir şey söyleyemez. Kısa bir süre sonra Bay Tobler tekrar eski haline döner. Joseph ve Bay Tobler arasındaki bu ilişki de Bay Tobler her zaman güçlüyü Joseph de ezileni sembolize etmektedir.

Bay Tobler'in Joseph'i eleyle tanıttığı sahne de Joseph'in Bayan Tobler hakkındaki düşünceleri dile getirilerek bir tanıma tablosu çizilir.

Oydu. Alımlı bir kadın olarak düşünmek istedi hemen ama aniden düşüncesini ekledi: ve de il. Bayan, yeni ki iyi alaycı ve ilgisiz bir biçimde gözlemledi ama bu kasıtlı değildi. Soğukluk ve alay her ikisi onda doğultan beri varmış gibi duruyor. Tinasız bir şekilde onu kendine çekti, miskin bir biçimde elini uzattı, Joseph elini tuttu ve sahibenin önünde eğildi. (s.7) (...) Güzel kadınsı saçları bölüm bölüm boyalı ve küçük lüleler zayıf boynuna deiyor. Bütün kadın silüeti ne kadar zayıf! (ss.75-76)

Romanda Joseph'in Bayan Tobler'e karşı bir eleilimi oldu u okura yer yer hissettirilse de böyle bir yaklaşımın olduğunu söylemenin yanlış olacağını düşüncesindeyiz. Nitekim Carl Seelig de Walser ile olan bir konuşmasında Joseph'in Bayan Tobler'e açık olduğunu ima eder. Fakat Walser, bu romanda bütün aşk romantikliğinin uzak olduğunu dile getirir.

Joseph, Bayan Tobler'in kibirini hoş bulur hatta onu "(...) soylu bir kökenden burjuvazi kadını (...)" (s.18) olarak tanımlar. Bu kibirin ona yakınlığını düşünmektedir; "Daima biraz daha kibirli görünüyor Frau Tobler, ama bu sürekli ve hoş kibir onun yüzünün ve vücudunun hatlarına ne kadar da yaklaşıyor. İnsan onun figüründen uzaklaşmak istemiyor (...)" (s.24) Bazen de Bayan Tobler için "(Bayan Tobler) Benim efendim (...)" Fransızca tek bir kelime anlamıyor. Zavallı!" (s.34) eklinde düşünerek onu eleştirir.

Joseph'in psikolojik durumu Bayan Tobler ile olan konuşmalarında açığa çıkar. Bayan Tobler, Joseph'e evin sahibi olduğunu konuşmalarıyla hissettirir. Davranışlarıyla ve konuşmalarıyla onun üzerinde hâkimiyet kurar. Joseph ve Bayan Tobler'in tanıma

sahnesi bu saptamaları destekler niteliktedir. Bayan Tobler, dı arıdan sert görünmeye çalı an zayıf karakterli bir bayandır. Kendisine saygı duyulması için sert bir kadın imajı yaratmaya çalı an Bayan Tobler, zamanla Joseph'e gösterdiği davranı biçimini farkında olmadan de i tirir ve onunla sohbet etmeye ba lar.

Joseph, bayan Tobler'i sürekli gözlemleyen ve bu gözlemlerini sürekli okurla payla ır. Hem bir figür ve hem de anlatıcı olarak ona sempati duymaktadır. Onun betimlendi i kesitlerde oldukça olumlu bir anlatım tutumu kendisini hissettirir.

Joseph'in günlü üne yazdığı notlardan e itime ve insanların e itimdeki rolüne dikkat çekmi oldu u görülmektedir. Aynı zamanda bu alıntı, Joseph'in bilincinin ne kadar hızlı de i ti ini göstermesi açısından önemlidir. E itime dair dü üncelerini söylerken "yüzmeye gidiyorum" diyerek konuyla ilgisi olmayan tamamen farklı bir dü üncesini dile getirmi tir. E itim konusunda da aile içinde çocuk e itimi ile ilgili Bay ve Bayan Tobler'in dikkat etti i bir nokta yoktur. Joseph de ailenin, sosyal ortamın, çocukluk döneminin ki isel geli im için önemini bildi inden dolayı bu konuya özellikle e ilimlidir.

Ekonomik açıdan iyi denilebilecek bir evden geliyorum, ama yüzeysel bir e itim gördü üme inanıyorum. Bu sözlerle annemi ya da babamı kesinlikle ikayet etmek istemiyorum, tanrı gökyüzünde korusun, sadece benim ki ili imle ve dünyanın bana dayanmak için çaba gösteren çevresiyle ilgili ne oldu unu anlamaya çalı ıyorum. Bir çocu un içinde büyüdü ü davranı lar onu aynı ekilde e itir. Bütün yöre ve insanlar onu e itmede yardımcı olurlar. Ebeveyn sözcü ü ve okul tabii ki ana meseledir ama beni burada kendine has ki ili imle ilgilenmek ne tür bir eydir! Yüzmeye gidiyorum. (ss. 58-59)

Joseph, ebeveynlerin çocuklara yakla ımına dikkat etmektedir. Edi'nin ba kasının bahçesine girip meyve çalmasının kar ılı ında babasından bir tokat yemesi, e itim aracı olarak fiziksel gücün kullanıldı ını gösterir. Bay Tobler, bir olay oldu unda çocuklarıyla konu mak yerine onlara ba ırmayı tercih eder. Çocuklarıyla arasında düzgün bir ileti im kuramaz. Bu da aile içindeki e itim sorununa örnek olu turamaz. Bu durum, sorunlu bir çocukluk geçiren Joseph'in dikkatini çeker. Geçmi in aslında çocuklu un ki iler üzerindeki etkisine önem veren Alfred Adler bu ba lamda ki inin

ya adı 1 psikolojik rahatsızlıkların geçmi ten kaynaklandı ını dile getirir. Çocu un geli imi sırasında ortaya çıkan bazı geli im bozuklukları ve kalıtım Adler'e göre ruhsal rahatsızlıkların kaynak noktasıdır. Bu ekilde ba layan duygusal geli imler çocu un daha sonraki ya amında da tedavi edilmedi i sürece devam eder. Bu ekilde ruhsal olarak sa lıklı olmayan bireyler yeti meye ba lar.¹⁴⁶ Joseph de sevgi dolu bir aile ortamında yeti medi i için kendisini hayatta geri kalmı olarak görür ve Tobler'in çocuklarının da aynı eyleri ya amasını istemez. Bu yüzden bu konuda oldukça hassas bir tavır sergiler. Çocukluk döneminde ya anılan sorunların kendi hayatında bıraktı ı etkiyi bildi i için Tobler ailesinin çocuk e itimine önem vermesini istemektedir.

Joseph, çocuklarıyla ilgilenmeyen Bay Tobler'e kovulma riskini göze alarak sitem eder; "Sizin karınız bütün yıl Silvi'ye rahat bir biçimde kötü davrandı. Gözleriniz neredeydi? Siz bir baba mısınız yoksa i veren mi? yi geceler, iyi geceler, böyle tuhaf bir davranı a nasıl cevap verece inizi beklemeye ve dinlemeye gerek kalmadı ına inanıyorum. Kovuldu umu kabul etmeliyim." (ss.147-148) Tobler, sık sık seyahate çıktı ı için evde genellikle ailesiyle az zaman geçirir. Bu yüzden çocukların e itimi ile çok fazla ilgilenemez. O, sadece Reklam Saatiyle ilgilendi i için evin her eyiyle Bayan Tobler ilgilenir.

Joseph'in kendisini ve etrafındaki insanları nasıl gördü ü ve anlattı ı bu ba lamda önemli oldu u için Joseph'in bakı açısı figürler arasındaki ili kinin belirlenmesi açısından dikkat edilmesi gereken bir noktadır. Joseph kendisini anlatırken etrafındaki insanları da detaylı bir ekilde anlatır. Patronu Bay Tobler, patronunun e i Bayan Tobler ve onların çocukları Joseph'in bakı açısından verilir. Joseph, onları nasıl görüyorsa bize de o ekilde aktarır. Bu kesitlerde ki isel bir tutum söz konusudur. Onun bakı açısı okuru yönlendirir. O, Tobler ailesini birbirine çok ba lı olmayan bir aile olarak tasvir eder. Bay Tobler'i sürekli çalı an bir efendi rolünde, Bayan Tobler'i de kendi halinde ya ayan ve çocuklarıyla çok ilgilenmeyen bir anne olarak gösterir.

¹⁴⁶ Alfred Adler, *Bireysel Psikoloji*, Çev. Ali Kılıço lu, Say Yayınları, stanbul 2011, s 27-31

Joseph'in hayata bakı aşı kendi psikolojisi ile belirlenir. Ya am ekli de Bay ve Bayan Tobler'in iste i ile ekillenir. Onların istediklerini yapar ve böylece kendi karakterini kaybeder. Joseph'in karakteri güçlü bir figür olmaması ba kası için ya amasını kolaylaştırır.

Joseph'in romandaki konumu figürlerin iç dünyasını görebilecek ve gördüklerini yorumlayabilecek ekilde ayarlanmıştır. Bir olayın anlatımı farklı mesafelerden olabilece i gibi farklı bakı açlarından da olmaktadır. Sınırlı bir bakı açısı yerini geniş bir bakı açısına bırakabilir. Olay, sadece Joseph gibi romanın ana kahramanı olan bir figür tarafından verilebilir fakat araya ba ka perspektif taşıyıcıları da girebilir. Farklı figürler de konu turularak farklı perspektifler de araya sokulur. Romandaki Bay Tobler'in i dünyası hakkındaki dü ünceleri, Bayan Tobler'in çocukları hakkındaki dü ünceleri, Joseph'in bütün ev halkı ve kendisi hakkındaki dü ünceleri bir araya gelerek romanın bütüncül perspektifini oluşturur. Her figürün kendisine göre bir bakı açısı söz konusudur. Fakat romanın ba ki isi ve aynı zamanda Ben anlatıcısı olan Joseph'in bakı açısı diğer figürlere göre daha çok ön planda yer alır. Her eyi kendi bakı açısından de erlendiren Joseph'in ki isel anlatım tutumu romana do al olarak öznellik katar.

2.2. ANLATIMIN BÜTÜNLÜ Ü BOZDU U ROMANLAR

2.2.1. Jakob von Gunten

Walser'in mekân olarak Benjamenta Erkek Enstitüsünü seçti i Jakob von Gunten romanında olaylar Jakob figürü aracılı ıyla aktarılır. Roman, günlük formatında okura sunulur.

Günlük ekinde yazılan metinlerde ya ayan ve anlatan Ben arasındaki zamansal mesafe azalır ve zaman farklılı ı tamamen ortadan kalkabilir. Anlatımın ba langıç zamanıyla olayların ba langıç zamanı aynı noktaya ula ır. Yani anlatım ve tecrübe etme aynı anda gerçekleşir. Olaylar, anlatım sırasında gerçekleşir.¹⁴⁷ Bu romanda da anlatıcının bazen geçmi e dönmesi bazen de gelece e ulaşması söz konusudur. Fakat, romanın geneline olay ve anlatım aynı anda olu arak e zamanlı bir anlatım hakimdir.

Jakob, enstitüye geldi i ilk günü aktarırken geri dönü tekni ini kullanır; *“Buraya ilk geldi im gün ne kadar aptalca davranmı tım. İlk olarak bina merdivenlerinin berbat durumunu kafaya takmı tım. Bugün ise, büyük ehirlerdeki her binanın arka kısmındaki herhangi bir merdivenden farkı yok i te.”* (s.10) İlk gün davranmaması gereken ekinde davrandı ı için bundan utanır ve aptal oldu unu dü ünür. Geriye dönü tekni ini kullanarak enstitünün ilk gününü hatırlayan Jakob, içinde bulundu u zaman diliminde yaptı ının saçma bir davranı oldu unu kabul eder ve bu durumu ele tirir. Enstitünün ilk gününde a kınılıkla etrafı inceleyen Jakob, o gün ya adıklarını u ekinde de erlendirir; *“nsan korktu u zamanlarda ne kadar çocuksu davranı larda bulunuyor. Güvensizlik ve yabancılıktan kaynaklanan bu davranı biçimi kadar kötüsü yok.”* (s.12) Çocukça davranı larda bulundu unu itiraf eden Jakob, bu

¹⁴⁷ Lahn/ Meister, 93

durumu kötü bir olay olarak de erlendirmekte ve bundan rahatsız oldu unu açık bir ifadeyle dile getirmektedir.

Roman, enstitüde yani sadece bir mekanda geçmektedir. Jakob'un ya adı ı yer ile Walser'in ya adı ı yer arasında benzerlik söz konusudur. Walser, 27 yıl boyunca bir klini in duvarları arasında ya amı , Jakob da Benjamenta Enstitüsünün duvarları arasında ya amak zorunda kalmı tır. Walser, istese de klinikten ayrılamamı tır. Bu enstitüden de çıkmak yasaktır. Enstitüde dı arı çıkan bir ki i kısa süre içinde enstitüye geri dönmek zorundadır. Bir gece dı arıda uzun süre kalan Jakob, enstitüye parmak uçlarına basarak girebilmi tir. Enstitüde her gece saat 9'da iyi geceler arkısı söyledikleri için herkes, o sırada enstitüde olmak zorundadır. Geceleri fısıldayarak dahi konu mak yasaktır. Jakob, kısa süreli ine de olsa dı arı çıkmak için Bay Benjamenta'dan, Walser de Doktoru Hinrichsen'den izin almak zorundadır. Ya adıkları yer ve ko ullar göz önünde bulunduruldu unda bu anlamda da Jakob ve Walser arasında ya adıkları yer/mekan açısından benzerlik söz konusudur. Nitekim a a ıdaki alıntı bunu benzerli i bizzat Walser'in a zından ortaya konur; "*Jakob von Gunten romanı, romanda anlatılan enstitüyle birtakım benzerlikleri olan bir enstitünün ö rencisi oldu umda, Ben'in gözlemlerini topladı um bir roman (...)*"¹⁴⁸ Walser'in ifadeleri romanın otobiyografik özellikler ya da unsurlar içerdi ini açık bir ekilde gösterir niteliktedir. Kafka da Jakob von Gunten'i okumu ve Benjamenta enstitüsünde ö renim gören Jakob'un aslında enstitüde baskı altında ya ayan Walser portresi oldu unu görmü tür.¹⁴⁹ Walser, romanda bir anlamda kendi portresini çizmi tir.

Walser ve Jakob arasındaki ba lantı yalnızca ekilisel de ildir, dü ünsel ba lamda da önemli bir benzerlik vardır. Seelig ile yaptı ı yürüyü lerden birisinde giri ilen bir diyalog sözünü etti imiz dü ünsel ortak yön için iyi bir örnek sayılabilir. "*Yo un sisin arasından geçerek a a ıdan tepeye do ru o sonbahar sabahında yaptı umuz gezintiyi hiç unutmayaca m. Ona, yazarlı ının Gotfried Keller'inki gibi olaca ını söyledim. Kök salmı bir a aç gibi durarak bana oldukça manalı baktı ve e er dostlu umuz sevgi dolu olsaydı ona bu ekilde iltifatlar yapamayaca mı söyledim.*"

¹⁴⁸ Seelig, 36

¹⁴⁹ Dellin, 51

O, Robert Walser bir sıfır olacak mı ve unutulmak istiyormu .”¹⁵⁰ Bu sıfır olma durumu, bize hemen Jakob von Gunten romanını hatırlatır. Çünkü romanın ba ki isi Jakob da sıfır olmak isteyen bir figür olarak karımıza çıkar. “(...) hayatımın ileriki döneminde yusuvarlak, ho bir sıfır olacağım.” (s.8) Genel olarak Walser figürlerine baktığımızda topluma ayak uydurmaya çalıştıkları ama bunda başarısız olan kişiler görürüz. Jakob da bu başarısız kişiler kategorisine alınabilecek figürlerden birisidir. Hizmet etmek için yaratıldığını düşünen anlatıcı, bu durumu benimsemiştir; “Belki de biraz göstermeli bir efendiye hizmet edeceğim, sadık, güvenilir, sağlam, düünmeksizin, kendi çıkarımı düünmeksizin hizmet edeceğim. Çünkü ancak o zaman birilerinin hizmetinde düzgün bir şekilde çalışabilirim.” (s.97) Onun için ya amak demek, hizmet etmek demektir. Hor görmek, kibirli olmak onlara göre de ildir. Onlar saygı göstermeli, ciddi bir duruma sergilemeli ve en iyi şekilde zengin insanlara hizmet etmelidirler.

Betimleme, bu romanda oldukça yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Onun betimleyici anlatım tarzı sınıfları anlatırken de görülmektedir. Anlatıcının yaptığı ayrıntılı tasvir ile okur adeta sınıfta kendisi oturuyormuş gibi bir hisse kapılır.

Sınıfımızın duvarında eski dönemlere ait kocaman bir resim var. Fotorafta o kadar özenli var ki. Sınıfımız çok iddiasız deminmiş. Sınıfta uzun bir masa, on, on iki kadar sandalye, kocaman bir dolap, küçük bir masa, ilkinden daha küçük bir dolap, eski bir valiz ve birkaç önemsiz nesne dışında hiçbir mobilya yok. (ss.29-30)

Jakob, a abeyi Johann ile karıştığı sahnede aralarında hayata dair bir konuşma geçer. Johann’ın düşüncelerini özendirmişimiz bu konuşma onların hayata bakış açısını somutlaştırmaktadır. “Her şeyden önce dilanmış oldu unu düşünme. Dilanmak, kardeşim, böyle bir şey yok, çünkü belki de bu dünya üzerinde çabalamaya değer hiçbir şey yok. Buna rağmen çaba göstermelisin kardeşim hatta iddettir bir şekilde. Fakat aırıya kaçmamak için unu da bil ki çaba göstermeye değer hiçbir şey yok. Her şey boş.” (s.56) Johann, Jakob ile yaptığı konuşma madan da anlaşıldığı

¹⁵⁰ Katharina Kerr (Hrsg.), *Über Robert Walser*, Dritter Band, Suhrkamp Taschenbuch, Frankfurt am Main 1979, 56 içinde; Carl Seelig, *Am Grab Robert Walsers-* National Zeitung (Basel), 6.1.1957; ÜRW I, 202

üzere hayatta çaba göstermenin hiçbir anlamı olmadığını düşünür. O, hayatın boş olduğunu söyleyerek aslında dünyadaki varlıklarıyla ilgili de düşüncelerini iletmiş olur. Jakob, uzun süreli arkadaşlık kuramaz, kendi kardeinden dahi sıkılır. Onunla fazla zaman geçiremez. Bu da Walser ile başlıca özelliklerden birisidir. Walser'in etrafında neredeyse sohbet edebileceği hiç kimse yoktur. Hayatı boyunca hep yalnız kalmıştır. Kendi kardeleleriyle dahi sıkı bir ilişki kisi olmayan Walser, yarattığı figürü de bu doğrultuda şekillendirmiştir. Hayatın boş ve anlamsız olduğunu düşünen figürler yaratan Walser, kendi düşüncelerini onlara yüklemiştir.

Jakob, para konusunda kendisini kötü hissetmektedir; *“Küçüküz; onursuz olacak kadar küçük. Cebinde bir Mark harçlı olan yüce bir prens gibi görülür.”* (ss.7-8) *“Mumları yanarken gördüümde zengin olduğumum düşünüyorum. Biraz sonra hizmetçi kürkümü getirecekmi hissine kapılıyorum. Elbette bu çok saçma. Ama bu saçmalık insanın içini ısıtıyor.”* (s.14) Ekonomik açıdan sıkıntılar yaayan ben anlatıcının para düşünlü ü aslında hayatında önemli sayılabilecek bir eksikliklerdir. Onun ekonomik durumunun kötü olduğunu, para kazanmaya olan arzusuyla dile getirilmiştir.

Jakob, enstitü müdürünün kız kardelele Bayan Lisa Benjamenta'dan ilk etapta isim olarak bahseder, sayfalar sonra onun nasıl birisi olduğunu anlatır.

Özel nedenlerden ötürü ölü gibi yatıp uyuyan öğretmenlerin yerine e iten ve bizlere hükmeden genç bir bayan var; Okul müdürünün kız kardelele Bayan Lisa Benjamenta. Dersleri ve derse elinde beyaz bir sopyayla geliyor. Geldiğinde hepimiz ayağa kalkıyoruz. Ancak o oturduktan sonra oturabiliyoruz. Elindeki sopa ile kısa aralıklarla ve otoriter bir şekilde üç kez art arda masanın kenarına vurmasıyla ders başlıyor. (ss.8-9)

Bayan Benjamenta, sevgiye muhtaç, yalnız, kırılğan, sert görünümlü ama zayıf karakterli bir bayan olarak karşımıza çıkar. Neredeyse romanın sonuna kadar güçlü, sert ve otoriter bir bayan olarak anlatılan Lisa Benjamenta'nın içinde gizlediği gerçek karakteri romanın sonunda onun Jakob ile yaptığı konu malarda ele verir. Bayan

Benjamenta enstitü içinde sert bir bayan imajı yaratsa da anlatıcı onun ne kadar zayıf karakterli oldu unu hissettirir. Bay Benjamenta da Herkül, Simson, dev, kral, yönetici, hükümdar, sultan, aslan, fırtına rüzgarı gibi sözcüklerle adlandırılır. Romanın sert bir figürü konumunda olan Bay Benjamenta, okura u cümlelerle aktarılır; *“Bay Benjamenta bir dev ve biz ö renciler ise her zaman biraz sinirli olan bu devle kar ıla tırıldı ımızda adeta birer cüceyiz. Bizler gibi bir grup küçük ve anlamsız canlıya hükmeden biri olarak aslında do al olarak, can sıkıcı bir i üstlenmi oluyor.”* (s.16) Bay Benjamenta’nın görüntüsü ö renciler üzerinde büyük bir etki yaratmaktadır. Anlatıcı, küçük ö renciler kar ısında iriyarı bir görüntüye sahip olan Bay Benjamenta’yı sert görünü lü ve sinirli bir ki i olarak görmektedir. Ona göre enstitünün so uklu u onun bu görüntüsünden kaynaklanmaktadır. Onun sert davranı biçimi enstitüyü gere inden fazla ciddi bir kurum haline getirmektedir.

Bayan Lisa Benjamenta’nın otoriter görüntüsü bir anlamda Walser’in hayatındaki kadın imajına da göndermedir. Hasta bir annenin yanında ya da çevresinde büyüyen Walser, hayatındaki di er kadınlarla her zaman mesafeli bir ili ki ya amı tır. Onun yakınlık kurabildi i tek kadın, bakımını üstlenen kız karde i Lisa’dır. Kız karde inin isminin bu romandaki Bayan Benjamenta ile aynı olması da onun hayatından bir parçadır aslında.

Jakob, karamsar ve mutsuz bir figürdür. Mutlu bir ki i izlenimi yaratmaya çalı sa da onun mutsuzlu u, ailesi ve çocuklu u hakkındaki dü üncelerini dile getirdi i kesitte hissedilmektedir.

Ben asla çocuk olmadım, bu yüzden de eminim ki bende her zaman çocuksu bir yan olacak. Sadece büyüdüm, eri kin oldum fakat özüm aynı kaldı. Aptal kavgalardan hala yıllar önce aldı ım tadı alıyorum. te olay da bu ya; ben aslında hiç aptalca kavgalara girmedim ki. Çok önceleri bir kere a abeyimin kafasını delmi tim. Bu bir kaza idi, aptalca bir kavga de il. Elbette bir dolu aptallıklar, cahillikler oldu, fakat olaylar beni her zaman dü üncelerden daha fazla ilgilendirdi. Her yerde, aptal kavgalarda bile derin bir eyler bulmaya çok erken ba ladım. Kendimi geli tirmedim. Bu sadece öylesine bir saptama. Belki benim asla dallarım ve köklerim olmayacak. Belki bir gün benim varlı ımdan ve kayna ımdan güzel bir koku ya da ona benzer bir ey çıkacak, çiçek olaca ım ve sadece zevk için çevreme güzel

kokular saçaca ım ve Kraus'un aptal, kibirli dedi i ba ımı e ece im. Kollarım ve ayaklarım yorgun dü ecek; ruhum, gururum, ki ili im, her ey ama her ey parçalanacak, kuruyacak. Ve ben de ölece im, gerçekten de il ama öylesine ölmü olaca ım ve sonrasında da belki altmı yıl daha böyle ya ayıp (...) ölece im. Ya lanaca ım. Yo hayır, kendimden korkmuyorum. Kendi "ben" imi önemsemiyorum ki zaten, sadece görüyorum onu ve bu da beni ü ütüyor (...) Kendimde de erli ve kayda de er bir ey bulamadı ım için çok mutluyum. Küçük olmak ve öyle kalmak. (ss.119-120)

Benin ya adı ı problemlerin merkez noktada yer aldı ı bu romanda Jakob, bu ekilde varlı ımı sorgulamaktadır. Jakob'un mutsuz geçen çocukluk dönemi onun ki ilik geli imini olumsuz etkilemi tir. Bu cümleleri okuyan okur sanki Walser'in kendisi konu uyormu izlenimine kapılmaktadır. Jakob ile ailesi arasında enstitüye geldi inden itibaren bir ileti im söz konusu de ildir. Aslında bu durum, ailesinden yakınlık göremeyen Walser ile örtü mektedir. Jakob, u ak olmak için ailesinden ayrılmı tir. Walser ise annesinin ölümünden ve babasının sorumsuz bir ki i olmasından dolayı ailesinden ayrı kalmı tir. Ayrılı nedenleri farklı olsa da ya adıkları sonuç aynıdır. Yani her ikisi de çocukluk döneminde ailelerinden uzak kalmı lardır.

Ailevi ili kileri pekiyi olmayan Jakob, aslında ailesinden kaçmak için enstitüye gelir ve orada kalmak ister.

Bir de babamın Grossat oldu unu, kusursuzlu unun beni bo masından korktu um için ondan kaçtı ımı söylemeyi ihmal etmedim. (s.11) Ailemden aldı ım e itim sizin saçma sapan kurallarınıza kafa patlatmama, bu kuralların beni aptalla tırmasına izin vermeme engel te kil ediyor. Ayrıca böyle söylesem de kesinlikle anne ve babamın yanına dönme yi dü ünmiyorum. Asla. (s.17)

Jakob, annesi ve babası hakkında detaylı bir bilgi vermez. Ailesinin yanında ya amak istememesi onun ailesiyle iyi bir ili kisi olmadı ına i aret eder. Jakob, aile ili kileri çok da iyi sayılamayacak bir aileden gelen, özellikle annesinden uzak duran, onu sevmesine ra men ondan uzak kalmayı tercih eden, dünyayı önemsemeyen sadece kendi dünyasıyla ilgilenen, hizmet etme ve boyun e me dü ünceleriyle donatılmı bir

ki i olarak kar ımıza çıkar. Anlatıcı, ailesini özlemesine ve annesinin ondan ayrı olmasından dolayı üzöldü ünü bilmesine ra men ona mektup yazmak istemez. Bu durum için öyle bir açıklama yapar; “*Olay u; haber vermeyi sevmiyorum. Bana çok aptalca geliyor. Kahretsin beni seven bir ailem olmamalıydı. Sevilmekten ve aranan biri olmaktan hiç ho lanmıyorum.*” (ss.19-20)

Walser’in gerçek hayatındaki anne ve kız karde rolü onun bu romanında da olmak üzere hemen hemen bütün romanlarında yarattı ı so uk kadın figürüyle somutla tırılır. Bu romanda da hem Jakob’un uzak olmak istedi i annesiyle hem de görüntüsüyle ki ili i birbirine uymayan Bayan Lisa Benjamenta ile bu kadın rolünün bir temsilcisi olarak de erlendirilebilir.

Walser, Morgenstern’e yazdı ı bir mektupta Jakob’un Bay Benjamenta ile birlikte gitmesini bilimsel bir sefer olarak de erlendirmektedir; “*kinici romanda kahraman, (...) bir eytana, harika bir e itmene yardımcı olarak ba lanarak Asya’ya gider. Bilimsel bir sefer.*”¹⁵¹ Bilimselli e dair hiçbir eyin olmadı ı enstitüden ayrılan Jakob ve Bay Benjamenta gene bilimsellikten uzak bir yola çıkarlar. Onun alaylı konu ması bu cümlesinde de önce eytan sonra da harika terimlerini kullanmasıyla görölmektedir. Walser’in bu alaycı dili Jakob’un da alaycı ve kopuk anlatım tarzıyla bütünle mektedir. Jakob’u önemli kılan Walser’in dü üncelerini ve ya am eklini somutla tırmasıdır.

Benjamenta enstitüsünde oradaki çocukların girmelerinin yasak oldu u bir oda vardır. Anlatıcı, bu odayı aktarırken okur oranın oldukça gizemli oldu unu dü ünür. “*Burada gizli odalar var imdiye kadar hiç girmedim. (...) Acaba orada neler görürüm? (...), burada bir yerlerde muhte em eyler var.*” (s.19) Fakat romanın sonuna yakla tıkça anlatıcı, bu odaya girer ve aslında orada hiçbir eyin olmadı ını görür. “*Ayrıca ben geçenlerde iç salonları da gördüm ve unu söylemeyim ki; iç salon diye bir ey yok. çeride iki oda var, fakat ikisinin de salona benzer bir yanı yok. kisi de tutumlulu un ve sıradanlı ın ta kendisi gibi dö enmi ler ve hiçbir gizemli yanları yok.*

¹⁵¹ Klaus - Michael Hinz, Thomas Horst, *Robert Walser*, Suhrkamp Taschenbuch, Frankfurt am Main 1991, 47

Çok garip.” (s.109) Enstitünün bu kutsal odası aslında hayat karısında bir duru u olmayan Walser’in bo dünyasını temsil etmektedir.¹⁵²

Walser’in yapıtlarındaki ana figür, genellikle bir o lan çocu uyla bir delikanlı arasında kalmı , henüz büyümemi genç bir adamdır. Yani ne yapaca ına karar verememi , bir konumdan ba ka bir konuma atlayan, istedi i gibi davranan, hayatın düzenine aldırı etmeden ya ayan daha do rusu ya amaya çalı an bir ki i olarak donatılan bu figürler hayat karısında bir duru sergileyemezler.

Olay konu malardan, mektuplardan, günlüklerden ve aslında yazma eyleminden olu maktadır. Josef Hofmillers, Jakob von Gunten romanı için “(...) *bir gün bile dayanamayacak kadar güçsüz ve kuru bir yazı*”¹⁵³ tanımlaması yapar. Onun bu tanımlaması neredeyse hiçbir olayın yer almadı ı ve olaysızlı ın neden oldu u kuru bir anlatımdan olu an roman için do ru bir saptama olarak kabul edilebilir. Walser’in bu romanı, di er romanları gibi olaylarla dolu bir örgüye sahip bir roman de ildir. Günlük boyunca yazdı ı eyler, aslında kendisini anlatmaktadır. Kendisini anlatırken do al olarak di er figürlerle olan ili kisini de anlatır.

Jakob’un anlatım tarzı, Walser’in kendisi bu günlü ü tutuyor ve bize bunları anlatıyormu izlenimi vermektedir. Walser’in yapıtlarında okur, sürekli Walser konu uyormu gibi dü ünebilir ve kendisine göre aslında bu dü üncesinde haklıdır da. Çünkü Walser yapıtları okuru ço unlukla bir izlenim uyandırmaya, yapıta üpheyle bakmaya yönlendirir. Okur, romanın daha ba ından itibaren sonu gelmeyen bir dü ünce seline ve -acaba eklinde- kararsızlı a kapılır. Romanın tuhafı ı okuru cezbetmekte ve okurun romanı sonuna kadar üphe içinde okumasına neden olmaktadır.

---

¹⁵² Dellin, 51

¹⁵³ Wagner, 22

Melankoli ve sevinç, yasak ve özgürlük, vazgeçme ve zevk arasında gidip gelen Jakob, romanda sürekli huzursuz olan bir bireyin tablosunu çizer. Walser'in içsel huzursuzluğu onun bu dünyada huzursuz ve mutsuz figürler yaratmasına neden olmuştur. Bu romanında da çevresiyle ve kendisiyle barışık olmayan, mutsuz bir anlatıcının anlatımıyla onun hayallerden ve kurallardan oluşan bu dünyasına tanıklık ederiz.

2.2.1.3. Anlatıcı - Enstitü - Enstitü Ö rencileri

Walser metinlerinde genellikle yorum yapan, ele tiriilerde bulunan, yaptı ı manevralardan dolayı takibi zor olan bu yüzden özellikle dikkat etmeyi gerektiren anlatıcılar söz konusudur. Bu anlatıcılar, sadece olayları aktaran bir aracı konumunda de illerdir. Onlar, anlatılan dünyanın önemli bir üyesi olurlar. Onlara yüklenen özellikler Jakob von Gunten romanında anlatıcı Jakob ile somutla maktadır. Jakob'un akıcı bir anlatımı benimsemeyen, olayların içinde yer alan bir anlatıcı olarak ekillendirilmesi, ona yazar tarafından yüklenen önemli bir fonksiyondur.

Anlatımın kökeninde anlatıcı-konu ma-hikaye yer almaktadır.¹⁵⁴ Kurmaca bir figür olan anlatıcının konu ması ya da anlatması ile okur, onun sesini duyar. Okur ilk etapta sesini duydu u anlatıcı Jakob'un aktardı ı kadar olaylara tanık olur. Jakob, bu romanda olayları hem anlatan hem de ya ayan bir figür i levi üstlenir. Onun enstitüye ve ö rencilere yakla ımı kurgulanan dünyayı ana hatlarıyla göstermektedir. Okur ö rencileri, enstitüyü yani tanık olunan dünyayı figürün gözünden tanır. Onun yorumları, bu konuda yol gösterici olmaktadır. Anlatılan hikayenin hem ba ki isi hem de anlatıcısı oldu u için Jakob, aslında romanın perspektif ta ıyıcısıdır (Perspektivträger). Perspektif ta ıyıcısı oldu u için romanı ki isel (personal) anlatım biçiminin özelli i ile figür a ırlıklı izlemek olanaklıdır.

Anlatıcı, enstitü hakkında hiçbir ey anlatmadan ya da kim oldu unu dile getirmeden aniden ele tirel bir cümleyle okura seslenir. Söz konusu yerden duyulan ho nutsuzluk belirgindir. *“Burada do ru dürüst bir ey ö renilmez. E itmen eksi i var ve biz de Benjamenta Erkek Enstitüsü ö rencileri olarak hayatta asla ba arılı olamayız. Demek istedi im; gelecekte hepimiz küçük insanlar olaca ız, yükselemeyece iz.”* (s.7) Bu kesitlerle kendisini hissettiren olumsuz anlatım tutumu Jakob'un günlü üyle neredeyse birebir örtü mektedir.

---

¹⁵⁴ Lahn/ Meister, 60

Anlatıcı, enstitüdeki bütün öğrencileri kendi bakış açısından okura aktarır. Onların görünüşlerini ayrıntılı bir biçimde anlatırken ki ilişkileri ile ilgili çok fazla detaya girmeden bilgi verir. Onlar, olaylara çok fazla dahil olmaz. Çok az diyaloga girdikleri için Jakob'un aktardıkları yönlendirici olmaktadır. Aktarılanlar, Jakob'un gözlemlerinin ve yorumlarının bir bütünüdür.

Anlatıcı, enstitüye geldiği ilk güne göre farklı bir davranış sergilemeye başlar. İlk gün kapıyı Kraus açtığinde onu bir maymuna benzeten anlatıcı, şimdi ise ona büyük değer vermektedir. Jakob, Kraus'u anlatırken kendisiyle zıt özellikleri olduğunu ama buna rağmen onu sevdiğini farklı bir tarzda dile getirir ; *“Gün geçtikçe Kraus bana daha sitemkar bakar oldu. Bu bana gayet uygun. Sevdiğim insanları az da olsa kızgın görmek hoşuma gidiyor. Hiçbir şey beni kalbimde yer etmiş insanların hakkımda yanlış fikirler edinmeleri kadar mutlu etmez.”* (s.22) Anlatıcının Kraus'a duyduğu sempatiyi bu ifadelerinden rahatlıkla çıkarmakla birlikte onun bu sempatisini dile getirmek için kullandığı yöntemin farklı olduğunu anlamaktadır. Sevdiği insanları kızgın görmeyi seven anlatıcı, Kraus'u da bu kızgın insanlar kategorisine dahil ederek onu sevdiğini ima eder. Bu, anlatıcının duygularını dolaylı yoldan dile getirmeyi tercih ettiğini göstermektedir.

Enstitüdeki öğrencilerin itaat etmekten başka bir şey olmadığını dile getiren anlatıcı, itaat konusunda Kraus'un çok iyi olduğunu ifade eder; *“(…), okul arkadaşlarımdan biri olan Kraus'a söyledim (...) itaat konusunda emirleri canla başla yerine getirmekte uzmanla an Kraus kadar olmasa bile hiç de fena sayılmam.”* (s.7) Jakob, Kraus'taki itaat anlayışını görünce onunla ilgilenmeye başlar. Ondaki saygı, itaat ve hizmet etme anlayışına hayran kalır. Anlatıcı enstitü öğrencisi Kraus hakkında bilgi verirken anlatıcı, aslında kendisini de ele verir. Kraus'un kendisinden daha çok itaat ettiğini dile getirir. Gülmenin ve gevrekliğin yasak olduğu bu enstitüde Kraus'un gülmemesi de anlatıcının onun hakkında verdiği detaylardan birisidir; *“Kraus ise asla gülmez.”* s.9 Enstitü öğrencilerinin gülmesi yasaktır. Çünkü gülmek için gereken gevreklik onlarda yoktur. Onlar her zaman, sert ve disiplinli olmak zorundadırlar.

Enstitüdeki e itimin amacı, itaat etmeyi ve sabretmeyi öğrenmektir. Anlatıcı, bu e itimi bir tür “*içsel kazanım*” (s.7) olarak de erlendirmektedir. Bu yüzden, bu e itimden memnun olmadığını her defasında dile getirir. Romanın başlangıcından itibaren yonun bir biçimde hissedilen ele tiri anlatım tutumu, enstitüdeki e itimi anlattığı bu kesitte somutla maktadır.

O lan çocu u nasıl davranmalı? Temelde dersler hep bu soru etrafında dönüyor. Hiç bilgi edindirilmiyoruz. Daha önce de belirtti im gibi e itimen eksikliği var. Demek istedi im, yüce e itimen ve öğretmenler ya uyuyorlar; ya ölüler; ya ölü gibi görünüyorlar ya da ta la mılar. Sayılarının hiç önemi yok, bizlere hiç faydaları da yok. (s.8)

Enstitü derslerinin içeri i, “*o lan çocu u nasıl davranmalı?*” sorusu etrafında dönmektedir. Anlatıcı “*Hiç bilgi edindirilmiyoruz*”, diyerek öğretmenlerin çalı mamasını ele tiren ve istedi i gibi bir e itim görememekten yakınan bir tutum takınarak, öğretmenlerini bir ölüye benzetir. Enstitüyü ele tirirken oradaki öğretmenleri de ele tirmekten geri durmaz. Onun istedi i ey, para kazanmaktır. Aslında onun içinde zengin olmak ve sürekli para harcamak isteyen bir kişilik vardır. Ama bunu yapamadığı için u aklık okuluna gelmiştir. Onun yaptıkları ile dü üdü ü eyler arasında çok büyük bir fark vardır. Zengin olmak isteyen anlatıcının lüks bir hayat sürdürmek istemesi ile zengin kişilerin emrinde çalı an bir u ak olma çabası zıt bir tablo olmaktadır. Onun içinde bulundu u durumdan hoşnut olmayışı ama aynı zamanda kabulleni i neredeyse sürekli vurgulanan bir paradoks olarak görülebilir.

Jakob, Kraus’un itaat anlayışını anlatırken kendisinin de aniden bilinçsiz bir şekilde nasıl itaat etti ini Bay Benjamenta ile olan konuşmasını anlattığı kesitte aktarır. İlk etapta enstitüye alı amayan anlatıcı, Bay Benjamenta ile görüşür ve oradan ayrılmak istedi ini dile getirir. Bay Benjamenta ile olan konuşmasında anlatıcı ne kadar itaatkar olduğunu fark eder. Enstitü için para isteyen Bay Benjamenta karşısında hemen onun iste ini yerine getirir. “*(...) ilginç ama her ne kadar bu sefaletten etkilenmi olsam da emre hızlı bir şekilde itaat ettim. (...) kayıt parasını itaatkar bir şekilde*

bırakıverdim.”(s.11) taat etme fikri, enstitüdeki e itimin amacıdır. Bu yüzden itaat etmek, romanda önemli bir davranış ekli olarak ele alınmıştır.

Anlatıcının enstitüyü ele tiri derecedeki dü ünceleri roman boyunca dikkat çekmiştir. “*Bizler aptal mıyız? Tir tir titriyoruz. Bilinçli ya da bilinçsiz her eye karşı saygılıyız, (...)*” (s.77) Anlatıcının ele tiri yaklaşımları onun tutumunu ve perspektifini ekillendirir. Her eyi körü körüne dü ünme sizin kabul ederek aslında yanlış yaptıklarını bilir fakat buna rağmen bunun için bir şey yapmaz. Çünkü itaat eden bir u ak olmak için oranın kurallarına ayak uydurmak zorundadır.

Anlatıcı, enstitüdeki ortamı anlatırken sürekli birbiriyle uyum içinde olmayan cümleler kullanır. Biraz önce söyledi i eyi biraz sonra kabul etmemesi, onun tutarsız ki ilinin göstergesidir. Sayfalar boyunca büyük kent ele tirisini yapan anlatıcının daha sonra dile getirdi i “*Büyük ehrin gürültüsünü ve bu hareketli kalabalığı seviyorum.*”(s.38) cümlesi, onun içinde bulunduğu zıtlığı göstermektedir. Aslında bu ifadeler, Walser ile benzerlik göstermektedir. Walser’in ruhsal sıkıntılarında kaynaklanan a rı kararsızlığı onun iddetli bir karma a ya amasına neden olmaktadır. Walser’in “*Körüm ve her eyi görüyorum, dilsizim ve konu uyorum, hiçbir eye itaat etmiyorum ve en yetenekli itaat edenim.*”¹⁵⁵ eklindeki ifadeleri onun ki ilindeki tutarsız ve kararsız tarafı gösterir. Birbirine zıt ifadeleri bir araya getirerek dü üncelerini dile getiren Walser, nasıl birisi oldu una karar verememektedir. taat etmedi ini söylerken kendisini en yetenekli itaat eden birisi olarak görmesi ona üpheyle yaklaşımasına neden olmaktadır. Jakob da bu ba lamda kurdu u zıtlıklar dünyasında Walser gibi tutarsız bir tavır sergilemektedir. Ba ka bir deyi le; Jakob çeli kileriyle Walser’in romana girmi bir kopyası/izdü ümü gibidir.

Anlatıcının enstitüde kaldığı süre içinde söyledi i “*Hasret çekti imi sanmıyorum. Saçmalık. Burası da güzel.*” (s.19) cümlesi onun bazı eylerin farkında oldu unu gösterir. O, içinde bulunduğu durumdan memnun olmamasına rağmen memnunmu gibi bir oyun oynar aslında. Bu çeli kili ifadeleri de onun oyununun bir

---

¹⁵⁵ Hinz, Horst, 71

parçası olur. Söyledi i bir cümlelin ardından o cümleyi çürüten ba ka bir cümle söylemesi onun bazı eylerin farkında oldu unun ama bunu inkar etmeye çalı tı ının bir göstergesi olarak de erlendirilebilir. “*Muhte em bir ikili hayat sürüyorum; biri düzenli biri düzensiz, biri kontrollü, di eri kontrolsüz, biri basit di eri fazla karma ık iki farklı hayat.*” (s.116) Bu çeli ki, aslında Walser figürlerinin önemli bir özelli idir. ki farklı hayat sürdürdü ünü dile getiren Jakob bu iki farklı hayat arasında kalmı ve nereye ait oldu unu bilemedi i için de bu ekilde çeli ki dolu bir hayatın ortasında kalmı tır. Elias Canetti, “*Robert Walser’i bir keresinde bütün airlerin en gizlisi olarak tanımlamı tır. Jakob von Gunten da onun gizli kalmı bir figürüdür.*”¹⁵⁶ Bunun sebebi ise Jakob’un bir yandan boyun e me di er yandan da enstitünün kurallarını reddetmeye çalı ma ve a a ılık duygusu arasında kalmasıdır. Zıtlıkların bir arada toplandı ı figür olan Jakob, bu zıt dünyaların arasında kalarak sıkı mı , gizli kalmı bir figür olarak kar ımıza çıkmaktadır.

Anlatıcı, enstitüde üniforma giydiklerini anlattı ı bir kesitte okuru bu durum için hazırlamamı tır. Üniforma giydiklerini dile getirmeden önce ifade etti i cümlelin üniformayla hiçbir ilgisi yoktur. Sigara içmekten ve savurganlık yapmaktan bahsetmesine ra men aniden üniforma hakkındaki dü üncelerini aktarmaya ba lar. Bu durum aslında Walser anlatıcısı/anlatıcıları için tipik ve anla ılabilir bir durumdur.

Benim gibi sigara içenler, savurganlık yapıyor olsalar bile yine de ilgi görürler. Üniforma giyiyoruz. Bu üniforma, bizi hem a a ılıyor hem de yüceltıyor. Üniformalarla çekingen biri gibi görünüyoruz. Bu belki bir utançtır. Fakat üniformanın içinde aynı zamanda güzel de görünüyoruz. Bu bizi kendisine ait yırtık ve kirli kıyafetlerle dola an insanların içinde bulundu u utançtan kurtarıyor. Örne in benim için üniforma giymek çok iyi, çünkü ben ne giymem gerekti ine kolay kolay karar veremem. Ne var ki bu konuda da karma a ya ıyorum. (s.8)

Enstitüdeki tüm ö renciler üniforma giymek zorundadırlar. Anlatıcı da üniforma giymenin kendisi açısından önemli oldu unun farkındadır. “*(...) benim için üniforma giymek çok iyi çünkü ben ne giymem gerekti ine kolay kolay karar veremem. Ne var ki*

¹⁵⁶ Walter Hinck, *Romanchronik des 20. Jahrhunderts, eine bewegte Zeit im Spiegel der Literatur*, Dumont Verlag, 2007, 51

bu konuda da karma a ya ıyorum.” (s.8) Anlatıcının kararsız bir yapıya sahip olması ve bu konuda sorunlar ya aması onun kendisi hakkında söyledi i bu cümleden anla ılmaktadır. Anlatıcı, karma a ya adı nın farkındadır. Üniformayı hem be enen hem de be enmeyen anlatıcı, bu konuda ya adı ı sıkıntıyı dile getirmektedir. Üniforma giymek, romanda simgesel bir öneme sahiptir. Çünkü bu, basit bir üniforma de ildir. Walser için üniforma giymek, kendisini gizlemek anlamına gelmektedir. Anlatıcı, üniformanın aslında kendisini gizleyen bir maske oldu unu hissettirmektedir. Çünkü Walser’de taktı ı birtakım aksesuarlarla (yelek, apka gibi) kendisini farklı bir biçimde gösterme dü üncesi hakimdir. Üniforma, onun görüntüsünü de i tirerek farklı görünmesine neden olmaktadır.

Daha sonra Heinrich adında bir ö renciyi anlatmaya ba layan anlatıcı, bu ö rencileri okura aktarırken onların hem dı görünü ünü hem de dünya görü lerini dile getirir;

nsan bu gence ister istemez, hiçbir ey dü ünmeksizin sevecen davranıyor. Dükkanların önünde durup sessizce camekandaki e yaları, abur cuburu izliyor büyük bir içtenlikle. (...) Henüz küçük bir çocuk olmasına ra men e itimli bir yeti kin gibi konu uyor ve öyle de davranıyor. Saçları her zaman düzenli bir ekilde taranmı ve ayrılmı oluyor ki; bu konuda a ır ı özensiz oldu um için ona ayrı bir saygı duymalıyım (...) Ki ilik sahibi de il. Çünkü henüz bunun ne anlama geldi ini bile bilmiyor. Eminim ki hayat hakkında da dü ünüyordur, hem niçin yapsın ki? (...) U ak olmak istedi ini söylüyor. Bunu söylerken hiç de istekli de il. (ss.9-10)

Anlatıcının Heinrich hakkında söylediklerinden yola çıkarak onun Heinrich’i sevimli buldu u ve saçlarından dolayı da ona hayranlık duydu u söylenebilir. Onun dı görünü ünden bahsederek daha sonra iç dünyasına iner. Pek bilinçli bulmadı ı Heinrich’i sakin ve biraz da saf birisi olarak sunar. Anlatıcı, aslında burada Heinrich’i anlatırken ki ili in ne oldu unu bilmeden, enstitüde u aklık e itimi görmelerini ele tirmektedir. Ö rencileri tanıtırken enstitünün yapısıyla bu ö rencilerin ki iliklerinin uyu up uyu madı nı ço unlukla ele tirel bir tutumla tartı ır ve bu sayede enstitünün yapısını ne oldu unu hem de ö rencilerin ki iliklerini bir arada verme olana ı bulur.

Enstitünün di er bir ö rencisi ise Schacht adında bir figürdür. Anlatıcı, Schacht'ı görüntüsünden yola çıkarak aktarır;

(...) Schacht, ilginç biri (...) Gülmeyi seviyor ama güldükten hemen sonra yüzüne ve duru una çok yakı an a ır bir melankoliye kapılıyor. Schacht'ın çok beyaz bir yüzü ve adı konmamı manevi sancıları ifade eden ince uzun elleri var. Narin vücut yapısına sahip ve yerinde duramıyor. Kıpırdamadan ayakta durmak ya da oturmak onun için neredeyse imkansız. (...) Somurtmayı da çok seviyor (...) Ço unlukla yakınıyor. Benim de sohbetten en çok sevdi im eydir yakınma. (ss.12-13)

Schacht, anlatıcının bakı açısından karamsar bir yapıya sahip, olaylar kar ısında sürekli yakınan, mutsuz bir ö renci tablosu çizmektedir. Bu mutsuzluk aslında enstitünün kurallarına ayak uyduramamasından kaynaklanmaktadır. Enstitünün en önemli özelli i sert kurallarının olmasıdır. Fakat ö renciler, bu kurallara kar ı çıkmak istemektedir. *“Schacht’la beraber sıkça benim odama çıkar, elbiselerimizi ve kıyafetlerimizi çıkarmadan yata a uzanıp kurallara aykırı olsa da sigara içeriz. O, genelde kurallara pek kulak asmaz. Do rusunu söylemek gerekirse ne yazık ki benim de bu konuda ondan a a ı kalır yanım yok.”* (s.12) Aslında enstitü, bir dizi kurallardan olu an bir yerdir. Bu kurallar da hem anlatıcı hem de di er ö renciler tarafından, Kraus hariç, çi nenir. *“Schacht’la birlikte zevk için mum yakıyoruz. Bu kesinlikle yasak, fakat zaten tam da bu yüzden mum yakmak bu kadar zevkli ya. Kim takar kuralları (...)”* (s.13)

Kural ezberlemek ve enstitüde bu kuralları yerine getirmek onların yapması gereken görevler arasındadır. Jakob, onların yapması gereken eyleri öyle anlatır; *“Aslına bakarsanız biz ö rencilerin, ya da çırakların yapaca ı çok az ey var; bizlere neredeyse hiç görev verilmiyor. Burada geçerli olan kuralları ezberliyoruz.”* (s.8) Onlar u ak olmak için kendilerine ayrı bir dünya kurmuşlardır. Bu dünyanın kurallarını eksiksiz yerine getirmek de onların ya ama amacı olmu tur. Jakob, yapmaları gerekenleri anlatırken ders sırasında nasıl davranmak zorunda olduklarını da detaylı bir biçimde okura sunar.

(...), burnumuzu silmeye bile kalkı amayız. Eller ders süresince diz üstünde durur ve görünmezler. Eller, insan kibrinin ve açgözlülü ünün be parmaklı kanıtıdır, bu yüzden de masa altında güzelce gizlenmelidirler. (...) Ö rencilerin burunları küt ve temiz görünmelidir, her eyi gözeten kurallar bunu gerektirmektedir. (...) Gözlerimiz zaten dalgın dalgın bo lu a bakmaktadır. Bu da kural gere idir, (...) Saçlarımız her zaman temiz, güzelce taranmı ve fırçalanmı tır. Hepimizin saçları tam ortadan ayrılma tır, simsiyah ya da sapsarı yerküreyi ikiye ayıran bir kanal gibi. Böyle yapılmalıydı. Saçlarımız da kurallara uygun olarak ayrılmalıydı. Bu yüzden; saçlarımızı kusursuzca taranıp, aynı kusursuzlukla ayırdı mız için birbirimize benziyorduk. (ss.47-48)

Enstitünün ba ka bir kuralı da tabaktaki yeme in hepsini yemektir. Ö rencilerin yeme in bir kısmını tabakta bırakmaya hakkı yoktur. Bu duruma ilk etapta alı amayan Jakob, daha sonra taba ında küçük bir yemek artı ı bırakmadan her eyi silip süpürmeye ba lamı tır. “*Yeme i reddetmek aklımın ucundan bile geçmiyor. Evet, ba langıçta kibirli ve küstahtım.*” s.26 Önceleri yeme i reddetmeyi bir kibir olarak de erlendiren Jakob, zamanla enstitüde kibirini yendi ini dü ünmeye ba lar.

Anlatıcı, enstitüyü ve kuralları anlatırken birden enstitüye geldi i ilk güne geri döner. Geriye dönü tekni iyle yansıtılan bu kesitlerde kendisini ele tirir. Zaten anlatıcı, roman boyunca kendisini ve etrafındaki insanları ele tirerek içinde bulundu u durumdan ne kadar huzursuzluk duydu unu belli etmektedir. Ba kalarıyla aynı odada kalmak istemeyen anlatıcı, daha sonra ona verilen tek ki ilik odadan da ho nut olmaz. Yalnız kalmak isteyen Jakob, bu yüzden tek ki ilik bir oda talebinde bulunmaktadır. Ama daha sonra bu yalnızlık fikri onu korkutmu tur. Aslında bu durum da anlatıcının çeli kili dü üncelerinden birisine örnektir. “*Ve burası kesinlikle fare ya da köpek yuvasını andırıyor. Ama burayı be endim. Ben de bunları söyleyecek kadar yüzüstü ve nankörüm de il mi?*” (s.15) Jakob, ilk etapta be enmedi i bir yeri daha sonra fikir de i tirerek be enmeye ba lar. Ondaki hızlı fikir de i imleri onun çeli kili bir ki ili nin göstergelerinden birisidir.

Roman boyunca anlatıcının çeli kili ifadeleri devam etmektedir. Anlatıcı “*Dostlarımı ve arkada larımı seviyorum*” (s.34) cümlesiyle onlara olan sevgisini dile getirmesine rağmen sayfalar sonra “(...) *Kraus, Schlacht, Hans ve Schlinski gibi arkada lara sahip olmak beni üzüyor*” (s.91) ifadesiyle içinde bulundu u çeli kiyi somutla tırmaktadır. Jakob’un,

Sevdim insanları az da olsa kızgın görmek hoşuma gidiyor. Hiçbir şey beni kalbimde yer etmiş insanların hakkımda yanlış fikirler edinmeleri kadar mutlu etmez. (...), dünyada en çok sevdiğim kişinin hakkımda hastalıklı, yanlış düşüncelere sahip olması bana ifade edilmeyecek derecede hoş geliyor. (s.22) Kavga etmesem hasta olurum. (s.24) Biraz azarlanmak, başırlamak, ayıplanmak, cezalandırılmak istiyorum, bu bana iyi gelecek. Çocuk muyum acaba? (s.119)

gibi tutarlılıktan yoksun kalmış cümleleri onun farklı düşünce biçimini ortaya çıkarmaktadır.

Jakob von Gunten’da anlatıcı türü ve konumunun ani değişimlik göstermesi dikkat çekmektedir. “(...) *kayıt parasını itaatkar bir şekilde bıraktım. O zamanki duygu ve düşüncelerim şimdi bana ne kadar komik geliyor. Parayı aldıktan sonra sessizdim.*” (s.11) Görüldüğü üzere ben anlatıcı, yerini hemen o anlatıcıya bırakmaktadır. Ben-anlatıcıda iç dünyanın yansıması söz konusuysen, o-anlatıcıda sadece gözlem söz konusudur.

Anlatıcının ve pozisyonunun metinde sürekli değişmesi, metnin gidişatını okur açısından zorla tırmaktadır. Jakob’un burada biz olarak bahsettiği Benjamenta Erkek Enstitüsündeki öğrencilerdir. Jakob’un perspektifinden öğrencilerimiz ve genellikle eleştirel bir anlatım tutumunun sergilendiği romanda okur enstitüdeki yasaklarla karşılaşmaya kalır. Jakob, günlük yaşamda bu yasakları vurgulu bir biçimde sürekli dile getirir. Bu onun bu yasaklardan duyduğu hoşnutsuzluğun ifadesidir. Enstitünün kurallarına göre ya amaç zorunda olan öğrenciler, hem derste hem ders dışında sürekli ciddi bir duruş sergilemeli ve isteklerini bastırmalıdır.

Anlatıcı, zaman zaman tuttu u günlü ü ne zaman ve nasıl yazdı ı hakkında bilgi verir; “*Bu satırları genellikle geceleri, biz ö rencilerin bo bo oturdukları ya da çalı tıkları büyük çalı ma masasının üzerindeki lambanın ı ı nda yazıyorum.*”(s.28) Onun anlatımı sanki kar ısında birisi varmı ve onunla konu uyormu gibi bir izlenim yaratır. O, yazarken ara sıra “*Burada kesmeliyim.*” (s.99) ekinde açıklamalarda bulunur. Haber verir gibi bir anlatım tarzıyla okura yönelmeler/yönlendirmeler söz konusudur.

Jakob, anlatıcı olarak Walser için tipik sayılabilecek bir örnektir. Günlüklerinde, olayları aktarırken, gel/gitleri, anlattı ı olaydan/ eyden kopu ları çok belirgindir. Ba ka bir deyi le bir strateji uygulamaksızın, naif içinden geldi i gibi anlatır. Jakob’un kafa karı ıklı ı anlatıma da yansır.

Acaba Bay Benjamenta tarafından cezalandırılmak için mi çabalıyorum? Yoksa içimde haylaz güdüler mi ta ıyorum. Her ey ama her ey mümkün. En kalle çe, en ahlaksızca olan bile. imdilik yeter, yakında u otobiyografimi de yazaca ım. Bay Benjamenta’yı oldukça ho buluyorum. Harika kahverengi bir bıyı ı var, de il mi? Harika kahverengi bir bıyık mı? Aptalın tekiyim. (s.37)

Anlatıcı, sürekli kendisine sorular yöneltir. Aslında do ru cevabı kendisi de bilemez. Anlatırken birden kesmek ister ve “*imdilik yeter*” der fakat sonra tekrar devam eder. Jakob, yapmak istedikleriyle uymak zorunda oldukları arasında kalan bir figürdür. Arada kalmı lık, onun kararsız bir ki ili e bürünmesine neden olmaktadır.

Anlatıcı romanda enstitünün di er ö rencilerini de sık sık olay örgüsü içerisinde betimler. Schlinski, bu ö rencilerden biridir. Anlatıcı, Schlinski’yi u cümlelerle okura tanıtmaya çalı ır;

Schlinski’nin ayakkabıları her zaman parlayacak kadar temiz olur. Garip ama onu genellikle elbiselerini temizlerken, çizmelerini silerken ya da apkasını fırçalarken görürsünüz (...) Schlinski’nin yapı itibarıyla zayıf, çok güzel bir yüzü ve gün içerisinde yeteri kadar tarayıp bakamadı ı dalgalı saçları var (...) Zeki olmadı ı kesin (...) Belki saf

denilebilir (...) Hareketli caddelerde tembel tembel dola mayı çok sever.
(ss.21-22)

Schlinski'yi tembel bir ö renci olarak de erlendiren anlatıcı, onu sürekli temizlik yaparken gördü ü için u aklı a uygun birisi oldu unu dü ünür. Çünkü ona göre, u akılık için çok zeki olmak gerekmektedir.

Enstitü, ki inin kendisini e itmesine olanak sa lamaz. Orada ö renilmesi gereken ey ki inin kendisine hakim olabilmesidir. Anlatıcı, enstitüde yapmaları gereken görevleri u ekilde aktarır;

(...), biz ö renciler zatı muhteremlerden daha erken kalkmak, sınıfı ve müdür odasını derleyip toplamak zorundayız. Bu i i hepimiz iki er ki ilik gruplar halinde dönü ümlü olarak yapıyoruz. (s.25) Biz ö renciler sınıfı genellikle sıcak su ve sabun ile temizliyoruz. Her eyi kendimiz yapıyoruz. Hizmetçiler gibi çalı ırken her birimiz önlük takıyoruz ve kadınlarla özde le en bu önlüklerin içinde hepimiz ama hepimiz çok komik görünüyoruz.(...) Fakat temizlik günleri çok e lenceli geçiyor. Yerler ne e içinde paspaslanıyor, mutfaktakiler dahil olmak üzere tüm e yalar parlatılıyor. Bu iç için fazlasıyla bez ve deterjan mevcut. Masa ve sandalyeler suyla temizlenir, kapı kolları parlayıncaya kadar silinir, pencere pervazlarının tozu alınır ve silinir, herkesin bir i i vardır, herkes bir eyle me gul olur (...) Bu i leri yapma zorunlulu umuzun nedenleri üzerine dü ünmeden çalı ıyoruz. (s.30)

Enstitüde dersler iki a amalıdır. Birincisi teorik, ikincisi de uygulamadır. Fakat onların yapması gereken en önemli ey ezberdir. Neyi neden yaptıklarını bilmeden bir yola giren ö renciler için bu temizlik i i, onların e itiminin amacını olu turmaktadır. Anlamsız dersler ve ders içerikleri, aslında enstitünün bo ve anlamsız dünyasına i aret etmektedir. Anlatıcı, bilinçsiz bir e itim aldıklarını kabul etmekte ve bunu dile getirmektedir.

Enstitüdeki ö rencilerden biri de Hans'tır. *“Zayıf, kaba ve kemikli... Hans, dikkatli bakı ları davet eden bir çocuk de il. Onu umursamıyor de ilim, kesinlikle ama nasıl söylesem, biraz uzak ve hafif.... Sevgi dolu, iyi bir arkada .”* s.34 Anlatıcı, Hans'ı pek kayda de er bir ö renci olarak görmez. Onu basit bulur ve onunla ilgilenmez. Ona kar ı uzak bir tavır sergiler. Bu yüzden onunla ilgili pek bilgi vermez.

Peter ise *“(...) Peter, on bir arkada ımız arasında en ap al ve sakarı. (...) Öyle görünüyor ki onun burada, Benjamenta Enstitüsünde bulunmasının tek amacı o muhte em aptallıklarıyla parlamak. Belki burada oldu undan çok daha fazla, hatırı sayılır ölçüde aptalla acak.”* (s.35) ekinde cümlelerle tanıtılır. Peter'in sakarlı mını anlatan anlatıcı, onun enstitüde daha çok aptalla aca mını dile getirerek orayı da ele tirmekten geri durmaz. Aptalla masının sebebi enstitüde ki isel geli imlerin yasak olmasıdır.

G. Piniel, bu ö rencilerin sınıfını *“hassas, ne eli, acılı, karanlık bir sınıf”*¹⁵⁷ olarak de erlendirmi tir. Bu karanlık olarak nitelendirmenin sebebi, ö rencilerin herhangi bir geli im göstermeden, körü körüne ba lanmayı ö renerek baskı altında ya amayı kabul etmeleri dü ünülebilir. Buradaki ö renciler hizmet etmeyi amaç edinmi , bir grup ezik insanı sembolize etmektedir. Anlatıcı, modern insanlar ve onların köle olmasıyla ilgili dü üncelerini dile getirir; *“...modern insanlar arasında da köleler var; kibirli tükenmi insanlar. Belki günümüz insanları olarak hepimiz kızgın kırbaç sallayan, kaba bir dünya fikrinin hükmetti i kölelere benziyoruz.”* (s.65) Kölelik dü üncesi, ben-anlatıcının bu cümlelerinde aç ı a çıkmaktadır. Boyun e me, baskı altında ya ama fikri, onları aslında kölele tirmektedir. Walser'in de boyun e meye kar ı olan duru u, Jakob ile somutla maktadır.

Anlatıcının ki isel olarak en belirgin özelli i insanlarla ileti im kuramamasıdır. nsanlardan uzak durmayı tercih eden Jakob, bu durumun nedenini u ekinde dile getirir; *“Fakat ben insanlara fazla yakla maktan çekiniyorum, bilmiyorum ama samimi yakla ımların aptallı ına insanları, inandırma yetene im var demek ki.”* (s.88)

¹⁵⁷ Grenz, 7

nsanlardan uzak durarak ya amayı tercih eden Jakob, insanlara güvenemedi i için sa lıklı bir ili ki kuramaz. Onun güven sorunu roman boyunca kendini hissettirir. Walser'in de kendisine olan güvensizli i kendisini ba arısız görmesine neden olmu tur. Hatta birçok yazar Walser'deki güven için “*uyurgezer güveni*”¹⁵⁸ demi lerdir. Onun güvensizli i, romanı eline alan ve birkaç sayfa karı tıran bir okur tarafından hemen anla ılmaktadır. Çünkü bu güvensizlik, okurun romanın satırları arasında kokusunu hemen aldı ı figürün çeli kilerinden kaynaklanan bir huzursuzlu a neden olmaktadır. Walser, -belki, görünü te, sanki- gibi ifadeleri oldukça sık kullanır, bu da onun güvensizli ine ve karasızlı ına i aret eder. Çünkü onun söyledi i bir cümle daha sonra söyledi i ba ka bir cümle tarafından çürütülmektedir. Bu da Walser'in güvensiz ki ili ini göstermektedir.

Jakob, roman boyunca okura kendisini anlatan, ki ili ini aç ı a çıkaran çok sayıda ipucu verir. “*Ya lı bir adam olarak; kendine güvenen, kötü yeti tirilmi ilkel gençlere hizmet edece im, ya dilenece im, ya da yok olaca ım.*” (s.8) Anlatıcı, kötü yeti tirilmi ilkel gençler diyerek ele tirel bir tutum sergiler. Yeti me tarzını ya da e itim anlayı ını ele tirir. leriki ya amında kendisinin nasıl bir durumda olaca ını da söyleyerek aslında zaman kavramı açısından gelece e göndermede bulunmu ve tanrısal bir özellik kazanmı tır.

Olayları anlatırken sürekli kendisiyle ilgili dü üncelerini de dile getiren Jakob, roman boyunca hayattaki varlı ını sorgular. Anlatıcının “*Belki içimde çok çok adi bir var. Ama belki de damarlarımda aristokrat kanı ta ıyorum.*”(s.8) cümlesi onun kendisini iyi tanımadı ını gösterir. Anlatıcı, kendisiyle ilgili konularda kararsızlık ya amaktadır. Onun gelecekte hiçbir i e yaramayan birisi olaca ını dü ünmesi onun umutsuzlu una i aret eder.

Jakob, enstitüde bir geli me göstermi tir. Fakat bunu geli me olarak adlandırmak do ru olmayabilir. Çünkü bu geli imden çok bir dönü ümdür aslında. Onun u cümlesi, bizi bu dönü üm fikrine sevk etmi tir; “*Benjamenta Enstitüsü'ne geldi imden beri kafamı neredeyse hiçbir ey kurcalamaz oldu. Garip ve hiç alı ık olmadı ım bir memnuniyet sardı beni.*” (s.7) Hiç dü ünmeden itaat etme fikrinin

¹⁵⁸ Detaylı Bilgi için bakınız; Lussi, s 5-10

alandı ı enstitüde anlatıcının kendisinde gördü ü bu de i im aslında onu da a ırtmı tır. Çünkü, bu de i imin kendisi de farkında de ildir.

Jakob'un önünde iki hayat biçimi yer almaktadır. Birisi tamamen güç di eri de tamamen boyun e medir. Anlatıcının bu dü üncesiz bir biçimde tamamen kendisini teslim etme yönünde tercih etti i hayat, onun huzursuzlu unun ana sebebi olarak de erlendirilebilir. Anlatıcının kafasını bu ekilde hiçbir eyin kurcalamaması enstitü açısından iyi, fakat birey açısından baktı ımızda kötü bir tablo olu turmaktadır. U ak olmak isteyen ki iler orada tek yapmak zorunda oldukları ey itaat etmek oldu una göre anlatıcının kafasını hiçbir eyin kurcalamaması onun bir ey üzerine kafa yormadı ının, her eyi körü körüne kabul etti inin birer göstergesidir. Bu yüzden bu durum itaat eden u aklar yeti tirme amacı güden enstitü için iyi bir sonuçtur. Fakat birey için aslında onun bireysel gerilemesine yani ezilmesine sebep oldu u için kötü bir sonuç olarak de erlendirilebilir. Herhangi bir geli im göstermeyen ö rencilerin sadece u aklık için çabalamaları bu sınıfı ki isel geli imin amaçlanmadı ı aksine ki isel körelmenin hedeflendi i bir sınıf kapsamına sokmaktadır. Gelecek dü ünceleri olmayan ö renciler, umutsuz birer birey olarak yeti tirilmektedir. Ö rencilerin mutlu insan izleniminin arkasında, aslında kendisini gizlemeye çalı an, kendisiyle oyun oynayan birer ki ilik yer almaktadır.

Biz ö renciler bir beklenti içinde de iliz, evet gelece e dair umutlar beslemek bizlere yasak, buna ra men biz gayet sakin ve ne eliyiz (...) Bizler aptal mıyız? Tir tir titriyoruz. Bilinçli ya da bilinçsiz her eye kar ı saygılıyız, (...) (s. 77)

Enstitüde baskı altında ya ayan ve ya amayı ö renmek zorunda kalan ö renciler, güvensizlik ve kararsızlık içindedirler, bu durum da onların ya adı ı ruhsal çalkantıya i aret etmektedir. Anlatıcı, enstitüdeki ö rencilerle ortak bir noktada bulu maktadır. Hepsi de u ak olmak istemekte ve oranın kurallarına uygun ya amak zorundadır. Hepsi, aynı ekilde davrandı ı için birbirinin kopyası ö renciler ortaya çıkmaktadır. *“Tüm ö renciler; Kraus, Schacht, Schlinski, Fuchs, uzun Peter, ben ve tüm di erleri bir konuda e itiz; mutlak yoksulluk ve muhtaçlık.”* (s.7) Anlatıcı, sanki dı arıdan bu enstitüye bakan ve içerde olup bitenleri anlatan bir ki i izlenimi yaratır. Bu ö renciler, anlatıcıdan farklı olarak itaat eden ve saygı gösteren bir duru sergilerler.

Anlatıcının sorgulayan, inceleyen, bazen ba kaldıran yapısının tersine, onlar uysal ve söz dinleyen bir yapıya sahiptirler. Aslında anlatıcıyla ö renciler arasında hayat kar ısındaki tutum ve tavırları açısından farklılık oldu u onların ki isel özelliklerine bakıldı nda açıkça görülebilir ekildedir. Hepsi bir amaç için enstitüde bulunmasına ra men onların arasında u aklı a en uzak ki i, anlatıcı Jakob'tur. Di er ö renciler ise u ak olmak için yaratılmı izlenimi vermektedirler. Anlatıcı, oradaki arkada larını aslında ço unlukla bu mesle e uygun oldukları için ö ver ve kendisinin onlar gibi olmadı mı dü ünür.

Jakob'un anlatıcı olarak kurdu u paradoksal cümleler dikkat çekmektedir. "(...), *baskı altında olmayı seviyorum. Aslında. Hayır, pek de do ru oldu u söylenemez.*" (s.87) Olay akı larının olmaması, içerik açısından sürekli aynı ya da benzer cümlelerin kullanılması, kronolojik sıranın olmaması, figür perspektifi ön planda oldu u için ki isel bir bakı ın söz konusu olması, bir olayın anlatılması ve sayfalar sonra o olaya tekrar geri dönülmesinin yarattı ı düzensizlik, enstitüyü ço unlukla betimleme tarzıyla tanıtma, herhangi bir olaydan ziyade bir durumun anlatılmasından kaynaklanan sıkıcılık, beklentilere cevap vermeme romanın yapısal özelliklerini etkilemektedir ve bu yapısal özellikler, birtakım sıkıntılara neden olmaktadır. Aslında bu yapısal sorunlar, Walser'in rahatsızlı ndan ve herhangi bir strateji kullanmadan yazmasından kaynaklanmaktadır. Walser'in yarattı ı anlatıcının tutarsız ve çeli kili davranı ekillerinin ve anlatım biçiminin ı ı nda romanı geleneksel roman kategorisine almak zor görünmektedir.

Gerçek dünya ile enstitünün dünyası arasında kalan ben-anlatıcı Jakob, bu dünyadan izole edilmi izlenimi veren bir anlatıcıdır. Enstitüye kar ı olan tavrı ço unlukla ele tireldir. Enstitüye bir anlam veremez, orayı anlamaya çalı tıkça da büyük bir anla ılmazlı ın içine girer. Elinde olmadan oraya uyma çabası, onu bir çıkmazın içine sokar. Anlatıcının kendisiyle ve figürlerle olan ili kisi göz önünde tutuldu unda romanda ana hatlarıyla figürlere göre farklı bir duru sergileyen bir anlatıcının ve onun kar ısında genel olarak aynı özelliklere sahip tek tip figürlerin yer aldı ı söylenebilir.

2.2.2. Der Räuber (1924-1925)

Walser'in kendisini dü ünmemekten alıkoyamadı ı, uyuyamadı ı ve iddetli korkular ya adı ı Bern döneminde bir odaya kapanıp uzun süre dı arı çıkmadan sürekli masa ba nda oturarak yazdı ı *Der Räuber* romanı, Mikrogram taslaklarından çıkan ilk geni çaplı roman özelli i ta ımakla birlikte 1924 yılının sonbaharından 1925 yılının sonbaharına kadar olan sürede yazılmış tır.

Roman, yapısal özellikleri itibariyle teknik a ırlıklı inceleme yapmaya oldukça elverişlidir. Bu ba lamda, bir yapıtın incelenmesi sırasında biçimsel özellikleri oldukça önemseyen Lucien Goldmann, bu durumu u ekilde ifade etmektedir; “*Estetik de er her zaman incelenen yapıtın nesnel anlamı için oldu u kadar yazarın bilinç tanıklıklarının de eri için de temel ölçüttür.*”¹⁵⁹ Goldmann'a göre,, yapıtın yapısı yazarın duygularının, dü üncelerinin ve tepkilerinin yo un bir ekilde yansıdı ı bir alandır. Bir yapıtı incelemede içeri in bize yardımcı oldu u kadar yapıtın biçimi ve dı örgüsü de bize yardımcı olmaktadır. Hatta bazen dı örgü içerikten daha çok ipucu vermektedir. Aslında içerik biçimle desteklenmektedir. *Der Räuber* romanına Goldmann'ın penceresinden bakıldı ında romanda biçimin içerikten daha çok ön planda oldu unu ve romanın biçimsel bir inceleme yapmaya uygun bir zemin hazırladı ını söylemek olanaklıdır.

Anlatıcı ve romandaki di er figürler arasındaki ili ki, *Räuber* romanının konusunu belirlemektedir. Ço unlukla öznel bir anlatım tarzının benimsendi i romanda hem ben-anlatıcı hem de o-anlatıcı kar ımıza çıkmaktadır.

Anlatıcının tanrısal özelli i “*Henüz tanımadı ım birini seviyorum, dedi Räuber'in ruhu.*” (s.64) cümlesinde net bir biçimde görülmektedir. Figürlerin iç dünyasını görebilen anlatıcı, romanda her eye hakim olan bir güç izlenimi verir. Fakat, *Räuber*'i anlatırken bazen de bir mesafe bırakır. Onun tanrısal özelli i bazı noktalarda ortadan

¹⁵⁹ Lucien Goldmann, *Diyalektik Ara tırmalar*, Çev. Af ar Timuçin, Mehmet Sert, Toplumsal Dönü üm Yayınları, stanbul 1998, 61

kalkar. Örne in; Räuber'e amcasından bir miras kalmı tır. “*Bu tutarı tam olarak bilmiyoruz. Bilinmezlikler daima ho tur.... Amcası ona Batavia'dan yardım etmeseydi de size her eyi betimleyemezdim.*” (s.12) Anlatıcı, Räuber'e amcasından bir miras kaldı mı dile getirirken bu mirasın miktarını söylemez. Bu cümlesinde *size* diye okura seslenir ve tekrar gizli kalmak iste ini dile getirir. Aslında Räuber'in iç dünyasına kadar her eyi dile getiren anlatıcının tanrısal özelli i bu cümleyle ters dü mü tür. Her eye hâkim bir anlatıcı imajı aniden de i mi tir. Aslında bu durum anlatıcının konumunun de i ti inin bir göstergesidir. O, sürekli aynı konumdan bakmamaktadır. Anlatıcının konumu, onun yorum yapmasına olanak sa lamı tır. “*Kimi dü üniyordu? Bizi elbette geri döndüren tuhaf bir kendi kendine konu ma.*” (s.11) ekinde yorum yapar. O, hem gözlem yapar, hem de Räuber hakkında yorumlarda bulunur. “*Edith, Räuber'in kar ısında beceriksiz oldu u için Räuber, Edith'ten af dilemeli mi?*” (s.130) Olaylara müdahale etmesi, anlatımda ki isel bir tavır takınıldı mı göstermektedir. Ayrıca u cümlesi de “*Räuber için sosyal görevler yok muydu? Görünü te hala yok.*” (ss. 64-65) onun Räuber hakkında yaptı ı yorumlara örnek gösterilebilir. Daha sonra anlatıcı kendisiyle ilgili “*Ama ne kadar unutkan oldu um sorumsuzca.*” (s.15) diyerek ilk kez kendisi hakkında da yorum yapmı olur.

Romanda zaman ve mekân üzerine herhangi bir açıklama yoktur. Geçmi - imdi-gelecek birbirine karı mı tır. Anlatıcı, “*Räuber, geçmi te çok sakın insandı, (...)*” (s.48) ekinde geriye dönerek zaman çizgisini kaybeder. “*Bizim caddemizde bir dükkânı olan bu nispeten dürüst kadına üphesiz geri gelece iz.*” (s.8) cümlesinde de geçmi e dönük bir açıklama yapar ve ileride ne anlataca mı dile getirir. O, Edith'in ilerde ünlü olaca mın mesajını vererek aslında burada tanrısal bir özellik kazanır.

Bir ele tirmen rahatlı ıyla yazmaya devam ediyorum ve henüz ünlü olmadıysan ilerde olaca mı sana anlatıyorum, sevgili Edith, çünkü senin hakkında yabancı ehirlere salonlarında ho hikâyeler dola ıyor. (s.74)

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılabileceği gibi romanda, hem geçmiş hem gelecek hem de şu ana hakim olan bir anlatıcı söz konusudur. Mekan açısından bakıldığında bir belirsizliğin olduğu söylemek olanaklıdır. Çünkü olayların nerede geçtiği bilinmemektedir. Net olarak verilen yer Edith'in çalıştığı restorandır.

Edith ve Räuber arasındaki aşkın anlatıldığı romanda bu aşk hikayesi, aralıklarla ve anlatıcının araya soktuğu cümlelerle aktarılır. Räuber'in Edith hakkındaki düşünceleri, onun yalnız bir adamla oturduğu ve sohbet ettiği bir kesitte anlatılır. *“Tren, beni Edith'in yüzünü bana korkunç gelsin diye buraya getirdi. Onun için çektiğim acı epeyce lenceden sallanan direklere benziyor.”* (s.10)

Edith, Räuber'in sık sık uğradığı restoranda çalışan bir garsondur. Anlatıcı ona dair değişik konuları aktarırken alaycı bir anlatın tutumu belirgin bir biçimde kendisini hissettirir. *“Onun gözleri küçük iki siyah bilye gibi.”* (s.31) Räuber'e olan aşkı da anlatıcının şu ifadelerinde somutlaştırmıştır; *“Edith onu seviyor. (...) Ve bu zavallı Edith ona âşık, (...)”* (s.7) *“Onu ilk gördüğünden itibaren çok seviyor, (...)”* (s.8) Onun Räuber'e âşık olması anlatıcı tarafından zavallı olarak adlandırılmasına sebep olur. Aynı zamanda anlatıcı, Edith'in Räuber'e olan aşkını ifade ederken Räuber'e hitap etme biçimini kullanır.

Dünyanın yarısı özellikle edebiyatçıların sevecenliğinden etkilendiler. Bir yarı kadın seninle ilgileniyor. (...) Ama ben onun gözetleyicisi, farklı bir görüşteyim. O, seni sevdi ve ikinci bir kişinin seni tekrar böyle sevmeyeceğini ya da sevmediğini kadar bugün hala seviyor. (s.76)

Edith, Räuber'i çok kıskanır. Kıskanmasının sebebi ise Räuber'in birçok kadınla birlikte olma isteğidir. Bir keresinde Edith, neredeyse bir ay boyunca hastanede kalmış fakat Räuber bu sırada Edith'i hiç ziyaret etmemiştir. Edith'in çalıştığı yere gitmiş ama onu sormak yerine orada çalışan başka bir bayanla yakınlaşmaya başlamıştır. Buna rağmen Edith, Räuber'in karısında ne yapacağını bilemeyecek kadar ona âşıktır. Onu görünce kendisine hâkim olamaz ve eli ayağına dolaşır. Edith'in Räuber'e aşkı

karlıksız değildir. Räuber, günü birlik ilikiler peşinden koşsa da Edith'e ağıttır; *“A körlük olmak istiyor ve körlük kalmak istediğim için belki Edith'ten kaçayım. Onu gördüğüm her an bana karanlık çöküyor.”* (s.180) Kadınlarla yakın bir münasebet içinde olan Räuber'in ciddi bir ilikisi yoktur. Bir kadından başka bir kadına zaman kaybetmeden gider. Kadınlar, ona ilah gibi davranır ve bu da onu çok mutlu eder. Räuber'in sadece Edith'e değil, Wanda'ya, Selma'ya, restoranda fıçı başında duran kızlara ve daha başka kadınlara da ağıttır anlatılır. Räuber, Edith'i tanımadan önce Wanda ile birliktelik yaşamıttır. Wanda'yı görünce de *“Henüz tanımadığım birisini seviyorum, (...)”* (s.64) diye içinden geçirir. Romanda Wanda'nın kalın dudakları abartılı bir biçimde betimlenmiştir; *“Kadın onun ağızında duruyordu. Onun ağız resim gibi güzel. Dudaklarının içindeki dişler ise dudaktan yüz kez güzel ve şimdi sahip oldu bu güzelliği için üzüntüyle bu kadını öpmeye tereddüt edebilirdim.”* (ss.21-22) Bu dudakların güzelliğinden çok etkilenen Räuber onun karısında hayranlıkla bakabilir. Onu masal ülkelerinden gelen prenseslere benzetir. Onu prensesler kadar güzel bulmasına rağmen Edith'i de tanması gerektiğini düşünür ve Edith'in yanına gider. Edith'in yanında da arkadaşı Julie'yi görür. Güzel Julie'nin karısında ne yapacağını bilemez. Ona kur mu yapsa yoksa Edith'e mi gitse diye düşünür ama sonunda Edith'te karar kılar.

Anlatıcı, Wanda'dan bahsederken *“O, Räuber'in kalbini cazibesıyla kamçulamak için ana-baba korumasının altında gökyüzünden insanlık ağıttır en güzel kızdır.”* anlatımındaki abartı hemen göze çarpar. Wanda'nın arkadaşının gözleri ve dudakları Räuber'de uykulde bir etki yapar; *“Ağızının alaycı bir duruş sergilediği bu yüze ait gözler muhteşem bir biçimde ateş püskürüyordu. Bu kadar tatlı ve hoş bir öfke Räuber'e daha da hoş geliyordu.”* (s.60) Hatta bir keresinde Räuber, Wanda'nın arkadaşına selam verince Wanda, hemen onu tanıyıp tanımadığını sorar. Arkadaşı, tanımadığını söyler. Her ikisi de Räuber'i iyi tanımlarına rağmen birbirlerinden gizlerler. Räuber'in ormanda karıştırdığı Henri Rousseaufrau'nun karısındaki hali de onun kadınlara karşı tutumunu ortaya koymaktadır; *“Onun önünde ağıttır bir biçimde durarak kaldı.”* (s.16) Ayrıca onun kadınlara olan düşünlüğü Edith, Wanda ve Henri Rousseaufrau ile olan ilikisinde de ağıttır çıkmaktadır. Kadınlara karşı dayanılmaz bir uykulde istekli olmasına rağmen onlarla uzun süre birlikte olmayı istemeyen Räuber, bunu bir mecburiyet olarak tanımlar; *“(...) geceleri kadınlarla geçirmeye kendimi hiç*

zorlamadı im için (...)" (s.142) Romanda genel olarak kadınlar hakkında görü lere de yer verilir; "Kadınlar orta derecededirler, yani erkeklerden daha akıllular ve hepsi de severek istisna birisiyle olmak isterler."(s.165) Anlatıcının kadınlara olan mesafesi Walser'in kadınlarla olan ili kisine benzemektedir. Bu ili ki, u ekilde ifade edilmi tir; "Bir kadınla anla mak ona açıkça imkânsız görünüyordu. Blaues Kreuz otelindeki tavan arası odasının duvarına açtı ı delikten izledi i hizmetçi bayan, Bern'de salonlarda çalı an kızlar, uzun süre yazı tı ı Rheinland'lı Resy Breitbach, bunların hepsi onun yazımsal hayal dünyasında özlemle etrafında dola tı ı bayanlar gibi onun için ba ka bir gezegenden gelen varlıklardır."¹⁶⁰ Walser, bu bayanlarla mektupla ır fakat ciddi bir birliktelik ya amaz. Onlara yakla mak için attı ı adımı hemen geri alır. Ba lanmak ve birisine ba lı olmak onun için oldukça zordur. Räuber de Edith'i sever fakat Walser gibi bir tavır sergileyerek ba lılıktan korktu u için sevdi ine çok fazla yakla maz. Uzun süreli bir ili kiye dayanamaz.

Romanda, Räuber'in adı ve ki ili i arasında bir zıtlık söz konusudur. Räuber, kelime anlamı olarak e kıya ya da haydut gibi güçlü ve kuvvetli ki iler olarak ifade edilen anlamlara kar ılıklı gelmektedir. Fakat Räuber, romanda bu ismi ile oldukça zıt bir tablo çizer. Anlatıcı, onu korkak bir yapıda kar ımıza çıkararak aslında adıyla kendisi arasındaki ilk zıtlı ı ortaya çıkarır. Ona verdi i isim ile onu donatı biçimi arasında oldukça fark vardır. Räuber, katıldı ı bir müsabakada iddet oldu u için korkudan orayı terk eder. Bir düello sahnesini anlatan anlatıcı, Räuber için unu söyler; "Silahın kar ısında bizim Räuber çok korktu. Bu zayıflıktan ve hatalı oldu unu anladı ı için düello yerini terk etti. " (s.71) Räuber'in silahtan korktu unu dile getiren anlatıcı, adıyla ki ili i arasındaki çeli kiyi gözler önüne serer. Räuber karakteri, aslında bu ada uygun olmayan ekilde karakterize edilmi tir. Walser, Räuber karakterinde oldu u gibi, güçlü görünen ki ileri yapıtlarına ba lık yaparken yapıtların içeri ini o ba lıkla zıt yönde ekillendirmi tir. Bu, onun zıtlıklar çerçevesinde ele aldı ı ilk yapıtı de ildir. Örne in, Herkules isimli öyküsünde kahraman, kadın kıyafetleri giyer ve kraliçenin hizmetçisi rolünde ev i lerini yapar. Kraliçeye hizmet etmek onun ya am tarzı olmu tur. Bu durum

¹⁶⁰ W.G.Se bald, *Logis in einem Landhaus, Über Gottfried Keller, Johann Peter Hebel, Robert Walser und andere*, Carl Hanser Verlag, München 1998, 130

da onun paradokslarından birisidir.¹⁶¹ Walser, *Der Räuber* romanını yazdı ında *Der schurke Robert, Edith und der Knabe, Ediths Anbeter, Ediths Freundin, Revolvernovelle* adında öyküler yayınlamıştır. Bu hikâyelerin başlıkları da görüldü üzere *Der Räuber* romanının karakterleriyle ilgilidir. Bu da bize Walser'in metinlerinin arasındaki sadece içeriksel benzerlik değil başlıklarını da benzer ekillendirdiği için yapısal benzerlik göstermektedir.

Räuber'in ifadelerinde hem kendisine hem diğerlerine karşı bir eleştirelilik söz konusudur; *“Neden alçak bir herifim?”*, *“Bütün gün boyunca iyi birisini oynadınız için. Siz bu de ilsiniz ve kesinlikle çok az dahi de olsa olamayacağınız için siz bir serserisiniz. Kesinlikle böyle olmadığınız için siz tehlikelisiniz. Dalaverecesiniz, biliyor musunuz? Nedenini biliyor musunuz? İnsan, sizi bu şekilde sanmasının nedenini anlamadı için. Bu, çok kötü.”* (ss. 55-56) Aslında Räuber, bu adı gerçekten e kıya oldu u için de il bütün güçlerin ya da iktidarın dı ında oldu u ve hizmet etti i için almaktadır. Räuber figürünün çocukça ilgileri, hayatta hiçbir eylemde başarılı olamaması, insanlarla iletişim kuramaması, onun toplumsal barışsızlığının da belirtisidir. Räuber, pasif karakterli bir kişi olarak ele alınmıştır. Anlatıcı, onun negatif özelliklerini sıklıkla gündeme getirse de yer yer olumlu bir anlatım tutumu da takınır; üstelik ona karşı bu koruyucu tavrını okurla paylaşmaktan çekinmez; *“Räuber'i nasıl korumaya aldığımızı a ırıyorsunuz.”* (ss.47-48)

Räuber, olaylar içinde aktarılırken birkaç kelimelik kişisel özelliklerle tanıtılır. Ancak romanda yer alan bu cümleler, bize onun hakkında sınırlı ölçüde bilgi verir niteliktedir; *“E er birisi ona alaylı bir biçimde gülerse o da onunla birlikte güler... Bir arkadaşı dahi yok. Burada, arkamızda bıraktığı zamanda erkeklerin dünyasında de er kazanma mutluluğuna erişemedi. Bu insanın dü ünebileceği en büyük yeteneksizlik de il mi? Bazılarının onun nazik davranışlarını sinirlendirirdi.”* (s.7) *“Sert bakılması onun hoşuna giderdi.”* (s.8) *“Zengin kadınlar onu tatlı bulurlar.”* (s.9) Bu cümleler, onun karakteristik özelliklerine ve toplumsal ilgilerine işaret eder. *“Edith muhtemelen bu hiçbir işe yaramazla bir işi kurmamalıydı.”* (s.7) Hiçbir işe yaramaz olarak

¹⁶¹ Borchmeyer, 59

betimlenen ki i Räuber'dir. Hiçbir i e yaramamasının sebebi, parasının olmamasıdır. Romanda Räuber, fakir bir ki i olarak ekillendirilmi tir. Bunun yanı sıra da para konusu birçok kesitte geçmi tir. Para, 100 Frank, 100.000 Mark gibi. Bunların hepsi, para kavramına gönderme yapmaktadır. Anlatıcı, "*Räuber'in ne umuda ne de inanca ihtiyacı var. Onun sadece mal mülke ihtiyacı var...*" (s.149) diyerek maddiyatın Räuber için önemine vurgu yapar. *Arm* sıfatı romanda oldukça çok kullanılmı tır. Fakir anlamına gelen bu sıfat bu durumda zavallı anlamına da gelebilir. "(...) *diese arme Edith liebt ihn (...)*" (Bu zavallı Edith, onu seviyor ...) (s.7) "*Armer Räuber...*"(s.15) Anlatıcı ve anlatılanlar arasında bu ekilde duygusal bir ifade (Emotionale Rede)¹⁶² kurulmu tur. Anlatıcı, Räuber'in dı görünü üne ait bilgi verirken onun fakirli ine i aret eden bir durumu tekrar dile getirmi olur. "*O, sürekli kendisine modern izlenimi veren ik apkalardan birisini takar.*" (s.9) Anlatıcının tutumundan yola çıkarak Räuber'in romanda olumlu bir tablo çizen bir figür olmadı ını söyleyememek olanaklıdır. Räuber'in apka kullanması kendisini, farklı birisiymi gibi göstermek istemesine i aret eder. Çünkü parasız ve yoksul oldu u anlatıcı tarafından birçok kez dile getirilen Räuber, ekonomik açıdan iyi durumda olan bir ki i modeli çizmeye çalı ır. Aslında bu durum, Räuber'in sefil bir hayat sürdürmesiyle ili kilendirilebilir. Nitekim, Walser de kötü artlar altında bir hayat geçirmi tir. Asosyal karakterize edilen figürün toplum ile arasındaki mesafe, Walser'in asosyalli ine göndermede bulunur. Toplumsal geri kalmı lık Walser gibi onun figürlerinin de kaderi olmu tur. "*Matematikte basit olan gerçekten çok basittir, ama toplum ya amında de il.*" (s.164) Bu ba lamda anlatıcının toplum ve hayata dair dü ünceleri her zaman hayat kar ısında yenik oldu unu gösterir niteliktedir.

Räuber, i e yaramaz, haylaz ve serseri bir figür rolündedir. Räuber'in kaba birisi oldu u onun günübirlik ili ki kurdu u kadınlardan birisi olan Wanda'nın ve ailesinin katıldı ı bir salonda sergiledi i davranı biçimiyle verilir. Räuber, oturma etrafına bakınır, Wanda ve ailesi oturmaya yer bulamaz. Ama Räuber kalkıp onlara yer verme nezaketi göstermez ve Wanda da bu duruma öfkelenir. Bu durum Räuber'in kaba davranı larından birisine örnektir.

¹⁶² Thomas Bolli, *Inszeniertes Erzählen, Überlegungen zu Robert Walsers "Räuber" Roman*, Francke Verlag, Bern1991, 21

Räuber, genellikle Edith'in çalı tı ı restorana gider, bu restoranda roman yazmak istedi i bir gün Edith'e bah i fırlatarak ona çok kaba davranır. Oradaki herkes onun Edith'e kaba davrandı ını ve onu çok üzdü ünü dü ünür. Räuber ondan özür dilemek zorunda olmasına ra men onunla tartı ır. Bu Räuber'in kaba davranı larına bir örnek olu turur.

Anlatıcının araya soku turdu u cümlelerle tanımaya çalı tı ımız Räuber'in ailevi durumu hakkında da pek bilgi yoktur. Bu konuda kısa bir açıklama yapar. Ne var ki, bu kısa açıklama Räuber'e dair çok ey hissettirir niteliktedir;

Räuber'i bir kâtip olarak adlandırmak istiyoruz. Evden küçük ya ta çıktı ve birçok i e girdi, saf geçmi inin sadece karanlı ını dü üdü, kendini do ru tanımadı. 4 ya ındayken annesinin kontrolünde notalara göre sonatlar çaldı. Annesi onu çok seviyor olmalıydı. Bugün de o, hâlâ annesinin resmine de er veriyor. (s.28)

Di er aile üyeleri hakkında fazla bir bilgi verilmez. Çok çocuklu bir aile olmasına kar ın aile üyeleri arasında herhangi bir ileti im söz konusu de ildir. Birbirinden kopuk bir ailede büyüyen Räuber düzgün bir e itim görmemi tir. Walser'in ekillendirdi i bu aile yapısı, aslında onun kendi aile yapısıyla örtü mektedir. Walser, di er romanlarında oldu u gibi bu romanında da kendi ailesinden bir tablo çizmi tir.

Anlatıcının dı ında Räuber'in kendisi hakkında ara ara dile getirdi i cümlelerle de onu tanıma fırsatı buluruz. Räuber'in bir kitapçıda tanı tı ı Bayan Henri Rousseaufrau ile geçen konu masında kullandı ı bir cümle özellikle dikkat çekicidir; “*Sayın, sevgili Henri Rousseaufrau (...) Sadece neysem o’yum, sadece neye sahipsem ona sahibim ve neye sahip olup olmadı ımı çok iyi biliyorum.*” (ss.16-17) Onun bu sözlerinden kendinden emin bir ki i oldu u dü ünülebilir. Ba ka bir deyi le Räuber, nasıl bir hayat sürdürdü ünün farkındadır, fakat ya am eklini de i tirmek için hiçbir ey yapmamaktadır;

Ben de di erleri gibi bir insan oldu umu zannediyorum, önceden de il de imdi sık sık dikkatimi çeken ey bir eylere ba lama ya da sahip olma hevesimin olmaması (...) Ayrıca kendimi cesur ve uyanık, faydalı birisi olarak görüyorum. Bunun için son zamanlarda çok u ra masam da i yapmayı seviyorum (...) aslında içimde bir tür çocuk ya da bir tür o lan çocu u ya ıyor. (s.141)

Räuber, kısa süreli hevesleri olan, bir ey için uzun süre u ra amayan, sıkılğan bir figür rolündedir. Bu yüzden de ba arısız bir ki i olarak kar ımıza çıkar. Onun ba arısız bir ki i olmasından daha çok hayata dair dü üncelerinin aykırılı ı dikkat çeker. “*Ya asım yabancılık ve dostluk de il (...)*” (s.86) cümlesi onun aykırılı ına bir örnek olu turur. Walser, “*Dünyada ba arılı olabilece im dü üncesi beni korkutur.*”¹⁶³ der. Onun bu dü üncesi aykırı ve tuhaf dü ünçe yapısına bir örnektir. Bu durum, onun figürleri için de geçerlidir. Räuber de Walser gibi hayatta sa lam adımlarla basabilen ve hayata kar ı bir duru sergileyebilen bir ki i de ildir.

Anlatıcının figürleri ve kurmaca dünyayı aktarma biçimi aslında onun romanda nasıl bir tutum sergileyece ine dair bilgi verir. Anlatıcının duygu dünyası figürlere kar ı tutumunu etkiler ve kendi duygularını ve dü üncelerini de aç ı a çıkarır.¹⁶⁴ Bu ba lamda, anlatıcının figüre kar ı tutumu romanın önemli özelliklerinden birisi olarak de erlendirilebilir. Anlatıcı, Räuber’den bahsederken sık sık *bizim (unser Räuber)* gibi tanımlamalar yapar. “*Sık sık ve çok fazla Fransızca okuyucumuz yuvasına ya da yata ına gitmeden önce konu ur(...)*” (ss.10-11) Zaman zaman Räuber’e de emir vermektedir; “*E il Räuber, bir bayan garsonun ayaklarına kapan, en büyük zaman itaat etti indir.*” (s.188) Räuber’in sabahları kalkınca ilk yaptı ı ey ayakkabılarını temizlemektir. Daha sonra bir buçuk gibi evden çıkar ve ö le yeme inde çok sevdi i spagettiden yer. Anlatıcı, Räuber’in günlük yaptı ı eylerden bahsederken bu sefer kendisini anlatmaya ba lar. “*Dün kendim için bir sopa kestim. Dü ününüz: Bir yazar Pazar manzarasında yürüyü yapar, çubuk biçer, çok fazla ima eder, jambonlu ekme i yiyip bitirir (...)*” (s.11) Bu ekilde kendisini anlatan anlatıcı, daha sonra ehre gider ve bir kafeye oturur. Kafede oturan ö renciler ona oldukça a kın ve dikkatli bakarlar. Kafede oturan anlatıcı, o sırada tekrar roman kahramanına yönelir; “*(...) Ve imdi*

¹⁶³ Kerr, Erster Band, 129

¹⁶⁴ Nünning-Ansgar Nünning, 59

roman kahramanı ya da henüz olması gereken roman kahramanım peçeteyi a zının üzerinde kadar açıyor ve bir eyler dü ünüyor. Bir eyler dü ünme, hatta bunun için ona kimse bir ey vermemesine ra men derin derin dü ünme alı kanlı ina sahip.” (ss.11-12) Kafede kendisinin oturdu unu anlatmasına ra men birden Räuber’in kafede oldu unu anlatmaya ba lar. Bu da anlatımda belirsizli e ve karı ıklı a yol açar.

Räuber, roman yazmak isteyen bir figür olarak kar ımıza çıkar ve romanını Edith’in çalı tı ı restoranda yazmaya karar verir. *“Räuber Edith’in çalı tı ı restoranda onun â ik oldu u gözlerinin altında daha önce de aklında oldu u gibi bir an romanını yazmayı dü ündü. Bu kendi içinde ba arısız olan romantik bir karar.”* (s.45) Fakat anlatıcının dile getirdi i *“Bu kendi içinde ba arısız olan romantik bir karar”*, ifadesi onun bu romanı yazamayaca ına dair haber verir niteliktedir. Ba arısız olarak söylemesi anlatıcının önceden bunun bir sonuca varamayaca ını görerek okura bildirmesi olarak de erlendirilebilir.

Ba arısızlık aslında Walser figürlerinde klasik bir hal almı tır. Walser, ba arısızlıktan dolayı yok olan karakterler yaratır ve kurguladı ı anlatıcılarla da onları bize sunar. Bu durum, Räuber figürü için de geçerlidir. Dı dünyaya uyum sa lama giri imi Räuber’de sürekli ba arısızlıkla sonuçlanmaktadır. O, kazananların tarafında hiç olmamı tır. Daima kenarda kalmı tır. Yalnız ve dı lanmı Walser figürlerinin özelliklerindedir. Anlatıcı, Räuber’in yapması gerekenleri söyler ve o da bunlara itaat eder;

Bizim Räuber, ve kelime kelime her eyi dinledi ve biz burada anlataca ımız gibi hemen onun yanında durduk ve kula ına -sakin ve mümkün oldu u kadar sanatsal ol- fısıldayarak onu tarafsız olması için uyardık. Selma’nın da onu adlandırdı ı gibi -tuhaf delikanlı- bize itaat etti (...) (s.123)

Yukarıdaki paragraf, Räuber figürünün anlatıcı tarafından nasıl yönlendirildi ini göstermesi açısından iyi bir örnek olu turmaktadır. Anlatıcının Räuber’i yönlendirmesi ve Räuber’in de onun dediklerini yapması oldukça açık bir biçimde görülmektedir. *“O benden biraz daha bir eyler duymalı.”* (s.87) cümlesi romanın ilerlemesi için anlatıcının anlatarak Räuber’in biraz daha bir eyler duyması gerekti ini yani Räuber’i

yönetti i izlenimini verir. O, Räuber’i nasıl yönlendirdi ini bir özür dileme olayı içinde u ekilde ifade eder;

(...) ve imdi ünlü anlatıcının hikayesinde her Rus prensi gibi benim için en uygun ho lukları arıyorum ve benim Räuber’im onun ve di er misafirlerin önünde - yüce komünizm - diye ba ırdı ı için sevgilisinden özür dilemeli. Onun kabul etti i bu görevi ona e lik ederek kolayla tıraca ım, çünkü o çekingenlikten acı çekiyor. (s.14)

Anlatıcı, Räuber’in ne yapması gerekti ine kendisinin karar verdi ini de açıkça dile getirir. “*Ben bu sayfalarda Räuber’i elinden tutup Edith’in önünde bir günahkâr gibi dursun ve ondan af dilesin diye onu Edith’e götürmek istedi imi söyledim.*“ (ss.129-130) Yukarıdaki alıntı aynı zamanda Walser yapıtlarındaki anlatı stratejileri açısından da iyi bir örnek sayılabilir. Ne var ki bu tutum de i kenlik gösterir. Ba ka bir deyi le; Bu stratejiler de Walser’in roman dünyasının di er özellikleri gibi bir süreklilik göstermez. Buradaki tutarsızlık roman boyunca temellendirilebilir.

Romanın anlatıcısı, Räuber ile kendisini sürekli kar ıla tırır. “*Ve burada bu Räuber hikayesini yönetiyorum. Kendime inanıyorum. Räuber bana inanmıyor, birinin bana inanmasına da çok aldırtı etmiyorum.*” (s.145) “*Aniden aptal Räuber orada tekrar durur ve ben onun yanında kayboluyorum.*” (s.93) Anlatıcı roman boyunca dile getirdi i bu cümleleriyle adeta okurla oynadı na dair bir izlenim yaratır. “*Ben benim ve o, o’dur,...*” (s.190) cümlesiyle anlatıcı kendisi ve Räuber arasındaki ili kiye dikkat çeker. “*Ben ve o kesinlikle ayrıyız.*” (s.189) Räuber, anlatıcı için hem bir roman kahramanı hem de romanın konusu olur. Anlatıcı, hem olayları belirler hem de roman dünyası üzerinde hâkim güç olur. “*Kendimi emretmek için görevlendirilmi hissediyorum.*” “*Kendimi onunla karı tırmamaya daima dikkat etmeliyim. “Räuber ile bir ortaklık istemiyorum.*” (s.87) Räuber ve anlatıcı arasındaki ili ki belirsizdir. Bu alıntı, anlatıcının aslında Räuber oldu unu ve kendisine yabancıla arak böyle bir yola girdi ini açıkça gösterir. Aynı zamanda bu durum Walser’in kendisine yabancıla masını da göstermektedir. Hastalı ndan dolayı kendisinden uzakla an hatta korkan Walser, ba ka birisiymi gibi davranmaktadır. Kendi benli ini yok saymaktadır. Anlatıcı ve Räuber arasındaki problemlili kinin Walser’in hastalı ndan dolayı ortaya çıktı ı

söylenbilir. Räuber ve ben anlatıcı figürlerinin ya adı ı kriz için Walser'in kendisini bir türlü bulamaması, ba ka bir ki i gibi davranması kendisine bir yabancıla ma olarak algılanmı tır.¹⁶⁵

Anlatıcı ve Räuber arasındaki ili ki, romanda yer yer dile getirilir. Ancak bu kesitlerde söz konusu ili kiye dair tam bir resim bulmak olanaklı de ildir.

Hızlıca unu da söylemek istiyorum: Bana itaat etmeyen bir temsilci var. Onu inatçı davranı ndan dolayı kendi haline bırakmak istiyorum. Onu tamamen unutaca ım, (...) O, sürekli kendisine modern izlenimi veren ık apkalardan birisini takar. Ben sıradan bir insanım ve sıradan oldu uma seviniyorum, ama ormandaki bankta oturan Räuber sıradan de il, yoksa onun unları fısıldaması imkansız olurdu; 'Bir gün aydınlık bir ehrin caddelerinde memur ve hayalperest bir yurt sever olarak dola ıyordum,' (...) (s.9)

Anlatıcının Rauber'e ili kin dü ünceleri de çeli kilerle doludur. Görünürde onu sıradan bir ki i gibi gösterme çabası vardır. Ama aynı kesitlerde bu görü ünü çürütür. "Bu sıradan olmayan hayır aksine sıradan bir varlık nedeniyle burada içinden hiçbir ey ö renilmeyecek ölçülü bir kitap ekillendiriyorum."(s.12) Anlatıcı Räuber'i, sıradan bir ki i olarak ele alır. Daha sonra da sıradan olmadı ını kabul eder. Räuber'in sıradan olup olmadı ına karar veremez.

Anlatıcı, roman boyunca Räuber adındaki figürün kendisi oldu unu gizlemeye çalı ır, fakat araya soku turarak verdi i cümlelerle bu durumu karma ık bir hale getirir. O-anlatıcı eklinde ortaya çıkan ve Räuber'i anlatan anlatıcının kim oldu una dair ba layan üphe, roman ilerledikçe devam ederek anlatıcı/figür özde li ini giderek daha da belirsizle tirir.

¹⁶⁵ Melissa De Bruyker, *Das resonante Schweigen, die Rhetorik der erzählten Welt in Kafkas Der Verschollene, Schnitzlers Therese und Walsers Räuber Roman*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2008, s 240-246

Ve bu zavallı Edith onu seviyor ve o, bu arada çok sıcak oldu u için geceleri saat 10.30'da yüzmeye gider. Benim yüzümden bunu yapıyor ama ikâyet etmiyor. nsan onu ekillendirmek için inanılmaz çaba harcıyor. s.7 Zavallı Räuber, seni ihmal ediyorum.(s.15)

Romandaki anlatıcının ve Räuber'in aslında aynı ki iler olup olmadığı konusu hakkındaki karar okura bırakılmış gibidir. Romanın başlangıcından itibaren ben-anlatıcının ve Räuber'in sanki farklı karakterlermi gibi izlenim yaratmaları, okuru bir çıkmazın içine sokmuştur. Her iki figür hem birbirine yakın hem de birbirinden uzaktır. Bu durum aslında Walser'deki çelişkiyi göz önüne sermektedir. Bu belirsizlik, Walser'in diğer yapıtlarında da vardır. Rol de i ki inin ta rı dı ı maskelerle somutlaştırılır. Sürekli bir karma anın sinyali verilir. Walser, kendisini yapıtlarında gizler.¹⁶⁶ Yazar, belki de kendisini bilinçli bir şekilde kamufle etmeye çalışırken başı arsız olur. Ya da kamufle ettiğini göstermeye çalışarak okuru yanıltır. Ama yazarın hemen hemen bütün yapıtlarında olduğu gibi burada da kendisini anlatmaktan kurtulamadığını gözlemlemek olanaklıdır.

Räuber, hem figür hem de romanın konusu olarak anlatıcıya yardımcı olmaktadır. Birçok yerde Räuber'in renksiz bir kişiliğe sahip olmasına karşın romanın ana malzemesi olarak büyük bir işlev üstlendiği vurgulanır. Bu vurgu, bir tür ironi olarak anlaşılabilir. Anlatıcı, Räuber'in renksiz/önemsiz/sıradan yanına göndermede bulunurken aslında tam tersini hissettirmek istiyor gibidir.

(...) Räuber bir romanda yazara yardım eder, bu roman küçüktür, ama kültür ve içerikle doludur ve Edith bu küçük ama içeriği dolu romanda ana figür olarak yer alır (...) Novel ya da roman yazan hepimiz aslında dalavereciyiz (...) Räuber bugün birçok yazarın arasında oldukça renksizdir çünkü bu kitabın yazılında cesurca bana nasıl yardım ettiğini siz de ünebilirsiniz. (s.169)

¹⁶⁶ Kerr, Zweiter Band, s 24-25

Romanda, sadece anlatıcı ve figür arasındaki belirsiz ilişki de il, anlatıcının okurla sürekli iletişim içinde olma çabası da bu bağlamda dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Yani anlatıcının okurla iletişim içinde olma ya da iletişim kurma girişimi anlatılan dünyanın sınırını aşarak okura ulaşmaya çalışarak bir anlatıcının varlığını işaret etmektedir. Anlatıcı, genel olarak roman boyunca ya okura soru sorarak ya da açıklayıcı cümleler dile getirerek anlatmayı yelemiştir. R uber'in iki erkek kardeşinin ölümünü anlatıldığı sahnede de anlatıcı, onun kardeşlerinin  ld n  neden anlattığını onunla paylaşır;

O ikisini anmak onu ara sıra meğul ederdi. Bu durumu özellikle söylemek istemiyoruz, aksine onun da ara sıra bu tür ciddi duygulara kapıldığına işaret etmek için söylüyoruz. (s.29)

Anlatıcı, bir şeyi söylerken onun gerekçesini de verir. Bu alıntı da romanda oldukça sık yer alan açıklayıcı cümlelerden birisine örnek olarak turmaktadır. *“Bunu daha sonra açıklayacağız, aydınlatacağız. Bu sayfalardaki söylemeyi umdu umuz bazı şeyler okura gizemli görünebilir,  nk  her şey, anlamak için çok açık olursa bu satırların içeri içerisinde esnemeye başladınız.”* (ss.59-60) yukarıdaki alıntıda hem okura hitap etme hem de romanın gidiatı hakkında bilgi verme söz konusudur. Anlatıcının bu ekledeki açıklayıcı cümleleri, okura ayrıca bilgi verme isteğinden kaynaklanabilir.

Aynı durum diğerk roman figürlerinin anlatıldığı kesitlerde de saptanabilir;

Bir restoranda garson olarak  alıyan Edith'ten ve R uber'den bahsettiğimi anlamı olacaksınız arkadaşlarım (...) Size söylediğim bir şeyin size kesinlikle inanamıyorsunuz. Gerekli yani, arkadaşlık çok zor bir görev gibi g r nd n  için onu mümkün g rmemememe rağmen benim için uyanık bir arkadaş önemli olurdu. (s.13)

eklinde okura arkadaşlarım diye hitap etmesi söz konusudur. *“Size buradan bir haber verebilir miyim?”* (s.35) gibi sorduğu sorularla da okurla bir iletişim ya da ilişki içinde olduğunu gösterir. Onun R uber'e ve okura hitap ederek bir anlatım biçimini

benimsemesinin dışında dile getirdiği açıklayıcı ya da bilgi verici nitelikteki cümleleri romanda yerini almaktadır. Anlatıcının yazarlık hakkındaki düşünceleri romanda yoğun bir şekilde yer bulur.

bu an aklımıza önemli bir şey gelmediği için bunu söylüyoruz. Bir kalem sadece bir an dinlenmek yerine yersiz şeylerden bahsetmeyi sever. Belki de bu, iyi bir yazarlığının gizemlerinden birisidir, (...) (s.77) Ve şimdi el zanaatı hakkında konuşuyorum ve bunları söylüyorum; Yazarlarda konuşmak işi anlamına gelir ama zanaatkarlarda konuşmak gevezelik olur, yani bir eğlence girişi (...) (s.85) İnsan daima tonlamalı konuşmalı. Bugün pürüzlü ifade biçimine artık dayanmıyoruz. (s.88) Aslında sıkı yazarlığının en iyi yazarlık olduğunu düşünüyoruz ve burada anlayışımızı umuyoruz. (s.122)

Anlatıcının yazma eylemine dair düşünceleri de sıkça gündeme gelir. . “*Yazma masasında çalıştığım sürece cesur, korkusuzca yazmaya başladım. Kâğıda döktüğüm bütün bu cümleler ve bütün bunlar çoktan kaleme aldıklarımı izliyorlar.*”(s.29) Anlatıcının okura hitap eden bir anlatım biçimini benimsemesi, romanda sürekli müdahale eden bir anlatıcının varlığının bir kanıtı olarak görülebilir.

Romanın kurgusuna dair göndermede bulunan anlatıcı alıntıdaki kaotik durumun farkında olduğunu hissettirir ve okurların okuma gücünü ya ayabileceklerini dile getirir. “*Düzenlenen bölümü kapsamlı yaptığım için bu bazı okurları okumaya devam etmede muhtemelen korkutabilir, susuyorum ve burada hafifletiyorum...*” (s.113) Bu kesitlerde sadece bilgi veren değil, anlatım tutumu aracılığıyla okuru yönlendiren/yorum yapan bir anlatıcı söz konusudur. Anlatıcı, okuru romanın daha sonraki sayfalarında ne yapacağına ve ne anlatacağına dair bilgilendirir; “*Bunun hakkında daha çok konuşulacak. Daima kısaca keseceğim. Size sadece hoş şeyleri anlatacağımdan emin olabilirsiniz. Kendimi soylu bir yazar olarak görmem benim tamamen aptalca bir düşüncem. Muhtemelen bazı hoşnutsuzluklar da karşı olabilir.*” (s.8) Ya da Wanda ve bir arkadaşının bir araya geldiği sahnede şöyle bir açıklama yapar; “*(...), onun ve bir kadının arasında gerekli görüldüğü için içeriğini daha sonra vereceğimiz uzun bir konuşma geçti.*“ (s.63)

Räuber ve romanda adı verilmeyen bir çocuk arasında geli en konu mayı aktaran anlatıcı, daha sonra öyle bir açıklama yapar; “*Her eyin büyük bir ho luk içinde oldu unu ima ediyorum.*” (s.28) Çocuk ve Räuber arasındaki konu mayı verme nedeni anlatıcının iyi olan eylerden bahsetme iste i olarak gösterilebilir. Zaten romanın ilk sayfalarında size güzel eyleri anlataca m demesi yazarın bu niyetini göstermektedir.

Romanda Räuber, rol de i imine e ilimli bir figür olarak ekillendirilmesi Walser’in hayatında da görülmektedir. Frieda Mermet’e yazdı ı mektup da bu rol de i imine i aret eder niteliktedir; “*Ne dü ledi imi biliyor musunuz Bayan Mermet? Siz çok ho ve güzel bir bayansınız. Sizin hizmetçi kızınız olabilir ve kız önlü ü takıp size hizmet edebilirdim.*”¹⁶⁷ Räuber hakkında ifade edilen bu cümleler de Walser örne indekine benzemektedir; “*O, hizmetçi bir kıza dönü ürdü. Önlükle ortada dola ır ve bu sevimli takılara bayılırdı.*” “*Severek ayakkabıları temizledi im ve ev i lerini ne e içinde yaptı m için kendimi birkaç kez bir kız olarak gördüm.*” (s.141) Romanda yukarıdaki alıntıyı destekleyecek birçok dü ünçe söz konusudur; “*Senin hizmetçi kızın olabilir miyim?*” (s.27) Räuber’in bu sorusu kar ısında çocuk olumlu bir cevap verir ve Räuber, ö leden sonraları çocu un yanında kalır ve ona yardımcı olur. Böylece, Walser’in bu romanında da hizmet etme motifi ortaya çıkmı tır. Aynı zamanda Räuber, “*Neden imdi bu kadın mantoları aklıma geliyor?*” (s.27) diye kendi kendine sormaktadır. Kadınlara a k ba lamında ilgisinin dı nda kendisini kadın gibi hissedен Räuber, romanda bunun için bize birçok örnek sunmaktadır. Räuber de Walser’in di er figürleri gibi hizmetçi kategorisinde bir figürdür. Räuber’in hizmet etme özelli i u satırlarda açığa çıkar; “*Mutlulu a eri mek için ilk önce benimle ilgisi olan birine boyun e en, itaat eden, kendini kurban eden, bekçilik eden, onu sahiplenen bir parça olarak kendime herhangi bir hikâye kurmalıyım.*” Räuber’in sürekli bir eyleri denemeye çalı ması ve ba arısızlı a u raması onun kendi içinde güvensizlik ve uyu mazlık ya amasına neden olmaktadır. Rol de i imi, Walser’in otobiyografisinde de yer almaktadır. Walser de Räuber gibi önlük takıp hizmet etmek isteyen bir yapıdadır. Bu ba lamda, her ikisinin de kullandı ı cümleler birbirine oldukça yakındır.

¹⁶⁷ Borchmeyer, 55

Romanda Walser'in hemen hemen bütün yapıtlarında yaptığı do a tasvirlerine de rastlanır. Räuber'in u cümleleri onun do aya hayranlı ına i aret etmektedir. “*Mavi beyaz da lar, gülen ye il çayırlar, (...)*” (s.180) Bunlar figürün dü ünceleri olmakla birlikte anlatıcının da do a hakkında cümleleri söz konusudur;

Severek imdiki zamandan bahsediyoruz. Köpekler sahiplerinin yanında yürüyorlar ve bütün a açlar sessizce duruyorlardı ve ku lar serinli inde uçmak için sevgili arkadaşını, yani ak amı bekliyorlardı. O zamana kadar her eyi aydınlı ıyla yarıp geçen güne parlayacaktı, (...) (s.89)

Do a hakkında “*Hepimiz do anın önünde birer acemi çayla ız*”¹⁶⁸ diyen Walser, do ayı daima yüceltir. Onun özgürlü e olan özlemi ve do aya olan hayranlı ı neredeyse bütün romanlarında kendisini gösterir. Özgürlük, Walser'in ilham kayna ıdır. Bu yüzden o, do aya ve özgürlü e ihtiyaç duymaktadır.

Walser'in romanlarında otobiyografik özellikleri kullandı ı oldukça sık rastlanan bir durumdur. Bernhard Echte'nin fark etti i üzere bu romanındaki Edith ve Wanda figürleri de onu hayatından seçti i ki ilerdir. Garson olan Edith ile 1924 yılında onun çalı tı ı bir restoranda tanı mı ama aniden Edith ortadan kaybolmu tur. Daha sonra Edith'i ba ka bir restoranda bulmu tur. Wanda ile ise 1922 yılında tanı mı tır. Fakat Walser'in bu kadınlarla olan ili kisi aslında ili ki de il yakınlı ı onları izlemekten öteye gitmemi tir. Bu kadınlarla ilgili daha fazla bilgi olmamakla birlikte Echte bu durumu onunla ilgili bazı metinlerden çıkarmı tır.¹⁶⁹

Edith ve Räuber arasındaki ili ki sorunludur. Bu ili ki, sürekli bir biçimde ya da direkt anlatılmamaktadır. Dolaylı bir anlatım kullanıldı ı için bu ili ki hakkındaki bilgileri saptamak zordur. Çünkü araya sürekli ba ka durumlar ve gözlemler girmektedir. Romanda olaydan ziyade anlatıcının gözlemlerini ve dü üncelerini takip

¹⁶⁸ Seelig, 121

¹⁶⁹ Robert Walser, *Der Räuber*, Suhrkamp Verlag, Zürich und Frankfurt am Main 1986, Editorische Notiz, 199

etmek gerekmektedir. Bu yüzden olaylarla dolu romanları okuyan bir okurun bu roman kar ısında zevk almasını beklemek yanlış bir beklenti olabilir. Romanda her şey Rauber figürü üzerine kurgulanmıştır. Anlatıcı da aslında kendisi olan bu figürden yola çıkarak ve başkasını anlatıyormuş gibi bir izlenim yaratarak romanın anlatım sürecini zorlatmıştır.

Romanda Rauber'in toplumdaki rolü ya da konumu Walser'in sanat anlayışıyla ilişkilidir. Genellikle onun yapıtlarında başkasının var olma problemleri ele alınmaktadır. Roman, alışılmadık Walser romanlarından farklı gibi görünse de içerik olarak diğer romanlarıyla benzerlikler göstermektedir. Bir anlamda adımları anlatılıyor izlenimi oluştuysa da bu aşk olayının arkasında önemli başka bir nokta vardır. Yani Walser, uyumsuz iki birey arasındaki ilişkiyi yola çıkarak aslında kendisiyle ve çevresiyle uyum içinde olmayan bireyi anlatır. Birey ve çevresi arasındaki ilişki, Walser tarafından tüm boyutlarıyla incelendiği için romanları bu bağlamda tekrar ortak bir paydada bulmaktadır.

2.2.2.1. Anlatıcının Bilinç Karmaşası ve Dili

Walser metinlerde anlatıcının ve pozisyonunun sürekli değişmesi ve okurun metni takip etmesini zorlaştırır. Aniden ortaya çıkan farklı konulara ya da olaylara yapılan geçişler, metnin akıcılığını kaybetmesine neden olur. Anlatımda akıcılığı kaybetmeden yapılan geçişler, okurun neredeyse bu geçişleri hissetmeden okumasına yardımcı olur. Walser'in bu romanında anlatımda ani geçişler söz konusu olduğu için akıcılık ortadan kalkmıştır. Bu ani geçişler, anlatıcının cümlelerinde somutlaştırılır; *"Zavallı Räuber, seni ihmal ediyorum. Severek irmik yer ve kim ona iyi bir rosto hazırlarsa onu sever. Ona çok iftira ediyorum, (...)"* (s.15) Anlatıcı, Räuber'i ihmal ettiğini ifade ederken, birden onun irmik ve rosto sevdiğini anlatmaya başlar. O, birden bire anlatacaklarını sıraya koyamayan, gelişleri güzel, o anda aklından ne geçiyorsa onu anlatan bir anlatıcıya dönüşür. Anlatıcının bu şekilde bir anlatım tarzını benimsemesi aslında Walser'in kafakarışıklığının anlatı düzeyine bir yansımasıdır.

Roman *"Edith onu seviyor"* (s.7) cümlesiyle başlar. *"Edith liebt ihn"* cümlesindeki *ihn* şahıs zamiri Räuber'i işaret etmektedir. *Ihn* olarak işaret ettiği kişinin Räuber olduğu ancak sayfalar sonra anlaşılmaktadır. İlk etapta onun kim olduğu belli olmadığı için bir belirsizlik söz konusudur. Anlatıcı Edith'in Räuber'e aşık olduğunu dile getirirken aynı zamanda Räuber'e aşık olan başka bir kadından da bahseder; *"Ve şimdi onun için ölen dul kadın."* (s.8) cümlesiyle gene ismi belli olmayan dul bir kadından söz etmiştir. Anlatıcının isimleri dile getirmeden uyguladığı anlatım biçimi, romanın ilk sayfasında kişiler arasında belirsizlik yaşanmasına neden olmaktadır. Çünkü *ihn* ve *dul kadın* olarak bahsettiği kişilerin kim olduğu ilk anda anlaşılamamaktadır. Bu belirsizliğin yanı sıra romanın ilk sayfalarında Räuber'in ya da Edith'in kim olduğu belli olmadan bir de üçüncü şahıs olarak dul kadının ortaya çıkması okuru artırılmaktadır.

Anlatımda konuyla pek ilgisi olmayan ya da o anda söylenmesi pek de gerekli olmadan araya giren cümleler söz konusudur. Anlatıcı, Räuber'in oturdu u evin çatı katında ya ayan guatrlı kadın ve kocasını anlattı ı kesitte bu durumu somutla tırmaktadır. Guatrlı kadının kocası, ba ka bir bayanla birlikte olur ve Münih'e kaçar. Bu ekilde bir olay anlatan anlatıcı, daha sonra "*Guatrlarla insan artık halk arasında çok az kar ıla ır... Bu arada tıpın geli im göstermesiyle guatrların yumrula ması, (...) artık bastırılabilir. Guatrlı kadın, giden macera arayıcısına kariyeri için iyi dileklerde bulundu.*" (s.14) Anlatıcı, guatrlı kadından yola çıkarak tıpın geli mesini de anlatmaya ba lamı tır. Anlatıcı, bir ki iyi bir olaya ba lamadan do rudan ba ka olaylara ve ki ilere geçer. Sebepsiz ve amaçsız bir biçimde ba langıç ve son birbirine kar ır. Herhangi bir dü ünçe ya da davranı biçimi okuru dü tü ü yanılığdan çıkarmaz. Bu yapısal düzensizlik, aslında içerik açısından düzensizli e i aret etmektedir.

Anlatıcının olayların neresinde durdu u onun romandaki konumunu belirlemektedir. O, anlatılan dünyada bir figür hem de dı arıdan bir gözlemci olabilmektedir. Saf gözlemci olan bir anlatıcı, ele tirel ya da ki isel bir tavırdan daha çok tarafsız (neutral) bir biçimde gördü ünü anlatır. Ama olayların içinde olan bir anlatıcının ki isel bakı açısı, daha çok belirgindir. Bu romanda da anlatıcı, yaptı ı yorumlarla olaylara müdahale eder. Räuber'in bir tanıdı ı olan Rathenau'nun vuruldu u kesitte anlatıcı, bu durumu yorum yaparak verir. Räuber'in onun vurulması kar ında verdi i tepkiyi anlatıcı öyle yorumlar; "*Alkı laması bizim için hala bir bulmaca. (...) Açıkça tuhaf bir dü üncesizlik söz konusu. Ya da ona Rathenaus'un ölümü güzel göründü (...)*" (s.22-23) Bu ekilde daha 22. Sayfada dü üncelerini ifade eden anlatıcı, bu olaya neredeyse romanın sonunda 182. sayfada tekrar geri döner. "*Ben gammazlandı ım için, o Walther Rathenaus'un ölümünü alkı ladı.*" (s.182) Olaylar arasında bu kadar büyük bir mesafenin olması anlatı zincirinde bir kopuklu a neden olmaktadır. Aslında Räuber, romanda olumlu özelliklerle ekillendirilen bir figür de ildir. Bu alıntılar da onun farklı davranı ve dü ünçe ekline i aret edici bir i lev üstlenmektedir.

Birbirine bağlantısı çok az olan olaylar ve bölüklerle dolu bağlantısız anlatım biçimi okuru sıkır ve romandan uzaklaştırır. “Okuru sıkı olmaktan korkuyorum. Nerede bu mükemmel fikirler, (...)” (s.13) Nitekim anlatıcının dile getirdiği bu cümle de bu duruma bir örnek olmaktadır. Anlatıcı, anlatırken ara ara açıklamalarda bulunur. İlk başta söylediği bir şey sayfalar sonra geri döner ve birden hiç ara vermemi gibi anlatmaya başlar. Anlatıcı, aslında düzensiz anlatımının farkındadır. “Daha önceleri Edith hakkında pek bir şey bilmiyordum. Yavaş yavaş düzenli anlatmaya başlıyorum.” (s.31)

Romanın hemen başında Edith’in Räuber’i polise şikâyet ettiği belirtilir. Fakat polis ondan neden aradığını belirtmez. Bu, sonra pek açık olmayan bir şekilde dile getirilir. Edith’e evlenme teklifi eden Räuber’in birçok sevgilisinin olması, Çinli bir kadınla kaçmaya çalışması, Edith’ten aldığı yüz bin Mark’ı geri vermemesi, başka kadınlarla olan ilişkisi ve Edith’ten kaçması onun takip edilme gerekçeleri olarak üstü kapalı bir biçimde anlatılır;

Edith, ona milletvekillerini, nasıl söylesek, komiserleri göndermi gibi görünüyor. Onun her yerde böyle kız arkadaşları var, ama bunun onlarla ya da söz konusu ünlü 100 Frankla ilgisi yok. Bir keresinde dost canlılığından, yumuşaklığından başka bir şey de il yüz bin markı başkasına verdi. (s.7)

Bu belirsizlik diğer kesitlerde de hakimdir. Örneğin; 100 Frankın ne olduğu dile getirilmeden hemen *ünlü 100 Frank* diye bir açıklama yapılmaya başlanır. Okur, bu 100 Frankın ne olduğunu ancak sayfalar sonra romanın sonuna doğru anlayabilir. Sonraki sayfalarda ortaya çıkacak olan bir olayın sonucu olay anlatılmadan daha ilk sayfada verilmiştir. Daha Edith’i, Räuber’i tanıtmadan onlar hakkında bu şekilde cümleler dile getirmesi, en son söylemesi gereken şeyi ilk başta söylemesi, anlatımı tam anlamıyla labirente çevirmektedir. Bu labirentten çıkmak için çıkışı yolu arayan okur, romanın daha sonraki sayfalarında gitgide iç içe giren anlatımdan dolayı artık çıkışı yolunu tamamen kaybeder.

Räuber'in zıtlık gösteren çeli kili ifadeleri genellikle bir arada yer alır. “ *nsan her eye dikkat ediyor ve hiçbir eye dikkat etmiyor.*” (s.25) “*Ya asın yabancılık ve dostluk de il... Bu akıllıca cümlelerden utanıyorum.*” (s.86) Bu çeli kiler, onun tuhaf ve anormal dü ünce yapısını göstermektedir. Walser'in, Therese Breitbach'a yazdı ı mektubu da bu çeli kili ifadelerin sadece yapıtlarında de il kendi hayatında da oldu unu göstermektedir. “(...) *imdi ehirdi ında güzel donatılmış bir klinikte ya ıyorum. Tamamen sa lıklyım ve aynı zamanda çok ciddi ve kalıtsal hastayım (...)*”¹⁷⁰ Onun dü ünce karma ası, yazdıklarının da odak noktası olmu tur. Hem sa lıklı hem de hasta oldu unu söyleyen Walser, aslında hasta oldu unu ilk etapta kabullenmemi tir. Ancak 1929 yılında halüsinasyonlar ve korkuları arttı ı zaman bu durumu itiraf etmi tir. Mektubunda da her iki durumu kabullendi i görülmektedir. Hem sa lıklı hem de hasta oldu unu dile getirerek aslında çeli kili dü ünceleriyle dolu hayatına bir örnek daha eklemi tir.

Roman, bir bütünlük içinde olmayan olaylarla ve cümlelerle dolu oldu u için figür hakkındaki bilgileri bir araya toplamak da zor olmaktadır. Çünkü romanın ba ında üstü kapalı bir ekilde anlatılan Räuber figürü sayfalar geçmesine ra men bir türlü detaylı anlatılmaz. Onun hakkında tam bir bilgiye eri mek olanaksız gibidir. Okur, anlatıcının Räuber'i okura tanıtmak gibi bir derdi olmadı ı oldukça açıktır. Ancak onun yaptı ı yorumlardan ve araya soku turdu u cümlelerden hareketle onu tanıma fırsatı bulur. Örne in Räuber, ilk kez 141. sayfada kendi ki ili iyle ilgili bir cümle kurar; “(...) *içimde bir tür çocuk ya da bir o lan çocu u ya ıyor (...)*” (s.141) Bu yüzden romanın ilk 100 sayfasını okuyan bir okurun figürle ya da romanda anlatılanlarla ilgili bir tablo olu turması oldukça zor gibi görünmektedir. Nitekim romanın tamamını okuyan bir okur da ne olup bitti ini anlamadan romanın son bulmasına a ırmaktadır.

Räuber romanında zıtlıklar onun di er romanlarına göre daha çok belirgindir. Franz Blei, Max Brod bu romanı a kınlıkla kar ılamı lar ve onun bu romanını görünce di er romanlarını övmekten vazgeçmi lerdir.¹⁷¹ Anlatıcı, sürekli müdahalesinden dolayı okur romanda hiç durmaksızın dikkatli bir ekilde bu anlatıcının izlerini takip etmek

¹⁷⁰ Schäfer (Hrsg), 342

¹⁷¹ Anne Gabrisch, *Robert Walser Romane II*, Volk und Welt Verlag, Berlin 1984, 346.

zorundadır. Çünkü onun nerede ne söyleyeceği belli değildir. Neredeyse yapısal bütünlüğüne hiç yer almadığı bu roman, Walser'in diğer romanlarından bu yapısal ve aynı zamanda içeriksel bozukluktan farklıdır. Walser'in diğer romanlarında da yapısal bozukluklar söz konusudur. Fakat o romanlarda en azından içerik anlamında okuru çok tatmin etmese de birtakım olaylar ya da durumlar söz konusudur. Peter Bichsel, Walser'in romanlarını kurgusuz ve yapısız kıllendirdiğini öne sürmüştür. Bu yüzden onu küçük hikaye yazarı olarak adlandırmıştır.¹⁷² Romandaki kopukluklar göz önünde tutulduğunda, yapısal ve içeriksel herhangi bir bütünlüğü söz konusu olmaması Bichsel'in bu düğününü doğrular niteliktedir.

Räuber'de bir dil karmaşası söz konusudur. Romanda özne ve fiil sıralaması açısından da düzensiz cümleler yer almaktadır;

Einst begegnete dem Räuber ja im bleichen Novemberwaldchen,
nachdem er eine Buchdruckerei mit seiner Erscheinung berührt und
mit dem Inhaber derselben ein Stündchen gapludert hatte, die Henri
Rousseaufrau, ganz in Braun gekleidet. (ss.15-16)

Anlatıcı, Henri Rousseau'nun Räuber ile karşılaşmasını aktarırken cümle içinde özne-yüklem sıralamasına önem vermez. Walser'in tarzındaki bu parçalı anlatım, onun hastalığının yapıtlarına yansıyan en belirgin özelliğidir. Roman, düzensiz cümlelerle, episotlarla, birbiriyle bağlantısız olmayan öykülerle doludur. Bu episotlar ancak hikâyesini tamamlayıcı nitelikte gibi görünse de aslında olayları daha karmaşık hale getirmekten başka bir işe yaramamaktadır. Romanda günlük olaylar, sıradan yaşam konularına edilmesine rağmen bu günlük yaşam, anlatım biçimiyle farklıdır. Anlatıcının konunun ve perspektifinin sürekli değişmesi konunun anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Roman, anlatım biçiminden dolayı zor bir okuma sürecine sebep olmaktadır.

Romanın Joyce, Kafka, Proust ve Musil'in yapıtları gibi çığır açan nitelikte olduğu dile getirilmemiştir. Onu bu kadar önemli yapan şeyin romanın anlaşılabilirliği olduğu na dair görüşler söz konusudur.¹⁷³ Walser'in bu romanı hastalığının git gide iddetlendiği

¹⁷² Robert Walser, *Geschwister Tanner-mit einem Nachwort von Peter Bichsel*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt 1990, 342.

¹⁷³ Borchmeyer, 51.

ve halüsinasyonlar ya ad ı dönemde 1925 yılında yazmasının bu karma ıklı a ve anla ılmazlı a sebep oldu u dü ünülebilir.

Romanın en önemli motifi, dildir. Okur, olaylara ya da yapıtların içeri ine dikkat etmekten çok dile dikkat etmelidir. Yazınsal yapıtı “...bir adamın, tekil bir adamın yaratımı olmaktan çok, bir yazarla dil arasındaki i birli inin ürünü” olarak dü ünen Paul Valery yapıtın olu umu sırasında dilin önemine vurgu yapmaktadır.¹⁷⁴ Valery’in bu vurgusundan yola çıkarak bu romanın dilsel yapısının roman hakkında birçok ipucu verdi ini söylemek olanaklıdır. Çünkü anlatıcının içinde bulundu u mantıksal düzensizlik ve bunun sonucu olarak geli en belirli bir sisteme göre anlatmama, romanın yapısal bozuklu unu somutla tırmaktadır. Anlatıcının dile getirdi i u cümleler, stratejisiz anlatıma bir örnek olarak kabul edilebilir; “*Löffelifrau ya da dul kadın çok zahmetli bir evlilik ya adı. Size burada bir haber verebilir miyim? Sonraki ak am Wanda’nın evinin önünde duruyordu.*” (ss.34-35) Dul kadınının evlili inden bahsederken aniden ba ka bir olaya geçen anlatıcının neden bahsetti ini anlamakta okur do al olarak zorlanır.

Walser yapıtlarında genellikle gizlenmi kodlar bulunur. Bu kodlar aslında onun otobiyografisinde kar ılı mı bulur. Alı kanlıklar, beklentiler ve de erler bir anda tersine döner. Ba ından sonuna kadar birbiriyle uyumsuz cümleler, okurun zihnini kar ıtırır. Anlam ve anlamsızlık, kızma ve zevk alma, hem mutlu hem de mutsuz olma gibi de i imler özne ve algılama arasında bo luklar yaratır. Walser, alı ılmı anlatım tarzını de i tirmede i gibi anlatıcının ve konumunun sık sık de i mesine ve zıtlıkların olu turdu u dil oyunlarına e ilimlidir. “*Ve bu zavallı Edith onu seviyor ve o, bu arada çok sıcak oldu u için geceleri saat 10.30’da yüzmeye gider.*” (s.7) Ya da “*Bugün biraz ya mur ya dı ve Edith onu seviyor.*” (s.8.) Anlatımda akıcılık yoktur. Bu yüzden onun dilini, Walser dili (Walserische Sprache)¹⁷⁵ olarak adlandıranlar olmu tur. Birbiriyle zıt bir ili ki içinde olan sözcükler, aslında bir sözcük oyununu andırır. “*.. saygılı kabalık, yumu ak atılganlık, korkusuz korku, acılı e lence ve e lenceli acıyla tüfe imizin teti ini çekerken ni an almada de erli modelimizi seçmeyi söylemek istiyorum.*” (s.169)

¹⁷⁴ Tahsin Yücel, *Ele tiri Kuramları*, Türkiye Bankası Kültür Yayınları, stanbul 2007, 49.

¹⁷⁵ Dellin, 50-60.

Romanın bu kadar karmaşık olmasının sebebi aslında Walser'in bu romanı yazdığı dönemdeki ruhsal karmaşasıdır. Walser, 5 ay boyunca onun diğer odalarından çok iyi olan bir odada kalırken geceleri uyuyamamaya ve uyuduğunda da kâbus görmeye başlamıştır. Kaldığı odada yazarlığının en verimli dönemlerini yaşamıştır. Felix-Szenen ve 6 hafta içinde de *Räuber Romanı*nı yazmıştır. Oturduğu yer ve bu yerleri de iktidar onun yazma sürecini ve malzemelerini oldukça etkilemiştir.¹⁷⁶

Walser, yaşam tarzıyla yani hiçbir şeye sahip olmak istememesiyle ve herhangi bir girişimde bulunmamasıyla sanki bir misafir rolündedir. Onun yapıtları da bir uyurgezerin sendeleyerek yürümesi gibi tuhaf, güvenilir olmayan bir ruh hali sunmaktadır.¹⁷⁷ Bu ruh halinden beslenen dili de kopuklukla uyuşmazlığıyla Walser tarzını ortaya çıkarır. Walser'in dili açık bir şekilde yabancılaşmış, güvenilir olmayan bir öznenin gidip gelmelerini ve kararsızlığını yansıtmaktadır.

Walser'in ruhsal geçimsizlik semptomları, anlatıcının ifade biçiminde kendisini gösterir. Doktoru Walser'in dili hakkında, "*Onun içinde onu harekete geçiren ya da kırtan bir şey yaşıyordu...*"¹⁷⁸ şeklinde bir açıklama yapar. Doktoruna göre onun farklı ve ani davranış şekilleri göstermesinin nedeni iç dünyasında yaşadığı deneyimlerdir. İç dünyasındaki deneyimler, onun yapıtlarındaki anlatıcılara yansımaktadır. Romanın merkezinde yer alan bir kişinin çevresiyle olan uyumsuz ilişkisi "*oyalama ve gizleme tekniği*"¹⁷⁹ ile sunulmuştur. Romanın anlatımına egemen olan okuru üphelenmeye sevk eden anlatım biçimi ve anlatıcının sürekli değişen dünyası olay düzenindeki ve doğal olarak dildeki kopuklukların kaynağı olarak değerlendirilebilir. Romanın sistematik bir çalışmadan çıkmadığını gösterir nitelikteki kurgusu, figürün zıtlıklardan oluşan dünyası ile okura sunulmuştur.

¹⁷⁶ Schwerin, 24-25.

¹⁷⁷ Schilling, 21.

¹⁷⁸ Mächler, 48.

¹⁷⁹ Neukom, 244.

SONUÇ

Robert Walser sviçre Yazını'nın en sıradı ı ve dikkat çeken yazarlarından birisidir. Tanısı konulmu bir izofren olması, do al olarak onu ara tırmacılar/yazınbilimciler için ilginç bir obje haline getirmektedir.

Ona dair yapılan bütün ara tırmaların merkezinde otobiyografik ö eler vardır. Bütün Walser ara tırmaları u ya da bu ekilde onun hastalı ı/ izofrenisi etrafında dönmekte/ ekillendirilmektedir. Bizim çalı mamız da do al olarak Walser'in ruh dünyası göz önünde bulundurularak ekillendirildi. Ancak yazarın hastalı ının izini sürmek, bir amaç olmaktan çok, anlatıcıların ve yapıtlarındaki anlatı stratejilerinin Walser ile olan ili kisini ortaya koymak ve bu yolda Walser ara tırmalarına küçük de olsa bir katkıda bulunma ba lamında bir araç olma i levi gördü.

Bu do rultuda biz de önce yazarın otobiyografisine ba vurduk. Çünkü yapıtları kurmaca olsa da Walser'in ki isel ya antısı, ya adı ı yerler, do a, tanıdı ı insanlar, ailesi az ya da da çok onun yazınsal yaratısının ekillendirilmesine katkıda bulunmu tur. Bu genel bilgidен yola çıkarak onun yazma sürecinin önemli basamaklarını mercek altına aldık. Walser'in Waldau klini inde kaldı ı yıllar onun için bir tür yo un yazma/üretme dönemidir. Çalı mamıza konu olan romanları bu klinik yıllarından önce yazılmı olsa bile söz konusu yıllar onun anla ılması açısından önemli veriler sunmaktadır. Bu süreçte Walser'in ürettikleri/yazdıkları onu çözümlene anlamında önemli ipuçlarıdır. Herisau dönemi ise yazarın çok az üretti i bir suskunluk ve kendi kabu una çekilme dönemidir. Bu iki dönem yazarın hastalı ı ve yazma süreci arasındaki ili kiyi ortaya koymakla kalmaz, aynı zamanda hastalı ının tanı konulmadan önce bile yapıtları üzerinde ne kadar etkin oldu u ba lamında önemli veriler sunar. Bu süreçte yazdı ı mektupları, günceleri ve di er yazıları roman incelemeleri sırasında tam da bu nedenle sa lıklı yorumlar yapabilmek için yer yer ba vuru kaynaklarımız oldular.

Walser'in naif anlatıcıları onun hayatından, hayata bakı açısından, aile ilişkilerinden, yaşadığı coğrafyadan, doğa sevgisinden kesitler sunarak Walser'e göndermede bulunan birçok noktaya dikkat çeker. Bu noktalar Walser yapıtlarında gerçek-kurmaca ilişkisini gündeme getirir. Ayrıntılı olarak otobiyografik bir zeminde gelişen Walser yapıtları, onun naif, tutarsız ve çelişkili ifadeler kullanan anlatıcıları ile birleşerek Walser tarzını oluşturur. Çalı mamızın bütün bölümlerinde bu tarzın peşinden gidilmi ve bu tarzla Walser'in ruh dünyası ve yazınsal yaratısı arasındaki bağlantının ipuçleri çözülmeye çalışılmıdır.

Walser'in yayımlanmış dört romanı bulunmaktadır. Bu romanların içeriği ve yapısal özellikleri çalı mamızı şekillendirmede en önemli ölçüt olmamıştı. Geschwister Tanner ve Der Gehülfe romanlarında yoğun bir otobiyografik havanın baskın olması ve diğer iki romanı yani Jakob von Gunten ve Der Räuber adlı yapıtlarının ise ilk iki romanla karşılaştırıldığında onun ruh dünyasının daha fazla yansıtıldığı bir çerçeve çizmesi alt başlıkların seçilmesinde temel belirleyen oldu.

Walser'in toplumun kenarında kalmış hayatı, yazınsal etkinliğinin temel malzemesini oluşturmuştur. Kendi yaşam deneyimleri birçok romanda öne çıkmaktadır. Bu nedenle özellikle bu kesitler onun hayata bakışını belgeleyen kesitler olarak değerlendirilebilir. Onun romanları işveren-içi, kiracı-ev sahibi, anne-baba-çocuk-kardeş arasındaki ilişkiyi, tutarsızlığı hayatını, aile içi durumları, büyük kent problemlerini, doğayı, köy hayatını, ekonomik sıkıntıları irdelemiştir. Romanlarında mesleki, ekonomik ve sosyal statünün varlığı kendisini açıkça hissettirir. Aynı zamanda Walser, Efendi-Uzak ilişkisini de ele almıştır. Aslında Efendi-Uzak konusu onun için sosyal zıtlıkların bir simgesidir. Walser, romanlarında uşaklık okulunda yaşadıklarını ve uşak olarak çalıştığı yerleri model olarak okurun karşısına çıkarır. Daima ezik insanı simgeleyen bu uşak rolündeki kişiler bir anlamda Walser'in gençlik yıllarını somutlaştırır. Ne var ki Walser bu yıllardaki çok yoğun maddi olanaksızlıkları vurgularken bir toplum eleştirisi peşinde değildir. Söz konusu yıllar ya da uşaklık olgusu Walser için bir tür kendini ifade etme ve bilinçaltının farkında olmadan dışavurumudur. Kanımızca bu durum Walser'i sadece yapısal olarak değil içerik olarak da çağdaşlarından ayıran önemli noktalardan birisidir.

Walser romanlarının ana özelliği bağımlı karakterlerin ve anlatıcıların Walser ile büyük bir benzerlik sergilemeleri ve hepsinin anlatı stratejisi/anlatıcılar açısından ön planda yer almasıdır. *Geschwister Tanner*'de Simon karakteri, *Der Gehülfe*'de Joseph karakteri, *Jakob von Gunten*'da Jakob karakteri ve *Der Räuber*'de Räuber karakteri Walser portresine göndermede bulunmaktadır. Simon, Walser'in hiçbir şekilde tutunamamasını bir roman bağlamında somutlaştırırken kardeşler arasındaki uzak, kopuk, zayıf ilişkiye de göndermede bulunur. *Der Gehülfe*'deki Joseph ise Walser'in Zürih gölü kıyısında bir villada uykulu olarak çalıştığı dönemi yansıtan iyi bir örnektir. Uykulu yıllarının vurgulandığı bu romanda aslında Walser'in sıkıntılarla dolu iç dünyası ele alınmıştır. *Jakob von Gunten* romanındaki Jakob karakteri de Walser'in Berlin uykulu okulu yıllarını sergiler. Walser'in bir süre Berlin uykulu okuluna gitmesi ve oradaki ortamı bu romanda aktarılır. *Der Räuber*'de ise Räuber karakteri Walser'in hiçbir yerde tutunamamasını yani iş, aile ve arkadaş ortamında kendisine yer edinememesini, yalnızlığını somutlaştırır. Bu dört bağımlı ve naif anlatıcı hem ya adıklarıyla hem de anlatım tutumuyla romanların farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmesine olanak sağlar. Çünkü ortaya çıkan anlatım tutumu, birer Walser portresi çizen naif anlatıcıların olayları ele alışı biçimiyle ilintili olarak gelişmiştir. Onlar, Walser'in farklı özellikleriyle donatılmış birer roman kişisidir.

Walser romanları otobiyografik romanlar olabileceği yolunda kuvvetli öneler barındırsalar bile, bunların kurmaca romanlar ve kişilerin de kurmaca kişiler oldu u gerçeğinin de idameyeceği kanısındayız. Walser, romanlarındaki kişileri bilinçaltı bir refleksle kendisinin bir benzeri olarak biçimlendirmiştir.

Walser'in ruhsal arazlarının yansıdığı bağımlı kişiler ve anlatıcılar hayata karşı alaycı duruşları ve sergiledikleri anlatı stratejileri ile yoğun bir biçimde dikkat çekmektedir. Çünkü anlatıcıların ifadeleri Walser'in düşünce dünyasının bir yansımasıdır. Hayata karşı yoğun bir eleştirisi içinde olan anlatıcılar tutarsız ifadeleri, birbiriyle çelişen düşünceleri ve bu düşüncelerin bağlantısız bir şekilde aktarılması ile Walser'in hastalığına göndermede bulunmaktadır.

Walser anlatıcıları hem birer roman figürü hem de anlatıcı olarak olayların içinde yer alan yapılarıyla romanların odak noktasındadırlar. Hem aktaran hem de yayan roman figürleri olarak genellikle ele tirden bir anlatım tutumu takınırlar. Anlatıcının neye/kime karşı, neyin/kimin yanında olduğu düşünceinden hareketle anlatıcıların hayat

kar ısındaki tutumları irdelenir. Onlar, içinde buldukları durumlara ve etrafındaki insanlara ele tirel bir yakla ım sergilerler. Onlara yüklenen bu ele tirel anlatım tutumu romanlardaki di er figürlerin anlatıldı ı kesitlerde de söz konusudur. Aktarılan dünya ve figürler de genel olarak ele tirel anlatım tutumu çerçevesinde ele alınır. Anlatıcıların di er roman figürleriyle samimi olmayan ili kileri belirgindir. Çünkü anlatıcılar da genel olarak yalnız ve ileti imsiz ki iler olarak roman dünyasında yer alırlar. Onların di er figürlere olan yakla ımı, romandaki konumlarını ve bakı açılarını belirler. Bu do rultuda içsel huzursuzlukları açık bir ekilde hissedilen anlatıcıların duygu durumları di er figürlerle olan ili kilerine yansır.

Romanın genelinde anlatı perspektifi olarak içten bakı söz konusudur. Bu içten bakı , anlatıcıların iç dünyasını, duygularını, dü üncelerini, sempatilerini, hayata kar ı duru larını, yorumlarını, gözlemlerini aktardı ı kesitlerde fark edilir. Aynı zamanda anlatıcılar detaylı betimlemeleri ile dikkat çekerler. Bu betimlemelerdeki yorumlarda ki isellik yo un bir ekilde hissedilir. Anlatıcılar, tanık oldu u ya da gözlemledi i olayları en ince ayrıntısına kadar aktarırlar.

Romanlarda dikkat çeken ba ka bir nokta da anlatıcıların yalnız kaldıkları kesitlerde kendi kendileriyle konu malarıdır. ç monolo un son derece sık kullanıldı ı bu romanlarda anlatıcılar, sanki kendi kendileriyle de il de kar ısında birisi varmı ve onunla konu uyorlarmı izlenimi uyandırırılar.

Romanlarda ço unlukla ben-anlatıcı, yer yer o-anlatıcı vardır. Ben anlatıcının söz konusu oldu u kesitlerde iç dünya, o anlatıcının egemen hakim oldu u kesitlerde ise sadece gözlem söz konusudur. Ben-anlatıcının öznel izlenimleri o-anlatıcıya geçildi inde nesnelle ir. Çünkü o-anlatıcı, ben–anlatıcıdan farklı olarak belirli bir sınır çerçevesinde hareket eder.

Walser'in bilinç karma asıyla ekillenmi roman ki ileri ve anlatıcıları tam anlamıyla sa lam bir zemine oturtulmamı anlatı özellikleri sergiler. Onun hastalı ına özgü bu bilinç karma ası anlatım biçimine ve diline yansır. Anlatı stratejisi-anlatım tutumu-naif anlatıcılar-dil-bilinç karma ası tam da bu nedenle çalı mamızda ana hatlarıyla vurgulanan noktalardır. Walser romanlarında ön planda yer alan naif anlatıcılar bu kurmaca dünyanın aktarımında anlatı stratejileri ile öne çıkarılır. Naif anlatıcılar, bilinçli bir anlatıdan ziyade stratejisiz bir anlatı çerçevesi çizer. Kurgunun olay örgüsünden çok neredeyse tamamen anlatıcıların üzerinde kuruldu u bu romanlarda anlatıcılar bir tür

romana girmemizi sağlayan anahtar konumunu üstlenmişlerdir. Bu yüzden, romanlarda anlatıcıların varlığının belirgin bir şekilde hissedilmesi Walser'in roman dünyasını irdelerken esas çıkış noktamız oldu. Çünkü Walser'in kurguladığı anlatıcılar birer roman figürü olarak da romanların merkezindedir.

Walser'in romanlarına damgasını vuran hastalığına dair özellikler yansıtan anlatım biçimi Walser ile özdeşleşmiştir. Onun romanlarından tam bir resim çıkartmak olanaklı değildir. Bu bağlamda, dili Walser'in bilinç karmaşasını yansıtmaya açısından büyük önem taşımaktadır. Anlatıcılara büyük oranda yansıyan bilinç karmaşasında Walser'in hastalığından kaynaklanmaktadır.

Walser'in romanlarda kullandığı dil ona özgüdür. Naif anlatıcılar, basit ve sıradan şeyler anlatıyor gibi görünür, ancak dilin ustaca kullanımı – bilinçli/bilinçsiz romanlara kaotik bir yapı kazandırır. Bu basit görünen ancak gerçekte Walser'in ruh dünyasının bir ürünü olarak görülmesi gereken dil, anlatıcıların belirgin bir biçimde hissedilen bilinç karmaşası için oldukça uygun bir araç haline gelmektedir.

Romanlarda kronolojik bir sıra içerisinde anlatılan ya da sınırları tam olarak çizilmiş bir olay örgüsü/olaylar dizisi yoktur. Anlatıcılar, bazen geçmişe dönerler bazen de geleceğe ulaşırlar. Belirli bir zaman kesitinden ve bu zamanın sırasına göre anlatılmasından bahsetmek zordur. Naif anlatıcılar tam da bu nedenle romanları sürükleyen temel öğeleri üstlenir.

Walser romanlarının kaotik yapısı onun hastalığı ile bağlantılı bir durum olarak görülmelidir. Anlatıcıların anlatı stratejileri/stratejisizlikleri bu doğrultuda yazarın en güçlü, ama aynı zamanda tek aracı konumundadır.

Sonuç olarak; Walser hem otobiyografik hem de iç dünyasından yazınsal yaratisına yansıyan öğeler arasında mercek altına alındığında bile çok şey gösteren, ama gösterdiğinden çok daha fazlasını gizleyen bir yazar olarak imlenebilir. Onun yapıtları yazarının ve anlatıcılarının bütün naifliğine rağmen karmaşıktır. Bu karmaşıkta kusuz Walser'in izofrenisinin rolü büyüktür, ancak yazarın bu karmaşadan beslenen kendisine özgü bir tarz oluşturduğunu da vurgulamak gerekir.

KAYNAKÇA**Birincil Kaynaklar**

- Walser, Robert, *Der Gehülfe*, Helmut Kossodo Verlag, Genf 1962.
- ,
- Romane*, Volk und Welt Verlag, Berlin 1967.
- ,
- Der Räuber*, Suhrkamp Verlag, Zürich und Frankfurt am Main 1986.
- ,
- Geschwister Tanner - mit einem Nachwort von Peter Bichsel*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt 1990
- ,
- Jakob von Gunten, (Çev.: Gül Gürtunca), Do an Kitapçılık, stanbul 2007.
- ,
- Tanner Karde ler*, Çev. Cemal Ener, Can Yayınları, stanbul 2011.
- ,
- Yardımcı*, (Çev.: Cemal Ener), Can Yayınları, stanbul 2013.

kincil Kaynaklar

- Adler, Alfred, *Ya amsal Sorunlar*, Çev; Kamuran İpal, Say Yayınları, İstanbul 2003.
- , *Bireysel Psikoloji*, Çev.Ali Kılıço lu, Say Yayınları, İstanbul 2011.
- , *nsanı Tanıma Sanatı*, Çev. Kamuran İpal, Say Yayınları, İstanbul 2012.
- Albes, Claudia, *Der Spaziergang als Erzählmodell, Studien zu Jean –Jacques Rousseau, Adalbert Stifter, Robert Walser und Thomas Bernhard*, Francke Verlag, Tübingen 1999.
- Amann, Jürg, *Verwirren oder das plötzliche Schweigen des Robert Walser*, Arche Verlag, Zürich-Hamburg, 1993.
- , Robert Walser, *Eine literarische Biographie in Texten und Bildern*, Diogenes Verlag, Zürich 2006.
- Arıkan, Mehmet Kemal, *izofreni Anlamak izofrenler ve Yakınları için El Kitabı*, mge Kitapevi Yayınları, Ankara 1998.
- Bänziger, Hans, *Heimat und Fremde –Ein Kapitel “Tragische Literaturgeschichte” in der Schweiz; Jakob Schaffner, Robert Walser, Albin Zollinger*, Francke Verlag, Bern 1958.
- Baur, Wolfgang, *Sprache und Exiztenz, Studien zum Spatwerk Robert Walsers*, Alfred Kümmerle Verlag, Göppingen 1974.

- Betten, Anne, *Dialogue Analysis IX, Dialogue In Literature and the Media, Part 1: Literature*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 2005.
- Bolli, Thomas, *Inszeniertes Erzählen, Überlegungen zu Robert Walsers "Räuber" Roman*, Francke Verlag, Bern 1991.
- Bruyker, Melissa De, *Das resonante Schweigen, die Rhetorik der erzählten Welt in Kafkas Der Verschollene, Schnitzlers Therese und Walsers Räuber Roman*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2008.
- Borchmeyer, Dieter, *Robert Walser und die moderne Poetik*, Suhrkamp, Frankfurt am Main 1999.
- , *Dienst und Herrschaft, Ein Versuch über Robert Walser*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen 1980.
- Brod, Max, *Streitbares Leben*, Kindler Verlag, München 1960.
- Bourgeois, Marc-Louis, *izofreni*, Çev. smail Yerguz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara Nisan 2008.
- Budak, Selçuk, *Psikoloji Sözlü ü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2000.
- Cadduf, Marc, "Die Lust des Lesers. Frauenfiguren in Robert Walsers "Geschwister Tanner"", Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser – Gesellschaft in Solothurn, 10 Oktober 2009.

- Camenzind, Elisabeth, *Robert Walser – eine Art verlorener Sohn*, Bouvier Verlag Herbert Grundmann, Bonn 1981.
- Cardinal, Agnes, *The figure of paradox in the work of Robert Walser*, Akademischer Verlag, Stuttgart 1982.
- Chiarini, Paolo, Zimmermann, Hans Dieter, *Immer dicht vor dem Sturze – zum Werk Robert Walsers*, Athenäum Verlag, Frankfurt 1987.
- Constantinescu, Romanita, *Selbstvermöglichungsstrategien des Erzählers im modernen Roman – von ästhetischer Selbstaufsplitterung bis zu ethischer Selbstsetzung über mehrfache Rollendistanzen im Erzählen, Robert Musil – Max Frisch – Martin Walser – Alfred Andersch*, Peter Lang, Frankfurt 1998.
- Dellin, Martin Gregor, *Im Zeitalter Kafkas Essays*, Piper Verlag, München-Zürich 1979.
- Echte, Bernhard, “Was die Quellen zum Hintergrund von Walsers “Gehülfen” erzählen”, Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser – Gesellschaft – Waedenswil, 28. Juni 2003
- Echte, Bernhard, Morlang, Werner, *Robert Walsers Schreibtisch privat zum Abschluss der sechsbändigen Mikrogramm-Ausgabe*, Besprechung von Dieter Borchmeyer aus “Die Zeit”, 04/2001.
- Echte, Bernhard, Meier, Andreas, *Die Brüder Karl und Robert Walser, Maler und Dichter*, Rothenhäusler Verlag, Frankfurt 1990.
- Evans, Tamara S., *Robert Walsers Moderne*, Francke Verlag, Bern 1989.

- Fattori, Anna, Schwerin, Kerstin Gräfin von, *Ich beendige dieses Gedicht lieber in Prosa*, Universitätsverlag Winter, Heidelberg, 2011.
- Fattori, Anna, Gigerl, Margit, *Bildersprache Klangfiguren, Spielformen der Intermedialität bei Robert Walser*, Wilhelm Fink Verlag, München 2008.
- Feer, Hans, *Die Sprache der Psychiatrie*, Springer Verlag, Berlin Heidelberg 1987.
- Fordham, Frieda, *Jung Psikolojisi*, Çev. Aslan Yalçın, Say Yayınları, İstanbul 1994.
- Fuchs, Irmgard (Hrsg.), *Tiefenpsychologie und Revolte*, Köhner & Neumann, Würzburg 2005.
- Gabrisch, Anne, *Robert Walser Romane II, Volk und Welt*, Verlag, Berlin 1984.
- Geçtan, Engin, *Psikodinamik Psikiyatri ve Normalde İ Davranış lar*, Remzi Kitabevi, 10. Basım, İstanbul 1994.
- Geier, Manfred – Woetzel, Harold, *Das Subjekt des Diskurses, Beiträge zur sprachlichen Bildung von Subjektivität Intersubjektivität*, Argument Verlag, Berlin 1983.
- Genç, İhan, *Edebiyat Bilimi, Kuramlar, Akımlar, Yöntemler*, zmir 2007.
- Gisi, Lucas Marco – Meyer, Urs – Sorg, Reto, *Medien der Autorschaft*, Wilhelm Fink Verlag, München 2013
- Goldmann, Lucien *Diyalektik Ara tırmalar*, Çev. Af ar Timuçin, Mehmet Sert, Toplumsal Dönü üm Yayınları, İstanbul 1998.

- Gössling, Andreas, *Abrechnung nach Noten, Eine poetologische und iterarhistorische Studie zu Robert Walsers Rauber roman*, Königshausen&Neumann, Würzburg 1992.
- ,
- Abendstern und Zauberstab, Studie und Interpretationen zu Robert Walsers Romanen Der Gehülfe und Jakob von Gunten. Mit einem Anhang unveröffentlicher Manuskriptvarianten des Gehülfe-Romans*, Königshausen&Neumann Verlag, Würzburg 1992.
- Grenz, Dagmar, *Die Romane Robert Walsers Weltbezug und Wirklichkeitsdarstellung*, Wilhelm Fink Verlag, München 1974.
- Greven, Jochen, *Figur am Rande in wechselndem Licht, Informationen und Materialien zur Literatur*, Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 1992.
- Greven, Jochen - Hackert, Fritz - Hüppauf, Bernd - Philippi, Klaus Peter - Rodewald, Dierk, *Provokation und Idylle, über Robert Walser*, Ernst Klett Verlag, Stuttgart 1971.
- Greven, Jochen, *Robert Walser – ein Aussenseiter wird zum Klassiker, Abenteuer einer Wiederentdeckung*, Libelle Verlag, Konstanz, 2003.
- Groddeck, Wolfram - Sorg Reto – Utz, Peter, - Wagner, Karl (Hrsg.), *Robert Walsers Ferne Nahe*, Neue Beiträge zur Froschung, Wilhelm Fink Verlag, München 2008.

- Groddeck, Wolfram “Zum Abschluss der Edition von Robert Walsers Mikrogrammen, Einführung und Würdigung”, Vortrag an der Jahrestagung der Robert Walser – Gesellschaft, Bern 14. Oktober 2000.
- Groddeck, Wolfram – Reibnitz, Barbara Von, Sprünglin, Matthias, “Kritische Robert Walser Ausgabe, Geschwister Tanner”, *Zeitschrift für deutsche Philologie*, 130. Band, Erich Schmidt Verlag, Berlin 2011.
- Hamm, Peter, *Der Wille zur Ohnmacht, Über Robert Walser, Fernando Pessoa, Julien Green, Nelly Sachs, Ingeborg Bachmann, Martin Walser und andere*, Carl Hanser Verlag, München - Wien 1992.
- Häfner, Heinz, *Das Ratsel Schizophrenie, Eine Krankheit wird entschlüsselt*, C.H.Beck Verlag, München 2000.
- Henzler, Herald, *Literatur an der Grenze zum Spiel, eine Untersuchung zu Robert Walser, Hugi Ball und Kurt Schwitters*, Königshausen&Neumann, Würzburg 1992.
- Hinck, Walter, *Romanchronik des 20. Jahrhunderts, eine bewegte Zeit im Spiegel der Literatur*, Dumont Verlag, 2007.
- Hinz, Klaus - Michael, Horst, Thomas, *Robert Walser*, Suhrkamp Taschenbuch, Frankfurt am Main 1991.
- Holderegger, Hanz, *Robert Walser, Eine Persönlichkeitsanalyse anhand seiner drei Berliner Romane*, Erich Schmidt Verlag, Berlin 1973.

- Hubner, Andrea, *Ei', welcher Unsinn liegt im Sinn? Robert Walsers Umgang mit Märchen und Trivilliteratur*, Stauffenburg Verlag, Tübingen 1995.
- Husterholz Peter und Solbach Andreas, *Schweizerische Literturgeschichte* - unter Mitarbeit von Claudia Brinker, Remy Charbon, Regula Fuchs, Doris Jakubec, Ricarda Liver, Beatrice Von Matt, Dominik Müller, Elsbethnpulver, Cla Riatsch, Beatrice Sandberg, Antonio Stauble, Stefan Bodo Würffel, Fred Zaugg, Verlag J.B.Metzler, Stuttgart 2007
- Jenilek, Elfriede, *Er nicht als er (zu, mit Robert Walser)*, Suhrkamp Taschenbuch, Frankfurt am Main 1998.
- Jürgens, Martin, "Die Aufgabe der Identität – Robert Walsers Helden", Vortrag an der 1. Jahrestagung der Robert Walser – Gesellschaft, Zürich 1997.
- Kerr Katharina, *Über Robert Walser*, Erster Band, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1978.
- , *Über Robert Walser*, Zweiter Band, SuhrkampVerlag, Frankfurt am Main 1979.
- , *Über Robert Walser*, Dritter Band, Suhrkamp Taschenbuch, Frankfurt am Main 1979.
- Keutel, Walter, *Röbu, Robertchen, das Walser, Zweiter Tod und literarische Wiedergeburt von Robert Walser*, Stauffenburg Verlag, Tübingen 1989.

- Klausnitzer, Ralf, *Literaturwissenschaft Begriffe Verfahren- Arbeitstechniken*, Walter de Gruyter GmbH&Co. KG, Berlin 2012.
- Krebs, Gerard, *Die Natur im Werk Robert Walsers- Eine Untersuchung mit Vergleichen zur Literatur und Kunst der Jahrhundertwende und der Romantik*, Suomalainen tiedeakatemia, Helsinki 1991.
- Kudszus, Winfried, *Literatur und Schizophrenie, Theorie und Interpretation eines Grenzgebiets*, Deutscher Taschenbuch Verlag, Tübingen 1977.
- Laing, R.D., *Bölinmü Benlik*, Çev. Ergün Akça, Pinhan Yayıncılık, stanbul 2012.
- Lussi, Walter, *Robert Walser Experiment ohne Wahrheit*, Erich Schmidth Verlag, Berlin 1977.
- Loescher, Jens, "Schreibexperimente und die Psychologie der ersten Stunde, Musil, Wittgenstein, Kafka, Robert Walser," *Wirkendes Wort - Deutsche Sprache und Literatur in Forschung und Lehre* 62. Jahrgang, Heft 1, April 2012.
- Mächler, Robert, *Das Leben Robert Walsers – eine dokumentarische Biographie*, Suhrkamp Verlag, Hamburg 1976.
- Matt, Peter, *Literaturwissenschaft und Psychoanalyse*, Philipp Reclam, Stuttgart 2001.
- Martinez, Matias - Scheffel, Michael, *Einführung in die Erzähltheorie*, C.H.Beck, München 1999.

- Masterson, James F., *Ki ilik Bozuklukları*, Litera Yayıncılık, Çev. Betül Taylan Bozkurt ve Tu rul Veli Soylu, stanbul 2008.
- Michels, Volker, *Robert Walser Lektüre für Minuten – Gedanken aus seinen Büchern, Briefen und Mikrogrammen*, Suhrkamp Taschenbuch, Frankfurt am Main 1978.
- Moennighoff, Burkhard, Krentler-Meyer, Eckhardt, *Arbeitstechniken Literaturwissenschaft*, Wilhelm Fink Verlag, München 2012.
- Morlang, Werner, *Canetti in Zürich, Erinnerungen und Gespräche*, Nagel&Kimche, München 2005.
- Neukom, Marius, *Robert Walsers Mikrogramm “Beide klopfte das Herz”, eine psychoanalytische, orientierte Erzählanalyse*, Psychosozial-Verlag, Giessen 2003.
- Niccolini, Elisabetta, *Der Spaziergang des Schriftstellers Lenz von Georg Büchner, Der Spaziergang von Robert Walser, Gehen von Thomas Bernhard*, J.B.Metzler Verlag, Stuttgart-Weimar 2000.
- Nünning, Vera, - Nünning, Ansgar, *Methoden der literatur- und kulturwissenschaftlichen Textanalyse*, J.B.Metzler, Stuttgart-Weimar 2010.
- Pezold, Klaus, *Schweizer Literaturgeschichte, Die deutschsprachige Literatur im 20. Jahrhundert*, Militzke Verlag, Leipzig 2007.
- Röhl, Thomas, *Schizophrenie, Beziehungsgestaltung zu Menschen mit Psychosen aus dem schizophrenen Formenkreis- Störung des*

- Ich-Bewusstseins*, Diplomica Verlag, Hamburg 2011.
- Rattner, Josef, Danzer, Gerhard, *Literatur und Psychoanalyse*, Köninghausen&Neumann, Würzburg 2010.
- Saygın, Aslıhan – Aslan, Selçuk, “Duygudurum Bozuklukları ile Huy, Karakter ve Ki ilik li kisi”, *Türk Psikiyatri Dergisi* 2005; 16(4): 276-283.
- Schäfer, Jörg (Hrsg.), *Robert Walser Briefe*, Helmut Kossodo Verlag, Genf 1975.
- Schilling, Diana, *Robert Walser*, Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg 2007.
- Schwerin, Kerstin Grafın von, *Minima Aesthetica, Die Kunst des Verschwindes Robert Walsers mikrographische Entwürfe Aus dem Bleistiftgebiet*, Peter Lang Verlag, Frankfurt 2001
- Schweizer Kulturstiftung (Hrsg.), *Robert Walser, Pro Helvetia Dossier Literatur im Zytglogge Verlag*, Bern 1986.
- Sebald, W.G., *Logis in einem Landhaus, Über Gottfried Keller, Johann Peter Hebel, Robert Walser und andere*, Carl Hanser Verlag, München 1998.
- Seelig, Carl, *Am Grab Robert Walsers-* Natioanal Zeitung(Basel), 6.1.1957; ÜRW I.
- , *Wanderungen mit Robert Walser*, Reclam, Frankfurt 1977.

- Sickinger, Herald, "Pubertät und Adoleszenz aus jungenpädagogischer Sicht", Basistext III Pubertät, *aus der Reihe : Jo Jerg, Gunter Neubauer, Harald Sickinger: Basistexte zur inklusionsorientierten Jungenpädagogik*, Stand: 1. Oktober 2006.
- Siegel, Elke, *Aufträge aus dem Bleistiftgebiet, zur Dichtung Robert Walsers*, Königshausen&Neumann, Würzburg 2001
- Stefani, Guido, *Der Spaziergänger-Untersuchungen zu Robert Walser*, Artemis Verlag, Zürich-München 1985.
- en, Can, *Edebiyat ncelemelerinde Psikanaliz Kullanımı*, Divan Kitap, Ankara 2012.
- Theisen, Remschmidt (Hrsg), *Schizophrenie Manuele psychischer Störungen bei Kindern und Jugendlichen*, Springer Verlag, Berlin-Heidelberg 2011.
- Tismar, Jens, *Gestörte Idyllen, Eine Studie zur Problematik der idyllischen Wunschvorstellungen am Beispiel von Jean Paul, Adalbert Stifter, Robert Walser und Thomas Bernhard*, Carl Hanser Verlag, München 1973.
- Treichel, Hans Ulrich, *Über die Schrift hinaus Essays zur Literatur*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt/M. 2000.

- Utz, Peter, *Tanz auf den Rändern, Robert Walsers "Jetztzeitstil"*, Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1998.
- , *Wärmende Fremde, Robert Walser und seine Übersetzer im Gespräch*, Peter Lang Verlag, Bern 1994.
- Velio lu, Süleyman, *Akil Hastası ve Sanatçı*, Ya am Yayını, stanbul 1978.
- Vetter, Brigitte, *Psychiatrie, Ein systematisches Lehrbuch*, 7. Auflage, Schattauer Verlag, Stuttgart 2007.
- Yücel, Tahsin, *Ele tiri Kuramları*, Türkiye Bankası Kültür Yayınları, stanbul 2007.
- Zimmermann, Hans Dieter, *Der babylonische Dolmetscher zu Franz Kafka und Robert Walser*, Suhrkamp Taschenbuch, Frankfurt am Main 1985
- Wägenbaur, Thomas, "Robert Walsers Geste des Schreibens und die Komik des „interface“", in: Bianca Theisen (ed), *Gesture and Gag. The Body as Medium*, MLN 115, German Issue (April 2000),), 482-501.
- Wagner, Karl, *Herr und Knecht, Robert Walser's Roman Der Gehülfe*, Wilhelm Braumüller Universitäts-Verlagsbuchhandlung, Wien 1980.

Ek-1 Alıntıların Ash

Der Gehülfe

Joseph stellte sich vor dem Spiegel und fand es sehr interessant, sich hin und her zu drehen und seinen Körper zu betrachten. Ein guter, ordentlicher Körper, und gesund, fähig, Anstrengungen und Entbehrungen zu ertragen. Mit einem solchen Leib gestattet musste es eine wahre Sünde sein, länger als für das Ruhen notwendig im Bett liegen zu bleiben. Ein Karrenschieber konnte keine gesunderen, fester gebauten Glieder haben. (s. 88)

Er versuchte wieder mit dem Kopf, entsetzlich! Es schien ihn von unten bis oben zerspalten zu wollen. Er hatte das Gefühl, als ob seine Persönlichkeit eine benebelte, gesalzenen, halbierte geworden sei. (s.89)

Wie war das alles für ihn erniedrigend! Auch da warer ein Knopf, der nur lose hing, den man gar nicht mehr festzunahen sich abmühte, da man zum voraus wusste, dass der Rock doch nicht lange getragen werde. (s.15)

Joseph wurde von Tobler in seiner Eigenschaft als mein Angestellter den Leuten vorgestellt. (s.34)

Sie sind unser Angestellter gewesen. (s.183)

Ich habe Sie doch erst für Mittwoch bestellt! (s.5)

Joseph hatte in einer Elastique-Fabrik gearbeitet, ehe er zum Militär kam. Er erinnerte sich jetzt jener vormilitärischen Zeit (...) (s.14)

Ein sonderbarer Spass, zehn- bis zwanzigtausende Franken in Uhren zu werfen! Gut, dass ich mir dieses Wort

“werfen” gemerkt habe, es scheint mir ein stark im Gebrauch stehendes, übrigens sehr klip und klares Wort zu sein, das ich vielleicht in nächster Zeit in meinen Korrespondenzen werde anwenden müssen. (s.11)

Die Frau betrachtete ihn mehrfach fast mitleidig. Die vier Kinder, zwei Mädchen und zwei Knaben, sahen ihn wie etwas Wildfremdes und Sonderbares von der Seite her an. Diese ungeniert fagenden und forschenden Blicke entmutigen ihn. (s.8)

Warum denke ich an zu Hause, an die Kindheit, wenn ich diesen sonderbaren Kaffee trinke? (s.18)

Es war nun Mitte November; aber wenn er sich recht überlegte, so hatte er schon im Mai der Welt diese Miene und diese Manieren und diese Gedanken gezeigt. Er hatte sich, wie seine Freundin Klara sagte, wenig verändert. (s.127) (...) man wundert sich darüber, wie wenig du dich verändert, wie vortrefflich du es verstanden hast, der Alte zu bleiben. (s.87)

Dich vernachlässigt ein bisschen das Leben, hörst du, und deshalb kannst du so schön deinen eigenen Neigungen treu bleiben. (s. 87)

Es war dies etwas zu enges, schmales und zu niedrig gebautes Sitzpult mit einer Schieblade, worin sich die Markenkasse und einige kleinere Bücher befanden. Der Tisch, denn nur ein solcher war's und gar kein wahrhaftiges Pult, stand dicht an einem Fenster und an der Gartenerde. Darüber hinaus erblickte man in der Tiefe den ausgedehnten See, weiter das anderseitige Seeufer. Das alles sah heute sehr trübe aus, denn es regnete noch immer. (s.7)

(...) es war also ein Turmzimmer, gewissermassen ein romantisches und vornehmes. Übrigens erschien es hell, luftig und freundlich. Das Bett war Sauber, o ja, in solch einem Zimmer würde sich's wohnen lassen. Nicht übel. (s.7)

Eigentlich ein ganz netter Aufenthalt, dieses technische Bureau hier! (s.11)

(...) die Strassen erschienen nach und nach unregelmässiger und loser, die Gegend, durch die er ging, bekam etwas Dörfliches. Katzen lagen vor den Haustüren, und die Häuser waren von kleinen Gärten umsäumt. Die Abendsonne legte sich gelblich-rot auf die hohen Hauswände und auf die Bäume in den Gärten und auf die Gesichter und die Hände der Menschen. (s.82)

Ein eigenes Heim! Dies ist der alleinige treibende Gedanke gewesen, der Tobler nach Bärenswil geführt hat. Das Heim kann stehen, wo es will, wenn es nur ein eigenes ist. Tobler will ein freiverfügender und –bestimmender Herr sein, und er ist es. (s.45)

Das persönlich-Hingehen zu den Geschäftsleuten habe das Gute, dass diese meist gebildeten und vernunftvollen Menschen einem etwa ein Fünffrankenstück in die Hand drückten, da sie den Beweis vor Augen hatten, dass der Stellensuchende sich ehrlich Mühe gabe. So hatten esetliche und andere, die er Joseph sehr gut kene, gemacht, und sie hatten dabei immer gewisse bescheidene Erfolge zu erzielen gewusst. Namen und Schicksal von Hülfflehenden seien den Reichen meist ganz schuppe; aber diese Herren gaben eben etwas, das sei in guten, alten Firmen und Familien von alters her gutmütiger und vornehmender Brauch gewesen. (s.127)

Dieses mit den Gästen ist folgendes (...) (s.21)

Ich weiss wohl, was Sie Denken, Marti. Es ist wahr, Sie haben noch keinen Gehalt bekommen, und Sie werden denken, es werde auch Geduld haben. Im übrigen will ich nicht hoffen, dass Sie's für nötig finden, mir deswegen eine bittere Miene zu machen. So etwas würde ich keineswegs in meiner Umgebung dulden. Wer so isst, wie Sie essen und eine solche Luft genießt, wie diejenige ist, die Sie hier oben bei mir einatmen, der hat noch eine lange Strecke zu laufen bis zur Klage. Sie leben! Denken Sie nur immer ein bisschen daran, in welcher

Verfassung Sie dagestanden sind, als ich Sie dort in der Stadt engagiert habe. Sie sehen wie ein Fürst aus. Dafür werden Sie mir denn auch ein wenig Dank wissen müssen. (s.91)

Aber erlauben Sie Ihrem Untergebenen, Ihnen zu sagen, dass es mir recht peinlich ist, beständig an das gute Essen, an die prachtvolle Luft und an die Betten und Kissen, in denen ich schlafe, erinnert zu werden. So etwas kann einem die Luft, den Schlaf und das Essen beinahe vollständig verderben. Was muten Sie mir zu, wenn Sie glauben, Ursache zu haben, mir den natürlichen Aufenthalt und Genuss, den ich hier oben bei Ihnen habe, in einemfort vorwerfen zu müssen? Bin ich ein Bettler oder ein Arbeiter? Ruhig, Herr Tobler. Bitte, ich mache hier keine Szene, ich setze ganz einfach etwas für unser gegenseitig notwendiges Verständnis auseinander. Ich möchte festgestellt haben dreierlei: Erstens weiss ich Ihnen für alles, Was Sie mir "bieten" Dank; zweitens wissen Sie das, denn Sie konnten das meinem bisherigen Betragen ruhig entnehmen, und drittens leiste ich etwas, ein Beweis für dieses Letztere ist die Tatsache, dass mein Gewissen und Ihre Klugheit mich immer noch hier beschäftigt sehen. Was die Kleidergeschenke, die Sie mir gütigst machen wollen, betrifft, so habe ich mich in diesem Moment eines Bessern besonnen; ich nehme sie mit geziemendem Dank an, ich kann Wäsche und Kleider brauchen, wenn ich mich aufrichtig frage. Den Ton dieser Sprache werden Sie mir verzeihen müssen, oder – Sie werden gezwungen sein, mich aus dem Hause zu werfen. (ss. 91-92)

Ja, einsam waren diese drei Menschen, am einsamsten der Gehülfe, weil er fühlte, dass er als ein hinzugeflogenes Glied einem Haus angehörte, das langsam aufhörte, ein solches zu sein ; weil er hatte Weihnachten haben und begehen wollen, da er sich doch einmal in solch einem Hause und in solch einer bbürgerlichen Familie befand; weil er des Glaubens gewesen war in den letzten Jahren, er entbehre viel, solches vermissen zum üssen (...) (s.171)

So tut doch bald eure Schnäbel auf und saget etwas!
(s.172)

Sie können von hier weggehen. Sie packen einfach Ihre paar Sachen, setzen sich in die Eisenbahn und fahren nach wohin Sie wollen. Sie finden überall Stellung, denn Sie sind jung, und man glaubt, wenn man Sie vor sich sieht, Sie seien tüchtig, und Sie sind es ja auch. (s.174)

Machen Sie, dass Sie sofort zum Haus hinauskommen! Fort! Zu meinen Feinden! Ich brauche Sie nicht mehr. (s.182)

Im allgemeinen werde ich von den Leuten für klüger gehalten als ich bin, manchmal auch nicht. Das alles ist ja überhaupt so merkwürdig. Er nahm einen Streifen Papier zur Hand (...) (s.11)

Bin ich ein Betrüger, ein Schwätzer? Will ich Herrn Tobler hintergehen? Er verlangt einen "Kopf" und ich, ich bin heute absolut kopflos. Vielleicht dass es morgen früh oder bereits heute abend beser geht. (s.8)

Das meiste an der hiesigen Geschäftsführung ist mir allerdings noch ganz unverständlich. Ich habe immer das Neue und Fremde schwer begriffen. Ich erinnere mich, o ja. Im allgemeinen werde ich von den Leuten für klüger gehalten als ich bin, manchmal auch nicht. Das alles ist ja überhaupt so merkwürdig. (s.11)

Dora; Ist Vater krank? Bayan Tobler; Ja Kind, Vater ist krank. Joseph hat ihn gerärgert. (s.165)

Im Leben gewisser Handelsleute spielt das Telephon eine grosse Rolle. (s.54)

Ben Anlatıcının Kendisini ve Ev Halkını Aktarma Biçimi

(...) das gehört zu den Puntekn, die mir nicht recht gefallen. (s.115)

(...) ich will nur versuchen, ob ich mir klar darüber werden kann, was mit meiner Person eigentlich los ist und mit dem Umkreis von Welt, der die Mühe gehabt hat, mich zu ertragen. (s.59)

Joseph bejahte ziemlich gleichmütig. (s.6)

Joseph begegnete fast gar keinen Leuten. Ein paar Bauern standen am Weg. (s. 61)

Wie doch alle vier Jahreszeiten ihren besonderen Geruch und Ton haben! Den Frühling meint man, wenn man ihn sieht, nie so gesehen zu haben, nie so besonders. Im Sommer ist einem die Sommerrüppigkeit jedes neue Jahr und zauberhaft. Den Herbst hat man sich früher nie recht angeschaut, erst dieses Jahr, und im Winter ist wieder der Winter ganz neu, ganz, ganz anders wie vor einem oder vor drei Jahren. Ja, auch die Jahre haben ihre eigene Note un ihren eigenen Duft. (...) Soeben ist Joseph vor der Villa gestanden und hat, in Gedanken verloren, gesagt; ‘Solch ein Jahr, wie lang und wie voll ist es doch. ‘ (...) Un die Weit verändert sie sich? Nein. Das Winterbild kann sich über die Sommerwelt werfen; aus dem Winter kann Frühling werden; aber das Gesicht der Erde ist dasselbe gebilieben. Es legt Masken an und ab, es runzelt und lichtet die grosse schöne Stirne, es lächelt oder es zürnt, aber bleibt immer dasselbe. Es liebt die Schminke, es färbt sich bald bunter, bald matt, bald ist es glühend und bald blass; es ist nie ganz dasselbe, es verändert sich immer ein wenig und bleibt doch immer lebendig und ruhelos gleich. (ss.123-124)

(...) wie alt bin ich jetzt? Vierundzwanzig! Das ist keine nennenswerte Jugend mehr. Ich bin zurückgeblieben im Leben.” (s.10)

Was leiste ich eigentlich? Ich kann mich da, wenn ich will, sogleich ungestört zu Bett legen, um in einen sehr wahrscheinlich gesunden und tiefen Schlaf zu versinken. Ich bekomme in Biergarten Bier zu trinken. Ich kann mit Frau und Kindern Gondel fahren, ich habe zu essen. Die Luft hier oben ist eine ausgezeichnete, und was die Behandlung betrifft, so wäre ich ein Lügner, wenn ich sie tadelte. Licht und Luft und Gesundheit. Aber was gebe nun ich dafür? Ist das etwas Reelles und Gewichtiges, was ich zu bieten vermag? Bin ich klug und gabe ich das Mass meiner Klugheit auch wirklich voll her? Was sind das für Dienste, die ich bis zum heutigen Tage Herrn Tobler geleistet habe? Alles was recht und gut ist, aber ich bin felsenfest davon überzeugt, dass mein Herr und Meister noch wenig Nutzen durch mich davongetragen hat. (ss.34-35)

Herr Tobler kam zum Abendessen nach Hause, was selten geschah. (s.121)

Der Herr war auf der Reise. Wann war er denn überhaupt nicht auf der Reise? (s.144)

An den festen Schritten über die hölzerne Treppe und am Türaufmachen hatte der Wartende sogleich den Herrn erkannt. Die Erscheinung bestätigte nur die vorausgegangene Gewissheit; es war in der Tat niemand anders als Tobler, der Chef des Hauses, der Herr Ingenieur Tobler.(s.5)

Welch eine stattliche Figur er hat, (...) (s. 9)

Tobler will ein freiverfügender und –bestimmender Herr sein, und er ist es. (s.45)

Da wird Pauline im Garten bald Wege in den Schnee hineinscharren und fegen müssen, damit Herrn Toblers Füße und Schuhe nicht allzu nass werden. (s.123)

Es war etwas Ängstliches fort, wenn Tobler weg war. (s.48)

Ich habe gern Ordnung zwischern meinen eigenen vier Wänden, (...) (s.9)

Ich bin Geschäftsmann und Familienvater und muss mich verpflichtet fühlen, der Torheit und dem Unanstand den Eingang in mein Haus zu verbieten. (s.28)

Sie haben pünktlich bei der Arbeit zu erscheinen. Mein Haus und mein Geschäft sin kein Hühnerstall. Schaffen Sie sich einen Wecker an, wenn Sie nicht erwachen können!Übrigens, wollen Sie oder wollen Sie nicht? Wenn Sie den guten Willen nicht haben, so sagen Sie's, dann machen wir kurzen Prozess mir Ihnen. In der Stadt gibt es genug Leute, die froh über eine solche Stelle sind. Man kann nur den Zug nehmen und hinfahren. Man kann sie heutzutage ja auf der Strasse auflesen. Von Ihnen aber erwarte ich Pünktlichkeit, verstanden, sonst – ich willdas jetzt nicht mehr aussprechen. (s.37)

Das war sie. “Eine gewöhnliche Frau”, wollte aber rasch der junge Angestellte Denken, aber er setze sogleich in Gedanken hinzu: “und doch nicht.” Die Dame betrachtete den “Neuen” ironisch und gleichgültig, aber ohne Absicht. Beides, das Kalte und das Ironische, schien ihr angeboren zu sein. Sie streckte ihn nachlässig , ja sogar träge die Hand dar, er ergriff sie und vereinigte sich vor der “Herrin des Hauses.” (s.7) (...), Das schöne, frauliche Haar betupfte und berührte in kleinen, geringelten Löcken den schlanken Hals. Wie schlank überhaupt die ganze Frauenerscheinung ! (s.75 -76)

(...) Frau Tobler, eine Bürgersfrau von echester Abstammung, (...) (s.18)

Immer ein bisschen hochmütig sieht Frau Tobler aus, aber wie gut steht zu den Linien ihres Gesichtes und Körpers diese beständige, zarte Spur von Hochmut. So etwas will man von ihrer Figur gar nicht wegwünschen, (...) (s.24)

Meine Herrin (...) versteht kein Wort Französisch. Die Arme! (s.34)

Aber diese feine, beinahe aristokratische Toblerdame, diese Mutter, diese aus echt bürgerlichen Kreisen herstammende Frau, die das zarte Empfinden mit der Muttermilch einsog, diese Kluge, in mancher Hinsicht sogar schöne,(...) (s.61)

Mit der einen Hand strich sie sich von Zeit zu Zeit sorgfältig über die scheinbar tief nachdenkende Stirne, während ihr Mund sich still, aber unruhig zu bewegen begann, als habe er etwas zu den Geschehnissen der Lektüre mitzusagen gehabt. Einmal stiess sie sogar einen leisen, aber kummervollen Seufzer aus und atmete hörbar mit der Brust auf und ab. (s.145)

Es ist interessant, diese drei Frauengesichter beim Spielen zu beobachten. Die eine tut es gelassen, sie lachelt dabei, das ist die Älteste. Meine Frau Tobler da aber ist vollständig weg. Ganz reisst der Zauber des Spiels sie hin. Ihr Gesicht drückt die echte, leidenschaftliche Spielerlust aus. Dies verschönt ihr Gesicht gewissermassen. (s.31)

Mit diesen Frauen und seiner eigenen fing Tobler ein im ganzen Lande verbreitetes und beliebtes Kartenspiel an. Sonst spielen dieses Spiel nur Männer, aber es wurde nach und nach auch beiden Frauen Mode, und zwar bei den sogenanntenbesseren, nämlich bei solchen, die nicht gar so streng zu arbeiten brauchten, (...) (s.30)

Der Mann kämpft mit der Existenz, und die Frau sorgt für die Haltung und für das friedliche Benehmen zu Hause. (ss.70-71)

Ich komme aus gutem Hause, aber ich glaube, ich habe eine etwas zu flüchtige Erziehung genossen. Ich will mit diesen Worten keineswegs meinen Vater oder meine Mutter anklagen, behüte Gott im Himmel, sondern ich will nur versuchen, ob mir klar werden kann, was mit meiner Person eigentlich los ist und mit dem Umkreis von Welt, der die Mühe gehabt hat, mich zu ertragen. Die Verhältnisse, in denen ein Kind aufwächst, erziehen dasselbe grösstenteils. Die ganze Gegend und Gemeinde helfen mit, es zu erziehen. Das elterliche Wort und die Schule sind freilich die Hauptsache, aber was ist das für eine

Art und Weise, mich hier mit meiner eigenen wertigen Person zu befassen! Ich gebe lieber baden. (ss.58-59)

Ihre Frau misshandelt das ganze Jahr lang ungestört die Silvi. Wo haben Sie ihre Augen? Sind Sie ein Vater oder nur ein Unternehmer? Gute Nacht, gute Nacht, ich glaube, ich habe es mehr nötig, zu warten und zu hören, was Sie auf eine sonderbare Aufführung erwidern. Ich darf annehmen, ich bin entlassen. (ss.147-148)

Romanda Joseph ve Walser Benzerli i

Ja, Barenswil ist ein hübsches und nachdenkliches Dorf. Seine Gassen und Strassen gleichen Gartenwegen. Sein Anblick vereinigt sowohl städtisches als dörfliches und ländliches Wesen und Treiben. Wenn man hier eine stolze Frau nebst Gefolge zu Pferd daherreiten sieht, so muss man nicht vor lauter dummer Verwunderung vor den Kopf geschlagen sein, sondern man muss sich nur die Fabrikrohre anschauen und Denken: hier wird eben Geld verdient, und das Geld schafft bekanntlich alles. Auch Kaleschen mit streng uniformierter Dienerschaft sind hier keine gar so sehr fabelhafte Seltenheit. Sie brauchen nicht Gräfinnen oder Baroninnen zu gehören, (...) (s.44)

Das Haus lag so schön da in dem hellen Sonnenschein. (s.20) Unter auf der Landstrasse stehen öfters Menschen stil, biegen den Kopf zur Höhe und schauen sich die Villa gemächlich an, und man gewinnt, wenn man von oben herabschaut, den Eindruck, dass diese zufälligen Beobachter über den Anblick erfreut sind. Wer sollte auch nicht erfreut sein beim Anschauen eines so reizend gelegenen Hauses? Schom allein der kupferne Turm ist ja allen Interessierten wert. Der Turm hat ja auch genug Geld gekostet. (s.65) Noch duftet das Haus Tobler von Sauberkeit und Wohlanständigkeit rings in die schöne Umgebung hinein (...) Nicht vergebens wird es von zufällig vorübergehenden Spaziergängern lange angeschaut, denn es ist eine wahrhaftige Zier zum Anschauen. Hell glänzen seine Fensterscheiben und seine weissen Gesimse, bräunlich winkt der schöne Turm, (...) (s.67)

Solche Blicke erinnern eben an die Angeflogenheit an etwas Fremdes, an die Behaglichkeit dieses Fremden, das für sich eine Heimat darstellt, und an die Heimatlosigkeit desjenigen, der nun so dasitzt und die Pflicht hat, sich möglichst rasch und guten Willens in das behagliche fremde Bild heimatlich einzufügen. (s.8)

(...), der gegenüber er seine Gedanken wie mehr oder weniger gut einstudierte Schulaufgaben zu aussern und aufzuzahlen hatte. (s.84)

Er schaute glücklich in alle Garten hinein, zum offenen Himmel hinauf. Wie rein und schön waren die weissen, frischen Wolken! (s.16)

O ja, es sei wirklich herrlich, sagte seinerseits der Gehülfe. Er drehte sich, am Tisch sitzend, halb um, und schaute in die bräuliche Ferne. Der See war ganz blassblau. Ein Dampfschiff mit klingender Musik fuhr gerade vorüber. (...) Die Berge am andern Ufer waren in dem Dunst, den der vollendet schöne Tag über den See verbreitete, kaum zu sehen. Sie schienen aus Seide gewoben zu sein. Ja, die ganze runde Aussicht war blau, selbst das nahe Grün und das Rot der Dächer sahen sich bläulich an. (s.18)

Joseph ging in den Wald hinauf. Der Weg dahin war sehr hübsch und stil. (s.60)

Das Essen ist wundervoll, es erinnert mich lebhaft an zu Hause. Solche Suppe hat Mutter gemacht. Wie kräftig und saftig das Gemüse ist, und das Fleisch! Wo kriegt man in der Grossstadt dergleichen? (s.8)

Der Räuber (1924-1925)

Spazieren wir nun zunächst mit ihm auf den Gurten, so heisst ein Berg in nächster Umgebung. (s.20)

Ich liebe bereits eine, die ich noch nicht kenne, sprach es in des Räubers Seele. (s.64)

Wir wissen um diese Summe nicht genau. Es ist ja auch immer etwas sehr Feines um Unwissenheiten. (...) Alles das könnte ich euch nicht beschreiben, wenn ihm nicht sein Onkel aus Batavia geholfen hätte. (s.12)

An wen er hierbei wohl dachte? Seltsames Selbstgespräch, das, auf welches wir ziemlich gewiss zurückkehren. (s.11)

Soll er sie aber um Verzeihung bitten, weil sie ihm gegenüber ungeschickt war? (s.130)

Gab es aber für den Rauber keine sozialen Aufgaben? Scheinbar vorläufig noch nicht. (ss.64-65)

Aber es ist unverantwortlich, wie ich vergesslich bin. (s.15)

Der Rauber war damals ein stiller Mensch, (...) (s.48)

Wir werden zweifellos auf diese verhältnismässig gediegene Frau zurückkommen, die in einer unserer Strassen ein Geschäft besass. (s.8)

Mit der Behaglichkeit eines Rezesenten fahre ich mit Schreiben fort und erkläre dir rund heraus, liebe Edith, dass, wenn du nicht schon bereits berühmt gemacht worden bist, du es mit der Zeit noch wirst, denn über dich zirkulieren in den Salons auswärtiger Hauptstädte die elegantesten Geschichten. (s.74)

Die Eisenbahn hat mich dann hieher befördert, damit mir Ediths Gesicht furchtbar sei. Mein Schmerz um sie gleicht einem Tragbalken, woran wieder die Lustigkeiten schaukeln. (s.10)

Ihre Fragen waren wie zwei schwarze Kügelchen. (s.31)

Edith liebt ihn. (...) Und diese arme Edith liebt ihn, (...) (s.7)

Sie hat ihn gleichsam vom ersten Augenblick an herzlich lieb gehabt, (...) (s.8)

Die halbe Welt, insbesondere die literaturkündige, ist von deiner Lieblichkeit durcdrungen. Für dich interessieren sich schon eine Menge von Frauen. (...) Ich aber, sein Beaufachtiger, bin anderer Ansicht. Er hat dich geliebt und liebt dich noch heute, wie dich kein Zweiter wieder wird lieben können oder je geliebt hat. (s.76)

Liebe will ja blind sein, und vielleicht floh ich vor Edith, weil ich blind bleiben wollte. Jedesmal, wenn ich sie sah, stürmte etwas Verdunkeln. (s.180)

Ich liebe bereits eine, die ich noch nicht kenne, sprach es in des Räubers Seele. (s.64)

Das Löffeli ist von ihr zum Mund hineingesteckt worden. Ihr Mund ist bildhübsch. Das übrige an ihr ist hundertmal weniger hübsche als gerade ihr Mund, und ich sollte zaudern können, dieses Hübsche, das sie an sich hat, dadurch hochzuschätzen, dass ich jetzt dieses Löffeli gleichsam küsse? (ss.21-22)

O wie die Augen, die zu dem Gesicht gehörten, dessen Mund ihm obige Verhöhnung zuwarf, wunderbar grollten. Der Groll, der so weiche, so süsse, schien ihm an sich geradezu schön. (s.60)

Er blieb betroffen vor ihr stehen. (s.16)

(...) , aber da es mich nie drängte, Nächte mit Frauen zusammen zu verbringen, (...) (s.142)

Die Frauen sind mittelmässiger, d.h. vernünftiger als die Männer und möchten alle gern mit einem Ausnahmsmessen zu tun haben, (...) (s.165)

Vor Pistolen fürchtet sich nun zufällig unser Räuber sehr. Auf Grund dieser Schwäche, und weil er einsehen musste, dass er Fehler war, verliess er den Kampfplatz. (s.71)

Sie wundern sich, wie wir den Rauber hier in Schutz nehmen. (ss.47-48)

Wenn man ihn auslacht, so lacht er mit. (...) Nicht einmal einen Freund hat er. Während all dieser Zeit, die er hier unter uns zubringt, ist es ihm, zu seinem Vergnügen, nicht gelungen, sich unter der Herrenwelt Wertschätzungen zu erwerben. Ist das nicht eine der grössten Talentlosigkeiten, die man sich Denken kann? Manchen gehen seine höflichen Manieren langst auf die Nerven. (s.7)

Barsch angeschaut zu werden, belustigt ihn. (s.8)

Die Frauen aus den beseren Ständen beurteilen ihn milder. (s.9)

Vielleicht hätte sie nie zu diesem Nichtsnutz, der kein Geld besitzt, Beziehungen anbahnen sollen. (s.7)

Der Rauber brauchte weder die Hoffnung noch den Glauben. Er brauchte ein Eigentum, und das besass er. (s.149)

Er trägt jedenfalls einen jener kleidsamen Hüte, die allen ihren Trägern ein Aussehen von Zeitgemässigkeit verleihen. (s.9)

In der Mathematik ist das Einfache freilich sehr einfach, aber im Gesellschaftsleben nicht. (s.164)

Der Räuber hatte einst in der Suppe, die ihm zum Essen vorgesetzt wurde, ein Magdehaar entdeckt und sich nicht besonnen, dasselbe zu vertilgen, als wenn es etwas Essbares gewesen wäre. (...) Dieser Hocharme. (s.51)

Immer ist versucht worden, ihm das Gefühl der Unsicherheit, der Spaltung, der Uneignigkeit mit sich selbst einzuflößen. Er sollte sich aufregen, in die Sprünge, Satze, d.h. in Wut sollte er geraten, hitzig sollte er werden. (s.62)

Wir wollen den Räuber einen Staatsschreibersohn nennen. Er kam jung von Haus weg, flüchtete durch allerlei Dienstverrichtungen, entsann sich nur dunkel seiner gediegenen Abstammung, lernte sich selbst mir richtig kennen. Schon mit vier Jahren spielte er Sonaten nach Noten, wobei ihn seine Mama überwachte. Sie muss riesig lieb zu ihm gewesen sein. Er schätzt auch heute noch ihr Bild hoch. (s.28)

Hochverehrte, liebe Henri Rousseaufrau, (...) ich bin nur, was ich bin, habe nur, was ich habe, und was ich habe und nicht habe, weiss ich wohl selber am besten. (ss. 16-17)

(...) dass ich ganz fest glaube, ich sei ein Mann wie irgendein anderer, nur dass mir oft schon, d.h. früher niemals, aber in letzter Zeit an mir lodern, (...) Im übrigen halte ich mich für einen ganz braven wackeren Mann, für einen durchaus brauchbaren Mann. Ich bin arbeitslustig, ohne dass ich allerdings zur Zeit viel leiste. (...) ,dass ich glaube, es lebe vielleicht in mir eine Art von Kind oder eine Art von Knabe. (s.141)

Es lebe also die Fremdheit und nicht die Befreundetheit, (...) (s.86)

Bevor unser oft und viel Französisch Lesender sich in sein Nest oder Bett legte, sprach er, (...) (ss.10-11)

Rauber, sinke einer Saaltochter zu Füßen! Höchste Zeit ist's, dass du parierst. (s.188)

Gestern schnitt ich mir eine Gerte ab. Stellen Sie sich vor: Ein Autor spaziert in der Sonntagslandschaft, erntet eine Gerte, meint sich kolossal mit ihr, verzehrt ein Schinkenbrötchen, (...) (s.11)

(...) und nun breiter mein Romanheld, oder der, der es noch werden soll, die Decke bis über den Mund und denkt an etwas. Er besass die Gewohnheit, stets an irgend etwas zu Denken, gleichsam so zu spintisieren, obwohl ihm niemand dafür etwas gab. (s.11-12)

Der Rauber dachte daran, wie er im Sinne gahabt hatte, unter Ediths Augen, im Beisein also derer, die er liebte, d.h. im Saal, wo sie diente, seinen längst von seinen Freunden erwarteten Roman zu schreiben. Welch ein romantischer Entschluss, der natürlich in sich scheiterte. (s.45)

Unser Rauber, und hörte dasselbe Wort für Wort, und wir, die wir hier erzählen, standen dicht neben ihm ins Ohr flüsterten; Bleibe kalt und womöglich künstlerisch. Und der kuriöse Bursche, wie ihn Selma nannte, gwhorchte uns, (...) (s.123)

Der soll nocht etwas von mir zu hören bekommen. (s.87)

(...) jetzt suche ich also wie jener russische Fürst in der Erzählung des berühmten Erzählers allerlei für mich möglichst Angenehmes, und mein Rauberlein wird seine Geliebte, darum, dass er in ihrer und anderer Gäste Gegenwart laut ausrief; Hoch der Kommunismus! Um seine Entschuldigung zu bitten haben. Ich werde ihm diese Pflicht, die er anerkennt, dadurch erleichtern, dass ich ihn hinbegleiten werde, denn er leidet an Zaghaftheit. (s.14)

Ich meinerseits habe in diesen Blättern gesagt, ich wolle ihn bei der Hand nehmen, ihn zu ihr hinführen, damit er wie eine Art von Sünder vor ihr dastehe und sie um Verzeihung bitte. (ss. 129-130)

Der Rauber gestattet uns zu sagen, dass er jetzt Kartoffelstauden anschaut, die sich übers Feld erstrecken. (s.89)

Und so behalte ich denn jedenfalls über diese Raubergeschichte hier die Direktion. Ich glaube an mich. Der Rauber traut mir nicht recht, ich lege jedoch keinen Wert darauf, dass man an mich glaubt. (s.145)

Plötzlich steht wieder dieser dumme Rauber da und ich verschwinde neben ihm. (s.93)

Ich bin ich, und er ist er. (s.190)

Er und ich sind jedenfalls zweierlei. (s.189)

Ich muss immer achtgeben, dass ich mich nicht mit ihm verwechsle. Ich will doch keine Gemeinschaft mit einem Rauber haben. (s.87)

Ich will auch rasch noch dieses sagen; Es gibt da einen Vertreter, der mich nicht gehorcht. Ich will ihn seinem trotzigem Benehmen überlassen. Ich werde ihn auf das Grossartigste vergessen. (...) Er trägt jedenfalls einen jener kleidsamen Hüte, die allen ihren Trägern ein Aussehen von Zeitgemässigkeit verleihen. Auch ich bin mittelmässig und freue mich, dass ich's bin, aber der Rauber auf der Bank im Wald war's nicht, sonst würde er unmöglich haben vor sich hinflüstern können; "Einst sprang ich in den Strassen einer hellen Stadt als Commis und phantasierender Patriot herum." (s.9)

(...) auf Grund dieser unalltäglichen und doch auch wieder alltäglichen Existenz baue ich hier ein besonnenes Buch auf, aus dem absolut nichts gelernt werden kann. (s.12)

Und diese arme Edith liebt ihn, und er geht inzwischen, da es jetzt sehr warm macht, nachts noch um halb zehn uhr baden. Meinetwegen tut er das, aber beklage er sich nicht. Unglaubliche Mühe, ihn zu bilden, hat man sich gegeben. (s.7) Armer Rauber, ich vernachlässige dich ja ganz. (s.15)

(...), er helfe einem Schriftsteller an einem Roman, dieser Roman sei klein, doch strotze er vor Kultur und Inhalt, und er gelte hauptsächlich Edith, die in diesem kleinen, aber inhaltschweren Roman als Hauptfigur dastehe.(...) sind wir alle, die wir Romane und Novellen schreiben, insofern Schurken, (...) Heute ist der Rauberganz bleich vor lauter Dichten, denn Sie können sich ja Denken, wie er mir wacker bei der Niederschrift dieses Buches mithilft. (s.169)

Das Andenken an die beiden beschäftigte ihn natürlich häufig, d.h. wir wollen das nicht so bestimmt sagen, sondern bloss(darauf) hinweisen, dass ihn hie und da ernste Stimmungen ankamen. (s.29)

Wir werden dies später noch erläutern, aufhellen. Manches in diesen Blättern wird dem Leser noch geheimnisvoll erscheinen, was wir sozusagen hoffen, denn wenn alles schon so offen fürs Verständnis daläge, würden Sie anfangen, über dem Inhalt dieser Zeilen zu gähnen. (ss.59-60)

(...), meine Freunde, dass ich vom Rauber und von seiner Edith rede, die zeitweise als Saaltochter im vornehmsten Restaurant fungierte. (...) Sie glauben gar nicht, was ich Ihnen für eine Menge Sachen zu sagen habe. Notwendig, d.h. wichtig wäre für mich eventuell ein wackerer Freund, obschon ich die Freundschaft für unausführbar halte, weil sie eine zu schwierige Aufgabe zu sein scheint. (s.13)

Darf ich Ihnen hiervon Bericht ablegen? (s.35)

Wir sagen das nur, weil uns im Moment nichts Erhebliches einfallt. Eine Feder redet lieber etwas Unstatthaftes, als dass sie auch nur einen Moment lang ausruht.

Vielleicht ist dies eines der Geheimnisse besserer Schriftstellerei,(...) (s.77) Und jetzt komme ich also aufs Handarbeiten zu reden und sage folgendes. Bei Schriftstellern bedeutet Reden eine Arbeit, aber bei Handarbeiten ist Reden eine Schwatzhaftigkeit, folglich ein Versuch zu feiern, (...) (s.85) Mn muss immer ein bisschen abgetönt sprechen. Wir Heutigen vertragen die rauhe Ausdrucksart nicht mehr. (s.88) Wir neigen zur Meinung, die diskreteste Schriftstellerei sei die beste, und hoffen hiebei auf Verständnis. (s.122)

So lange ich am Schreibtisch tätig bin, habe ich so kühn, so unerschrocken begonnen zu schriftstellern. All diese Satze, die ich schon aufs Papier warf, und all diejenigen, die den schon niedergeschriebenen noch folgen. (s.29)

Es gibt nämlich Leute, die aus Büchern Anhaltspunkte fürs Leben herausheben wollen. Für diese Sorte sehr ehrenwerter Leute schreibe ich demnach zu meinem riesiggrossen Bedauern nicht. (s.12)

Weil ich mich im eben aufgerichteten Abschnitt gross gemacht habe, was einige Leser vielleicht abschrecken könnte, mit Lesen fortzufahren, stille und mildere ich mich hier, (...) (s.113)

Auch hierüber wird mehr zu reden sein. Immerhin werde ich mich kurz fassen. Seien Sie überzeugt, dass ich Ihnen lediglich Schickliches mitteile. Ich halte mich nämlich für einen vornehmen Autor, was vielleicht ganz töricht von mir ist. Vielleicht werden ja auch einige Unvornehmheiten mit einfließen. (s.8)

(...), kam es zwischen ihm und einem Fraulein zu einem längeren Gespräch, dessen Inhalt wir wiedergeben werden. (s.63)

Ich meine, dass das ja alles grosse Harmlosigkeiten sind. (s.28)

Auch die Diemstmagdelei braucht uns einstweilen nicht mehr stark zu beschäftigen. (s.28)

Aber da kommt schon wieder etwas Neues. (s.29)

Für ein Mädchen hielt ich mich ein paarmal, weil ich gern schuhputze und weil mich häusliche Arbeiten lustig anmuten. (s.141)

Warum fallen mir jetzt eine Menge Damenmäntel ein? (s.27)

Die Berge, die blauweissen, die Wiesen, die lächelnden grünen, (...) (s.180)

Doch sprechen wir lieber im Jetztzeitstil. Hunde spazierten neben ihren Herren, und alle Baume standen lautlos stil, und die Vöglein warteten auf ihren lieben Freund, den Abend, um in seiner Kühle zu jubeln. Bis dahin würde die Sonne scheinen, dieso hell die Alle durchbrach, (...) (s.89)

Das ganze kommt mir übrigens vor wie eine grosse, grosse Glosse, lächerlich und abgründig. (s.188)

Anlatıcının Bilinç Karma ası ve Dili

Armer Rauber, ich vernachlassige dich ja ganz. Es heisst, er esse gern Griesbrei, und wer ihm eine gute Rösti zubereite, den liebe er. Ich verleumde ihn, (...) (s.15)

Und nun diese um ihn gestorbene Witwe. (s.8)

Kröpfe sieht man heute kaum noch (sich) in der Öffentlichkeit herumbewegen. (...) Inzwischen hat ja auch die Medizin Fortschritte gemacht, so das Auswüchse wie Kröpfe (...) unterdürckt werden können. Diese Frau mit dem Kropf

wünschte dem fortziehenden Erlebnisaufsucher alles Gute auf seiner Karriere. (s.14)

Noch bleibt uns das Handeklatschen ein Rätsel. (...) Offenbar handelt's sich da um die sonnigste Gedankenlosigkeit. Oder erschien ihm der Tod Rathenaus schön, (...) (ss.22-23)

Weil man mir hinterbrachte, er habe den Tod Walther Rathenaus beklatscht. (s.182)

Schon fürchte ich den Leser entsetzlich gelangweilt zu haben. Wo sind nur alle diese famosen Einfälle.(...) (s.13)

Damals wusste er von Edith noch nichts. Wir fangen nun langsam an, geordnet zu erzählen. (s.31)

Es scheint, dass sie Abgeordnetinnen, wir sollen wir sagen, Kommissarinnen nach ihm aussendet. Er hat überall so seine Freundinnen, aber es ist nichts mit ihnen, und vor allen Dingen ist wieder nichts mit diesen sozusagen berühmten hundert Franken. Einst liess er aus nichts als Nachgiebigkeit, aus Menschenfreundlichkeit hunderttausend Mark in den Händen anderer liegen. (s.7)

Man achtet da alles und achtet wieder nichts. (s.25)

Es lebe also die Fremdheit und nicht die Befreundlichkeit, (...) Ich schäme mich dieser gescheiten Sätze. (s.86)

(...), es lebe in mir vielleicht eine Art von Kind oder eine Art von Knabe. (s.141)

Die Löffelfrau oder Witwe hatte eine sehr mühsame Ehe durchgekostet. Darf ich Ihnen hievon Bericht ablegen? Am nächsten Abend stand er müde vor Wandas Haus. (ss.34-35)

Und diese arme Edith liebt ihn, und er geht inzwischen, da es jetzt sehr warm macht, nachts noch um halb zehn Uhr baden. (s.7)

Heute hat es ein wenig geregnet, und sie liebt ihn also. (s.8)

(...) als wir mit rücksichtsvoller Rücksichtslosigkeit, zarter Kühnheit, unerschrockener Erschrockenheit, leidender Lustigkeit und lustigem Leid beim Abdrücken unserer Gewehre, will sagen beim Zielen auf unsere hochgeschätzten Modelle vorgehen. (s.169)

ÖZGEÇM

Ki isel Bilgiler	
Ad Soyad	Zennube AH N YILMAZ
Do um Yeri ve Tarihi	Giresun/20.12.1984
E itim Durumu	
Lisans	Atatürk Üniversitesi -Edebiyat Fakültesi – Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Erzurum (2004-2009)
Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi -Edebiyat Fakültesi – Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Erzurum (2009-2011)
Doktora	Atatürk Üniversitesi -Edebiyat Fakültesi – Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Erzurum (2011-2015)
Bildi i Yabancı Diller	Almanca, İngilizce
Çalış tı ı Kurum	Atatürk Üniversitesi -Edebiyat Fakültesi – Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü Ara tırma Görevlisi (Temmuz 2010'dan itibaren)